SAM DOLGOFF

ΑΝΑΡΧΙΚΕΣ ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΕΣ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

SAM DOLGOFF

ΑΝΑΡΧΙΚΕΣ ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΕΣ

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Μετάφραση:
Νίκος Ποταμιάνος

ΔΙΕΘΝΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τό βιβλίο τοῦ Sam Dolgoff, *«Ἀναρχικές Κολλεκτίβες: ἡ ἐργατική αὐτοδιεύθυνση στήν Ἱσπανική ἐπανάσταση»* («The Anarchist Collectives: Workers' Self-Management in the Spanish Revolution, 1936-1939) ἐκδόθηκε ἀπό τήν *«Διεθνῆ Βιβλιοθήκη»* τόν Ἰανουάριο τοῦ 1982 σέ μετάφραση τοῦ Νίκου Ποταμιάνου. Ὅλες οἱ σημειώσεις τοῦ βιβλίου, ἐκτός ἀπ' αὐτές τοῦ *«εἰσαγωγικοῦ δοκίμιου»* τοῦ Murray Bookchin, ἔχουν γραφεῖ ἀπό τόν Sam Dolgoff.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Βιβλιοπωλεῖο «ΜΑΥΡΟ ΡΟΔΟ», ΔΕΛΦΩΝ 2 *(Καί Διδότου γωνία)* τ.τ. 144, τηλ 36.08 635, Ἀθήνα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ Ἰσπανική Κοινωνική Ἐπανάσταση *ἀποκρύπτεται*, ἀπό πολύ καιρό, ἀπ' ὅλα τά ἀγγλόφωνα ἔργα. Δέν ἀναγνωρίζεται, οὔτε ἡ σημασία της σάν ἐπαναστατικό γεγονός καί πρότυπο, οὔτε σάν συγκεκριμένο παράδειγμα ἐργατικῆς αὐτοδιεύθυνσης ἀπό τό λαό. Σκοπός αὐτῆς τῆς ἐπιλογῆς κειμένων, εἶναι ἡ εἰσαγωγή σ' αὐτήν τή μοναδική ἐμπειρία. Τό πρῶτο κεφάλαιο, τό εἰσαγωγικό δοκίμιο τοῦ φίλου μου Murray Bookchin παρουσιάζει μιά γενική θεώρηση καί μιά ἐπεξήγηση. Πιό σημαντική εἶναι φυσικά ἡ πραγματική πείρα τῶν ἀνθρώπων πού πῆραν μέρος. Μέσα ἀπ' τά λόγια, τίς πράξεις καί τίς παρατηρήσεις τῶν συγγραφέων αὐτῆς τῆς ἐπιλογῆς, ἐλπίζουμε ὅτι ὁ ἀναγνώστης τῶν κειμένων θά ἀποκομίσει μιά οὐσιαστική ἀντίληψη γιά τούς στόχους καί τήν ὀργάνωση τῶν ἀναρχικῶν κολλεκτίβων.

Τό ὑλικό χωρίστηκε σέ δύο τμήματα. Τό πρῶτο, παρέχει θεμελιώδεις ἱστορικές πληροφορίες: ἡ φύση τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης, ἡ κολλεκτιβιστική παράδοση, ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στήν Ἰσπανία καί τά ἱστορικά γεγονότα πού ὁδήγησαν ἐκεῖ καί στή συνέχεια ἀποκορυφώθηκαν μέ τήν καταστροφή τῶν κολλεκτίβων.

Τό δεύτερο καί κύριο τμῆμα ἀσχολεῖται μέ τήν *πραγματική* κοινωνική ἐπανάσταση, τά γενικά χαρακτηριστικά τῆς ἀγροτικῆς κολλεκτιβοποίησης καί τῆς βιομηχανικῆς κοινωνικοποίησης. Ἀρχίζει μέ θέμα τόν οἰκονομικό συντονισμό, τή φύση καί τή θέση τοῦ χρήματος στίς κολλεκτίβες καί ἀναφέρει στατιστικές πάνω στόν ἀριθμό τῶν κολλεκτίβων. Κατόπιν, περιγράφει τή ζωή στίς κολλεκτίβες, πρῶτα στίς βιομηχανικές καί παρακάτω στίς ἀγροτικές κολλεκτίβες: πῶς ἐγκαθιδρύθηκαν οἱ νέοι θεσμοί, πῶς λειτουργοῦσαν, πῶς ἔγινε ὁ χειρισμός τῆς παραγωγῆς καί τῆς διανομῆς, ὁ συντονισμός, οἱ ἀνταλλαγές, οἱ σχέσεις ἀνάμεσα σέ κολλεκτίβες καί ἀνάμεσα σέ κολλεκτιβοποιημένες καί μή περιοχές. Τό βιβλίο τελειώνει μέ σύντομη ἀξιολόγηση τῶν ἀναρχικῶν κολλεκτίβων καί μέ μερικά σχόλια πάνω στή σπουδαιότητα καί τά διδάγματά τους.

Οἱ παρατηρητές, οἱ ὁποῖοι μιλᾶνε στά κείμενα αὐτῆς τῆς ἐπι-

λογής, ἐπισκέφτηκαν τίς ἴδιες περιοχές καί πολλές φορές τίς ἴδιες κολλεκτίβες, σέ διαφορετικές στιγμές, μέσα στό μικρό σχετικά διάστημα τῶν δύο χρόνων. Γι' αὐτό, κάθε παρατηρητής ὑπογραμμίζει ὅτι θεωρεῖ πιό σημαντικό, κατά τή γνώμη του. Οἱ διηγήσεις τους ἀλληλοσυμπληρώνονται καί ἔτσι ἔχουμε μιά πιό ἐξισορροπημένη ἄποψη τοῦ νέου τρόπου ζωῆς ἀπό ὁποιαδήποτε περιγραφή ἑνός μόνο παρατηρητή. Κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθῆκες εἶναι ἀναπόφευκτες μερικές ἐπαναλήψεις. Οἱ μεταφράσεις πού ἔκανα ἀποδίδουν αὐστηρά τίς ἔννοιες, ἀλλά δέν εἶναι κατά γράμμα ἐπειδή ἐνδιαφέρομαι νά ἀποδώσω τό πνεῦμα τῶν λέξεων, μέ ἐλάχιστες ἐπαναλήψεις.

Τέλος θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω ὅλους τούς γενναίους ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων χρησιμοποίησα τά ἔργα γιά νά σχηματίσω αὐτήν τή συλλογή (Ἡ βιβλιογραφία ἀναφέρει μιά σύντομη βιογραφία τους). Οἱ προσπάθειές τους ἀποθανάτισαν μιά κοινωνική ἐμπειρία κολοσσιαίας σημασίας. Σκοπός μου εἶναι νά τούς παρουσιάσω στόν ἀγγλόφωνο ἀναγνώστη μέσα σ' ἕνα χρήσιμο πλαίσιο ἐπεξηγήσεων.

Ν. Ὑόρκη
Γενάρης 1974
Sam Dolgoff

(Σημείωση τοῦ Sam Dolgoff). Ὁ φίλος Μπούκτσιν θίγει μέ τίς σημειώσεις του βασικά προβλήματα, τά ὁποῖα συζητοῦνται ἀκόμη μέσα στό ἀναρχικό κίνημα. Ἡ ἐξαντλητική ἀνάλυση δυστυχῶς αὐτῶν τῶν θεμάτων ξεπερνάει τό σκοπό αὐτῆς τῆς ἐργασίας.

Ἐνῶ οἱ ἀπόψεις του, στά βασικά ζητήματα, εἶναι παράλληλες μέ τίς δικές μου, εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ σύντροφος Μπούκτσιν θά ἀντιλαμβάνεται ὅτι εἶναι ἀναπόφευκτη κάποια διαφωνία πάνω σέ τόσο περίπλοκα καί ἀμφιλεγόμενα θέματα. Δέν ὑποτιμῶ καθόλου τά πολύ σοβαρά θέματα, γιά τά ὁποῖα μιλᾶ καί πάνω ἀπ' ὅλα τό εἰλικρινές ἀντιεξουσιαστικό πνεῦμα, πού τόν ἐμψυχώνει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. Ἡ ἐπιλογή τῶν κειμένων πού δημοσιεύτηκε σ' αὐτό τό βιβλίο προέρχεται ἀπό τά βιβλία τῶν παρακάτω συγγραφέων. Περιέχεται καί ἕνα σύντομο βιογραφικό σημείωμα τῶν συγγραφέων.

H.E. Kaminski: «Ceux de Barcelone» *(«Στή Βαρκελώνη»)*. (Παρίσι, 1937).

Ὁ Καμίνσκι ἦταν ἕνας ριζοσπάστης Γάλλος ἱστορικός, φίλος τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ἰδεῶν καί κινημάτων. Ἔγραψε μιά ἐξαιρετική βιογραφία τοῦ Μπακούνιν. Ἐπισκέφτηκε τήν Ἰσπανία, στή διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅπου πῆρε συνεντεύξεις ἀπό ἐπιφανεῖς ἀναρχικούς.

Gaston Leval: «Né Franco né Stalin» *(«Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν»)*. (Μιλάνο 1952) καί «Espagne Libertaire: 1936-1939». *(«Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία 1936-1939»)* (Παρίσι, 1971).

Ὁ Γκαστόν Λεβάλ εἶναι Γάλλος ἀναρχικός, τοῦ ὁποίου ὁ πατέρας πολέμησε στήν Παρισινή Κομμούνα τοῦ 1871. Μεγάλος θεωρητικός καί ἀγωνιστής, ἔγραψε πολλά βιβλία πάνω στά οἰκονομικά καί κοινωνιολογικά προβλήματα τοῦ ἀναρχισμοῦ μέ εἰδικές ἀναφορές στήν Ἰσπανία. Συνειδητός *«ἀντιρησίας συνείδησης»* στόν Πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο, κατέφυγε στήν Ἰσπανία, ὅπου πῆρε μέρος στό ἐπαναστατικό ἐργατικό κίνημα καί φυλακίστηκε πολλές φορές. Ἀντιπροσώπευσε τή CNT τῆς Ἰσπανίας στό Συνέδριο τῆς *«Κόκκινης Διεθνοῦς τῶν Συνδικάτων»*, τό 1921 στή Μόσχα. Ἦταν ἀνάμεσα στούς πρώτους πού ἀποκάλυψε τήν ἀληθινή φύση τῆς δικτατορίας τῶν Μπολσεβίκων. Τήν ἐποχή τῆς δικτατορίας τοῦ Πρίμο ντέ Ριβέρα κατέφυγε στήν Ἀργεντινή. Μέ τό ξέσπασμα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, μπῆκε παράνομα στήν Ἰσπανία γιά νά πάρει μέρος στήν ἐπανάσταση. Ἀφοῦ κατάλαβε ὅτι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος θά χανόταν, μελέτησε ἀπό πρῶτο χέρι τίς κολλεκτίβες καί τίς κοινωνικοποιημένες βιομηχανίες καί ἄφησε γιά τίς ἐρχόμενες γενεές τήν πιό πλήρη καί πιό ἀξιόπιστη περιγραφή, ἀπ' ὅσες γράφτηκαν, γιά τό δημιουργικό ἔργο τῆς ἐπανάστασης. Τώρα, ζεῖ στό Πα-

ρίσι, ὅπου δουλεύει σάν τυπογράφος καί ἐκδίδει τά *«Τετράδια τοῦ 'Αντιεξουσιαστικοῦ Οὐμανισμοῦ»*, ἕνα ἀπό τά καλύτερα ἀναρχικά περιοδικά.

José Peirats: «La CNT en la Revolución Espanõla» *(«'Η CNT στήν 'Ισπανική 'Επανάσταση»)* (τεκμηριωμένη ἱστορία σέ τρεῖς τόμους, Τουλούζη 1951, 1952, 1953) καί «Los Anarquistas en la Crisis Politica Espanõla» *(«Οἱ 'Αναρχικοί στήν 'Ισπανική Πολιτική Κρίση»)* (Μπουένος Ἄϊρες, 1964).

Διακεκριμένος ἀγωνιστής καί ἱστορικός τοῦ ἱσπανικοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος, ἔγραψε μιά τρίτομη τεκμηριωμένη ἱστορία τῆς CNT στήν ἱσπανική ἐπανάσταση καί ἄλλα ἔργα. Στή διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐξέδιδε ἕνα ἀναρχικό ἔντυπο, ἀντίθετο μέ τή συμμετοχή τῆς CNT—FAI στήν κυβέρνηση τῆς Δημοκρατίας.

Diego Abad de Santillan: «Por Que Perdimos La Guerra: Una Contribucion de la Tragedia Espanõla» *(«Γιατί χάσαμε τόν πόλεμο: Μιά Συνεισφορά στήν 'Ισπανική Τραγωδία»)*. (Μπουένος Ἄιρες, 1940).

'Ο Ντιέγκο 'Αμπάντ ντέ Σαντιγιάν γεννήθηκε στήν 'Ισπανία καί μεγάλωσε στήν 'Αργεντινή. Παραγωγικός συγγραφέας καί ἱστορικός τοῦ 'Ισπανικοῦ καί Λατινοαμερικάνικου ἀναρχικοῦ καί ἀναρχοσυνδικαλιστικοῦ κινήματος. Ἔχει μεταφράσει τά ἔργα τοῦ Μπακούνιν, τοῦ Κροπότκιν, τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ συγγραφέα, ἀγωνιστή καί ἱστορικοῦ Ρούντολφ Ρόκερ, τά ἔργα τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ ἀναρχισμοῦ Μάξ Νετλάου. Πρίν ἀπό τόν ἐμφύλιο πόλεμο ἐξέδιδε πολλές ἀναρχικές ἐφημερίδες καί περιοδικά *(«Γῆ καί 'Ελευθερία», «Timon»*, κ.τ.λ.). Ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές τῆς FAI, τό 1927. Στή διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἔγινε ὑπουργός οἰκονομικῶν στήν κυβέρνηση τῆς Καταλωνίας. Τώρα ζεῖ στήν 'Αργεντινή.

Augustin Souchy: «Nacht uber Spanien» *(«Νύχτα πάνω ἀπό τήν 'Ισπανία») (Ντάμσταντ 1957)*. 'Ο 'Αουγκουστίν Σούχι εἶναι Γερμανός ἀναρχοσυνδικαλιστής. 'Αντιπροσώπευσε τή *«Γερμανική Συνδικαλιστική Ἕνωση»*, στό Συνέδριο τῆς Κόκκινης

Συνδικαλιστικής Διεθνούς, τό 1921 στή Μόσχα. Ένας από τούς ιδρυτές καί γραμματέας, τής άναρχοσυνδικαλιστικής *«Διεθνούς Ένωσης Έργαζομένων»*, πού όργανώθηκε τό 1922 στό Βερολίνο καί στήν όποία προσχώρησε ή CNT. 'Από τό 1912 μέχρι τό τέλος τού έμφυλίου πολέμου, ό Σούχι βρισκόταν σέ συνεχή έπαφή μέ τό ίσπανικό έπαναστατικό κίνημα. Σ' όλόκληρη τή διάρκεια τού έμφυλίου πολέμου έμεινε στήν 'Ισπανία, έπιφορτισμένος μέ τήν διεθνή προπαγάνδα. Έγραψε έκατοντάδες άρθρα στόν ίσπανικό άναρχικό τύπο. Ό Σούχι μελέτησε καί έζησε σέ πολλές κολλεκτίβες καί είναι διακεκριμένη αύθεντία σέ όλες τίς πλευρές τού ίσπανικού έργατικού κινήματος καί είδικότερα στήν κολλεκτιβοποίηση. Έφυγε άπό τήν 'Ισπανία λίγες ώρες πρίν καταληφθεί ή Βαρκελώνη άπό τό στρατό τού Φράνκο. Στή διάρκεια τού δευτέρου παγκοσμίου πολέμου έζησε σάν φυγάς στή Γαλλία καί άργότερα ταξίδεψε σ' όλόκληρη τή Λατινική 'Αμερική, τό 'Ισραήλ, καί άλλού γιά νά μελετήσει άπό πρώτο χέρι, τό κολλεκτιβιστικό καί συνεταιριστικό κίνημα στίς ήμιανεπτυγμένες χώρες. Σήμερα, ζεί στό Μόναχο τής Γερμανίας.

Isaac Puente: «El Comunismo Anarquico» *(«Ό 'Αναρχικός Κομμουνισμός»)* ('Αβάνα, 1934).
Ό 'Ισαάκ Πουέντε ήταν ένας δημοφιλής άναρχικός θεωρητικός. Έγραψε πολλά άρθρα καί φυλλάδια, πάνω στήν πρακτική έφαρμογή τής άναρχικής θεωρίας. Είδικότερα, άνήκε σέ μιά *«σχολή»* άναρχικών πού συνδύαζε τόν άναρχοκομμουνισμό καί τόν άναρχοσυνδικαλισμό. Τό βιβλίο του *«Ό 'Αναρχικός Κομμουνισμός»* ήταν εύρύτατα διαδεδομένο. Ή έκδοση πού χρησιμοποιήσαμε, είχε τυπωθεί άπό τίς έκδόσεις τής *«Όμοσπονδίας τών 'Αναρχικών Όμάδων τής Κούβας»*, στήν 'Αβάνα.

«Collectivisation: L' Oeuvre Constructive de la Revolution Espagnole, 1936-1939» *(«Κολλεκτιβοποιήσεις· Τό Δημιουργικό Έργο τής 'Ισπανικής 'Επανάστασης, 1936–1939»)* (δεύτερη έκδοση, Τουλούζη, 1965). 'Εκδότες: Σούχι καί Folgare.
Δημοσιεύτηκε, γιά πρώτη φορά, στή Βαρκελώνη, άπό τό τυπογραφείο τής FAI, έκδόσεις *«Γή καί 'Ελευθερία»*. Είναι μιά

συλλογή ντοκουμέντων άπό τό κολλεκτιβιστικό κίνημα, καί περιέχει διατάγματα, άποφάσεις καί άναφορές άπό βιομηχανικές καί άγροτικές κολλεκτίβες.

ΙΙ. Ἔργα ἀναφερόμενα στό κείμενο

Bolloten, Burnett: (The Grand Camouflage: The Communist Conspiracy in the Spanish Civil War» *(«Τό Μεγάλο Καμουφλάζ· Ἡ Κομμουνιστική Συνωμοσία στόν Ἐμφύλιο Ἰσπανικό Πόλεμο»)* (Λονδίνο 1961).

Brenan, Gerald: «The Spanish Laburinth» *(«Ὁ Ἰσπανικός Λαβύρινθος»)* (Λονδίνο, 1962).

Pierre Broué καί Emile Témime: «Revolution and the Civil War in Spain» *(«Ἐπανάσταση καί Ἐμφύλιος πόλεμος στήν Ἰσπανία»)* (Λονδίνο, 1972).

Bulletin τοῦ *«Ἰνστιτούτου Ἐργατικοῦ Ἐλέγχου»* (Νότιγχαμ – Ἀγγλία).

Dolgoff, Sam: «Bakunin on Anarchy» *(«Ὁ Μπακούνιν γιά τήν Ἀναρχία»)* (Νέα Ὑόρκη, 1972).

Guérin, Daniel: «Anarchism» *(«Ἀναρχισμός»)* (Ν. Ὑόρκη, 1970).

Kaminski, H.E: «Ceux de Barcelone» *(«Στή Βαρκελώνη»)* (Παρίσι, 1937).

Leval Gaston: «Espagne Libertaire: 1936-1939» *(«Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία: 1936-1939»)* (Παρίσι, 1971) καί «Né Franco né Stalin» *(«Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν»)* (Μιλάνο, 1952).

Lorenzo Gézar (Les Anarchistes Espagnol et le Pouvoir: 1868–1969» *(«Οἱ Ἰσπανοί Ἀναρχικοί καί ἡ Ἐξουσία: 1868–1969»)* (Παρίσι, 1969).

Malefakis, Edward, E: «Agrarian Reform and Peasant Revolution in Spain» *(«'Αγροτική Μεταρρύθμιση καί 'Επανάσταση τῶν Χωρικῶν στήν 'Ισπανία»).* (New Heaven, 1970).

Mintz, Frank: «La Collectivisation en Espagne de 1936 à 1939» *(«'Η Κολλεκτιβοποίηση στήν 'Ισπανία ἀπό τό 1936–1939»)* (Θέσεις πού παρουσιάστηκαν τό 1965–1966 καί δημοσιεύτηκαν ἀργότερα στό Παρίσι)

Paz, Abel: «Durruti: Le Peuple en Armes») *«Ντουρούτι. 'Ο Λαός στά "Οπλα»)* (Παρίσι, 1972).

Peirats, José «Los Anarquistas en la Crisis Political Española» *(«Οἱ 'Αναρχικοί στήν 'Ισπανική Πολιτική Κρίση»)* (Μπουένος "Αιρες, 1964) καί «La CNT en la Revolution Española» *(«'Η CNT στήν 'Ισπανική 'Επανάσταση»)* (Τουλούζη 1951-1953).

Puente, Isaac (El Comunismo Anarquico» *(«'Ο 'Αναρχικός Κομμουνισμός»)* ('Αβάνα, 1934).

Richards, Vernon, «Malatesta: His Life and Ideas» *(«Μαλατέστα: 'Η ζωή καί οἱ 'Ιδέες του»)* (Λονδίνο, 1965).

Santillan, Diego Abad de: «After the Revolution» *(«Μετά τήν 'Επανάσταση»),* (N. 'Υόρκη, 1937) καί «Por Que Perdimos La Guerra: Una Contribucion de la Tragedia Española» *(«Γιατί χάσαμε τόν Πόλεμο: Μιά συνεισφορά στήν ἱσπανική τραγωδία»)* (Μπουένος "Αιρες, 1940).

Serge, Victor: «Memoirs of a Revolutionary: 1901-1941» *(«'Απομνημονεύματα ἑνός 'Επαναστάτη: 1901– 1941»)* (Λονδίνο 1963).

Souchy, Augustin: «De Julio a Julio» *(«'Από τόν 'Ιούλη στόν 'Ιούλη»)* (Βαλέντσια, 1937) «Nacht uber Spanien» *(«Νύχτα Πάνω ἀπό τήν 'Ισπανία»)* (Ντάμσταντ, 1957).

Souchy Augustin καί P Folgare: «Collectivizations: L' Oeuvre Constructive de la Revolution Espagnole, 1936-1939» *(«Κολλεκτιβοποιήσεις: Τό ἀνοικοδομητικό ἔργο τῆς ἱσπανικῆς ἐπανάστασης, 1936-1939»)* (Τουλούζη 1965).

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟ ΤΟΝ MURRAY BOOKCHIN

Τίς πρωινές ὧρες τῆς 18ης 'Ιούλη 1936, ὁ Στρατηγός Φρανσίσκο Φράνκο ἀνακοίνωσε, ἀπό τό Λάς Πάλμας τῆς 'Ισπανικῆς Βόρειας 'Αφρικῆς, τό πραξικόπημα (pronunciamiento) πού ἐξαπέλυε τόν ἀγώνα τῶν 'Ισπανῶν ἀντιδραστικῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ ἐνάντια στή νόμιμα ἐκλεγμένη κυβέρνηση τοῦ «Λαϊκοῦ Μετώπου» τῆς Μαδρίτης.

Τό πραξικόπημα τοῦ Φράνκο δέν ἄφηνε καμιά ἀμφιβολία ὅτι, σέ περίπτωση νίκης τῶν 'Ισπανῶν στρατηγῶν ἡ κοινοβουλευτική δημοκρατία θά ἀντικαθίστατο ἀπό ἕνα καθαρά ὁλοκληρωτικό κράτος, σχεδιασμένο θεσμικά σύμφωνα μέ τά παρόμοια καθεστῶτα τῆς Γερμανίας καί τῆς 'Ιταλίας. Οἱ φρανκικές δυνάμεις ἤ ὅπως αὐτοονομάζονταν «ἐθνικιστές» παρουσίαζαν ὅλα τά διακριτικά καί τίς ἰδεολογίες τῶν φασιστικῶν κινημάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: τό χαιρετισμό μέ τή σηκωμένη ἀνοιχτή παλάμη, τίς ἐπικλήσεις γιά μιά «πατροπαράδοτη» φιλοσοφία «τάξης, καθήκοντος καί ὑπακοῆς», τίς φανερές προθέσεις γιά συντριβή τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καί τερματισμοῦ κάθε πολιτικῆς διαφωνίας. Γιά τόν κόσμο, ἡ σύγκρουση, πού ἄρχισε μέ πρωτοβουλία τῶν 'Ισπανῶν στρατηγῶν ἦταν ἕνας ἀκόμη ἀγώνας ἀνάμεσα στίς *«δυνάμεις τοῦ φασισμοῦ»* καί τίς *«δυνάμεις τῆς δημοκρατίας»*, ὁ ὁποῖος εἶχε πάρει τεράστιες διαστάσεις στή δεκαετία τοῦ 1930. 'Η 'Ισπανική σύγκρουση διακρίθηκε, ἀπό παρόμοιους ἀγῶνες στήν 'Ιταλία, Γερμανία καί Αὐστρία, ἀπό τή μαζική ἀντίσταση τῶν «δημοκρατικῶν δυνάμεων» ἐνάντια στόν 'Ισπανικό μιλιταρισμό. 'Ο Φράνκο καί οἱ μιλιταριστές συνωμότες, παρά τή μεγάλη ὑποστήριξή τους ἀπό τούς ἀξιωματικούς τοῦ στρατοῦ, ὑπολόγισαν πολύ ἄσχημα τήν ἀντίσταση πού θά συναντοῦσαν. 'Ο λεγόμενος «'Ισπανικός ἐμφύλιος πόλεμος» κράτησε τρία σχεδόν χρόνια, ἀπό τόν 'Ιούλη τοῦ 1936 μέχρι τόν Μάρτη τοῦ 1939 καί στοίχισε, σύμφωνα μέ ὑπολογισμούς, ἕνα ἑκατομμύριο ζωές.

Γιά πρώτη φορά, όπως φάνηκε σέ πολλούς άπό μάς στή δεκαετία τοϋ 1930, ένας ολόκληρος λαός μέ έκθαμβωτικό θάρρος είχε άναχαιτίσει τήν τρομακτική έπιτυχία τών φασιστικών κινημάτων στήν κεντρική καί νότια Ευρώπη. Δέν είχαν περάσει ούτε τρία χρόνια άπ' όταν ό Χίτλερ τσουβάλιασε τή Γερμανία, χωρίς καμιά άντίσταση άπό τό μαζικό καθοδηγούμενο άπό τούς Μαρξιστές Γερμανικό έργατικό κίνημα. Πρίν άπό δύο χρόνια, ή Αυστρία είχε υποκύψει σ' ένα χαρακτηριστικά ολοκληρωτικό καθεστώς, ύστερα άπό άπεγνωσμένες οδομαχίες μιάς έβδομάδας τών σοσιαλιστών έργατών στή Βιέννη. Σ' όλες τίς χώρες, ό φασισμός είχε τό προβάδισμα καί ή «δημοκρατία» ύποχωρούσε. Στήν Ισπανία όμως συνάντησε σοβαρή άντίσταση πού θά συνεχιζόταν γιά χρόνια, παρά τόν όπλισμό, τά άεροπλάνα καί τό στρατό πού έδοσαν στόν Φράνκο ή Γερμανία καί ή Ιταλία. Σύμφωνα μέ τούς ριζοσπάστες καί τούς φιλελεύθερους, ό «Ισπανικός έμφύλιος πόλεμος» διεξάγονταν όχι μόνο στήν Ιβηρική χερσόνησο, άλλά σέ κάθε χώρα όπου ή «δημοκρατία» βρισκόταν κάτω άπό τήν άπειλή τοϋ άνερχόμενου κύματος τών ντόπιων καί ξένων φασιστικών κινημάτων. Ό «Ισπανικός έμφύλιος πόλεμος», όπως μάς κάνανε νά πιστεύουμε, ήταν ένας άγώνας άνάμεσα σέ μιά φιλελεύθερη δημοκρατία πού προσπαθούσε, μέ τό θάρρος καί τή λαική υποστήριξη, νά υπερασπίσει ένα δημοκρατικό κοινοβουλευτικό κράτος άπό τούς αυταρχικούς στρατηγούς, μιά εικόνα πού παρουσιάζουν όλα τά σχετικά βιβλία καί τό ρυπαρό ντοκυμαντέρ *«Πεθαίνοντας στή Μαδρίτη»*.

Πολύ λίγοι άπό μάς, έξω άπό τήν Ισπανία, ήξεραν ότι ό «Ισπανικός έμφύλιος πόλεμος» ήταν στήν πραγματικότητα μιά σαρωτική κοινωνική έπανάσταση έκατομμυρίων έργατών καί άγροτών, ή όποία δέν είχε σκοπό νά σώσει ένα ύπουλο δημοκρατικό καθεστώς, άλλά νά άνοικοδομήσει τήν Ισπανική κοινωνία πάνω σέ έπαναστατικές κατευθύνσεις. Δέν είχαμε πληροφορηθεί άπό τόν τύπο ότι έκείνοι οί έργάτες καί οί άγρότες έτρεφαν τό ίδιο μίσος γιά τή δημοκρατία καί γιά τούς φρανκιστές. Πράγματι, ένεργώντας μέ δική τους πρωτοβουλία καί ένάντια στούς «δημοκράτες» ύπουργούς πού προσπαθούσαν νά τούς παραδόσουν στούς στρατηγούς, λεηλάτησαν όπλοστάσια

καί καταστήματα ἀθλητικῶν εἰδῶν, καί πῆραν ὅπλα καί μέ ἀπίστευτη γενναιότητα συνέτριψαν τούς συνωμότες μιλιταριστές στίς περισσότερες πόλεις καί κωμοπόλεις τῆς Ἰσπανίας. Ἀγνοούσαμε ὁλοκληρωτικά σχεδόν τό γεγονός ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἐργάτες καί οἱ ἀγρότες κατέλαβαν καί κολλεκτιβοποίησαν τά περισσότερα ἐργοστάσια καί τό μεγαλύτερο μέρος τῆς γῆς στή ζώνη τῶν Δημοκρατικῶν καί ὅτι ἐγκαθίδρυσαν μιά νέα κοινωνική τάξη, βασισμένη στόν ἄμεσο ἔλεγχο τῶν παραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας ἀπό ἐργατικές ἐπιτροπές καί γενικές συνελεύσεις τῶν ἀγροτῶν. Τή στιγμή πού οἱ δημοκρατικοί θεσμοί ἔπνεαν τά λοίσθια ἐγκαταλειμένοι ἀπό τό μεγαλύτερο τμῆμα τῶν στρατιωτικῶν καί ἀστυνομικῶν δυνάμεων, οἱ ἐργάτες καί οἱ ἀγρότες δημιουργοῦσαν δικούς τους θεσμούς γιά νά διοικήσουν τίς πόλεις τῆς Δημοκρατικῆς Ἰσπανίας, ὀργάνωσαν ἔνοπλα ἐργατικά ἀποσπάσματα γιά νά περιπολοῦν στούς δρόμους καί συγκρότησαν μιά ἀξιόλογη ἐπαναστατική πολιτοφυλακή (militia) γιά νά πολεμήσει τίς φρανκικές δυνάμεις, μιά ἐθελοντική πολιτοφυλακή ὅπου ἄνδρες καί γυναῖκες ἐξέλεγαν τούς διοικητές τους καί ὅπου ὁ στρατιωτικός βαθμός δέν συνεπαγόταν κοινωνικές, ὑλικές ἤ συμβολικές διακρίσεις. Τήν ἐποχή ἐκείνη ἀγνοούσαμε σέ μεγάλο βαθμό ὅτι οἱ ἐργάτες καί οἱ ἀγρότες ἔκαναν μιά σαρωτική κοινωνική ἐπανάσταση. Εἶχαν δημιουργήσει δικές τους ἐπαναστατικές κοινωνικές μορφές γιά νά διοικήσουν τή χώρα καί νά διεξάγουν πόλεμο ἐνάντια σ' ἕνα καλά ἐκπαιδευμένο καί καλά ἐξοπλισμένο στρατό. Ὁ «Ἰσπανικός ἐμφύλιος πόλεμος» δέν ἦταν πολιτική σύγκρουση ἀνάμεσα σέ μιά φιλελεύθερη δημοκρατία καί ἕνα φασιστικό στρατιωτικό σῶμα, ἀλλά μιά βαθειά κοινωνικο-οικονομική σύγκρουση ἀνάμεσα στούς ἐργάτες καί τούς ἀγρότες τῆς Ἰσπανίας καί τούς ἱστορικά ταξικούς ἐχθρούς τους, ὅπου περιλαμβάνονταν οἱ μεγιστάνες γαιοκτήμονες καί οἱ κληρικοί ἀφέντες, κληρονομιά ἀπό τό παρελθόν, καθώς καί ἡ ἀνερχόμενη βιομηχανική μπουρζουαζία καί οἱ τραπεζίτες τῆς πιό πρόσφατης ἐποχῆς.

Ὁ ἐπαναστατικός σκοπός αὐτῆς τῆς σύγκρουσης μᾶς διέφευγε. Ἐννοῶ ὅτι διέφευγε ἀπό πολλές χιλιάδες ριζοσπάστες, ἐπιρρεασμένους ἀπό τούς κομμουνιστές τῆς *«κόκκινης»* δεκαετίας τοῦ 1930, οἱ ὁποῖοι ἀνταποκρίθηκαν στόν ἀγώνα τῆς

Ἰσπανίας μέ τό ἴδιο θάρρος καί τήν ἴδια ἀγωνία πού οἱ νέοι τῆς δεκαετίας τοῦ 1960 ἀνταποκρίθηκαν στόν ἀγώνα τῆς Ἰνδοκίνας. Δέν ὑπάρχει λόγος νά καταφύγουμε στόν Ὄργουελ ἤ στόν Μπορχενάου, ριζοσπάστες μέ ὁλοφάνερα ἰσχυρές ἀντισταλινικές πεποιθήσεις, γιά νά βροῦμε μιά ἐξήγηση. Ὁ Μπάρνετ Μπόλοτεν, ἕνας μᾶλλον πολιτικά ἀδιάφορος ἀνταποκριτής τοῦ *«Ἑνωμένου Τύπου»*, πού ἐκείνη τήν ἐποχή εἶχε ἕδρα του τή Μαδρίτη, μεταδίδει τήν προσωπική του αἴσθηση τῆς ἠθικῆς ἀγανάκτησης γιά τήν κακή παρουσίαση τῆς Ἰσπανικῆς σύγκρουσης στίς ἀμερόληπτες γραμμές τῆς ἔξοχα ντοκουμενταρισμένης μελέτης του *«Τό Μεγάλο Καμουφλάζ»*·

«Παρ' ὅλον ὅτι τό ξέσπασμα τοῦ Ἰσπανικοῦ Ἐμφύλιου Πολέμου, τόν Ἰούλη τοῦ 1936, ἀκολούθησε μιά μεγαλεπήβολη κοινωνική ἐπανάσταση μέσα στό ἀντιφρανκικό στρατόπεδο (πιό βαθειά ἀπό πολλές ἀπόψεις ἀπό τά πρῶτα στάδια τῆς Μπολσεβίκικης Ἐπανάστασης) ἑκατομμύρια ἐνδιαφερόμενοι ἔξω ἀπό τήν Ἰσπανία κρατήθηκαν σέ ἄγνοια, ὄχι μόνο γιά τό βάθος και τήν ἔκτασή της, ἀλλά ἀκόμα καί γιά τήν ἴδια τήν ὕπαρξή της, μέ μιά πολιτική ὑποκρισίας καί παραποίησης, ἡ ὁποία δέν ἔχει τήν ἀντίστοιχή της στήν ἱστορία.

Οἱ πρωταγωνιστές τῆς ἐξαπάτησης ὁλόκληρου τοῦ κόσμου καί τῆς διαστρέβλωσης τοῦ χαρακτήρα τῆς ἐπανάστασης, μέσα στήν ἴδια τήν Ἰσπανία, ἦταν οἱ κομμουνιστές οἱ ὁποῖοι ἀπό μιά ἐλάχιστη μειοψηφία πού ἦταν στήν ἀρχή τοῦ Ἐμφύλιου Πολέμου, χρησιμοποιώντας ἀποτελεσματικά τίς πολλαπλές εὐκαιρίες τῆς ἴδιας τῆς ἐξέγερσης, μετατράπηκαν λίγο πρίν ἀπό τό τέλος τῆς σύγκρουσης τό 1939, σέ διευθύνουσα δύναμη τοῦ ἀριστεροῦ στρατόπεδου, καλυμμένοι πίσω ἀπό ἕνα Δημοκρατικό προσωπεῖο».

Οἱ λεπτομέρειες αὐτῆς τῆς ἐξαπάτησης θά μποροῦσαν νά γεμίσουν πολλούς μεγάλους τόμους. Ἡ σιωπή γύρω ἀπό τήν Ἰσπανία σάν μιά ἔνοχη συνείδηση ἐπιβεβαιώνει τό γεγονός ὅτι τά συμβάντα ἦταν πολύ ζωντανά καθώς καί οἱ προσπάθειες γιά τήν πλαστοποίησή τους. Ἔχουν περάσει σχεδόν σαράντα χρόνια καί οἱ πληγές δέν ἔχουν ἀκόμη κλείσει. Πράγματι, ὅπως ἀποδεικνύει τό τελευταῖο ξαναζωντάνεμα τοῦ σταλινισμοῦ, ἡ ἀρώστια πού προκάλεσε τή γάγγραινα τῆς ἀντεπανάστασης

στήν Ἰσπανία ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει πάνω στήν Ἀμερικάνικη Ἀριστερά. Ἡ σταλινική ἀντεπανάσταση στήν Ἰσπανία βρίσκεται ὅμως ἔξω ἀπό τό πλαίσιο τῶν εἰσαγωγικῶν παρατηρήσεών μας. Ἡ βιβλιογραφία τοῦ Σάμ Ντόλγκοφ, εὐτυχῶς, παρουσιάζει στόν ἀγγλόφωνο ἀναγνώστη ἕναν ἀριθμό ἀπό σοβαρά ἔργα πάνω σ' αὐτό τό θέμα. Θά ἦταν ὅμως χρήσιμο νά συνοψίσουμε τίς ἐπαναστατικές τάσεις πού εἶχαν παρουσιαστεῖ πρίν ἀπό τόν Ἰούλη τοῦ 1936 καί τήν ἐπίδρασή τους πάνω στήν Ἰσπανική ἐργατική τάξη καί τούς ἀγρότες. Οἱ κολλεκτίβες πού περιγράφονται σ' αὐτό τό βιβλίο δέν ἦταν ἀποτελέσματα ἑνός παρθένου λαικοῦ αὐθορμητισμοῦ, ὅσο ἀξιόλογος κι' ἄν ἦταν, οὔτε ἀποκλειστικά προϊόντα τῆς κολλεκτιβιστικῆς κληρονομιᾶς τῆς κοινωνίας τοῦ παραδοσιακοῦ Ἰσπανικοῦ χωριοῦ. Οἱ ἐπαναστατικές ἰδέες καί τά κινήματα ἔπαιξαν σημαντικό ρόλο καί ἡ ἐπιρροή τους ἀπαιτεῖ προσεκτικότερη ἐξέταση.

Τόν Ἰούλη τοῦ 1936, οἱ στρατηγοί ἄρχισαν μιά στρατιωτική ἐξέγερση καί οἱ Ἰσπανοί ἐργάτες καί ἀγρότες τούς ἀπάντησαν μέ μιά κοινωνική ἐπανάσταση, ἐπανάσταση σέ μεγάλο βαθμό ἀναρχικοῦ χαρακτήρα. Αὐτό τό λέω προκαταβολικά, παρ' ὅλο ὅτι ἡ σοσιαλιστική UGT εἶχε τήν ἴδια ἀριθμητική δύναμη μέ τήν ἀναρχοσυνδικαλιστική C.N.T[1]. Τούς πρώτους μῆνες τῆς στρατιωτικῆς ἐξέγερσης, οἱ σοσιαλιστές ἐργάτες στή Μαδρίτη ἐνεργοῦσαν, πολλές φορές, τόσο ριζοσπαστικά ὅσο καί οἱ ἀναρχοσυνδικαλιστές ἐργάτες στή Βαρκελώνη. Ὀργάνωσαν δική τους πολιτοφυλακή, πού περιπολοῦσαν στούς δρόμους καί ἀπαλλοτρίωσαν στρατηγικά ἐργοστάσια, θέτοντάς τα κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο τῶν ἐργατικῶν ἐπιτροπῶν. Τό ἴδιο καί οἱ σοσιαλιστές ἀγρότες στήν Καστίλη καί στήν Ἐστρεμαδούρα ἵδρυσαν κολλεκτίβες, πολλές ἀπό τίς ὁποῖες ἦταν ἀντιεξουσιαστικές ὅπως καί κεῖνες πού ἵδρυσαν οἱ ἀναρχικοί ἀγρότες στήν

1 Ἡ UGT καί ἡ CNT, τό καλοκαίρι τοῦ 1936, εἶχαν στή δύναμή τους πάνω ἀπό ἕνα ἑκατομμύριο μέλη ἡ κάθε μιά. Ἡ φοβερά γραφειοκρατούμενη U G T εἶχε τήν τάση νά μεγαλώνει τόν ἀριθμό τῶν μελῶν της. Ἡ πιό ἄμορφη, καί ἀποκεντρωμένη C N T, πού εἶχε ὑποστεῖ καί τίς πιό πολλές διώξεις – ἐξασκοῦσε πολύ μεγαλύτερη ἐπιρροή στήν Ἰσπανική ἐργατική τάξη, ἀπ' ὅτι δείχνει ἡ ἀριθμητική της δύναμη

'Αραγώνα καί στή Λεβάντε. Στήν πρώτη *«άναρχική»* φάση τῆς ἐπανάστασης, τόσο παρόμοια μέ τίς ἀρχικές φάσεις καί τῶν πιό παλιῶν ἐπαναστάσεων, οἱ *«μάζες»* προσπαθοῦσαν νά ἀναλάβουν τόν ἄμεσο ἔλεγχο τῆς κοινωνίας καί παρουσίαζαν σοβαρές κλίσεις στόν αὐτοσχεδιασμό δικῶν τους ἀντιεξουσιαστικῶν μορφῶν κοινωνικῆς διαχείρισης.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὕστερα ἀπό τήν ἀρχική φάση τῆς ἐπανάστασης, ἡ ἀντοχή τῶν κολλεκτίβων στήν 'Ισπανία, ἡ κοινωνική ἀποστολή τους καί ἡ ἀντίστασή τους στή σταλινική ἀντεπανάσταση ἦταν συνάρτηση, σέ μεγάλο βαθμό, τῆς ἔκτασης πάνω σ' αὐτές, τῆς ἀναρχικῆς ἐπιρροῆς. 'Εκεῖνο πού ξεχωρίζει τήν 'Ισπανική 'Επανάσταση ἀπό τίς προηγούμενες ἐπαναστάσεις δέν εἶναι μόνο τό γεγονός ὅτι μεγάλο τμῆμα τῆς 'Ισπανικῆς οἰκονομίας τέθηκε στά χέρια τῶν 'Εργατικῶν ἐπιτροπῶν καί τῶν γενικῶν συνελεύσεων τῶν ἀγροτῶν ἤ ὅτι ἐγκαθίδρυσε ἕνα σύστημα δημοκρατικά ἐκλεγμένης πολιτοφυλακῆς. Αὐτές οἱ κοινωνικές μορφές, παρουσιάστηκαν, σέ διαφορετικό βαθμό, στή διάρκεια τῆς Παρισινῆς Κομμούνας καί στήν πρώτη περίοδο τῆς Ρωσικῆς 'Επανάστασης. 'Εκεῖνο πού κάνει τήν 'Ισπανική 'Επανάσταση μοναδική στό εἶδος της, εἶναι ὅτι ὁ ἐργατικός ἔλεγχος καί οἱ κολλεκτίβες ὑποστηρίζονταν τρεῖς σχεδόν γενεές ἀπό ἕνα μαζικό ἀντιεξουσιαστικό κίνημα καί ἔγιναν τό πιό σοβαρό πρόβλημα πού διαίρεσε τό λεγόμενο *«δημοκρατικό»* στρατόπεδο (μαζί μέ τό σύστημα τῆς πολιτοφυλακῆς). 'Αναφορικά μέ τό σκοπό τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν κοινωνικῶν μορφῶν της, ἡ 'Ισπανική 'Επανάσταση ἀποδείχτηκε, ὄχι μόνο *«πιό βαθειά»* (για νά δανειστοῦμε τήν ἔκφραση τοῦ Μπόλοτεν) ἀπό τή Μπολσεβίκικη 'Επανάσταση, ἀλλά ἡ ἐπίδραση τῆς βαθειά ριζωμένης ἀναρχικῆς ἰδεολογίας καί τό θάρρος τῶν ἀναρχικῶν ἀγωνιστῶν προκάλεσαν ἕναν *πραγματικό* ἐμφύλιο πόλεμο μέσα στόν ἐμφύλιο πόλεμο.

'Από πολλές ἀπόψεις, ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1936 ἦταν τό ἀποκορύφωμα ἑξήντα χρόνων ἀναρχικῆς προπαγάνδας καί δραστηριότητας στήν 'Ισπανία. Γιά νά κατανοήσουμε τήν ἔκταση τοῦ ζητήματος πρέπει νά γυρίσουμε πίσω στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1870, ὅταν ὁ 'Ιταλός ἀναρχικός Γκιουζέπε Φανέλι εἰσήγαγε τίς ἰδέες τοῦ Μπακούνιν σέ ὁμάδες ἐργατῶν καί δια-

νοούμενων, στή Μαδριτη καί στή Βαρκελώνη. Ἡ συναντηση τοῦ Φανέλι μέ τούς νεαρούς ἐργάτες στήν Ἑστία Καλῶν Τεχνῶν, στή Μαδρίτη, πού περιγράφεται πολύ ὡραῖα ἀπό τόν Μπρέναν, ἦταν σχεδόν θρυλική: ὁ ζωντανός λόγος τοῦ ψηλοῦ γενειοφόρου Ἰταλοῦ ἀναρχικοῦ, ὁ ὁποῖος δέν ἤξερε οὔτε μιά λέξη Ἰσπανική, στό μικρό ἀλλά ἐνθουσιῶδες ἀκροατήριο πού μόλις καί καταλάβαινε τά λόγια του, ἦταν ἕνα μεῖγμα ἀπό Γαλλικά καί Ἰταλικά. Παρ' ὅλα αὐτά ὁ Φανέλι χρησιμοποιώντας στό ἔπακρο τή μιμική, τίς ἀλλαγές τοῦ τονισμοῦ καί μία κατά κόρον χρήση ὁμορίζων λέξεων κατόρθωσε νά μεταδόσει ἀρκετές ἰδέες τοῦ Μπακούνιν, νά κερδίσει τήν ὁμάδα καί νά ἱδρύσει τό Ἰσπανικό Τμῆμα τῆς Διεθνοῦς Ἕνωσης τῶν Ἐργαζομένων ἤ τῆς λεγόμενης «Πρώτης Διεθνοῦς». Ἀπό δῶ καί μπρός, οἱ *«Διεθνιστές»*, ὅπως λέγονταν οἱ πρῶτοι Ἰσπανοί ἀναρχικοί, ἐπεκτάθηκαν γρήγορα ἀπό τούς κύκλους τῆς Μαδρίτης καί τῆς Βαρκελώνης σ' ὁλόκληρη τήν Ἰσπανία, εἰδικότερα ρίζωσαν βαθειά στήν Καταλωνία καί τήν Ἀνδαλουσία. Στό συνέδριο τῆς «Πρώτης Διεθνοῦς» στή Χάγη, τό Σεπτέμβριο τοῦ 1872, ἔγινε τό ὁριστικό σχίσμα ἀνάμεσα στούς Μαρξιστές καί τούς Μπακουνιστές. Τό Ἰσπανικό Τμῆμα παρέμεινε ἀποφασιστικά στό πλευρό τοῦ Μπακούνιν. Ὁ Μαρξισμός ἀπόκτησε κάποια σημασία σάν κίνημα, στήν Ἰσπανία, στίς ἀρχές τοῦ αἰώνα μας καί μάλιστα, ἄν καί ἀπέκτησε κάποια δύναμη μέσα στό ἐργατικό κίνημα, ἐξακολουθοῦσε νά παραμένει ρεφορμιστικός, μέχρι καί τή δεκαετία τοῦ 1930. Στήν ἀρχή, ἡ δύναμη τοῦ Ἰσπανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος καί τῆς UGT βρισκόταν σέ διοικητικές περιοχές ὅπως ἡ Μαδρίτη καί ὄχι σέ ἐργατουπόλεις ὅπως ἡ Βαρκελώνη[2]. Ὁ Μαρξισμός ἀνταποκρίνονταν καλύτερα στούς πολύ εἰδικευμένους δραστήριους καί μᾶλλον αὐταρχικούς Κα-

2 Στή Μαδρίτη καί παρά τήν ὕπαρξη ἑνός ἰσχυροῦ σοσιαλιστικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, δροῦσε καί ἕνα ζωντανό ἀναρχικό κίνημα. Ἐκτός ἀπό τούς ἀναρχοσυνδικαλιστές οἰκοδόμους τῆς Μαδρίτης, πολλοί διανοούμενοι στράφηκαν, στήν ἀρχή τοῦ αἰώνα μας, στόν ἀναρχισμό καί ἀνανέωσαν τή θεωρητική παράδοση τοῦ κινήματος, ἡ ὁποία εἶχε διακοπεῖ ἀπό πολλά χρόνια ἀπό τότε πού οἱ ἀναρχικοί ἐργάτες ἔκοψαν κάθε δεσμό μέ τήν ἰσπανική ἰντελλιγκέντσια

στιλιάνους. Ὁ Ἀναρχισμός στούς ἀνιδείκευτους ἰδεαλιστές Καταλανούς καί στούς ἀνεξάρτητους ἐραστές τῆς ἐλευθερίας κατοίκους τῶν ὀρεινῶν χωριῶν τῆς Ἀνδαλουσίας καί τοῦ Λεβάντε. Οἱ μεγάλες μάζες τῶν Ἀνδαλουσιανῶν ἡμερομισθίων ἐργατῶν γῆς (Braceros), τά πιό καταπιεσμένα καί ἐκμεταλλευόμενα στρώματα τῆς Εὐρωπαικῆς κοινωνίας, ἀκολουθοῦσαν τούς ἀναρχικούς. Ἡ ἀφοσίωσή τους ὅμως ἄλλαζε ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις. Σέ ἐπαναστατικές περιόδους, διόγκωναν τίς τάξεις τῆς Διεθνοῦς Ἕνωσης Ἐργαζομένων καί τῶν ὀργανώσεων πού τήν διαδέχτηκαν στήν Ἰσπανία καί ἀποχωροῦσαν ἀπ' αὐτές, μέ τήν ἴδια ταχύτητα, σέ περιόδους ἀντίδρασης

Ἄν καί ἡ πορεία τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ διέφερε ἀπό περιοχή σέ περιοχή καί ἀπό περίοδο σέ περίοδο, ὅλα τά ἐπαναστατικά κινήματα τῆς περιόδου τῶν 60 χρόνων, ἦταν βασικά ἀναρχικά. Καί μετά τόν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, ὅταν ὁ ἀναρχισμός ἄρχιζε νά ἐξασθενεῖ, σέ σύγκριση μέ τίς μαρξιστικές σοσιαλδημοκρατικές καί ἀργότερα μπολσεβίκικες ὀργανώσεις, ὁ Ἰσπανικός ἀναρχισμός διατηροῦσε τήν τεράστια ἐπιρροή του καί τό ἐπαναστατικό πνεῦμα του. Ἀπό ἐπαναστατική σκοπιά, ἡ ἱστορία τοῦ Ἰσπανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος παρέμεινε βασικά ἀντιεξουσιαστική καί πολλές φορές καθόριζε τά ὅρια τοῦ μαρξιστικοῦ κινήματος στήν Ἰσπανία. Γιά νά μιλήσουμε γενικά, μιά μικρή, ἀλλά καλά ὀργανωμένη ὁμάδα ἀναρχικῶν, σέ μιά περιοχή ὅπου ἐπικρατοῦσαν οἱ σοσιαλιστές, παρέσυρε τούς σοσιαλιστές πρός τά ἀριστερά, ὅπως παρατηρεῖ καί ὁ Μπρέναν, ἐνῶ στίς περιοχές ὅπου κυριαρχοῦσαν οἱ ἀναρχικοί, οἱ σοσιαλιστές ἦταν ὑπερβολικά ρεφορμιστές. Ὁ ἀναρχισμός καί ὄχι ὁ σοσιαλισμός προσδιόριζε τόν μεταβολισμό τοῦ Ἰσπανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, τίς μεγάλες γενικές ἀπεργίες πού σάρωναν ἐπανειλημένα τήν Ἰσπανία, τίς περιοδικές ἐξεγέρσεις στή Βαρκελώνη, στίς κωμοπόλεις καί τά χωριά τῆς Ἀνδαλουσίας καί τίς ἔνοπλες συγκρούσεις ἀνάμεσα σέ ἀγωνιστές ἐργάτες καί τίς μισθωτές συμμορίες τῶν ἐργοδοτῶν στίς παραλιακές πόλεις τῆς Μεσογείου.

Πρέπει νά ὑπογραμμίσουμε ὅτι ὁ Ἰσπανικός ἀναρχισμός δέν ἦταν ἕνα πρόγραμμα τοποθετημένο μέσα σ' ἕνα ἄκαμπτο θεωρητικό πλαίσιο. Ἦταν τρόπος ζωῆς: ἕνα μέρος ἀπό τή ζωή τοῦ

'Ισπανικοῦ λαοῦ πού ζοῦσε σέ πολλά μικρά χωριά τῆς ὑπαίθρου καί στήν ἔντονη ζωή τῆς γειτονιᾶς ζωή τῶν ἐργατικῶν συνοικιῶν στίς πόλεις, ἕνα μέρος ἀπό τή θεωρητική διατύπωση αὐτῆς τῆς ζωῆς μέ τίς ἀποκεντρωτικές ἀντιλήψεις τοῦ Μπακούνιν καθώς καί μέ τίς ἰδέες του γιά τήν ἀμοιβαία βοήθεια καί τά λαϊκά ὄργανα αὐτοδιεύθυνσης. Ἡ 'Ισπανία εἶχε μακρά παράδοση ἀγροτικοῦ κολλεκτιβισμοῦ πού σχολιάζεται σ' αὐτό τό βιβλίο καί ἀναφέρεται λεπτομερειακά στό ἔργο τοῦ Χοακίν Κόστα «*'Αγροτικός Κολλεκτιβισμός στήν 'Ισπανία*». 'Επειδή ἡ παράδοση αὐτή εἶναι βασικά προκαπιταλιστική, οἱ 'Ισπανοί μαρξιστές τήν θεωροῦν ἀναχρονιστική καί στήν πράξη σάν «*ἱστορικά ἀντιδραστική*». Τό ἀγροτικό πρόγραμμα τοῦ 'Ισπανικοῦ σοσιαλισμοῦ καθορίζεται ἀπό τόν μαρξιστικό ἰσχυρισμό ὅτι οἱ ἀγροτική τάξη καί οἱ κοινωνικές της δομές δέν θά ἔχουν διαρκῆ ἐπαναστατική ἀξία παρά ἀπό τή στιγμή πού θά «*προλεταριοποιηθοῦν*» καί θά «*βιομηχανοποιηθοῦν*». Ὅσο πιό γρήγορα ἀποσυντίθεται τό χωριό, τόσο πιό γρήγορα θά μετατρέπονται οἱ ἀγρότες, σέ κατά οἰκογενειακή παράδοση προλεταριάτο, «*πειθαρχημένο, ἑνωμένο, ὀργανωμένο ἀπό τόν ἴδιο τό μηχανισμό τῆς διαδικασίας τῆς ἴδιας τῆς καπιταλιστικῆς παραγωγῆς*» (Μάρξ) (ἕναν εὐδιάκριτα ἱεραρχικό καί ἐξουσιαστικό μηχανισμό), τόσο πιό γρήγορα θά προχωρεῖ ἡ 'Ισπανία πρός τούς στόχους τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ὁ 'Ισπανικός ἀναρχισμός, ἀντίθετα, ἀκολούθησε μιά ἐντελῶς διαφορετική ἄποψη. 'Ερεύνησε τίς προκαπιταλιστικές κολλεκτιβιστικές παραδόσεις τοῦ χωριοῦ, καλλιέργησε ὅτι ἦταν ζωντανό καί δυναμικό σ' αὐτές, προώθησε τίς ἐπαναστατικές του δυνατότητες σάν ἀπελευθερωτικούς τρόπους ἀλληλοβοήθειας καί αὐτοδιεύθυνσης καί τούς ἀνέπτυξε μέ σκοπό νά προσβάλλει τήν ὑπακοή, τήν ἱεραρχική νοοτροπία καί τήν ἐξουσιαστική ἀντίληψη τοῦ ἐργοστασιακοῦ συστήματος. Ἔχοντας ὑπόψη τήν «*ἀστικοποίηση*» τοῦ προλεταριάτου (μιά λέξη πού χρησιμοποιοῦσε πολύ ὁ Μπακούνιν τά τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του), οἱ 'Ισπανοί ἀναρχικοί προσπαθοῦσαν νά ἀντιτάξουν τίς προκαπιταλιστικές παραδόσεις τῶν ἐργατῶν καί ἀγροτῶν στήν ἐνσωμάτωση τῶν ἐργατῶν ἀπό τόν ἐξουσιαστικό βιομηχανικό ὀρθολογισμό. Οἱ προσπάθειές τους αὐτές

εὕρισκαν εὔνοικό ἔδαφος ἀπό τόν συνεχῆ ἐμπλουτισμό τοῦ Ἰσπανικοῦ προλεταριάτου μέ ἐργάτες γῆς, οἱ ὁποῖοι καθημερινά ζωντάνευαν αὐτές τίς παραδόσεις, μεταναστεύοντας στίς πόλεις. Τό ἐπαναστατικό πνεῦμα τοῦ προλεταριάτου τῆς Βαρκελώνης, ὅπως καί ἐκεῖνο τοῦ προλεταριάτου τοῦ Πέτρογκραντ καί τοῦ Παρισιοῦ, ὠφείλονταν σέ μεγάλο βαθμό στό γεγονός ὅτι οἱ ἐργάτες δέν εἶχαν μετατραπεῖ σέ μιά παραδοσιακή ἐργατική τάξη, ἐντελῶς ἀποκομένη ἀπό τίς προκαπιταλιστικές παραδόσεις τῶν ἀγροτῶν ἤ τῶν χειροτεχνῶν. Στίς παραλιακές πόλεις τῆς Μεσογείου, πολλοί ἐργάτες διατηροῦσαν στή μνήμη τους μιά ζωντανή προκαπιταλιστική κουλτούρα, ὅπου κάθε στιγμή τῆς ζωῆς τους δέν ρυθμιζόταν ἀπό τήν κάρτα παρουσίας καί τή σφυρίχτρα τοῦ ἐργοστασίου, τόν ἐπιστάτη, τή μηχανή, τήν αὐστηρά καθορισμένη ἐργάσιμη μέρα καί τόν ἀτομικοποιημένο κόσμο τῆς μεγάλης πόλης. Ὁ Ἰσπανικός ἀναρχισμός ἄνθισε μέσα στήν ἔνταση αὐτῶν τῶν ἀνταγωνιστικῶν παραδόσεων καί εὐαισθησιῶν. Πράγματι, ὅπου σχηματίζονταν ἕνα *«Γερμανικό προλεταριάτο»* (γιά νά χρησιμοποιήσουμε μιά ἄλλη δεικτική φράση τοῦ Μπακούνιν) προσχωροῦσε στήν U.G.T. ἤ στά καθολικά συνδικάτα. Οἱ πολιτικές ἀπόψεις του, ἦταν ρεφορμιστικές, ὅταν δέν ἦταν ἀνοιχτά συντηρητικές καί σέ ἀντίθεση μέ τό προλεταριάτο τῆς Βαρκελώνης καί τῶν ἄλλων παραλιακῶν πόλεων, δημιούργησε ἀλληλοσυγκρουόμενες τάσεις μέσα στό Ἰσπανικό προλεταριάτο σάν σύνολο.

Τέλος, ἔχω τή γνώμη, ὅτι τά πεπρωμένα τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ ἐξαρτιόταν ἀπό τήν ἱκανότητά του νά δημιουργήσει ἀντιεξουσιαστικές μορφές ὀργάνωσης πού θά ἀποτελοῦσαν σύνθεση τῶν προκαπιταλιστικῶν κολλεκτιβιστικῶν παραδόσεων τοῦ χωριοῦ, τῆς βιομηχανικῆς οἰκονομίας καί τῆς ἀστυκοποιημένης κοινωνίας. Δέν ἐννοῶ ἐδῶ μιά ἁπλή προγραμματική «συμμαχία» ἀνάμεσα στούς Ἰσπανούς ἀγρότες καί τό προλεταριάτο, ἀλλά κάτι πιό *ὀργανικό*, νέες μορφές ὀργάνωσης καί εὐαισθησίες, οἱ ὁποῖες θά προσδώσουν ἐπαναστατικό ἀντιεξουσιαστικό χαρακτήρα στίς δύο κοινωνικές τάξεις πού ζοῦσαν μέσα σέ ἀντίθετους πολιτιστικούς χώρους. Ἡ ἀνάγκη ἑνός καλά ὀργανωμένου ἀντιεξουσιαστικοῦ κινήματος, δέν εὕρισκε καμιά σχεδόν ἀντίρρηση ἀπό τήν πλειοψηφία τῶν

ἀναρχικῶν. Τό κίνημα, ὅμως, θά ἀντανακλοῦσε τήν κοινωνία τοῦ χωριοῦ ἤ τήν κοινωνία τοῦ ἐργαστασίου; Μποροῦσαν αὐτά τά δύο νά συγχωνευθοῦν μέσα στό ἴδιο κίνημα, χωρίς νά παραβιαστοῦν οἱ ἀντιεξουσιαστικές ἀρχές τῆς ἀποκέντρωσης, τῆς ἀλληλοβοήθειας καί τῆς αὐτοδιεύθυνσης; Στήν κλασική περίοδο τοῦ *«προλεταριακοῦ σοσιαλισμοῦ»*, ἀνάμεσα στά 1848 καί 1939, περίοδο ὅπου ὑπογραμμίζονταν ἡ *«ἡγεμονία τοῦ προλεταριάτου»* σέ ὅλους τούς κοινωνικούς ἀγῶνες, ὁ Ἰσπανικός ἀναρχισμός ἀκολούθησε μιά ἱστορική τροχιά, ἡ ὁποία ἀποκάλυψε καί τούς περιορισμούς τῆς ἴδιας τῆς περιόδου καί τίς δημιουργικές δυνατότητες τῶν ἀναρχικῶν μορφῶν ὀργάνωσης

Σέ σύγκριση μέ τίς πόλεις, παρουσιάστηκαν ἐλάχιστα ὀργανωτικά προβλήματα στά χωριά πού ὑποστήριζαν τόν ἀναρχισμό. Ἄν καί ὁ Μπρέναν δίνει τήν ἔμφαση στούς braceros, ἡ δύναμη τοῦ ἀγροτικοῦ ἀναρχισμοῦ στό Νότο καί στό Λεβάντε βρισκόταν στά ὀρεινά χωριά καί ὄχι στό ἀγροτικό προλεταριάτο πού δούλευε στίς μεγάλες φυτεῖες τῆς Ἀνδαλουσίας. Σ' ἐκεῖνα τά ἀπομονωμένα χωριά, τά αἰσθήματα τῆς ἀνεξαρτησίας καί τῆς προσωπικῆς ὑπερηφάνειας τροφοδοτοῦσαν τίς πιό ἄγριες κοινωνικές ἔχθρες πού προκαλοῦσε ἡ φτώχεια καί δημιουργοῦσαν τούς *«πατριάρχες»* τοῦ ἀγροτικοῦ ἀναρχισμοῦ, ὁλόκληρες οἰκογένειες ἀφιερωμένες σχεδόν θρησκευτικά *«στήν ἰδέα»*. Τό μίσος γιά τό κράτος, τήν ἐκκλησία καί τίς συμβατικές ἐξουσιαστικές ἀρχές, ἦταν σχεδόν τρόπος ζωῆς γι' αὐτά τά σημαδεμένα καί ἀσκητικά ἄτομα. Συνδεδεμένοι ἀναμεταξύ τους μέσω τοῦ τοπικοῦ τύπου (ὑπῆρχαν σέ διαφορετικές περιόδους, ἑκατοντάδες ἀναρχικά περιοδικά), ἀποτελοῦσαν, ἀπό τήν δεκαετία τοῦ 1870 καί ἐδῶ, τή δύναμη τοῦ ἀγροτικοῦ ἀναρχισμοῦ καί σέ μεγάλο βαθμό τήν ἠθική συνείδηση τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ, σ' ὁλόκληρη τήν ἱστορία του.

Ἡ περιγραφή τῶν ἀγροτικῶν κολλεκτίβων, πού μεταφράζει ὁ Ντόλγκοφ, στό δεύτερο μισό αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἀπό τούς Πειράτς, Λεβάλ καί Σούχι, ἀντανακλᾶ σέ μεγάλο βαθμό τίς ὀργανωτικές ἀρχές πού προώθησαν οἱ Ἰσπανοί ἀναρχικοί σ' ὅλα τά χωριά πού βρίσκονταν κάτω ἀπό τήν ἐπιρροή τους, πρίν ἀπό τήν ἐπανάσταση τοῦ 1936. Ἡ ἐπανάσταση στίς ἀγροτικές κοινότητες μετέτρεψε βασικά τούς παλιούς πυρῆνες τῆς *«Πρώ-*

της Διεθνοῦς» καί ἀργότερα τῆς CNT, τίς ὁμάδες καί τίς στενα συνδεδεμένες οἰκογένειες τῶν ἀναρχικῶν, σέ λαικές συνελεύσεις. Οἱ συνελεύσεις συγκαλούνταν μιά φορά τήν ἑβδομάδα καί ἔπαιρναν ἀποφάσεις, στή βάση ὁλόκληρης τῆς κοινότητας. Ἡ γενική συνέλευση ἐνσαρκώνει τό ὀργανωτικό ἰδανικό τοῦ ἀγροτικοῦ ἀναρχισμοῦ, ἀπό τήν ἐποχή τοῦ πρώτου πραγματικά Μπακουνικοῦ συνεδρίου τοῦ Ἰσπανικοῦ τμήματος τῆς «Πρώτης Διεθνοῦς» στήν Κόρντοβα τό 1872, τό ὁποῖο ὑπογράμμισε τίς ἀντιεξουσιαστικές παραδόσεις τῆς ζωῆς τοῦ Ἰσπανικοῦ χωριοῦ[3]. Οἱ ἀποφάσεις τῶν λαικῶν γενικῶν συνελεύσεων ἐκτελοῦνταν ἀπό ἐπιτροπή, ἐκλεγμένη ἀπό τή γενική συνέλευση. Προφανῶς, ὑπῆρχε τό δικαίωμα τῆς ἀνάκλησης τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, τά ὁποῖα δέν διέθεταν καμιά θεσμική ἐξουσία οὔτε προνόμια, οὔτε κανένα εἰσόδημα. Ἡ ἐπιρροή τους ἦταν συνάρτηση τῆς ἀφοσίωσής τους καί τῶν ἱκανοτήτων τους. Ἐφαρμόζονταν πάντα ἡ βασική ἀρχή τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ νά μήν πληρώνονται οἱ διάφοροι ἀντιπρόσωποι, ἀκόμα καί ὅταν ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν τῆς CNT ἔφθασε τό ἕνα ἑκατομμύριο[4]. Κανονικά, οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκτελοῦσαν τά κα-

3 Δέν ἰσχυρίζομαι ὅτι τό Ἰσπανικό χωριό ἀποτελεῖ παράδειγμα γιά μιά ἀντιεξουσιαστική κοινωνία. Ἡ κοινωνία τοῦ χωριοῦ διέφερε σέ μεγάλο βαθμό ἀπό περιοχή σέ περιοχή τῆς Ἰσπανίας, σέ μερικά μέρη διατηροῦσε ἀναλλοίωτες τίς τοπικές δημοκρατικές παραδόσεις, σέ ἄλλα κυβερνιόταν τυραννικά ἀπό τήν ἐκκλησία, τούς εὐγενεῖς, τ' ἀφεντικά καί τά ἤθη. Πολλές φορές παρατηρεῖτο συνύπαρξη καί τῶν δύο τάσεων σέ μιά ἀσταθή ἰσορροπία, ὅπου ἡ ζωντανή δημοκρατική παράδοση καταστέλλονταν ἀπό τούς ἐξουσιαστές.

4 Ὑπῆρχαν μερικές ἐξαιρέσεις, στήν περίπτωση τῆς CNT. Ὁ ἐθνικός Γραμματέας ἔπαιρνε τό *μέσο* ἐργατικό ἡμερομίσθιο, καθώς καί οἱ ὑπάλληλοι γραφείου τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς καί οἱ ἐκδότες τῶν ἡμερησίων ἐφημερίδων. Τά μέλη τῶν ἐθνικῶν, περιφερειακῶν καί τοπικῶν Ἐπιτροπῶν ἦταν ἄμισθοι καί ζοῦσαν ἀπό τό ἐπάγγελμά τους. Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι δέν ὑπῆρχαν ἄτομα τά ὁποῖα ἀφιέρωναν τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ χρόνου τους στή διάδοση τῆς ἀναρχικῆς ἰδέας. *«Ταξιδεύοντας ἀπό μέρος σέ μέρος, μέ τά πόδια ἤ μέ μουλάρια ἤ στά σκληρά καθίσματα τῶν βαγονιῶν τρίτης θέσης τῶν σιδηροδρόμων ἤ ἀκόμα σάν ἀλῆτες ἤ σάν περιοδεύοντες ταυρομάχοι»*, γράφει ὁ Μπρέναν, *«ὀργά-*

θήκοντά τους, σάν ἀντιπρόσωποι, ὕστερα ἀπό τίς ὧρες ἐργασίας τους. Σχεδόν κάθε βράδυ, οἱ ἀναρχικοί ἀγωνιστές ἦταν ἀπασχολημένοι μέ συναντήσεις τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου εἴδους. Στίς συνελεύσεις καί στίς ἐπιτροπές, οἱ ἀναρχικοί ἀντάλασσαν ἐπιχειρήματα συζητοῦσαν, ψήφιζαν καί διεύθυναν. Ὅταν διέθεταν ἐλεύθερο χρόνο, μελετοῦσαν καί συζητοῦσαν μέ πάθος τήν *«Ἰδέα»*, στήν ὁποία εἶχαν ἀφιερώσει, ὄχι μόνο τόν ἐλεύθερο χρόνο τους, ἀλλά καί τήν ἴδια τή ζωή τους. Τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ἡμέρας δούλευαν, ἀπέφευγαν τό κάπνισμα, τό πιοτό, τά μπορντέλα, τίς αἱματηρές ταυρομαχίες, τά αἰσχρόλογα καί μέ τήν ἀκεραιότητά τους, τήν ἐντιμότητά τους, τό σεβασμό τῆς γνώσης καί τήν ἀφοσίωσή τους στόν ἀγώνα, προσπαθοῦσαν νά ἀποτελέσουν τό ἠθικό παράδειγμα γιά ὁλόκληρη τήν τάξη τους. Οὐδέποτε χρησιμοποιοῦσαν στίς καθημερινές συζητήσεις τους τή λέξη «θεός», ἔλεγαν salud (=*γειά σου*) καί ὄχι adios (=*στήν εὐχή τοῦ θεοῦ*), ἀπεύφευγαν τίς σχέσεις μέ τούς κληρικούς καί τίς κρατικές ἀρχές, δέν νομιμοποιοῦσαν τίς *«ἐλεύθερες ἑνώσεις»* τους μέ γάμο, δέν βάφτιζαν οὔτε νομιμοποιοῦσαν τά παιδιά τους. Πρέπει νά γνωρίζει κανείς τήν καθολική Ἰσπανία γιά νά ἀντιληφθεῖ πόσο μεγαλεπήβολη ἦταν αὐτή ἡ αὐτο-επιβαλλόμενη ἠθική καί πόσο φανταστικά ἦταν μερικά ἀπ' αὐτά, σέ σύγκριση μέ τήν πουριτανική παράδοση τῆς χώρας[5].

νωναν νέες ὁμάδες ἤ ἐκτελοῦσαν προπαγανδιστικές καμπάνιες. αὐτοί οἱ ἀπόστολοι τῆς Ἰδέας, ὅπως αὐτοονομάζονταν καί ζοῦσαν σάν ζητιάνοι ἀπό τή φιλοξενία τῶν πιό εὔπορων ἐργατῶν». Αὐτή ἡ ὀργανωτική παράδοση τῆς δεκαετίας τοῦ 1870 δέν ἐξαφανίστηκε τίς ἑπόμενες δεκαετίες, ἀντίθετα ἔγινε πιό συστηματική καί ἴσως πιό σίγουρη μέ τή χρηματοδότησή τους ἀπό τή CNT, ἡ ὁποία συναγωνίζονταν τήν UGT γιά νά κερδίσει τήν ὑποστήριξη τῶν ἐργατῶν καί τῶν ἀγροτῶν.

5. Πρέπει νά προσθέσω ὅτι ἡ ἀποχή ἀπό τό κάπνισμα, ἡ ἠθική ζωή καί εἰδικότερα ἡ ἀποφυγή κατανάλωσης οἰνοπνεύματος, θεωρούνταν σοβαρά ἐκείνη τήν ἐποχή Τήν ἐποχή ἐκείνη τῆς ἀνόδου τοῦ ἀναρχισμοῦ, ἡ Ἰσπανία βάδιζε τό δρόμο τῆς βιομηχανικής της ἐπανάστασης, μέ τά γνωστά ἐξαχρειωτικά του ἀποτελέσματα. Ἡ ἔκκληση τῶν ἠθῶν ἀνάμε-

Εἶναι ἀνάγκη νά τονίσουμε σ' αὐτό τό σημεῖο ὅτι ὁ πολύ διαδεδομένος μύθος, ἀπό τή συνηθισμένη κοινωνιολογία, ὅτι ὁ ἀγροτικός ἀναρχισμός στήν 'Ισπανία ἦταν ἀντιτεχνολογικός στό πνεῦμα καί ὅτι ἀπέβλεπε ἀταβιστικά νά παλινορθώσει μιά νεολιθική *«Χρυσή 'Εποχή»*, καταρρίπτεται ἀποτελεσματικά ἀπό μιά προσεκτική μελέτη τοῦ μοναδικοῦ διαπαιδαγωγικοῦ ρόλου τῶν ἀναρχικῶν. Πράγματι, οἱ ἀναρχικοί, μέ φθηνές καί ἁπλά γραμμένες μπροσοῦρες ἔφεραν τόν Γαλλικό Διαφωτισμό καί τή σύγχρονη ἐπιστημονική θεωρία στούς χωρικούς καί ὄχι οἱ ἀλαζονικοί φιλελεύθεροι ἤ οἱ σοσιαλιστές πού περιφρονοῦσαν τό λαό. Μαζί μέ τά φυλλάδια τοῦ Μπακούνιν καί τοῦ Κροπότκιν, ὁ ἀναρχικός τύπος δημοσίευε ἁπλές περιγραφές τῶν θεωριῶν γιά τή φυσική καί κοινωνική ἐξέλιξη καί στοιχειώδεις εἰσαγωγές πάνω στήν κοσμικη παιδεία τῆς Εὐρώπης. Προσπαθοῦσαν νά πληροφορήσουν τούς ἀγρότες σχετικά μέ τίς σύγχρονες τεχνικές τῆς διαχείρισης τῆς γῆς καί ὑποστήριζαν εἰλικρινά τή χρήση γεωργικῶν μηχανῶν, μέ σκοπό νά ἐλαφρύνουν τό φόρτο τῆς ἐργασίας καί νά αὐξήσουν τόν ἐλεύθερο χρόνο, γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητας. Μακριά ἀπό τό νά εἶναι μιά ἀταβιστική τάση, μέσα στήν 'Ισπανική κοινωνία, ὅπως θέλουν νά μᾶς κάνουν νά πιστέψουμε ὁ Hobsbawm, στούς "*Ληστές*" καί ἀκόμη καί ὁ Μπρέναν, εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ ἀναρχισμός πλησιάζει περισσότερο σέ ἕναν *ριζοσπαστικό λαικό διαφωτισμό.*

Οἱ ἀφοσιωμένοι στήν ἰδέα ἀναρχικοί τῶν πόλεων δέν ἦταν οὐσιαστικά διαφορετικοί ὅσον ἀφορᾶ τίς ἀρετές ἀπό τούς συν-

σα στό προλεταριάτο, ἡ οἰνοποσία, τά ἀφροδίσια νοσήματα, ἡ ἔλλειψη μέσων ὑγιεινῆς, ἦταν τά πιό σοβαρά προβλήματα πού εἶχαν νά ἀντιμετωπίσουν οἱ 'Ισπανοί ἐπαναστάτες, ὅπως ἀκριβῶς σήμερα οἱ μαῦροι ριζοσπάστες ἀντιμετωπίζουν ἀνάλογα προβλήματα στά «γκέττο» Σ' αὐτήν τήν περίπτωση, οἱ 'Ισπανοί ἀναρχικοί πέτυχαν τό στόχο τους Λίγοι ἐργάτες τῆς CNT καί ἀκόμη λιγότεροι ἀναρχικοί, τολμοῦσαν νά πάνε μεθυσμένοι στίς συγκεντρώσεις ἤ νά συμπεριφερθοῦν ἄσχημα στούς συντρόφους τους. Ἄν κανείς ἀναλογιστεῖ τίς φοβερές συνθῆκες ζωῆς καί ἐργασίας αὐτῆς τῆς περιόδου, ὁ ἀλκοολισμός ἦταν πιό διαδεδομένος στήν 'Αγγλία, ἀπ' ὅτι στήν 'Ισπανία, στή διάρκεια τῆς βιομηχανικῆς ἐπανάστασης.

τρόφους τους τῆς ὑπαίθρου. Στίς κωμοπόλεις καί στίς πόλεις ὅμως τῆς Ἰσπανίας, οἱ ἀναρχικοί ἀντιμετώπιζαν πιό δύσκολα ὀργανωτικά προβλήματα. Οἱ προσπάθειές τους γιά δημιουργία ἀντιεξουσιαστικῶν μορφῶν ὀργάνωσης διευκολύνονταν βέβαια ἀπό τό γεγονός ὅτι πολλοί Ἰσπανοί ἐργάτες ἦταν πρώην ἀγρότες ἤ δέν εἶχαν ἐγκαταλείψει τήν ὕπαιθρο γιά διάστημα μεγαλύτερο ἀπό μιά γενεά[6]. Ἡ ἐλπίδα γιά ἀντιεξουσιαστική ὀργάνωση τῶν πόλεων καί τῶν ἐργοστασίων δέν ἐξαρτιόταν ἀπό τή μακρά παράδοση τοῦ κολλεκτιβισμοῦ τοῦ χωριοῦ– τό ἰσχυρό αἴσθημα τῆς κοινότητας– πού ὑπῆρχε στίς ἀγροτικές ἀναρχικές περιοχές. Μέσα στό ἴδιο τό ἐργοστάσιο, στή σφαίρα τῆς ἐκμετάλλευσης, τῆς ἱεραρχίας τῆς βιομηχανικῆς πειθαρχίας καί τῆς σκληρῆς ὑλικῆς ἀνάγκης, ἡ *«κοινότητα»* ἦταν περισσότερο μιά λειτουργία τῆς μπουρζουάδικης διαίρεσης τῆς ἐργασίας, μέ τίς ἐκμεταλλευτικές καί ἀνταγωνιστικές ἐπιπτώσεις της καί λιγότερο ἀνθρώπινη συνεργασία, ἀπολαυστική δημιουργική ἐργασία. Ἡ ἐργατική ἀλληλεγγύη ἐξαρτᾶται λιγότερο ἀπό μιά κοινή ζωή γεμάτη νόημα πού τροφοδοτεῖται ἀπό μιά ἐργασία πού σέ γεμίζει, καί περισσότερο ἀπό τόν κοινό ἐχθρό, τό ἀφεντικό, ὁ ὁποῖος διαλύει κάθε αὐταπάτη ὅτι κάτω ἀπό τόν καπιταλισμό ὁ ἐργάτης εἶναι κάτι περισσότερο ἀπό ἕνα βιομηχανικό συντελεστή, ἕνα ἀντικείμενο γιά χειραγώγιση καί ἀδίσταχτη ἐκμετάλλευση. Ἄν ὁ ἀναρχισμός μπορεῖ μερικά νά θεωρηθεῖ σάν ἐξέγερση ἐνάντια στό βιομηχανικό σύστημα, ἡ οὐσία πού βρίσκεται στήν καρδιά αὐτῆς τῆς ἐξέγερσης εἶναι ὅτι ἡ ἐργοστασιακή ρουτίνα, ὄχι μόνο καταστρέφει τήν εὐαισθησία τοῦ ἐργάτη γιά τό πλούσιο πανηγύρι τῆς ζωῆς, ἀλλά ὑποβαθμίζει τήν εἰκόνα πού ἔχει γιά τίς ἀνθρώπινες δυνατότητές του, τίς ἱκανότητές του νά ἀναλάβει τόν ἄμεσο ἔλεγχο τῶν μέσων, γιά τή διεύθυνση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

6. Στή *«μαύρη»* (καθαρά ἀναρχική) Σαραγόσα, ἡ ἐργατικη τάξη ἦταν περισσότερο ἀφοσιωμένη στίς ἀρχές τοῦ ἀναρχισμοῦ ἀπό τό προλεταριάτο τῆς Βαρκελώνης. Ὁ Ρεϊμόντ Καρ πολύ σωστά ὑπογραμμίζει ὅτι *«οἱ ἀπεργίες χαρακτηρίζονταν ἀπό περιφρόνηση γιά τά οἰκονομικά αἰτήματα καί τή σκληρότητά τους γιά ἐπαναστατική ἀλληλεγγύη οἱ ἀπεργίες γιά τούς σύντροφους στή φυλακή ἦταν πιό συχνές ἀπό τίς ἀπεργίες γιά καλύτερες συνθῆκες»*

Μία ἀπό τίς μοναδικές ἀρετές πού διέκριναν τούς Ἰσπανούς ἀναρχικούς ἀπό τούς σοσιαλιστές ἦταν ἡ προσπάθειά τους νά ἀλλάξουν αὐτήν τήν ἴδια τήν κυριαρχία τοῦ ἐργοστασίου, ἀλλαγή πού ἐκφραζόταν μακροπρόθεσμα ἀπό τό αἴτημά τους γιά ἐργατική αὐτοδιεύθυνση τῆς παραγωγῆς καί πιό ἄμεσα ἀπό τήν προσπάθειά τους νά σχηματίσουν ἀντιεξουσιαστικές ὀργανώσεις, ἡ ὁποία κατέληξε στό σχηματισμό τῆς συνδικαλιστικῆς CNT. Ὅμως ἡ ἔκταση στήν ὁποία ἡ ἐργατική αὐτοδιεύθυνση μπορεῖ στήν πράξη νά ἐλαχιστοποιήσει τήν ἀλλοτριωμένη ἐργασία καί νά μεταβάλλει οὐσιαστικά τήν ἐπίδραση τοῦ ἐργοστασιακοῦ συστήματος πάνω στήν εὐαισθησία τοῦ ἐργάτη ἀπαιτεῖ κατά τή γνώμη μου, πιό βαθειά ἀνάλυση ἀπ' ὅτι ἔγινε στό παρελθόν. Οἱ ἐπιπτώσεις τοῦ ἐργοστασιακοῦ συστήματος στούς ἐργάτες φάνηκαν μέ τή διόγκωση τοῦ προλεταριακοῦ στοιχείου μέσα στή CNT, ὅπου οἱ ἀναρχικοί προσπαθοῦσαν νά ἀναπτύξουν τήν πρωτοβουλία καί τήν αὐτοδιεύθυνση, χαρακτηριστικά ἀντίθετα μέ τό ἐργοστασιακό σύστημα.

Κανένα μαζικό ριζοσπαστικό κίνημα τῆς ἐποχῆς μας δέν ἐρεύνησε τό γεγονός ἄν ἔπρεπε νά ἀναπτυχθοῦν μορφές ὀργάνωσης πού θά προκαλοῦσαν ἀλλαγές στή συμπεριφορά τῶν μελῶν του. Πῶς θά κατέστρεφε, τό ἀντιεξουσιαστικό κίνημα, τό πνεῦμα τῆς ὑπακοῆς, τῆς ἱεραρχικῆς ὀργάνωσης, τίς σχέσεις ἀρχηγοῦ-ὀπαδῶν, τῆς ἐξουσίας καί τῆς διοίκησης πού ἐνσταλάζει ἡ καπιταλιστική βιομηχανία; Εἶναι πρός τιμήν τῶν Ἰσπανῶν ἀναρχικῶν, καί τοῦ ἀναρχισμοῦ γενικά ὅτι ἔθεσαν, γιά πρώτη φορά, αὐτό τό ἐρώτημα[7]. Ὁ ὅρος *«ὁλοκληρωμένη*

7. Οἱ ὀργανωτικές μορφές, πού θά ἄλλαζαν τά πρότυπα συμπεριφορᾶς τοῦ προλεταριάτου, δέν ἀποτελοῦσαν πρόβλημα γιά τόν Μάρξ καί τόν Ἔνγκελς. Τό πρόβλημα θά ἀντιμετωπιζόταν στή μετεπαναστατική περίοδο. Πράγματι, ὁ Μάρξ θεωροῦσε τό ἐξουσιαστικό περιεχόμενο τοῦ ἐργοστασίου (*«ἀκριβῶς τό μηχανισμό τῆς ἴδιας τῆς διαδικασίας τῆς καπιταλιστικῆς παραγωγῆς»*) σάν θετικό συντελεστή γιά τό σχηματισμό ἑνός *«πειθαρχημένου καί ἑνωμένου»* προλεταριάτου. Ὁ Ἔνγκελς σέ μιά φρικτή διατριβή ἐνάντια στούς ἀναρχικούς μέ τόν τίτλο *«Πάνω στήν Ἐξουσία»* χρησιμοποιεῖ ἀπερίφραστα τήν ἐργοστασιακή δομή, τίς ἱεραρχικές μορφές της καί τήν ὑπακοή πού ἀπαιτεῖ, γιά νά δικαιολογήσει τήν ἐξουσία καί τό συγκεντρωτισμό μέσα στίς ὀργανώσεις τῆς ἐργα-

προσωπικοτητα» παρουσιάζεται συχνά στά ντοκουμέντα τῶν Ἰσπανῶν ἀναρχικῶν καί ἔγιναν ἀκούραστες προσπάθειες γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητας τῶν ἀτόμων, τά ὁποῖα, ὄχι μόνο ἔπρεπε νά ἐνστερνιστοῦν τίς ἀντιεξουσιαστικές ἀρχές, ἀλλά καί νά δοκιμάζουν νά τίς ἐφαρμόζουν στήν πράξη. Κατά συνέπεια, τό ὀργανωτικό πλαίσιο τοῦ κινήματος (ὅπως ἐκφράστηκε στήν «Πρώτη Διεθνή», τή CNT καί τή FAI) ἔπρεπε νά εἶναι ἀποκεντρωμένο καί νά ἐπιτρέπει, τό μεγαλύτερο βαθμό πρωτοβουλίας καί λήψης ἀποφάσεων στή βάση καί νά παρέχει δομικές ἐγγυήσεις ἐνάντια στό σχηματισμό γραφειοκρατίας. Οἱ ἀπαιτήσεις αὐτές ἔπρεπε νά ἐξισορροπηθοῦν μέ τήν ἀνάγκη γιά συντονισμό, κινητοποίηση γιά κοινή δράση καί ἀποτελεσματικό προγραμματισμό. Ἡ ὀργανωτική ἱστορία τοῦ ἀναρχισμοῦ, στίς πόλεις καί στίς κωμοπόλεις τῆς Ἰσπανίας, οἱ μορφές ὀργάνωσης πού δημιούργησαν καθώς καί ἐκεῖνες πού ἀπέρριψαν, εἶναι σέ μεγάλο βαθμό ἡ ἱστορία ἐξισορρόπησης τῶν δύο αὐτῶν ἀπαιτήσεων καί τοῦ βαθμοῦ στόν ὁποῖο ἡ μιά ἐπικρατοῦσε πάνω στήν ἄλλη. Ἡ ἐξισορρόπηση αὐτή δέ ἦταν ἁπλῶς θέμα ἐμπειρίας καί δομικοῦ αὐτοσχεδιασμοῦ. Μακροπρόθεσμα, τό ἀποτέλεσμα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀνάμεσα στήν ἀποκέντρωση καί τό συντονισμό ἐξαρτήθηκε ἀπό τήν ἱκανότητα τῶν πιό ἀφοσιωμένων ἀναρχικῶν νά ἐπηρρεάσουν τή συνείδηση τῶν ἐργατῶν πού ἔμπαιναν στίς ἀναρχικές ἑνώσεις, εἰδικότερα στίς ἑνώσεις συνδικαλιστικοῦ χαρακτήρα πού ἀπέβλεπαν ὄχι μόνο στά ἄμεσα ὑλικά κέρδη, ἀλλά καί στό σχηματισμό τῆς ὑποδομῆς τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς κοινωνίας.

Πολύ πρίν ὁ συνδικαλισμός γίνει λαικός ὅρος στό Γαλλικό ἐργατικό κίνημα στά τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1890, ὑπῆρχε ἤδη στό Ἰσπανικό ἐργατικό κίνημα. Ἡ *«Ἰσπανική Ὁμοσπονδία»* τῆς παλιᾶς Πρώτης Διεθνοῦς, ἡ κάτω ἀπό ἀναρχική ἐπιρροή, ἦταν, κατά τή γνώμη μου, σαφῶς συνδικαλιστική. Στό ἱδρυτικό

τικῆς τάξης. Ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία δέν εἶναι ἄν ὁ Μάρξ και ὁ Ἔνγκελς ἦταν ἐξουσιαστές, ἀλλά ὁ τρόπος πού ἀντιμετώπιζαν τό πρόβλημα τῆς προλεταριακῆς ὀργάνωσης, τό ὅτι ἡ ἴδια ἡ οἰκονομία ἀποτελοῦσε τή μήτρα τῶν ὀργανωτικῶν τους ἀντιλήψεων, ἡ οἰκονομία πού ἡ κοινωνική ἐπανάσταση ζητοῦσε νά ἐπαναστατικοποιήσει

συνέδριο τῆς *«Ἰσπανικῆς Ὁμοσπονδίας»* στή Βαρκελώνη, τόν Ἰούνη τοῦ 1870, ἡ *«ἐπιτροπή γιά τό θέμα τῆς κοινωνικῆς ὀργάνωσης τῶν ἐργατῶν»* πρότεινε μιά μορφή, πρότυπο γιά ὅλες τίς μεταγενέστερες ἀναρχοσυνδικαλιστικές ἐργατικές ἑνώσεις περιλαμβανομένης καί τῆς CNT. Ἡ ἐπιτροπή εἰσηγήθηκε μιά τυπική συνδικαλιστική δυαδική μορφή, ὀργάνωση κατά ἐπάγγελμα καί ὀργάνωση κατά τόπο. Οἱ τοπικές ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις (sessiones de oficio) ἑνώνουν ὅλους τούς ἐργάτες ἀπό τήν ἴδια ἐπιχείρηση καί τό ἴδιο ἐπάγγελμα σέ μεγάλες ἐπαγγελματικές ὁμοσπονδίες (Uniones de oficio), μέ κύριο στόχο τους τόν ἀγώνα γιά τά οἰκονομικά αἰτήματα καί τίς συνθῆκες ἐργασίας. Μιά τοπική ὀργάνωση διαφόρων ἐπαγγελμάτων συγκεντρώνει ὅλους τούς ἐργάτες ἀπό διαφορετικά ἐπαγγέλματα, ὅταν ὁ ἀριθμός τους εἶναι πολύ μικρός γιά νά σχηματίσουν ἀποτελεσματική ἐπαγγελματική ὀργάνωση. Παράλληλα μέ τίς ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις, σέ κάθε κοινότητα καί περιοχή, ὅπου ἀντιπροσωπεύεται ἡ Πρώτη Διεθνής, τά διάφορα τοπικά Sessiones συγχωνεύονται, ἀσχέτως ἐπαγγέλματος, σέ τοπικά γεωγραφικά σώματα (Federaciones locales), μέ στόχους καθαρά ἐπαναστατικούς, τή διεύθυνση τῆς κοινωνικῆς καί οἰκονομικῆς ζωῆς, πάνω σέ μιά ἀποκεντρωμένη ἀντιεξουσιαστική βάση.

Αὐτή ἡ δυαδική μορφή ἀποτελεῖ τό ὑπόβαθρο ὅλων τῶν συνδικαλιστικῶν μορφῶν ὀργάνωσης. Στήν Ἰσπανία, ὅπως καί ἀλλοῦ, ἡ δομή αὐτή συμπληρώνεται μέ ἐργατικές ἐπιτροπές, ἀπό τά ἐργαστήρια, τά ἐργοστάσια καί τίς ἀγροτικές κοινότητες. Οἱ γενικές συνελεύσεις τῶν ἐργατῶν ἐκλέγουν, μέσα ἀπό τίς τάξεις τους, τίς ἐπιτροπές, οἱ ὁποῖες προΐστανται τῶν ὑποθέσεων τῶν ἐπαγγελματικῶν Secciones de officio καί τῶν γεωγραφικῶν Federaciones locales. Οἱ ἐπιτροπές ὁμοσπονδοποιοῦνται σέ ἐπιτροπές περιοχῆς, γιά κάθε μεγάλη περιοχή τῆς Ἰσπανίας. Κάθε χρόνο, ὅταν εἶναι δυνατόν, οἱ ἐργάτες ἐκλέγουν ἀντιπροσώπους γιά τό ἐτήσιο συνέδριο τῆς Ἰσπανικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Πρώτης Διεθνοῦς, τό ὁποῖο ἐκλέγει μέ τή σειρά του τό *«Ἐθνικό Ὁμοσπονδιακό Συμβούλιο»*.

Μέ τήν ἐξασθένιση τῆς Πρώτης Διεθνοῦς, οἱ ὁμοσπονδίες τῶν συνδικαλιστικῶν ἑνώσεων ἔχαναν τήν ἐμφάνισή τους γιά

νά ἐξαφανιστοῦν ἀργότερα, σέ διάφορες περιοχές τῆς Ἰσπανίας καί εἰδικότερα στήν Καταλωνία καί τὴν Ἀνδαλουσία. Ἡ πρώτη ἦταν ἡ σχετικά μεγάλη *«Ὁμοσπονδία τῶν Ἐργατῶν»*, τῆς δεκαετίας τοῦ 1880. Μετά τήν καταστολή της, ὁ Ἰσπανικός ἀναρχισμός περιορίστηκε εἴτε σέ ἰδεολογικές ὁμάδες, ὅπως ἡ *«Ἀναρχική Ὀργάνωση τῆς Ἰσπανικῆς Περιοχῆς»*, εἴτε σέ βασικά Συνδικαλιστικές Ὁμοσπονδίες Περιοχῆς, ὅπως ἡ *«Καταλανική Συμφωνία Ἕνωσης καί Ἀλληλεγγύης»* τῆς δεκαετίας τοῦ 1890 καί ἡ *«Ἐργατική Ἀλληλεγγύη»* στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1900. Ἄν ἐξαιρέσουμε τή βραχύβια *«Ὁμοσπονδία τῶν Ἐργατικῶν Ἑνώσεων τῆς Ἰσπανικῆς Περιοχῆς»*, πού ἱδρύθηκε τό 1900 μέ τήν πρωτοβουλία τῆς ἕνωσης τῶν χτιστῶν τῆς Μαδρίτης, δέν ἔκανε τήν ἐμφάνισή της καμιά μεγάλη ἐθνική συνδικαλιστική ὁμοσπονδία στήν Ἰσπανία, μέχρι τήν ὀργάνωση τῆς CNT τό 1911. Μέ τήν ἐμφάνιση τῆς CNT, ὁ Ἰσπανικός συνδικαλισμός μπαίνει στήν πιό ὥριμη καί ἀποφασιστική περίοδό του. Πολύ πιό μεγάλη ἀπό τήν ἀντίπαλό της UGT, ἡ CNT ἔγινε ὁ κύριος χῶρος τῆς ἀναρχικῆς ζύμωσης στήν Ἰσπανία.

Ἡ CNT δέν *«ἱδρύθηκε»*, εἶναι τό ὀργανικό προιόν τῆς *«Καταλανικῆς Ἐργατικῆς Ἀλληλεγγύης»* καί τῆς ὁμοσπονδίας της (Confederacion Regional del Trabajo de Cataluna). Ἀργότερα, πολλές τοπικές ἑνώσεις ἵδρυσαν σέ ὅλες σχεδόν τίς ἐπαρχίες Ὁμοσπονδίες Περιοχῆς καί μάλιστα πολλές ἀπ' αὐτές προέρχονταν ἀπό τήν *«Ὁμοσπονδία τῶν Ἑνώσεων τῆς Ἰσπανικῆς Περιοχῆς»* καί ἔφθασαν τίς ὀχτώ στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1930. Ἡ ἐθνική ὀργάνωση, κατά συνέπεια, ἦταν μιά χαλαρή συνάθροιση ὁμοσπονδιῶν περιοχῆς καί κάθε μία ἀπ' αὐτές περιελάμβανε τοπικές ὁμοσπονδίες καί ὁμοσπονδίες διαμερισμάτων καί τέλος συνδικάτα ἤ ἀνεξάρτητες ἑνώσεις. Αὐτά τά sindicatos (πιό παλιά ἦταν γνωστά μέ τήν ὀνομασία «sociedades de resistancia al capital» — *«Ἑταιρεῖες Ἀντίστασης στό Κεφάλαιο»)* εἶχαν ἱδρυθεῖ πάνω σέ ἐπαγγελματική βάση καί σύμφωνα μέ τή συνδικαλιστική τάση, σχημάτιζαν γεωγραφικές καί ἐπαγγελματικές ὁμοσπονδίες (federaciones locales καί sindicatos de oficio). Τό ἐτήσιο συνέδριο τῆς CNT ἐξέλεγε τήν Ἐθνική Ἐπιτροπή, γιά νά συντονίζει τὴν ὀργάνωση καί νά ἀσχολεῖται

βασικά μέ ἀλληλογραφία, συλλογή στατιστικῶν στοιχείων καί μέ τήν ὀργάνωση τῆς βοήθειας πρός τούς φυλακισμένους.

Τό καταστατικό τῆς *«Ὁμοσπονδίας τῆς Περιοχῆς τῆς Καταλωνίας»* προμήθευσε τίς βασικές κατευθύνσεις σ' ὁλόκληρο τό ἐθνικό κίνημα. Σύμφωνα μέ τό καταστατικό, ἡ ὀργάνωση υἱοθετεῖ τήν *«ἄμεση δράση»* ἀπορρίπτοντας ὅλες τίς *«πολιτικές καί θρησκευτικές παρεμβάσεις»*. Οἱ συγγενικές ὁμοσπονδίες, τόσο οἱ τοπικές ὅσο καί τῶν διαμερισμάτων, πρέπει νά *«διευθύνονται μέ τή μεγαλύτερη δυνατή αὐτονομία, δηλαδή νά ἔχουν πλήρη ἐλευθερία σέ ὅλα τά ἐπαγγελματικά θέματα πού ἔχουν σχέση μέ ὅλα τά ἐπαγγέλματα, τά ὁποῖα ἐνσωματώνουν»*. Κάθε μέλος ὑποχρεοῦται νά πληρώνει εἰσφορά 10 centimes τό μήνα (ἕνα ἀσήμαντο ποσό), ἡ ὁποία θά μοιράζεται ἐξίσου ἀνάμεσα στήν τοπική ὀργάνωση, τήν Ὁμοσπονδία Περιοχῆς, τήν Ἐθνική Συνομοσπονδία, τήν Ἐφημερίδα τοῦ συνδικάτου *(Ἐργατική Ἀλληλεγγύη)* καί τό σημαντικό λογαριασμό γιά τούς *«κοινωνικούς κρατούμενους»*.

Σύμφωνα μέ τό καταστατικό ἡ Ἐπιτροπή περιοχῆς, ἡ ἀντίστοιχη τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς CNT στήν περιοχή, ἦταν ἕνα ἁπλό διοικητικό σῶμα. Μολονότι ἔπαιζε σαφῶς διευθυντικό ρόλο στό συντονισμό τῆς δράσης, οἱ δραστηριότητές της ἦταν καθορισμένες ἀπό τό ἐτήσιο συνέδριο τῆς περιοχῆς. Σέ ἔκτακτες περιστάσεις, ἡ Ἐπιτροπή ἔπρεπε νά συμβουλεύεται τά τοπικά σώματα. Ἐκτός ἀπό τά ἐτήσια συνέδρια τῆς περιοχῆς, τά ὁποῖα ἐξέλεγαν τήν Ἐπιτροπή Περιοχῆς, ἡ Ἐπιτροπή ἦταν ὑποχρεωμένη νά συγκαλεῖ ἔκτακτα συνέδρια, ὕστερα ἀπό ἀπαίτηση τῆς πλειοψηφίας τῶν τοπικῶν ὁμοσπονδιῶν. Οἱ τοπικές ὁμοσπονδίες, μέ τή σειρά τους, ἔπρεπε νά εἰδοποιοῦνται τρεῖς μῆνες πρίν ἀπό κάθε τακτικό συνέδριο, γιά νά μποροῦν *«νά προετοιμάζουν τά θέματα πού θά συζητηθοῦν»*. Ἕνα μήνα πρίν ἀπό τό συνέδριο, ἡ Ἐπιτροπή Περιοχῆς εἶχε ὑποχρέωση νά δημοσιεύσει τά ὑποβληθέντα *«θέματα»* στήν ἐφημερίδα τοῦ συνδικάτου, ἀφήνοντας ἐπαρκῆ χρόνο στούς ἐργάτες γιά νά ἀποσαφηνίσουν τίς ἀπόψεις τους καί νά δόσουν ὁδηγίες στούς ἀντιπροσώπους τους. Οἱ ἀντιπρόσωποι στό συνέδριο, τῶν ὁποίων ἡ ψῆφος καθοριζόταν ἀπό τόν ἀριθμό τῶν μελῶν πού ἀντιπροσώπευαν, ἐκλέγονταν ἀπό γενικές συνελεύσεις τῶν ἐρ-

γατῶν πού συγκαλοῦσαν οἱ τοπικές ὁμοσπονδίες καί οἱ ὁμοσπονδίες διαμερισμάτων.

Αὐτό τό καταστατικό ἀποτελοῦσε τή βάση τῆς πρακτικῆς τῆς CNT, μέχρι τήν ἐπανάσταση τοῦ 1936. Ἄν καί δέν προβλεπόταν ἀνάκληση τῶν ἐπιτροπῶν, ἡ ὀργάνωση, στήν ἡρωϊκή της περίοδο, ἦταν πιό δημοκρατική ἀπ' ὅτι δείχνει τό καταστατικό. Ζωντανός παλμός κυριαρχοῦσε στή βάση αὐτῆς τῆς γιγάντιας ὀργάνωσης, ζωηρό ἐνδιαφέρον γιά τά προβλήματα τῆς CNT καί μεγάλη ἀτομική πρωτοβουλία. Τά ἐργατικά κέντρα (centros obreros), πού εἶχαν ἱδρύσει οἱ ἀναρχικοί τήν ἐποχή τῆς Πρώτης Διεθνοῦς, δέν ἦταν μόνον τοπικά γραφεῖα τῶν ἑνώσεων, ἀλλά καί χῶροι συναντήσεων καί πολιτιστικά κέντρα, ὅπου γίνονταν ἀνταλλαγή ἰδεῶν καί παρακολούθηση διαλέξεων. Ὅλες οἱ ὑποθέσεις τῆς CNT διεκπεραιώνονταν ἀπό ἄμισθους συνηθισμένους ἐργάτες. Παρ' ὅλον ὅτι οἱ ἐπίσημες συναντήσεις τοῦ συνδικάτου εἶχαν ὁρισθεῖ γιά κάθε τρεῖς μῆνες, γινόταν *«συνδιασκέψεις συμβουλευτικοῦ χαρακτῆρα»* κάθε Σάββατο βράδυ καί Κυριακή ἀπόγευμα. Ἡ ἀλληλεγγύη τῶν συνδικάτων ἦταν τόσο μεγάλη ὥστε ἦταν πάντοτε ἀδύνατο νά ἀπομονωθεῖ μιά ἀπεργία. Ὑπῆρχε πάντοτε ἡ τάση γιά ἀπεργίες ἀλληλεγγύης καί γενικῆς ἐνεργητικῆς βοήθειας ἀπό ἄλλα συνδικάτα.

Μ' αὐτόν τόν τρόπο, ἡ CNT δοκίμασε νά λύσει τά προβλήματά της καί στή διάρκεια εὐνοϊκῶν περιόδων τό κατάφερε. Ὑπῆρξαν ὅμως καί περίοδοι καταστολῆς, ἀπότομες καί πολλές φορές κρίσιμες στροφές τῶν γεγονότων πού τήν ἀνάγκασαν νά καταργήσει τά ἐτήσια καθώς καί τά συνέδρια περιοχῶν καί νά περιοριστεῖ στή λήψη ἀποφάσεων ἀπό ἡγετικές ἐπιτροπές ἤ «συνέδρια» τά ὁποῖα διέφεραν ἐλάχιστα ἀπό ἀπροετοίμαστες συνδιασκέψεις. Ὁρισμένοι ἡγέτες, σέ ὅλα τά ἐπίπεδα τῆς ὀργάνωσης, ἐνεργοῦσαν περίπου μέ γραφειοκρατικό τρόπο. Ἡ ἴδια ἡ συνδικαλιστική δομή δέν εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπό γραφειοκρατικές παραμορφώσεις. Δέν ἦταν πολύ δύσκολο, γιά ἕνα πολύπλοκο δίχτυο ἐπιτροπῶν, πού σχημάτιζε σώματα περιοχῆς καί ἐθνικά σώματα, νά πάρει τά χαρακτηριστικά μιᾶς συγκεντρωτικῆς ὀργάνωσης καί νά καταστρατηγήσει τίς ἐπιθυμίες τῶν ἐργατικῶν συνελεύσεων τῆς βάσης.

Τέλος, ἡ CNT, παρά τίς προγραμματικές διακηρύξεις της γιά ἀντιεξουσιαστικό κομμουνισμό καί τίς προσπάθειές της νά λειτουργήσει κατά ἀντιεξουσιαστικό τρόπο, ἦταν στήν κυριολεξία ἕνα ὁμοσπονδιακό συνδικάτο, παρά μιά καθαρά ἀναρχική ὀργάνωση. Ὁ Ἄνχελ Πεστάνια, ἕνας ἀπό τούς πιό πραγματιστές ἡγέτες της, ἀναγνώρισε ὅτι τό ἕνα τρίτο περίπου τῶν μελῶν της μποροῦν νά θεωρηθοῦν ἀναρχικοί. Πολλοί ἦταν μᾶλλον στρατευμένοι παρά ἐπαναστάτες, ἄλλοι προσχώρησαν στήν CNT γιατί ἦταν τό μεγαλύτερο συνδικάτο στήν περιοχή τους ἤ στό ἐργοστάσιό τους. Στή δεκαετία τοῦ 1930, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν μελῶν τῆς CNT ἦταν ἐργάτες καί ὄχι ἀγρότες. Οἱ Ἀνδαλουσιανοί, πού ἀποτελοῦσαν τήν πλειοψηφία τῶν μελῶν στίς ἀναρχικές ἑνώσεις τοῦ περασμένου αἰῶνα, ἦταν τώρα μειοψηφία, γεγονός τό ὁποῖο δέν λαμβάνεται ὑπόψη ἀπό συγγραφεῖς σάν τούς Μπρέναν καί Χομπσμπάουμ, οἱ ὁποῖοι ὑπερεκτιμοῦν τή σημασία τοῦ ἀγροτικοῦ στοιχείου στίς ἀναρχοσυνδικαλιστικές ἐργατικές ἑνώσεις.

Μέ τή βαθμιαία ἀλλαγή τῆς κοινωνικῆς σύνθεσης τῆς CNT καί τήν ἐπικράτηση τῶν βιομηχανικῶν ἀξιῶν πάνω στίς ἀξίες τοῦ χωριοῦ, ἡ συνομοσπονδία, κατά τή γνώμη μου, θά μετατρεπόταν ἐκ τῶν πραγμάτων σέ μιά συνηθισμένη λατινικοῦ-τύπου ἐπαγγελματική ἕνωση. Οἱ Ἰσπανοί ἀναρχικοί δέν ἀγνοοῦσαν αὐτές τίς ἐξελίξεις. Ἄν καί οἱ συνδικαλιστικές ἑνώσεις ἀποτελοῦσαν τόν κύριο χῶρο τῆς ἀναρχικῆς δραστηριότητας στήν Εὐρώπη, οἱ ἀναρχικοί θεωρητικοί πίστευαν ὅτι δέν εἶναι καί πολύ δύσκολο γιά τούς ρεφορμιστές ἡγέτες τῶν συνδικαλιστικῶν ἑνώσεων νά μετατοπίσουν τόν ἔλεγχο τῆς ὀργάνωσης ἀπό τή βάση στήν κορυφή. Θεωροῦσαν τό συνδικαλισμό σάν μετατόπιση τοῦ κέντρου βάρους ἀπό τήν *κοινότητα* στό ἐπαγγελματικό συνδικάτο, ἀπό τήν *ὁλότητα* τῶν καταπιεσμένων στό βιομηχανικό προλεταριάτο, ἀπό τούς δρόμους στά ἐργοστάσια καί ἡ μετατόπιση τῆς ἔμφασης, ἀπό τήν ἐξέγερση στή γενική ἀπεργία.

Ὁ Μαλατέστα, φοβούμενος τήν ἀνάδυση τῆς γραφειοκρατίας στίς συνδικαλιστικές ἑνώσεις, προειδοποιοῦσε ὅτι *«ἕνας πού κατέχει ἀξίωμα εἶναι κίνδυνος γιά τήν ἐργατική τάξη πού συγκρίνεται μόνο μέ τόν κίνδυνο ἑνός κοινοβουλευτικοῦ ἐκ-*

προσώπου Καί οἱ δυό ὁδηγοῦν στή διαφθορά καί ἀπό τήν διαφθορά μέχρι τήν ἀπονέκρωση εἶναι μικρή ἡ ἀπόσταση». Παρ' ὅλον ὅτι ἄλλαξε τή γνώμη του σχετικά μέ τό συνδικαλισμό, δεχόταν τό κίνημα μέ πολλές ἐπιφυλάξεις καί ποτέ δέν ἔπαψε νά τονίζει ὅτι *«τά ἐπαγγελματικά συνδικάτα εἶναι ἀπό τή φύση τους, ρεφορμιστικά καί ὄχι ἐπαναστατικά»*. Στίς προειδοποιήσεις του προσέθετε ὅτι *«τό ἐπαναστατικό πνεῦμα πρέπει νά εἰσαχθεῖ, νά ἀναπτυχθεῖ καί νά διατηρηθεῖ ἀπό τίς συνεχεῖς δραστηριότητες τῶν ἐπαναστατῶν πού ἐργάζονται μέσα καί ἔξω ἀπό τά συνδικάτα, ἀλλά αὐτό δέν μπορεῖ νά εἶναι ἡ κανονική, ἡ φυσική λειτουργία τῶν συνδικάτων»*.

Ὁ συνδικαλισμός διαίρεσε τό 'Ισπανικό ἀναρχικό κίνημα, χωρίς ὅμως νά προκαλέσει σχίσμα. Πράγματι, μέχρι τήν ἵδρυση τῆς FAI δέν ὑπῆρχε ἐθνική ἀναρχική ὀργάνωση γιά νά διασπαστεῖ[8]. Τό 'Ισπανικό ἀναρχικό κίνημα συνδεόταν σέ δυό ἐπίπεδα: μέ τά πολύ γνωστά περιοδικά «Revista Blanca» καί «Tierra y Libertad» καθώς καί μέ τή μορφή μικρῶν κύκλων ἀφοσιωμένων ἀναρχικῶν, μέσα καί ἔξω ἀπό τά συνδικάτα. Αὐτές οἱ τυπικά 'Ισπανικές ὁμάδες ἔμπιστων, γνωστές, ἀπό τή δεκαετία τοῦ 1880, μέ τό παραδοσιακό ὄνομα tertulias συγκεντρώνονταν στά καφενεῖα συζητοῦσαν ἰδέες καί προγραμμάτιζαν δραστηριότητες. Οἱ ὁμάδες αὐτές ἔπαιρναν ὀνόματα πού ἐξέφραζαν τά ἰδανικά τους (Ni Rey, ni Patria) ἤ τό ἐπαναστατικό πνεῦμα τους (Los Rebeldes) ἤ τέλος τό αἴσθημα τῆς ἀδελφοσύνης τους (Los Afines). Ἡ *«'Αναρχική 'Οργάνωση τῆς 'Ισπανικῆς Περιοχῆς»*, γιά τήν ὁποία ἔχω ἤδη μιλήσει, ἱδρυμένη τό 1888 στή Βαλένσια, μετέτρεψε αὐτές τίς ὁμάδες σέ κέντρα, μέ τά ὁποία προσπαθοῦσε νά οἰκοδομήσει ἕνα συνεκτικό κίνημα. Δεκαετίες ἀργότερα, ξανάκαναν τήν ἐμφάνισή τους στή FAI σάν grupos

8 Ἡ ἐξαφάνιση τῆς *«Σοσιαλδημοκρατικῆς Συμμαχίας»* τοῦ Μπακούνιν στήν 'Ισπανία διασκόρπισε τίς δυνάμεις τοῦ 'Ισπανικοῦ ἀναρχισμοῦ σέ μικρούς τοπικούς πυρῆνες συνδεδεμένους σέ περιφερειακή βάση, μέ συνδιασκέψεις, περιοδικά καί ἀλληλογραφία Σχηματίστηκαν πολλές ὁμοσπονδίες περιοχῆς αὐτῶν τῶν πυρήνων ἰδίως στήν Καταλωνία καί 'Ανδαλουσία πού ἐξαφανίζονταν μέ ὅση ταχύτητα σχηματίζονταν

de afinidad *(ὁμάδες συγγένειας)*, μέ περισσότερο τυπική τοπική καί ἐθνική δομή.

Παρ' ὅλον ὅτι ὁ Ἰσπανικός ἀναρχισμός δέν οἰκοδόμησε ἀποτελεσματικό ἐθνικό κίνημα μέχρι τήν ἵδρυση τῆς FAI, ἡ διαίρεση ἀνάμεσα σέ ἀναρχοσυνδικαλιστές καί ἀναρχοκομμουνιστές εἶχε σοβαρές ἐπιπτώσεις[9]. Οἱ δύο τάσεις τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ δούλευαν μέ διαφορετικούς τρόπους και ἔβλεπαν συγκαταβατικά ἡ μία τήν ἄλλη. Οἱ ἀναρχοσυνδικαλιστές δούλευαν μέσα στά συνδικάτα, κατελάμβαναν θέσεις κλειδιά καί ἔδιναν τήν ἔμφαση στήν ὀργάνωση, πολλές φορές σέ βάρος τῆς προπαγάνδας καί τῆς ἰδεολογίας. Σάν *«πρακτικοί ἄνθρωποι»*, οἱ Καταλανοί ἀναρχοσυνδικαλιστές σάν τόν Χοσέ Ροντρίγεζ Ρομέρο καί Τομάς Ἐρέρος ἦταν ἕτοιμοι γιά συμβιβασμούς καί πιό συγκεκριμένα νά συμμαχήσουν μέ *«ξεκάθαρους καί κοινούς»* συνδικαλιστές.

Οἱ ἀναρχοκομμουνιστές ἦταν οἱ πιό *«φανατικοί»*. Στά ἐκδοτικά γραφεῖα τῆς Tierra y Libertad, «σκληροπυρηνικοί», ὅπως ὁ Χουάν Μπαρόν καί ὁ Φρανσίσκο Καρντινάλ, θεωροῦσαν τούς ἀναρχοσυνδικαλιστές σάν ἀποστάτες ρεφορμιστές καί παρέμειναν πιστοί στά κομμουνιστικά δόγματα, βάση τῆς παλιᾶς *«Ἀναρχικῆς Ὀργάνωσης τῆς Ἰσπανικῆς Περιοχῆς»*. Δέν υποστήριζαν τόν ἀκτιβισμό τῶν ἐπαγγελματικῶν συνδικάτων καί ὑπογράμμιζαν τίς ἀντιεξουσιαστικές κομμουνιστικές ἀρχές. Ἀντικειμενικός στόχος τους, δέν ἦταν ἡ οἰκοδόμηση *«μαζικοῦ κινήματος»* τῶν ἐργατῶν, διανθισμένου μέ τά ἀντιεξουσιαστικά ἰδανικά, ἀλλά ὁ σχηματισμός αὐθεντικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἀπό ἀφοσιωμένους ἀναρχικούς, ὁσοδήποτε μικροῦ, σέ ἔκταση ἤ ἐπιρροή. Κάποτε εἶχαν ἀρκετή ἐπιρροή, ἀλλά ἡ τερροριστική τακτική τους στήν ἀρχή τοῦ αἰώνα μας καί ἡ συνεχής καταδίωξή τους εἶχαν περιορίσει σέ μεγάλο βαθμό τούς ὀπαδούς τους.

Ἡ ἵδρυση τῆς FAI, τό καλοκαίρι τοῦ 1927, ἀνανέωσε τίς ἐλπίδες γιά τήν ἕνωση τῶν δύο τάσεων. Οἱ ἀναρχοσυνδικαλιστικές ἀπαιτήσεις ἱκανοποιοῦνταν μέ τή συμμετοχή κάθε μέλους τῆς FAI στή CNT καί μέ τή μετατροπή τῶν συνδικάτων σέ κύ-

9 Σχετικά μέ τίς δύο αὐτές τάσεις ἀναφέραμε παρακάτω

ριο χῶρο τῆς ἀναρχικῆς δραστηριότητας στήν Ἰσπανία. Οἱ ἐπιθυμίες τῶν ἀναρχοκομμουνιστῶν ἐκπληρόνονταν ἀπό τό γεγονός ὅτι ἱδρυόταν μιά ἐθνική ὀργάνωση ἀναμφισβήτητα ἀναρχική, χωριστά ἀπό τή CNT καί μέ τίς ὁμάδες συγγένειας σάν βάση γιά ἕνα πρωτοποριακό κίνημα ἀπερίφραστα ἀφοσιωμένο στήν πραγματοποίηση τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ[10]. Ἡ «Tierra Y Libertad» μετατράπηκε σέ ὄργανο τῆς FAI. Μέ τήν ἵδρυση ὅμως μιᾶς ἀναρχικῆς ὀργάνωσης μέ δηλωμένο σκοπό νά ἐλέγξει τή CNT ἤ τουλάχιστον νά τήν ἐμποδίσει ἀπό τό νά πέσει στά χέρια τῶν ρεφορμιστῶν ἤ νά ἀποτρέψει διεισδύσεις ἀπό τό νέο Ἰσπανικό Κομμουνιστικό Κόμμα, οἱ ἀναρχοσυνδικαλιστές εἶχαν ἐμπλέξει τούς ἀναρχοκομμουνιστές στίς συνδικαλιστικές δραστηριότητες. Τό 1933, ἡ FAI εἶχε κατορθώσει νά ἐλέγχει πλήρως τή CNT. Ἡ συστηματική ὀργανωτική δουλειά εἶχε ξεκαθαρίσει τά συνδικάτα, ἐνῶ οἱ ρεφορμιστές ἡγέτες τους εἴτε ἀποχώρησαν μέ τή θέλησή τους, εἴτε κα-

10 Κάνω χρήση τῆς λέξης *«πρωτοπορία»* καί σκοπός μου εἶναι νά προκαλέσω, χρησιμοποιόντας τή δυσφορία τήν ὁποία δημιουργεῖ σέ πολλούς σύγχρονους ἀντιεξουσιαστικούς κύκλους, διότι αὐτός ὁ ὅρος ἔχει εὐρύτατα χρησιμοποιηθεῖ στό παραδοσιακό ἀναρχικό κίνημα. Ἀκόμα καί μερικές ἀναρχικές ἐκδόσεις ἔχουν χρησιμοποιήσει αὐτό τό ὄνομα. Δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἀμφιβολία ὅτι ἕνας ἀναρχικός συνειδητός ἐργάτης θεωροῦσε τόν ἑαυτό του σάν *«ἀνώτερο ἄτομο»* καί μέλος μιᾶς μικρῆς avant-garde τῆς κοινωνίας. Στήν πιό ἀθώα της ἔννοια, ἡ χρήση αὐτοῦ τοῦ ὅρου σήμαινε ὅτι ἕνα τέτοιο ἄτομο ἁπλά καί μόνο εἶχε τήν τύχη νά ἔχει μιά πιό προωθημένη κοινωνική συνείδηση ἀπ' ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν λιγότερο προωθημένων ἐργατῶν καί ἀγροτῶν, μιά διάκριση πού ἔπρεπε νά ξεπεραστεῖ μέ τή βοήθεια τῆς διαπαιδαγώγησης. Μέ μιά λιγότερο ἀθώα ἔννοια ἡ λέξη ἔδινε ἕνα ἄλοθι στόν ἐλιτισμό καί τή χειραγώγηση, χαρακτηριστικά γιά τά ὁποῖα ὁρισμένοι ἀναρχικοί ἡγέτες δέν ἦταν λιγότερο ἀθῶοι ἀπό τούς ἐξουσιαστές σοσιαλιστές ἀντιπάλους τους. Ἡ λέξη ἡγέτης πάλι ἀποφεύγονταν πρός χάριν τοῦ εὐφημισμοῦ *«ἀγωνιστής μέ ἐπιρροή»* παρ' ὅλο ὅτι οἱ περισσότεροι γνωστοί ἀναρχικοί ἀγωνιστές μέ ἐπιρροή ἦταν ἡγέτες. Αὐτή ἡ αὐταπάτη δέν εἶναι τόσο ἀσήμαντη ὅσο φαίνεται. Αὐτό ἐμπόδισε τούς Ἰσπανούς ἀναρχικούς νά ἐπιλύσουν τά σοβαρά προβλήματα πού εἶχαν προκύψει ἀπό πραγματικές διαφορές ἀνάμεσα σ' αὐτούς τούς ἴδιους ἤ ἀνάμεσα σ' αὐτούς καί τή μεγάλη πλειοψηφία τῶν μή προωθημένων μελῶν τῆς CNT

μουφλαρίστηχαν πίσω ἀπό τήν ἐπαναστατική φρασεολογία. Δέν πρέπει νά ὑπάρχουν ἀμφιβολίες ὅτι ὅλες αὐτές οἱ ἐπιτυχίες δέν ἔβλαψαν τίς δημοκρατικές διαδικασίες, μιά καί ἡ ἀγωνιστικότητα τῶν μελῶν τῆς FAI προσέλκυε τή μεγάλη πλειοψηφία τῶν ἐργατῶν τῆς CNT. Οἱ πιό πολλοί ὅμως ἀπό τούς γνωστούς ἀγωνιστές τῆς FAI (Ντουρούτι, ἀδελφοί Ἀσκάσο, Γκαρθία Ὄλιβερ) περιελάμβαναν καί τόν τερρορισμό στό ρεπερτόριο τῆς ἄμεσης δράσης τους. Ἡ χρήση ὅπλων, εἰδικά στίς *«ἀπαλλοτριώσεις»* καί στίς δοσοληψίες τους μέ δύστροπους ἐργοδότες, μέ πράκτορες τῆς ἀστυνομίας καί πληρωμένους ἀπεργοσπάστες, δέν παρουσίαζε καμιά δυσκολία γι' αὐτούς. Αὐτοί οἱ atentados τρομοκρατοῦσαν σίγουρα τούς ἀντίπαλους τῆς FAI, ἄν καί *«ρεφορμιστές»* ὅπως ὁ Πεστάνια καί ὁ Πειρό δημοσίευσαν κριτικές ἐνάντια στή FAI καί μάλιστα χρησιμοποίησαν σκληρή γλώσσα.

Παρά τήν ἐπιρροή της στή CNT, ἡ FAI αὐτή ἡ ἀξιοσημείωτη ἀναρχική ὀργάνωση παρέμενε σχεδόν μυστική μέχρι τό 1936 καί ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν της δέν ξεπερνοῦσε τίς 30.000. Ἡ δομή της ἦταν περίπου ἀντιεξουσιαστική. Οἱ ὁμάδες συγγενείας ἦταν μικροί πυρῆνες συνδεδεμένων ἔμπιστων φίλων, ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν κάθε πυρήνα ἦταν περίπου 12, ἄνδρες καί γυναῖκες. Ὅπου ὑπῆρχαν μερικές τέτοιες ὁμάδες, συντονίζονταν ἀπό τήν τοπική ὁμοσπονδία καί καλοῦσαν γενικές συνελεύσεις, μιά φορά τό μήνα. Τό ἐθνικό κίνημα συντονιζόταν, μέ τή σειρά του, ἀπό τήν *«Ἐπιτροπή Χερσονήσου»*, ἡ ὁποία διέθετε ἐλάχιστη διευθυντική ἐξουσία. Ὁ ρόλος της ἦταν αὐστηρά διοικητικός, σύμφωνα μέ τήν μπακουνική ἀντίληψη.

Οἱ ὁμάδες συγγενείας ἦταν, στήν πραγματικότητα, σέ μεγάλο βαθμό αὐτόνομες, στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1930 καί πολλές φορές ἀναλάμβαναν ἐξαιρετικές πρωτοβουλίες. Ἡ φιλία τῶν μελῶν κάθε ὁμάδας ἔκανε τά πράγματα πολύ δύσκολα γιά τούς πράκτορες τῆς ἀστυνομίας καί ἡ FAI κατόρθωσε νά ἐπιζήσει, σάν σύνολο, παρά τίς φοβερές διώξεις μέ ἐλάχιστες ζημιές στήν ὀργάνωσή της. Μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου, ἄρχισε νά μεγαλώνει τό γόητρο τῆς *«Ἐπιτροπῆς Χερσονήσου»* καί οἱ περιοδικές δηλώσεις της πάνω σέ γεγονότα λειτουργοῦσαν σάν καθοδηγητικές ἀρχές γιά ὅλο τό κίνημα. Παρ' ὅλον ὅτι δέν ἦταν

μέ κανέναν τρόπο ἕνα ἐξουσιαστικό σῶμα, ἄρχισε νά λειτουργεῖ σάν κεντρική ἐπιτροπή, τῆς ὁποίας οἱ πολιτικές ἀποφάσεις, κάθε ἄλλο, παρά δεσμευτικές γιά τήν ὀργάνωση, λειτουργοῦσαν σάν κάτι παραπάνω ἀπό ἁπλές εἰσηγήσεις. Πράγματι, θά ἦταν πολύ δύσκολο γιά τήν «*Ἐπιτροπή Χερσονήσου*» νά ἐκδίδει διαταγές. Ὁ μέσος ὀπαδός τῆς FAI ἦταν ἰσχυρή προσωπικότητα καί θά διαφωνοῦσε ἀμέσως μέ ὁποιαδήποτε ἀπόφαση πού θά τήν εὕρισκε παράλογη. Ἡ FAI, ὅμως, μετατρεπόταν ὅλο καί περισσότερο σέ αὐτοσκοπό καί ἡ πίστη στήν ὀργάνωση εἰδικά σέ περιπτώσεις δύσκολες ἤ σέ περιόδους καταστολῆς, ἔτεινε νά μειώσει τήν κριτική.

Δέν ὑπάρχει ἀντίρρηση, ὅτι ἡ FAI ἐξύψωσε τό ἐπίπεδο τῆς κοινωνικῆς συνείδησης τοῦ μέσου μέλους τῆς CNT. Πιό πολύ ἀπό κάθε ἄλλον συντελεστή, ἐκτός ἀπό τήν ἀγριότητα τοῦ ἐργοδότη, ἔκανε τήν CNT ἐπαναστατική συνδικαλιστική ὀργάνωση, ἄν ὄχι ἀληθινά ἀναρχοσυνδικαλιστική. Ἡ FAI ἐνίσχυε τήν ἐπαναστατική τάση καί τόν ἀντιεξουσιαστικό κομμουνισμό καί ἀπέκτησε πολλούς ὀπαδούς μέσα στή CNT (πιό πολύ ἀφοσιωμένους ὀπαδούς στήν ἀναρχική Σαραγόσα, ἀπό τή συνδικαλιστική Βαρκελώνη). Ἀλλά ἡ FAI δέν μπόρεσε νά ὑπερνικήσει ἐντελῶς τά ρεφορμιστικά στοιχεῖα μέσα στή CNT (τά συνδικάτα συγκέντρωναν πολλούς ἐργάτες, χάρις στήν ἱκανότητά τους νά ἀγωνισθοῦν γιά βελτίωση οἰκονομικῶν συνθηκῶν) καί γι' αὐτό συνεχίστηκε ὁ προσανατολισμός τῆς CNT πρός τήν ἱεραρχική κατεύθυνση.

Στήν προσπάθειά της νά ἐλέγξει τή CNT, ἡ FAI ἔγινε θύμα τῶν πιό καθυστερημένων στοιχείων τοῦ συνδικαλισμοῦ. Ὁ Πειράτς σημειώνει πολύ σωστά ὅτι ἡ CNT πῆρε τήν ἐκδίκησή της ἀπό τή FAI. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ ρεφορμιστές μέσα στά συνδικάτα εἶχαν τήν πρόθεση νά συμβιβαστοῦν μέ τή μπουρζουαζία καί τό κράτος, ἔτσι καί ἡ FAI ἀναγκάστηκε νά συμβιβαστεῖ μέ τούς ρεφορμιστές γιά νά διατηρήσει τόν ἔλεγχο τῆς CNT. Ἀνάμεσα στούς νέους καί μέ λιγότερη πεῖρα ὀπαδούς τῆς FAI, ἡ κατάσταση ἦταν χειρότερη. Ἡ ἀγωνιστικότητα, ἡ ὁποία φετιχοποιοῦσε τή δράση σέ βάρος τῆς θεωρίας καί τό θάρρος σέ βάρος τῆς διεισδυτικῆς ἀνάλυσης, ὁδήγησε, μετά τήν ἀποτυχία, στόν πιό χονδροειδῆ ὁπορτουνισμό.

Ἡ CNT εἶχε προμηθεύσει ἕναν τεράστιο δημοκρατικό χῶρο, γιά τήν πιό ἀγωνιστική ἐργατική τάξη τῆς Εὐρώπης. Ἡ FAI πρόσθεσε τόν ἀντιεξουσιαστικό προσανατολισμό καί τίς ἐπαναστατικές δραστηριότητες, μέσα στά ὅρια φυσικά ἑνός ἐπαγγελματικοῦ συνδικαλισμοῦ. Τό 1936 καί οἱ δυό ὀργανώσεις εἶχαν πραγματικά ἀντιεξουσιαστικές δομές, *στό βαθμό* βέβαια πού ἕνα αὐστηρά προλεταριακό ταξικό κίνημα μποροῦσε νά εἶναι ἀντιεξουσιαστικό. Μέ τήν ἁπλή ρητορική, τήν πειθώ καί χωρίς ἀμφιβολία τήν τολμηρή τους δράση, εἶχαν ἐνσαρκώσει τίς ἐλπίδες τῶν μελῶν τους γιά μιά ἐπανάσταση πού θά κατέληγε σέ ἐργατικό ἔλεγχο τῆς οἰκονομίας καί σέ συνδικαλιστικές μορφές κοινωνικῆς διεύθυνσης. Αὐτή ἡ διαδικασία τῆς διαπαιδαγώγησης καί τῆς ταξικῆς ὀργάνωσης, ἦταν κάτι παραπάνω ἀπό ἕνας ἁπλός συντελεστής, στή δημιουργία τῶν κολλεκτίβων πού περιγράφονται σ' αὐτό τό βιβλίο. Στίς περιοχές, ὅπου ἡ CNT—FAI (οἱ δύο ὀργανώσεις εἶχαν ζευγαρώσει μετά τόν Ἰούλη τοῦ 1936) ἀσκοῦσαν μεγάλη ἐπιρροή, καί οἱ κολλεκτίβες γενικά, ἀποδείχτηκαν πιό μακρόχρονες, πιό κομμουνιστικές καί πιό ἀνθεκτικές στή σταλινική ἀντεπανάσταση, ἀπό τίς κολλεκτίβες τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς δημοκρατικῆς ζώνης τῆς Ἰσπανίας.

Ἐπιπλέον, στίς περιοχές τῆς CNT—FAI, οἱ ἐργάτες καί οἱ χωρικοί ἔδειξαν μεγαλύτερη λαική πρωτοβουλία στήν ἀντίσταση ἐνάντια στό στρατιωτικό πραξικόπημα. Ἡ σοσιαλιστική Μαδρίτη δέν ἦταν αὐτή πού πρώτη κατέστειλε τούς στασιαστές. Ἡ ἀναρχοσυνδικαλιστική Βαρκελώνη διεκδικεῖ αὐτήν τήν τιμητική διάκριση ἀπό ὅλες τίς μεγάλες πόλεις τῆς Ἰσπανίας. Ἡ Μαδρίτη ξεσηκώθηκε ἐνάντια στούς στρατῶνες Μοντάνα, ἀφοῦ εἶχαν φθάσει ἀπό τό ραδιόφωνο τά νέα ὅτι ὁ στρατός εἶχε νικηθεῖ στούς δρόμους καί στίς πλατεῖες τῆς Βαρκελώνης. Καί στή Μαδρίτη ἀκόμα, ἡ τοπική ὀργάνωση τῆς CNT ἔδειξε τό μεγαλύτερο βαθμό πρωτοβουλίας, ἔχοντας τήν ὑποστήριξη τῶν οἰκοδόμων.

Ἡ CNT—FAI, κατά συνέπεια, ἀποκάλυψαν ὅλες τίς δυνατότητες μιᾶς καλά ὀργανωμένης καί πολύ ἀγωνιστικῆς ἐργατικῆς τάξης, ἑνός *«κλασσικοῦ»* προλεταριάτου, ἄν θέλετε, τοῦ ὁποίου τά βασικά οἰκονομικά συμφέροντα εἶχαν ἐπανειλημμέ-

να ἀπειληθεῖ ἀπό μιά μυωπικά ἀδιάλλακτη μπουρζουαζία. Ἀπ' αὐτούς τούς *«ἀσυμφιλίωτους»* ἀγῶνες, ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμός καί ὁ ἐπαναστατικός μαρξισμός εἶχαν ἐπεξεργαστεῖ ὁλόκληρο τόν τακτικό καί τόν θεωρητικό ἐξοπλισμό τους.

Ἡ CNT—FAI ἀποκάλυψαν ἐπίσης τά ὅρια αὐτοῦ τοῦ τύπου τοῦ κλασσικοῦ ἀγώνα καί εἶναι σωστό νά ποῦμε ὅτι ἡ Ἰσπανική Ἐπανάσταση σημάδεψε τό τέλος ἑνός ἀγώνα *«προλεταριακῶν ἐπαναστάσεων»*, οἱ ὁποῖες ἄρχισαν μέ τήν ἐξέγερση τῶν ἐργατῶν τοῦ Παρισιοῦ, τόν Ἰούνη τοῦ 1848. Ἡ περίοδος αὐτή πέρασε στήν ἱστορία κατά τή γνώμη μου, καί δέν πρόκειται νά ξαναζωντανέψει. Διακρίθηκε ἀπό σκληρούς, πολλές φορές ἀσυμφιλίωτους ἀγῶνες ἀνάμεσα στό προλεταριάτο καί στή μπουρζουαζία, ἐποχή πού δέν ἀναγνωριζόταν ἡ *«συμμετοχή»* τῆς ἐργατικῆς τάξης στήν οἰκονομική ζωή καί ἀρνιόταν στήν οὐσία τό δικαίωμα, στήν ἐργατική τάξη, νά ἐγκαθιδρύσει δικούς της θεσμούς προάσπισης τῶν συμφερόντων της. Ὁ βιομηχανικός καπιταλισμός στήν Ἰσπανία ἦταν ἀκόμη νέο φαινόμενο. Δέν ἦταν ἀρκετά πλούσιος γιά νά μετριάσει τό ξεσήκωμα τῆς ἐργατικῆς τάξης, οὔτε διέθετε ἰσχυρά στηρίγματα στήν πολιτική ζωή, γιά νά διεκδικήσει τό δικαίωμα νά ἐκμεταλλεύεται ἀδίστακτα τά *«μισθωμένα χέρια»*. Ἀλλά αὐτό τό καινούργιο φαινόμενο εἶχε ἤδη ἀρχίσει νά προσανατολίζεται, ὄχι πρός τίς παραδοσιακές Εὐρωπαικές φιλελεύθερες μορφές, ἀλλά πρός τίς αὐταρχικές πού θά τοῦ ἐπέτρεπαν νά ἀναπνεύσει, μέχρι νά κατορθώσει νά ἀναπτυχθεῖ.

Ἡ οἰκονομική κρίση τῆς δεκαετίας τοῦ 1930 (οἱ ριζοσπάστες σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο τήν θεωροῦσαν σάν τήν τελευταία *«χρόνια κρίση»* τοῦ καπιταλισμοῦ), σέ συνδυασμό μέ τήν κοντόφθαλμη πολιτική τῶν Ἰσπανῶν φιλελεύθερων καί τῶν διευθυνουσῶν τάξεων μετέτρεψε τόν ταξικό ἀγώνα στήν Ἰσπανία σέ ἕναν ἐκρηκτικό ταξικό πόλεμο. Ἡ ἀγροτική μεταρρύθμιση, τῆς Δημοκρατίας τῶν ἀρχῶν τῆς δεκαετίας τοῦ 1930, ἀποδείχτηκε ὑπόκρισία. Οἱ φιλελεύθεροι ἀσχολήθηκαν περισσότερο μέ τό νά προσελκύσουν τήν ἐκκλησία, παρά μέ τά μακροπρόθεσμα ἤ ἀκόμη καί τά βραχυπρόθεσμα οἰκονομικά προβλήματα τῆς χερσονήσου. Οἱ σοσιαλιστές, συνεργάτες τῶν φιλελευθέρων στή διακυβέρνηση τῆς χώρας, ἐνδιαφέρθηκαν γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς

UGT, σέ βάρος τῆς CNT καί ὄχι γιά τή βελτίωση τῶν ὑλικῶν συνθηκῶν τῆς ἐργατικῆς τάξης, σάν σύνολο. Ἡ CNT, ἰσχυρά ἐπιρρεασμένη ἀπό τούς ἔνθερμους ὀπαδούς τῆς FAI τούς διαπαιδαγωγημένους στίς μάχες τῶν pistoleros ἀπό τίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1920, ἐξαπέλυε ἐπανειλημένες ἐξεγέρσεις-κινήματα (πού οἱ ἡγέτες τους ἤξεραν πιθανῶς ὅτι θά ἀποτύγχαναν) μέ σκοπό νά παρακινήσουν τό ἐπαναστατικό πνεῦμα τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἡ ἀποτυχία ὅλων τῶν στοιχείων τῆς Ἰσπανίας, τά πρῶτα χρόνια τῆς Δημοκρατίας, νά πραγματοποιήσουν τίς ὑποσχέσεις τῆς μεταρρύθμισης, δέν ἄφησε κανένα περιθώριο ἐκτός ἀπό τήν ἐπανάσταση καί τόν ἐμφύλιο πόλεμο. Κανένας, ἐκτός ἀπό τούς ἀφοσιωμένους ἀναρχικούς, δέν ἐπιθυμοῦσε πράγματι, αὐτήν τή σύγκρουση. Ἀνάμεσα στό 1931, ὅταν κατέρρευσε ἡ μοναρχία καί τό 1936, ὅταν ἔγινε ἡ στάση τῶν στρατηγῶν, ὅλοι περπατοῦσαν στά τυφλά πρός τήν τελευταία ἀπό τίς μεγάλες προλεταριακές ἐπαναστάσεις, ἴσως τή μεγαλύτερη, ἄν κρίνει κανείς ἀπό τό βραχύβιο κοινωνικό της πρόγραμμα καί τήν πρωτοβουλία πού ἔδειξαν οἱ καταπιεσμένοι. Ἡ ἐποχή φαινόταν νά συγκεντρώνει ὅλες τίς δραστηριότητες, ὅλες τίς παραδόσεις καί τά ὄνειρά της γιά τήν τελευταία μεγάλη της σύγκρουση καί ὕστερα ἀπ' αὐτή ἐξαφανίστηκε.

Δέν πρέπει νά προξενεῖ κατάπληξη τό ὅτι οἱ πλέον κομμουνιστικές κολλεκτίβες στήν Ἰσπανική ἐπανάσταση ἔκαναν τήν ἐμφάνισή τους μᾶλλον στήν ὕπαιθρο παρά στίς πόλεις, ἀνάμεσα στούς χωρικούς πού ἦταν ἀκόμη ἐπιρρεασμένοι ἀπό ἀρχαϊκές κολλεκτιβιστικές παραδόσεις καί ἦταν λιγότερο, ἀπό τούς ἐργάτες τῶν πόλεων παγιδευμένοι ἀπό τήν οἰκονομία τῆς ἀγορᾶς. Οἱ ἀσκητικές ἀξίες τῶν κομμουνιστικῶν κολλεκτίβων ἀντανακλοῦσαν τή φοβερή φτώχεια τῶν περιοχῶν πού εἶχαν ριζώσει. Ἡ συνεργασία καί ἡ ἀλληλοβοήθεια, σέ τέτοιες περιπτώσεις, ἦταν ἀπαραίτητες προυποθέσεις γιά νά ἐπιβιώσει ἡ κοινότητα. Ἀλλοῦ, στίς πιό ἄνυδρες περιοχές τῆς Ἰσπανίας, ἡ ἀνάγκη διανομῆς νεροῦ καί τά ἀρδευτικά ἔργα ἦταν ἐπιπρόσθετα κίνητρα γιά τήν κολλεκτιβιστική καλλιέργεια. Ἐδῶ, ἡ κολλεκτιβοποίηση ἦταν καί μιά τεχνολογική ἀναγκαιότητα πού ἀκόμη καί ἡ δημοκρατία δέν τήν ἀρνιόταν.

Ἡ σημασία τῶν κολλεκτίβων δέν πρέπει νά ἀναζητηθεῖ μόνο

στό ὅτι ἐφάρμοζαν τόν κομμουνισμό, ἀλλά στό ὅτι λειτουργούσαν ἀποτελεσματικά κάτω ἀπό τό σύστημα τῆς λαικῆς αὐτοδιεύθυνσης. Μ' αὐτή τήν ἔννοια συμφωνῶ μέ τίς μεταφράσεις καί τίς σημειώσεις τοῦ Ντόλγκοφ. Οἱ ἀφηγήσεις οἱ ἴδιες καταρρίπτουν τή γνώμη πολλῶν ἐξουσιαστῶν μαρξιστῶν ὅτι ἡ οἰκονομική ζωή πρέπει νά *«προγραμματίζεται»* μέ μεγάλη ἀκρίβεια ἀπό μιά πολύ συγκεντρωτική κρατική ἐξουσία καί τό βρωμερό ψέμα ὅτι ἡ λαική κολλεκτιβοποίηση, σέ ἀντίθεση μέ τήν κρατιστική ἐθνικοποίηση, στρέφει τίς κολλεκτιβοποιημένες ἐπιχειρήσεις τή μία ἐνάντια στήν ἄλλη, στόν ἀνταγωνισμό γιά κέρδη καί πόρους.

Στίς πόλεις, ὅμως, ἡ κολλεκτιβοποίηση τῶν ἐργοστασίων τῶν ἐπικοινωνιῶν καί μεταφορῶν πῆρε πολύ διαφορετική μορφή. Στήν ἀρχή, ὅλη σχεδόν ἡ οἰκονομία στήν περιοχή τῆς CNT—FAI καταλήφθηκε ἀπό ἐκλεγμένες, ἀπό τούς ἐργάτες, ἐπιτροπές, χαλαρά συντονιζόμενες ἀπό ἀνώτερες ἐπιτροπές τοῦ συνδικάτου Μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου, τό σύστημα ἄρχισε νά σκληραίνει. Οἱ ἀνώτερες ἐπιτροπές ἄρχισαν νά οἰκειοποιοῦνται τήν πρωτοβουλία τῶν κατωτέρων, παρ' ὅλο πού οἱ ἀποφάσεις τους πρίν ἐφαρμοστοῦν, ἔπρεπε νά ἐγκριθοῦν ἀπό τούς ἐργάτες τοῦ ἀντίστοιχου ἐργοστασίου. Τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς διαδικασίας ἦταν μιά τάση γιά συγκέντρωση τῆς οἰκονομίας, στίς περιοχές τῆς CNT—FAI στά χέρια τῶν συνδικάτων. Ἡ ἔκταση αὐτῆς τῆς τάσης ἦταν διαφορετική ἀπό βιομηχανία σέ βιομηχανία καί περιοχή σέ περιοχή καί μέ τίς περιορισμένες πληροφορίες πού ἔχουμε δέν μποροῦμε νά διατυπώσουμε γενικεύσεις. Μέ τήν εἴσοδο τῆς CNT—FAI στήν κυβέρνηση τῆς Καταλωνίας τό 1936, ἡ διαδικασία τοῦ συγκεντρωτισμοῦ συνεχίστηκε καί οἱ ἐλεγχόμενες ἀπό τά συνδικάτα ὑπηρεσίες συνδέθηκαν μέ τό Κράτος. Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 1938, ἡ πολιτική γραφειοκρατία εἶχε ὑποκλέψει τήν ἐξουσία τῶν ἐργατικῶν ἐπιτροπῶν, σέ ὅλες τίς πόλεις τῆς *«δημοκρατικῆς»* ζώνης. Ὁ ἐργατικός ἔλεγχος ἐξακολουθοῦσε νά ὑπάρχει στή θεωρία, εἶχε ἐξαφανιστεῖ ὅμως στήν πράξη.

Ἡ *Κομμούνα* ἀποτέλεσε τή βάση γιά τίς ἀγροτικές κολλεκτίβες, ἡ *Ἐπιτροπή* τή βάση γιά τίς βιομηχανικές κολλεκτίβες. Πράγματι, ἄν ἐξαιρέσουμε τίς ἀγροτικές κομμοῦνες, τό σύστη-

μα τῶν ἐπιτροπῶν κυριάρχησε ἐκεῖ πού εἶχε καταρρεύσει ἡ ἐξουσία τοῦ κράτους, στά χωριά καί στίς κωμοπόλεις καθώς καί στά ἐργοστάσια καί στίς γειτονιές τῶν πόλεων. *«Ὅλα εἶχαν διαμορφωθεῖ μέσα στή φωτιά τῆς δράσης, γιά τή διεύθυνση τῆς λαϊκῆς ἀντίδρασης στό στρατιωτικό πραξικόπημα»* γράφουν οἱ Μπρουέ καί Τεμίμ:

«Εἶχαν διοριστεῖ, μέ ἀναρίθμητους τρόπους. Στά χωριά, στά ἐργοστάσια καί στούς τόπους δουλειᾶς ὑπῆρχε πάντοτε χρόνος γιά τήν ἐκλογή τους, τουλάχιστον συνοπτικά, ἀπό τή γενική συνέλευση. Σέ ὅλες τίς περιπτώσεις, εἶχε ληφθεῖ πρόνοια νά ἀντιπροσωπεύονται σ' αὐτές ὅλα τά κόμματα καί ὅλα τά συνδικάτα, ἔστω καί ἄν δέν ὑπῆρχαν πρίν ἀπό τήν ἐπανάσταση ἐπειδή ἡ ἐπιτροπή ἀντιπροσώπευε, ταυτόχρονα, καί τούς ἐργάτες σάν σύνολο καί ὅλες τίς ὀργανώσεις τους: σέ περισσότερες ἀπό μιά θέση, οἱ ἐκλεγμένοι ἔρχονταν σέ συνεννόηση γιά τό ποιός ἔπρεπε νά ἀντιπροσωπεύει τό ἕνα ἤ τό ἄλλο συνδικάτο, ποιός θά εἶναι ὁ «Δημοκρατικός» καί ποιός ὁ «Σοσιαλιστής». Πολλές φορές, στίς κωμοπόλεις, τά πιό δραστήρια στοιχεῖα αὐτοδιορίζονταν. Μερικές φορές, τό σύνολο τῶν ἐκλογέων ἐξέλεγε τά μέλη τῶν ἐπιτροπῶν γιά κάθε ὀργάνωση, ἀλλά πιό συχνά, τά μέλη τῶν ἐπιτροπῶν ἐκλέγονταν εἴτε ἀπό τήν ψῆφο τῆς ὀργάνωσής τους ἤ πιό ἁπλά διορίζονταν ἀπό τίς τοπικές κυβερνητικές ἐπιτροπές τῶν κομμάτων καί τῶν συνδικάτων».

Σαράντα χρόνια πέρασαν, σχεδόν, ἀπό τήν Ἰσπανική Ἐπανάσταση καί οἱ σαρωτικές ἀλλαγές στή Δυτική Εὐρώπη καί στήν Ἀμερική ἔχουν τόν ἀντίκτυπό τους στήν κοινωνική κατάσταση τῆς Ἰσπανίας. Τό κλασσικό προλεταριάτο πού εἶχε ἀγωνιστεῖ τόσο ἀπεγνωσμένα γιά τά ἐλάχιστα μέσα συντήρησής του παραχωρεῖ τή θέση του σ' ἕναν πιό πλούσιο ἐργάτη, τοῦ ὁποίου τό μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον δέν στρέφεται στήν ὑλική ἐπιβίωση καί τήν ἀνεργία, ἀλλά σέ ἕναν πιό ἀνθρώπινο τρόπο ζωῆς καί σέ μιά ἐργασία μέ νόημα. Ἡ κοινωνική σύνθεση τῆς ἐργατικῆς δύναμης μεταβάλλεται συνεχῶς, πρός τίς ὑπηρεσίες, τίς ἐμπορικές καί ἐπαγγελματικές ἀπασχολήσεις, παρά πρός τήν ἀνιδείκευτη ἐργασία τῶν βιομηχανιῶν μαζικῆς παραγωγῆς. Ἡ Ἰσπανία, ὅπως καί οἱ ἄλλες χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, δέν εἶναι πλέον ἀγροτική χώρα. Ἡ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ της

ζεῖ τώρα στίς κωμοπόλεις καί τίς πόλεις καί ὄχι σέ ἀπομονωμένα χωριά, ἀπ' ὅπου ἄνθισε ὁ ἀναρχικός κολλεκτιβισμός.

Αὐτές οἱ μεταβολές στούς στόχους καί στίς κατευθύνσεις τῶν μή ἀστικῶν τάξεων στήν καπιταλιστική κοινωνία εἶναι προιόντα τῆς σαρωτικῆς βιομηχανικῆς ἐπανάστασης, πού ἀκολούθησε τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο καί τῆς σχετικῆς ἀφθονίας ἤ τῆς ἐλπίδας γιά ἀφθονία, ἡ ὁποία ἔβαλε σέ ἀμφισβήτηση ὅλες τίς ἀξίες τῆς ὑλικῆς σπάνης. Αὐτές, ἔχουν δημιουργήσει μιά ἱστορική διάσταση ἀνάμεσα στόν παραλογισμό τῆς σημερινῆς ζωῆς καί τήν οὐτοπική ὑπόσχεση μιᾶς ἀπελευθερωμένης κοινωνίας. Οἱ νέοι ἐργάτες τῆς δεκαετίας τοῦ 1970, ἔχουν τάση νά δανείζονται τίς ἀξίες τους ἀπό τή σχετικά εὔπορη νεολαία τῆς μεσαίας τάξης, ἡ ὁποία ἀπορρίπτει τήν ἠθική τῆς ἐργασίας, τά πουριτανικά ἤθη, τήν ἱεραρχική ὑπακοή καί τήν ὑλική ἀσφάλεια, καί μᾶλλον στρέφεται πρός τόν ἐλεύθερο χρόνο γιά αὐτοανάπτυξη, τή σεξουαλική ἀπελευθέρωση μέ τήν εὐρύτερη ἔννοια τοῦ ὅρου, τή δημιουργική ἤ διεγερτική ἐργασία καί ὄχι στήν ἄψυχη ἐργασία καί σέ μιά σχεδόν ἐνδόμυχη ἀπέχθεια γιά ὅλες τίς ἐξουσίες. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι στήν Ἱσπανία, οἱ προνομιοῦχοι φοιτητές τῶν Πανεπιστημίων, οἱ ὁποῖοι ἔπαιξαν τόσο ἀντιδραστικό ρόλο στή δεκαετία τοῦ 1930, εἶναι ἀνάμεσα στά πιό ριζοσπαστικά στοιχεῖα τῆς δεκαετίας τοῦ 1960 καί τοῦ 1970. Μαζί μέ τούς νέους ἐργάτες καί τούς διανοούμενους, ἀρχίζουν νά ὑποστηρίζουν, σέ διάφορους βαθμούς, περσοναλιστικούς καί οὐτοπιστικούς στόχους, μπροστά στούς ὁποίους, ὁ πουριτανικός καί ὑπερβολικά θεσμοθετημένος ἀναρχοσυνδικαλισμός τῆς CNT—FAI, φαίνεται σάν ἀναχρονισμός.

Τά ὅρια τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος, ἀκόμη καί τῆς ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς μορφῆς του, ἔχουν ἐκδηλωθεῖ ξεκάθαρα. Τό νά βλέπουμε στά συνδικάτα (σέ ὁποιαδήποτε μορφή τους) μιά *σύμφυτη δυνατότητα* γιά ἐπαναστατικό ἀγώνα, σημαίνει ὅτι πιστεύουμε ὅτι τά συμφέροντα τῶν ἐργατῶν καί καπιταλιστῶν, σάν τάξεων, εἶναι οὐσιαστικῶς ἀσυμβίβαστα. Αὐτό εἶναι ἀποδεδειγμένο ψέμα, γιά ὅποιον εἶναι πρόθυμος νά ἀναγνωρίσει τήν προφανή ἱκανότητα τοῦ συστήματος νά διαμορφώνει ἤ κυριολεκτικά νά δημιουργεῖ τόν ἐργάτη κατ' εἰκόνα τῆς καταπιεστικῆς βιομηχανικῆς κουλτούρας καί πραγματι-

κότητας. Ἀπό τήν οἰκογένεια, τό σχολεῖο, τούς θρησκευτικούς θεσμούς, τά μαζικά μέσα ἐπικοινωνίας, τό ἐργοστάσιο, μέχρι τό συνδικάτο καί τό «ἐπαναστατικό» κόμμα, ἡ καπιταλιστική κοινωνία συνωμοτεῖ γιά νά ἐπιβάλλει τήν ὑπακοή, τήν ἱεραρχία, τήν ἠθική τῆς ἐργασίας καί τήν ἐξουσιαστική πειθαρχία στήν ἐργατική τάξη, σάν σύνολο, καθώς καί σέ πολλά ἀπό τά κινήματα γιά τή *«χειραφέτησή»* της.

Τό ἐργοστάσιο καί οἱ ταξικές ὀργανώσεις πού προέρχονται ἀπ' αὐτό, παίζουν τόν πιό καταπιεστικό ρόλο, στή δημιουργία μιᾶς καλά ρυθμισμένης, σχεδόν ἀσυνείδητης πειθαρχίας στούς ὥριμους ἐργάτες, μιᾶς πειθαρχίας πού ἐκδηλώνεται ὄχι τόσο παθητικά ἀλλά σάν μιά τάση πρός τίς ἱεραρχικές ὀργανώσεις καί τούς ἐξουσιαστές ἡγέτες. Οἱ ἐργάτες μπορεῖ νά εἶναι πολύ μαχητικοί καί νά ἐκδηλώνουν ἰσχυρό ἤ ἀκόμη καί πανίσχυρο χαρακτήρα στίς πιό ἀπαιτητικές κοινωνικές καταστάσεις, ἀλλά αὐτά τά χαρακτηριστικά τους μπορεῖ νά τεθοῦν στήν ὑπηρεσία τῆς ρεφορμιστικῆς ἐργατικῆς γραφειοκρατίας ἤ τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Πρέπει νά ἀπορρίψουν τήν ἀστική κουλτούρα, εἰδικότερα τήν κουλτούρα τοῦ ἐργοστασίου, τήν ἑστία τῆς ἐργατικῆς ταξικῆς ὕπαρξης, πρίν περάσουν στήν ἀνώτερη μορφή τῆς ἄμεσης δράσης πού λέγεται *«ἐπανάσταση»* καί νά ἀνοικοδομήσουν μιά κοινωνία, ὅπου θά ἐλέγχουν *ἄμεσα* τά ἐργοστάσιά τους καί τίς κομμοῦνες.

Αὐτά σημαίνουν ὅτι οἱ ἐργάτες πρέπει νά δοῦν τούς ἑαυτούς τους σάν ἀνθρώπινες ὑπάρξεις καί ὄχι σάν ταξικές ὑπάρξεις. Σάν δημιουργικές προσωπικότητες καί ὄχι σάν *«προλετάριους»*, σάν χειραφετημένα ἄτομα καί ὄχι σάν *«μάζες»*. Ὁ προορισμός μιᾶς ἀπελευθερωμένης κοινωνίας πρέπει νά εἶναι ἡ ἐλεύθερη κομμούνα καί ὄχι μιά ὁμοσπονδία ἐργοστασίων,ἔστω καί αὐτοδιοικούμενων, γιατί μιά τέτοια ὁμοσπονδία παίρνει ἕνα μέρος ἀπό τήν κοινωνία, τό οἰκονομικό τμῆμα της καί τό πραγματώνει μέσα στήν ὁλότητα τῆς κοινωνίας.

Τό οἰκονομικό αὐτό τμῆμα πρέπει νά ἐξανθρωπιστεῖ μέ τήν εἰσαγωγή τῆς συντροφικότητας μέσα στήν παραγωγική διαδικασία, μειώνοντας τό ρόλο τῆς βαριᾶς ἐργασίας στή ζωή τῶν παραγωγῶν καί μάλιστα νά γίνει ἕνας ἐπαναπροσδιορισμός τῶν ἀξιῶν (γιά νά χρησιμοποιήσουμε τή φράση τοῦ Νίτσε) τό-

σο στήν παραγωγή καί τήν κατανάλωση, ὅσο καί στήν κοινωνική καί προσωπική ζωή.

Παρ' ὅλο πού ὁρισμένες ὄψεις τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς ἐπανάστασης τῆς 'Ισπανίας ἔχουν χάσει τή σημασία τους, οἱ ἀναρχικές ἀντιλήψεις πού μποροῦν νά περιλάβουν καί νά ἐκφράσουν πλήρως «μιά ἰδιοσυγκρασία τῆς ἐποχῆς μετά τή σπάνη» ἔχουν τή στιγμή αὐτή, πολύ μεγαλύτερη ἀξία ἀπό τίς ἐξουσιαστικές ἰδεολογίες τῆς δεκαετίας τοῦ 1930, παρά τήν προσπάθεια αὐτῶν τῶν ἰδεολογιῶν νά καλύψουν τό κενό πού ἄφησε ἡ ἀπουσία σοβαρῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ἐναλλακτικῶν προσανατολισμῶν καί ὀργανώσεων. Αὐτές οἱ ἀναρχικές ἀντιλήψεις δέν μποροῦν νά στηρίζονται ἀκόμη στίς κολλεκτιβιστικές παραδόσεις τῆς ὑπαίθρου. Οἱ παραδόσεις αὐτές ἔπαψαν νά ὑπάρχουν σάν ζωντανές δυνάμεις, παρ' ὅλον ὅτι ἡ μνήμη τῶν παλιῶν κολλεκτιβιστικῶν παραδόσεων ζεῖ ἀνάμεσα στήν 'Ισπανική νεολαία, μέ τήν ἴδια ἔννοια πού ἡ 'Αμερικάνικη νεολαία ἔχει στραφεῖ στίς παραδόσεις τῶν φυλῶν τῶν 'Αμερικανῶν 'Ινδιάνων, γιά πολιτιστική πηγή ἔμπνευσης. Μέ τήν ἐξασθένιση τοῦ οἰκογενειακοῦ πυρῆνα καί σάν ἀντίδραση στήν ἐξατομίκευση στίς πόλεις, ἡ κομμούνα ἀπέκτησε παντοῦ καινούργια σημασία, γιά τούς νέους, ἀκόμη καί γιά τούς ἡλικιωμένους ἀνθρώπους, ἕνας κοινός καί ἀλληλουποστηριζόμενος τρόπος ζωῆς βασισμένος περισσότερο στήν ἐκλεκτική συγγένεια καί λιγότερο στά δεσμά τῆς συγγένειας αἵματος. Ἡ ἀστική πόλη ἔχει δημιουργήσει ἐπιτακτική ἀνάγκη γιά ἀποκεντρωτικές ἐναλλακτικές λύσεις, ἐξαιτίας τοῦ γιγαντισμοῦ της καί τῆς ἀνάγκης γιά μιά ἀνθρώπινη κλίμακα. Ἡ τραγελαφική γραφειοκρατικοποίηση τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία, σύμφωνα μέ τά λόγια τοῦ Καμύ μετατρέπει ὅλους τούς ἀνθρώπους σέ ὑπάλληλους ἔδωσε καινούργια ἀξία στούς ἀντιεξουσιαστικούς θεσμούς καί στήν ἄμεση δράση. 'Αργά καί παρά τά ἐμπόδια τῆς ἐποχῆς μας σφυρηλατεῖται μιά καινούργια προσωπικότητα. Δυνητικά, πρόκειται γιά μιά ἀντιεξουσιαστική προσωπικότητα, ἡ ὁποία θά μποροῦσε νά ἐπέμβει ἄμεσα στήν ἀλλαγή καί διοίκηση τῆς κοινωνίας, προσωπικότητα, ἡ ὁποία θά μποροῦσε νά ἀσχοληθεῖ μέ τήν αὐτοπειθαρχία, τήν αὐτοδραστηριότητα καί αὐτοδιεύθυνση, κρίσιμα στοιχεῖα γιά τήν ἀνοικοδόμηση μιᾶς ἀληθινά ἐλεύθερης κοινω-

νίας. Ἐδῶ, οἱ ἀξίες τοῦ παραδοσιακοῦ ἀναρχοκομμουνισμοῦ ἐξασφαλίζουν τήν ἄμεση συνέχεια μέ μιά σημερινή μορφή ἀναρχοκομμουνισμοῦ, ὁ ὁποῖος δίνει συνείδηση καί συνοχή στίς διαισθητικές παρορμήσεις αὐτῆς τῆς νέας εὐαισθησίας.

Ἡ ἐπιτυχία ὅμως αὐτῶν τῶν στόχων προυποθέτει ὅτι ὁ σύγχρονος ἀναρχοκομμουνισμός δέν θά παραμείνει μιά ἁπλή διάθεση ἤ τάση σκορπισμένη στόν ἀέρα σάν ἕνα πολιτιστικό περιβάλλον. Πρέπει νά ὀργανωθεῖ καί μάλιστα νά ὀργανωθεῖ πολύ, ἄν θέλει νά διαρθρώσει καί νά διαδόσει αὐτήν τή νέα εὐαισθησία. Πρέπει νά ἔχει συνεκτική θεωρία καί εὐρεῖες ἀναφορές. Πρέπει νά ἀντιμετωπίζει τά ἐξουσιαστικά κινήματα πού προσπαθοῦν νά νοθεύσουν τίς διαισθητικές ἀντιεξουσιαστικές ὁρμές τῆς ἐποχῆς μας καί νά καναλιζάρει τήν κοινωνική ἀνησυχία μέσα σέ ἱεραρχικές μορφές ὀργάνωσης. Μ' αὐτήν τήν ἔννοια, ὁ Ἰσπανικός ἀναρχισμός ἔχει βαθιά σημασία γιά τήν ἐποχή μας καί ἡ Ἰσπανική ἐπανάσταση ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νά μᾶς δίνει τά πιό χρήσιμα μαθήματα πάνω στό πρόβλημα τῆς αὐτοδιεύθυνσης.

Ἀσχολούμενος μ' αὐτά τά προβλήματα, ἀρχίζω λέγοντας ὅτι ὑπάρχουν ἐλάχιστα πράγματα γιά κριτική στίς δομικές μορφές πού προσπάθησαν νά ἀναπτύξουν ἡ CNT καί ἡ FAI. Ἡ CNT ὀργάνωσε σχεδόν ἀπό τήν ἀρχή, τίς τοπικές της ἑνώσεις, στή βάση τοῦ ἐργοστασίου *(βιομηχανικές ἑνώσεις)* παρά τοῦ ἐπαγγέλματος *(ἐπαγγελματικές ἑνώσεις)* καί ἀντικατέστησε τίς ἐθνικές ἐπαγγελματικές ὁμοσπονδίες (Uniones de oficio ἤ *«διεθνεῖς»* ὅπως λεγόταν τότε) πού εἶχαν κάνει τήν ἐμφάνισή τους μέ τήν Πρώτη Διεθνῆ μέ τοπικές ὁμοσπονδίες (Federaciones locales). Αὐτή ἡ δομή τοποθετεῖ τό ἐργοστάσιο, περισσότερο, μέσα στήν κομμούνα ὅπου πραγματικά ἀνήκει, ἄν ἡ ἀντίληψη τῆς κομμούνας θέλουμε νά εἶναι ρεαλιστική καί λιγότερο μέσα σ' ἕνα εὔκολα χειραγωγούμενο βιομηχανικό δίκτυο, τό ὁποῖο προσφέρεται στήν κρατιστική ἐθνικοποίηση. Τά centros obreros *(ἐργατικά κέντρα)* οἱ τοπικές ὁμοσπονδίες, ἡ προσεκτική ἐκλογή ἀντιπροσώπων γιά τά συνέδρια ἤ κατάργηση τῶν πληρωμένων ὑπαλλήλων, ἡ ἐγκαθίδρυση ὁμοσπονδιῶν τῶν διαφόρων περιοχῶν, ἐπιτροπῶν τῶν διαφόρων περιοχῶν καί τῆς ἐθνικῆς ἐπιτροπῆς καί ὅλα αὐτά σύμφωνα μέ τίς ἀντιεξουσια-

στικές ἀρχές, μέ τή βοήθεια τῶν ὁποίων αὐτοί οἱ θεσμοί ἐπέζησαν περισσότερο καί ἀπό τίς προθέσεις. Ἐκεῖ πού ἡ δομή τῆς CNT σημείωσε σοβαρή ἀποτυχία ἦταν ἡ ἀνάγκη νά συγκαλεῖ συχνά γενικές συνελεύσεις ἐργατῶν σέ τοπικό ἐπίπεδο καί, κατ' ἀναλογία συνδιασκέψεις περιοχῆς καί σέ ἐθνική κλίμακα, μέ σκοπό τή συνεχῆ ἐπανεκτίμηση τῆς πολιτικῆς τῆς CNT καί τήν ἀποφυγή τῆς συγκέντρωσης τῆς ἐξουσίας στά χέρια τῶν ἀνώτερων ἐπιτροπῶν. Ὅσο πιό συχνές ἦταν οἱ συναντήσεις τῶν ἐπιτροπῶν καί ὑποεπιτροπῶν, τῶν ἐπιτροπῶν περιοχῆς καί τῆς ἐθνικῆς ἐπιτροπῆς, τόσο πιό πολύ χαλάρωνε ἡ κανονική καί στενή ἐπαφή ἀνάμεσα στούς ἐργάτες καί στούς *«ἀγωνιστές μέ ἐπιρροή»*.

Εἶχε προκληθεῖ, ἐπίσης, σύγχυση πάνω στό κρίσιμο πρόβλημα γιά τό κέντρο λήψης ἀποφάσεων. Ἡ πραγματική θέση γιά λήψη ἀποφάσεων εἶναι οἱ συνελεύσεις τῶν ἐργοστασίων, τά κανονικά συνέδρια ἤ ὅταν τά γεγονότα καί οἱ περιστάσεις ἐπιβάλουν γρήγορες ἀποφάσεις οἱ συνδιασκέψεις ἐξουσιοδοτημένων καί ἀνακλητῶν ἀντιπροσώπων, ἐκλεγμένων, γι' αὐτόν τόν σκοπό ἀπό τά μέλη. Ἡ μοναδική ὑπευθυνότητα τῶν ἐθνικῶν ἐπιτροπῶν καθώς καί τῶν ἐπιτροπῶν τῶν διαφόρων περιοχῶν, θά πρέπει νά εἶναι διοικητική, δηλαδή συντονισμός καί ἐκτέλεση τῶν ἀποφάσεων τῶν γενικῶν συνελεύσεων τῶν μελῶν, τῶν συνδιασκέψεων ἤ τῶν συνεδρίων τῶν ἀντιπροσώπων.

Ὁπωσδήποτε, ἡ δομή τῆς CNT σά συνδικαλιστικῆς ἕνωσης καί τῆς FAI σάν ἀναρχικῆς ὁμοσπονδίας ἦταν, ἀπό πολλές ἀπόψεις, ἄξια θαυμασμοῦ. Πράγματι, ἡ κριτική μου στίς παραπάνω σελίδες δέν ἀφορᾶ τόσο τίς ἴδιες τίς μορφές ὅσο τίς παρεκλίσεις τῆς CNT καί τῆς FAI ἀπ' αὐτές τίς μορφές. Κάτι πιό σημαντικό, προσπάθησα νά ἐξηγήσω τούς κοινωνικούς περιορισμούς τῆς περιόδου, περιλαμβανομένου τοῦ μύθου τοῦ κλασικοῦ προλεταριάτου, πού κατέστρεψαν τίς προσπάθειες γιά πραγματοποίηση αὐτῶν τῶν δομικῶν μορφῶν.

Ἄλλο κρίσιμο θέμα γιά τή FAI, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ ἀκόμη καί σήμερα αἰτία σύγχυσης στούς ἀναρχικούς, εἶναι τό πρόβλημα *«τῶν ἀγωνιστῶν μέ ἐπιρροή»*, τῶν πιό πληροφορημένων πεπειραμένων «ἰσχυρῶν» καί προικισμένων μέ ρητορικά χαρίσματα ἀτόμων, τά ὁποῖα ἔχουν τήν τάση νά διαμορφώνουν τήν

πολιτική, σ' ὅλα τά ἐπίπεδα τῆς ὀργάνωσης.

Ποτέ δέν θά γίνει δυνατό νά ἐκλείψει τό γεγονός ὅτι οἱ ἀνθρώπινες ὑπάρξεις παρουσιάζουν διαφορετικά ἐπίπεδα γνώσης καί συνείδησης. Ἡ παρατεταμένη περίοδος ἐξάρτησής μας σάν παιδιά, τό γεγονός ὅτι εἴμαστε, σέ μεγάλο βαθμό, προϊόντα μιᾶς ἤδη ἀποκτημένης κουλτούρας καί ὅτι ἡ πείρα ἔχει τήν τάση νά προσφέρει τή γνώση στά πιό ἡλικιωμένα ἄτομα, ὅλα αὐτά θά μποροῦσαν νά ὁδηγήσουν σέ ἀνάλογες διαφορές, ἀκόμη καί μέσα στήν πιό ἀπελευθερωτική κοινωνία. Στίς ἱεραρχικές κοινωνίες, ἡ ἐξάρτηση τῶν λιγότερο πληροφορημένων ἀπό τούς περισσότερο πληροφορημένους εἶναι ἕνα κοινό μέσο γιά χειραγώγηση καί ἐξουσία. Οἱ ἡλικιωμένοι, οἱ πιό ἔμπειροι, ὅπως οἱ γονεῖς, ἔχουν αὐτό τό προνόμιο στή διάθεσή τους καί μαζί μ' αὐτό καί μιά ἐναλλακτική λύση: νά χρησιμοποιοῦν τή γνώση, τήν πείρα, τό χάρισμα τοῦ λόγου σάν μέσα κυριαρχίας καί ὑποταγῆς τῶν ἄλλων σ' αὐτούς ἤ γιά νά μεταδόσουν γνώση καί πείρα γιά ἐξίσωση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στόν διδάσκοντα καί στόν διδασκόμενο, ἀφήνοντας τά λιγότερο πληροφορημένα καί ἔμπειρα ἄτομα ἐλεύθερα νά ἀποφασίζουν.

Ὁ Χέγκελ ἔκανε, μέ θαυμαστό τρόπο, τή διάκριση ἀνάμεσα στόν Σωκράτη καί τόν Χριστό: ὁ πρῶτος ἦταν δάσκαλος πού προσπαθοῦσε νά προκαλέσει τήν ἀναζήτηση τῆς γνώσης, σέ ὁποιονδήποτε πρόθυμο γιά συζήτηση, ὁ δεύτερος ἦταν ρήτορας πού κήρυττε τήν «ἀλήθεια» σέ προσκυνημένους μαθητές του. Ἡ διαφορά, ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ Χέγκελ, δέν βρίσκεται μόνο στό χαρακτήρα τῶν δύο αὐτῶν ἀνθρώπων, ἀλλά στό χαρακτήρα τῶν «ὀπαδῶν» τους. *«Οἱ φίλοι τοῦ Σωκράτη στηρίζονταν σέ μιά κοινωνική παράδοση πού ἀνέπτυσσε τίς ἱκανότητές τους σέ πολλές κατευθύνσεις. Εἶχαν ἀπορροφήσει τό δημοκρατικό πνεῦμα πού δίνει στό ἄτομο μεγαλύτερο βαθμό ἀνεξαρτησίας καί κάνει ἀδύνατη τήν ὁλοκληρωτική καί ἀπόλυτη ἐξάρτηση ἑνός ἀνθρώπου, μέ κοινό μυαλό ἀπό ἕναν ἄλλον ἄνθρωπο. Ἀγαποῦσαν τόν Σωκράτη λόγω τῆς ἀξίας του καί τῆς φιλοσοφίας του καί ὄχι τήν ἀξία καί τή φιλοσοφία τοῦ Σωκράτη γιά χάρη τοῦ Σωκράτη». «Οἱ ὀπαδοί τοῦ Χριστοῦ, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἦταν πειθήνιοι βοηθοί. Μή ἔχοντας ἀπόθεμα δικῆς τους διανοητικῆς ἐνέργειας, εἶχαν στηρίξει τίς πεποιθήσεις*

τους πάνω στή διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, είδικότερα πάνω στή φιλία τους καί στήν ἐξάρτησή τους ἀπ' αὐτόν. Δέν εἶχαν βρεῖ τήν ἀλήθεια οὔτε τήν ἐλευθερία μέ δική τους προσπάθεια, ἀλλά εἶχαν ἀποκτήσει, ὕστερα ἀπό κουραστική διδασκαλία, μιά θολή ἔννοια καί μερικές φόρμουλες γι' αὐτές. Ἡ φιλοδοξία τους περιορίστηκε στό νά κατανοήσουν καί νά διατηρήσουν πιστά τό δόγμα καί νά τό μεταδόσουν πιστά στούς ἄλλους, χωρίς καμιά προσθήκη, χωρίς καμιά ἀλλαγή σέ λεπτομέρειες πού αὐτοί θά εἶχαν ἐπεξεργαστεῖ».

Ἡ FAI, παράνομη μέ δική της ἐκλογή, μερικές φορές τερροριστική στήν τακτική της καί ἀσυναγώνιστη στό θάρρος, ἀνέπτυξε βαθιούς προσωπικούς δεσμούς μέσα στίς ὁμάδες συγγένειας. Ἡ συντριβή τοῦ Ντουρούτι γιά τό θάνατο τοῦ Φραντσίσκο Ἀσκάσο ἀποκαλύπτει πραγματική ἀγάπη, ὄχι ἁπλῶς φιλία ἀπό τήν ὀργανωτική τους συνεργασία. Στή FAI, ἡ φιλία καί ἡ ἀγάπη στηρίζονταν πολλές φορές σέ μιά ἀπαιτητική συσπείρωση, συσπείρωση πού προυποθέτει σιωπηρή συμφωνία στά πιό «ἡρωικά» δεδομένα, τά ὁποῖα εἶχαν ἐγκαθιδρύσει οἱ πιό *«γενναῖοι»* ἀγωνιστές τῆς ὁμάδας. Τέτοιες σχέσεις δέν μποροῦσαν νά θέσουν τέρμα σέ διαφωνίες πάνω στό δόγμα ἤ σέ ἁπλά σημεῖα τῆς θεωρίας. Τέτοιες σχέσεις δημιουργοῦν, ἐνδεχομένως, ἡγέτες καί ὀπαδούς καί τό χειρότερο, οἱ ἡγέτες πατρονάρουν τούς ὀπαδούς καί τελικά τούς χειραγωγοῦν.

Γιά νά ἀποφύγει τή διαφθορά μιά ἀναρχική ὀργάνωση πρέπει νά ἔχει ὑπόψη της ὅτι αὐτή ἡ διαδικασία μπορεῖ νά παρουσιαστεῖ καί ὅτι χρειάζεται ἐπαγρύπνηση ἐναντίον της. Ἡ ἐπαγρύπνηση εἶναι ἀποτελεσματική ὅταν ἐκφράζεται μέ πιό θετικά μέσα. Δέν μπορεῖ νά συνυπάρχει μέ τή λατρεία τῆς βίας, τῆς ἀνταγωνιστικῆς τόλμης, τῆς ἄμυαλης ἐπιθετικότητας, γιά νά μήν ποῦμε γιά τήν ἄμυαλη λατρεία τοῦ ἀκτιβισμοῦ καί τῶν «ἰσχυρῶν χαρακτήρων». Ἡ ὀργάνωση πρέπει νά ἀναγνωρίζει ὅτι ὑπάρχουν πραγματικές διαφορές ἐμπειρίας καί συνείδησης ἀνάμεσα στά μέλη της καί νά χειρίζεται αὐτές τίς διαφορές προσεκτικά καί ὄχι νά τίς καλύπτει μέ εὐφημισμούς, ὅπως ὁ ὅρος *«ἀγωνιστές μέ ἐπιρροή»*. Ὁ μαθητής καί ὁ δάσκαλος πρέπει πρῶτα νά διδαχθοῦν νά ἀνακαλύπτουν τήν περίπτωση κυ-

ριαρχίας ἤ χειραγώγησης καί νά μήν ἀρνοῦνται τήν ἐκπαιδευτική διαδικασία. Καθένας, πρέπει νά ξαίρει ὅτι ἡ ἐκπαίδευση εἶναι ἀναπόφευκτη μέσα στό κίνημα, ἄν θέλουμε νά ἐξισωθοῦν οἱ σχέσεις, μέ τό μοίρασμα τῆς γνώσης καί τῶν καρπῶν τῆς πείρας. Τά συμπεράσματα, γιά τή φύση αὐτῆς τῆς διαδικασίας, ἐξαρτῶνται ἀπό τά πρότυπα συμπεριφορᾶς, τά ὁποία ἀναπτύσσονται ἀνάμεσα στούς συντρόφους. Τέλος, κάτω ἀπό συνθῆκες ἐλευθερίας, οἱ κοινωνικές συναλλαγές, ἡ φιλία καί ὁ ἔρωτας θά ἔχει μορφή χαριστική, αὐτήν ἀκριβῶς τή χαριστική μορφή πού ὁ Τζέικομπ Μπαχόφεν ἀποδίδει στή μητριαρχική κοινωνία καί ὄχι στήν ἀπαιτητική καί ἐπικριτική μορφή πού εἶναι χαρακτηριστική στήν πατριαρχία. Ἐδῶ, ἡ *ὁμάδα συγγένειας* καί ἡ *κοινότητα* θά ἀποτελέσουν τήν ἀνώτερη καί πιό ἀντιεξουσιαστική ἔκφραση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἁπλά καί μόνο γιά νά ἐπιδιώξει τήν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ ἀνάμεσα στούς ἀδελφούς καί τίς ἀδελφές, τό κίνημα θά πρέπει νά τόν ξεχωρίσει ποιοτικά ἀνάμεσα στ' ἄλλα κινήματα καί νά δώσει τίς πιό πειστικές ἐγγυήσεις ὅτι παραμένει εἰλικρινές στίς ἀντιεξουσιαστικές του ἀρχές.

Ἡ ἐποχή μας, ἡ ὁποία ὑπογραμμίζει τήν ἀνάπτυξη τῆς κυριαρχίας τοῦ ἀτόμου καί τῆς κοινωνικῆς αὐτοδιεύθυνσης, βρίσκεται σέ πολύ εὐνοική θέση γιά νά ἐπιβεβαιώσει τήν αὐθεντική φύση τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς ὀργάνωσης καί τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν σχέσεων. Ἕνας Εὐρωπαϊκός ἤ Ἀμερικανικός ἐμφύλιος πόλεμος, τοῦ εἴδους τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῆς Ἰσπανίας τῆς δεκαετίας τοῦ 1930, εἶναι σήμερα ἀδύνατος, σέ μιά ἐποχή ὅπου τά πυρηνικά ὅπλα, τά ὑπερηχητικά ἀεροπλάνα καί μιά τρομακτική δύναμη πυρός θά στρεφόταν ἐνάντια στούς ἐπαναστάτες. Οἱ καπιταλιστικοί θεσμοί πρέπει νά διαβρωθοῦν ἀπό μιά μοριακή ἱστορική διαδικασία ἀποσύνθεσης καί ἀνυπακοῆς, μέχρι τό σημεῖο ὅπου ὁποιοδήποτε λαικό κίνημα πλειοψηφίας θά προκαλοῦσε τήν κατάρρευσή τους, ἀπό ἔλλειψη ὑποστήριξης καί ἠθικοῦ ἐρείσματος. Τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς μεταβολῆς εἴτε αὐτή κάνει τήν ἐμφάνισή της συνειδητά εἴτε ὄχι, εἴτε ἔχει ἐξουσιαστική προέλευση, εἴτε στηρίζεται στήν αὐτοδιεύθυνση θά ἐξαρτηθεῖ σέ μεγάλο ποσοστό, ἀπό τήν ὕπαρξη ἑνός συνειδητοῦ καλά ὀργανωμένου ἀντιεξουσιαστικοῦ κινήματος.

Τό βιβλίο τοῦ Σάμ Ντόλγκοφ παρουσιάζει ἀνεκτίμητη ἱστορική ἐμπειρία σ' ὅποιον ἐνδιαφέρεται γιά ἀντιεξουσιαστικές ἐναλλακτικές λύσεις τῆς σημερινῆς κοινωνίας. Ἡ ἔρευνα καί οἱ περιγραφές τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν κολλεκτίβων πρέπει νά μελετηθοῦν ὄχι σάν ἁπλή ἱστορία, ἀλλά σάν πρώτη ὕλη γιά τό σχηματισμό ρεαλιστικῆς ἄποψης γιά μιά ἀντιεξουσιαστική κοινωνία. Ὅποια καί ἄν εἶναι τά ὅριά του σέ ἄλλες σφαῖρες, τά ἐπιτεύγματα τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ στήν οἰκονομική σφαίρα ἐπισκιάζουν ὅλες τίς συμβατικές προοπτικές τῆς φιλελεύθερης καί τῆς σοσιαλιστικῆς σκέψης. Στήν Ἰσπανία, ἑκατομμύρια ἄνθρωποι πῆραν στά χέρια τους μεγάλα τμήματα τῆς οἰκονομίας, τά κολλεκτιβοποίησαν, τά διεύθυναν, κατάργησαν τό χρῆμα καί ἔζησαν μέ κομμουνιστικούς τρόπους ἐργασίας καί διανομῆς καί ὅλα αὐτά μέσα σ' ἕναν φοβερό ἐμφύλιο πόλεμο, χωρίς νά δημιουργήσουν χάος ἤ ἀκόμη σοβαρές ἐξαρθρώσεις πού προέβλεπαν καί ἀκόμα τώρα προβλέπουν οἱ ἐξουσιαστές «ριζοσπάστες». Πράγματι, σέ πολλές κολλεκτιβοποιημένες περιοχές, ἡ ἀποτελεσματικότητα τῶν ἐπιχειρήσεων ξεπερνοῦσε κατά πολύ ἐκείνη τῶν ἀντίστοιχων ἐθνικοποιημένων ἤ τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα. Αὐτή ἡ ἐπαναστατική πραγματικότητα ἔχει, γιά μᾶς, μεγαλύτερη σημασία ἀπό τά πιό πειστικά θεωρητικά ἐπιχειρήματα γιά τό ἀντίθετο. Μ' αὐτήν τήν ἔννοια, δέν εἶναι οἱ ἀναρχικοί οἱ *«μή ρεαλιστές πού βλέπουν ὄνειρα τήν ἡμέρα»*, ἀλλά οἱ ἀντίπαλοί τους, οἱ ὁποίοι ἔχουν γυρίσει τίς πλάτες τους στά γεγονότα ἤ τά ἔχουν ἀποκρύψει ἀναίσχυντα.

Σεπτέμβρης 1973
Murray Bookchin

Helios
¡LIBERACION!
Estudios

FRAGUA SOCIAL
Cultura Obrera
Solidaridad
Tierra y Libertad
órgano de la F.A.I.
¡Hacia la victoria!
pasquín de
¡campo libre!
Sembrador
EL COMBATE
EL FRENTE
LA INTENTONA FACCIOSA DEL DOMINGO
ORIENTACION SOCIAL
LIBRE
CNT
SOLIDARIDAD OBRERA
¡LA VICTORIA ES NUESTRA!
La lucha es dura, pero venceremos. Apretemos los eslabones de la cadena proletaria y así afianzaremos el triunfo. ¡Adelante, camaradas!
CONFEDERACION NACIONAL

I

ΤΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

I. Η ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Ὁ Βολίν γράφει στό βιβλίο του γιά τήν κοινωνική ἐπανάσταση στή Ρωσσία: «*«Ὁ μπολσεβικισμός ἀπέβλεπε στήν ἀνοικοδόμηση, πάνω ἀπό τά ἐρείπια τοῦ ἀστικοῦ κράτους, ἑνός νέου ἐργατικοῦ κράτους, στό σχηματισμό μιᾶς ἐργατοαγροτικῆς κυβέρνησης καί στήν ἐγκαθίδρυση τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου.... Κατά τήν ἀντίληψη τῶν μπολσεβίκων, ἡ δική τους ἐλίτ θά σχημάτιζε τήν ἐργατική κυβέρνηση, θά ἐγκαθίδρυε τήν ἀποκαλούμενη δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, θά ἐκτελοῦσε τόν κοινωνικό μετασχηματισμό καί θά ἔλυνε τά γιγαντιαῖα προβλήματά του. Οἱ μάζες θά βοηθοῦσαν τήν ἐλίτ, ἐκτελώντας εἰλικρινά, τυφλά, μηχανικά τά προγράμματά της, τίς ἀποφάσεις της, τίς διαταγές της καί τούς νόμους της. Οἱ ἔνοπλες δυνάμεις, ὅπως καί στίς καπιταλιστικές χῶρες, θά ὑπάκουαν τυφλά τήν ἐλίτ. (.....) Ἡ ἀναρχική ἰδέα ὑποστηρίζει τό μετασχηματισμό τῶν οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν βάσεων χωρίς προσφυγή σέ πολιτικό κράτος, κυβέρνηση ἤ ὁποιουδήποτε εἴδους δικτατορία. Ἡ πραγμάτωση τῆς ἐπανάστασης καί ἡ λύση τῶν προβλημάτων της θά γίνει ὄχι μέ πολιτικά ἤ κρατιστικά μέσα.... ἀλλά μέ τή φυσική καί ἐλεύθερη δραστηριότητα, οἰκονομική καί κοινωνική, τῶν ἐργατικῶν ἑνώσεων, μετά τήν ἀνατροπή τῆς τελευταίας καπιταλιστικῆς κυβέρνησης. Οἱ ἀντιεξουσιαστές πιστεύουν ὅτι ἡ πραγματική λύση τῶν προβλημάτων τῆς ἐπανάστασης μπορεῖ νά δοθεῖ ἀπό τό ἐλεύθερο καί συνειδητό συλλογικό ἔργο ἑκατομμυρίων ἀνδρῶν καί γυναικῶν πού ἐναρμονίζει τίς ἀνάγκες τους, τά συμφέροντά τους, τή δύναμή τους καί τίς ἱκανότητές τους».*

* * * *

Οἱ Δύο Ἐπαναστάσεις

Ἀπό τόν Σάμ Ντόλγκοφ

Ἡ Ἰσπανική Ἐπανάσταση (1936–1939) πλησίασε στήν πραγματοποίηση τῆς ἐλεύθερης χωρίς κράτος κοινωνία, περισσότε-

ρο ἀπό ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐπανάσταση τῆς ἱστορίας, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς Ρωσικῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1917[1]. Στήν πραγματικότητα ὑπῆρξαν δύο εἴδη ἐπαναστάσεων. Ἡ Ἰσπανική, ἦταν παράδειγμα ἀντιεξουσιαστικῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης, ὅπου ἡ ἀληθινή ἐργατική αὐτοδιεύθυνση δοκιμάστηκε μ' ἐπιτυχία. Ἀντιπροσωπεύει ἕναν τρόπο κοινωνικῆς ὀργάνωσης, μεγάλης σημασίας γιά τήν ἐποχή μας. Ἡ Μπολσεβίκικη Ἐπανάσταση, ἀντίθετα, κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο ἑνός ἐλιτίστικου κόμματος, ἦταν πολιτική ἐπανάσταση. Δημιούργησε τό ἀξιοθρήνητο πρότυπο γιά τίς ἐξουσιαστικές κρατικοκαπιταλιστικές ἐπαναστάσεις τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας (Κίνα, Κορέα, Βιετνάμ) καί τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς (Κούβα).

Ἡ Ἰσπανική Ἐπανάσταση σημάδεψε τό κρίσιμο σημεῖο τῆς ἐπαναστατικῆς ἱστορίας. Ὁ Ἀντρές Νίν[2] παραδέχτηκε ὅτι πρόκειται γιά μία *«προλεταριακή ἐπανάσταση, πιό βαθειά κι' ἀπό τήν ἴδια τή Ρωσική ἐπανάσταση»* (Broué καί Temime, σελ. 170). Παρόλα αὐτά, ἀγνοήθηκε γιά διάστημα μεγαλύτερο ἀπό τό ἕνα τέταρτο τοῦ αἰώνα μας, ἐπισκιάστηκε ἀπό τόν ἐμφύλιο πόλεμο ἤ ἀπορρίφτηκε στά *«σκουπίδια τῆς ἱστορίας»* σάν μιά *«ἀποτυχημένη»* ἐπανάσταση. Ἔχει μεγάλη σημασία, γιά κείνους πού μελετοῦν τίς σύγχρονες ἐπαναστάσεις, νά κατανοήσουν τή σπουδαιότητα τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης στήν Ἰσπανία. Ἀπό τή σύγκρισή της μέ τό μαρξιστικό-λενινιστικό δόγμα καί τό μπολσεβίκικο παράδειγμα, θά προκύψουν ὁρισμένα συμπεράσματα τά ὁποῖα τήν τοποθετοῦν στά πλαίσια τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ἐπαναστάσεων. Τά συμπεράσματα αὐτά ἐνδιαφέρουν τό σημερινό κίνημα τῆς ἐργατικῆς αὐτοδιεύθυνσης ἤ τοῦ ἐργατικοῦ ἐλέγχου. Ὁ Γκαστόν Λεβάλ, ὁ Γάλλος ἀναρχικός πού πῆρε μέρος καί μελέτησε ἀπό πρῶτο χέρι, τήν κοινωνική ἐπανάσταση, συνοψίζει τά ἐπιτεύγματα τῶν ἰσπανῶν ἐργατῶν:

1 Παρακάτω γίνεται ἡ διάκριση ἀνάμεσα στούς ὅρους *«Ρωσική Ἐπανάσταση»* καί *«Μπολσεβίκικη Ἐπανάσταση»*.

2 Ἴδρυσαν, μαζί μέ τόν Μαουρίν, τό Ἰσπανικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Ἀργότερα ἀποχώρησαν καί ὀργάνωσαν τό *«Ἐργατικό Κόμμα τῆς Μαρξιστικῆς Ἑνότητας»* — POUM Δολοφονήθηκε ἀπό τούς σταλινικούς τό 1937

«Ἀφοῦ πείστηκα ὅτι χανόταν ὁ πόλεμος πού ἐξαπέλυσε ὁ φασισμός τοῦ Φράνκο, ἀποφάσισα νά μελετήσω λεπτομερειακά τήν ἐπανάσταση καί νά καταγράψω, γιά τίς ἐρχόμενες γενεές, τά συμπεράσματα αὐτῆς τῆς μοναδικῆς ἐμπειρίας: νά μελετήσω ἐπιτόπου στίς ἀγροτικές κολλεκτίβες, στά ἐργοστάσια καί στίς κοινωνικοποιημένες βιομηχανίες, τό δημιουργικό ἔργο τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης. . Στήν Ἰσπανία καί σέ διάστημα τριῶν χρόνων, παρά τόν ἐμφύλιο πόλεμο πού στοίχισε ἕνα ἑκατομμύριο ζωές, παρά τήν ἀντίθεση τῶν πολιτικῶν κομμάτων (δημοκρατικῶν, ἀριστερῶν καί δεξιῶν καταλανῶν αὐτονομιστῶν, σοσιαλιστῶν, κομμουνιστῶν Βάσκων καί Βαλεντσιανῶν τοπικιστῶν, μικροαστῶν, κ.τ.λ.) ἐφαρμόστηκε στήν πράξη ἡ ἰδέα τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ. Ποσοστό μεγαλύτερο ἀπό τό 60% τῆς γῆς κολλεκτιβοποιήθηκε καί καλλιεργήθηκε συλλογικά ἀπό τούς ἴδιους τούς χωρικούς, χωρίς γαιοκτήμονες, χωρίς ἀφεντικά καί χωρίς τόν καπιταλιστικό ἀνταγωνισμό γιά τήν αὔξηση τῆς παραγωγῆς. Σέ ὅλες σχεδόν τίς βιομηχανίες, στά ἐργοστάσια, στίς ἐγκαταστάσεις, στά ἐργαστήρια, στίς ὑπηρεσίες μεταφορῶν, στίς δημόσιες ὑπηρεσίες, στά κοινωφελῆ ἔργα, οἱ ἐργάτες, οἱ ἐπαναστατικές ἐπιτροπές τους καί τά συνδικάτα τους ἀναδιοργάνωσαν καί διεύθυναν τήν παραγωγή, τή διανομή καί τίς δημόσιες ὑπηρεσίες, χωρίς καπιταλιστές, καλοπληρωμένους διευθυντές ἤ τίς κρατικές ἀρχές.

Οἱ διάφορες ἀγροτικές καί βιομηχανικές κολλεκτίβες θεσμοθέτησαν τήν οἰκονομική ἰσότητα σύμφωνα μέ τή βασική ἀρχή τοῦ κομμουνισμοῦ «ἀπό τόν καθένα σύμφωνα μέ τήν ἱκανότητά του, στόν καθένα σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες του». Συντόνιζαν τίς προσπάθειές τους μέ τίς ἐλεύθερες ἑνώσεις σ' ὁλόκληρες περιοχές, δημιούργησαν καινούργιο πλοῦτο, αὔξησαν τήν παραγωγή, ἔκτισαν περισσότερα σχολεῖα καί βελτίωσαν τίς δημόσιες ὑπηρεσίες. Θεσμοθέτησαν, ὄχι τήν τυπική ἀστική δημοκρατία, ἀλλά τήν ἀληθινή καί ζωντανή ἀντιεξουσιαστική δημοκρατία ὅπου κάθε ἄτομο συμμετέχει ἄμεσα στήν ἐπαναστατική ἀναδιοργάνωση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἀντικατέστησαν τόν πόλεμο ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους, «τήν ἐπιβίωση τοῦ ἰσχυρότερου», μέ τήν καθολική πρακτική τῆς ἀμοιβαίας βοήθειας καί τό συναγωνισμό μέ τήν ἀρχή τῆς ἀλληλεγγύης...

Αὐτή ἡ ἐμπειρία στήν ὁποία πῆραν μέρος, ἄμεσα ἤ ἔμμεσα ὀχτώ ἑκατομμύρια ἄνθρωποι, δημιούργησε καινούργιο τρόπο ζωῆς γι' αὐτούς πού ζητοῦσαν μιάν ἐναλλακτική λύση ἀπέναντι στόν ἀντικοινωνικό καπιταλισμό ἀπό τό ἕνα μέρος καί τόν ὁλοκληρωτικό κρατικό ψευτοσοσιαλισμό ἀπό τό ἄλλο... («Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία», σελ. 11).

Αὐτή ἡ ἐμπειρία καταρρίπτει πολλούς ἀπό τούς διαδεδομένους μαρξιστικούς μύθους. Γιά παράδειγμα: ἡ κοινωνική ἐπανάσταση προϋποθέτει ἕναν ὁρισμένο βαθμό οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης (καί τότε μόνο μέ τή βοήθεια ἑνός συγκεντρωτικοῦ κόμματος πού κυριαρχεῖται ἀπό μιά πολιτική ἐλίτ). Ἡ Ἰσπανική Ἐπανάσταση ἀποκάλυψε ἕναν διαφορετικό χαρακτήρα ὅπως εἶχε προβλέψει ὁ Μπακούνιν:

«Οἱ δημιουργικοί στόχοι τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης, ἡ δημιουργία νέων μορφῶν κοινωνικῆς ζωῆς, ἀναβλύζουν μόνο ἀπό τίς ζωντανές πραχτικές ἐμπειρίες τῶν βαθειά ριζωμένων ὀργανώσεων πού ἀνοικοδομοῦν τήν καινούργια κοινωνία σύμφωνα μέ τίς περίπλοκες ἀνάγκες καί ἐμπνεύσεις».

Ὁ αὐθορμητισμός δέν εἶναι ὅμως ἀρκετός. Οἱ Ἰσπανοί ἐπαναστάτες (ὅπως τόνισε πολλές φορές ὁ Μπακούνιν) ἀντιλήφθηκαν ὅτι χρειάζεται χρόνος γιά τή δημιουργία *«νέων μορφῶν κοινωνικῆς ζωῆς»* καί τήν ἵδρυση *«βαθειά ριζωμένων ὀργανώσεων»*. Οἱ νέες μορφές ὀργάνωσης χρειάζονται μεγάλη προετοιμασία, πρίν ἀπό τό ξέσπασμα τῆς ἐπανάστασης, γιά νά μπορέσουν νά ἐπιζήσουν μέσα σ' ἕνα ἐχθρικό περιβάλλον καί νά ἐνσαρκώσουν τήν ἐπαναστατική διαδικασία. Ἔτσι καί ἔγινε. Ἑβδομηνταπέντε χρόνια ἀγώνων καί ἐντατικῆς ἀναρχικῆς διαφωτιστικῆς δουλειᾶς προετοίμασαν τούς ἰσπανούς βιομηχανικούς καί ἀγροτικούς ἐργάτες γιά νά ἀντιμετωπίσουν τά προβλήματα τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης (βλέπε παρακάτω *«Ἡ Ἀντιεξουσιαστική Παράδοση»).*

Ὁ ἴδιος ὁ Τρότσκι ὁμολόγησε τίς δυνατότητες τῆς ἰσπανικῆς ἐπανάστασης, συγκρίνοντας τήν Ἰσπανία τοῦ 1936 μέ τή Ρωσία τοῦ 1917:

«Τό ἰσπανικό προλεταριάτο ἐπέδειξε μαχητικές ἰδιότητες ἀνώτατου βαθμοῦ.... οἰκονομικά, πολιτικά καί πολιτιστικά, οἱ ἰσπανοί ἐργάτες ἀπό τήν ἀρχή τῆς ἐπανάστασης ἀποδείχτηκαν,

όχι κατώτεροι, άλλά άνώτεροι άπό τό ρωσικό προλεταριάτο τής άρχής τής 'Οκτωβριανής 'Επανάστασης τού 1917. (Broué καί Temime, σελ. 131, γαλλική έκδοση).[3]

'Ο Λεβάλ άναφέρει ότι ή 'Ισπανική 'Επανάσταση κάλυψε τήν οίκονομική καί πολιτική ζωή έκατομμυρίων άνθρώπων στά πιό πυκνοκατοικημένα καί στρατηγικά σημεία τής 'Ισπανικής Δημοκρατίας. Τό 75% περίπου τής ίσπανικής βιομηχανίας βρισκόταν συγκεντρωμένο στήν Καταλωνία, όχυρό τού άναρχικού έργατικού κινήματος. Αύτό άποκρούει κατηγορηματικά τόν ίσχυρισμό ότι οί άναρχικές όργανωτικές άρχές δέν μπορούν νά έφαρμοστούν σέ βιομηχανικές περιοχές, άλλά άποκλειστικά σέ πρωτόγονες άγροτικές κοινωνίες ή σέ άπομονωμένες *πειραματικές* κοινότητες.

'Η άντιεξουσιαστική έπανάσταση ήταν πολύ πιό βαθειά στίς άγροτικές περιοχές. Οί έμπειρίες της άνατρέπουν τό παλιό μαρξιστικό δόγμα ότι οί πιό βιομηχανοποιημένες χώρες είναι ώριμες γιά τόν κομμουνισμό. 'Ο 'Αουγκουστίν Σούχι, σ' ένα άπό τά πολλά βιβλία του πάνω στήν 'Ισπανική 'Επανάσταση, βγάζει τό συμπέρασμα ότι:

«'Η μαρξιστική θεωρία ότι ό σοσιαλισμός θά πραγματοποιηθεί πρώτα άπό τίς μάζες τού βιομηχανικού προλεταριάτου, ύστερα άπό τούς μικροαστούς καί στό τέλος άπό τούς άγρότες είναι ψευδής... Οί χωρικοί τής 'Αραγώνας άπέδειξαν ότι ή βιομηχανοποίηση δέν είναι άπαραίτητη προυπόθεση γιά τόν άντιεξουσιαστικό κομμουνισμό... ό άντιεξουσιαστικός κομμουνισμός έφαρμόστηκε σχεδόν άμέσως στίς μικρότερες άγροτικές περιοχές («'Από τόν 'Ιούλιο στόν 'Ιούλιο,» σελ. 172).

Οί χωρικοί δέν είναι μιά καθυστερημένη τάξη, όπως οί μαρξιστές προσπαθούν νά μάς κάνουν νά παραδεχτούμε. Όλοι οί παρατηρητές συμφωνούν στό ότι:

«Στή δημιουργική έργασία, στίς μεταφορές καί στήν κοινωνικοποίηση, οί χωρικοί άπέδειξαν ότι διαθέτουν κοινωνική συνείδηση πολύ άνώτερη άπό τόν έργάτη.τής πόλης (Γκαστόν Λεβάλ, «Ούτε Φράνκο, ούτε Στάλιν», σελ. 320).

3. 'Η μετάφραση έγινε άπό τό γαλλικό κείμενο, γιατί ή άγγλική έκδοση (σελ 170) παραμορφώνει τήν άποψη τού Τρότσκι: άναφέρει *«στρατιωτικές»* ίδιότητες άντί *«μαχητικές»*.

Τά παραπάνω είναι έντελώς διαφορετικά άπό τή συνηθισμένη άποψη τοῦ ἐπαναστατικοῦ ρόλου τῆς ἀγροτιᾶς. Τό βασικό χαρακτηριστικό τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης ἦταν ἡ στενή συνεργασία τῶν ἐργατῶν τῶν πόλεων καί τῆς ὑπαίθρου. Χρόνια ἀναρχικῆς προπαγάνδας καί διαπαιδαγώγησης, ἀποδείχθηκαν ἀποτελεσματικά γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ πιό κρίσιμου προβλήματος κάθε ἐπανάστασης: τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στό βιομηχανικό καί τό ἀγροτικό προλεταριάτο, ἀνάμεσα στό ἀναρχικό καί τό ἀναρχοσυνδικαλιστικό κίνημα καί τούς χωρικούς. Ἡ σύμπλεξη τῶν τοπικῶν, περιφερειακῶν καί ἐθνικῶν ὁμοσπονδιῶν τῶν ἀγροτικῶν κολλεκτίβων (περιελάμβαναν τό 90% τῶν πιό φτωχῶν χωρικῶν) μέ τίς ὁμοσπονδίες τῶν κοινωνικοποιημένων ἐπιχειρήσεων τῶν πόλεων, ἦταν ἀποτέλεσμα μιᾶς διαδικασίας πού τά ἴχνη της βρίσκονται στό δεύτερο μισό τοῦ 19ου αἰώνα.

Ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ὁ ἰσπανικός ἀναρχισμός ἦταν βασικά ἕνα ἀγροτικό κίνημα, παρόλο ὅτι εἶναι ὑπερβολικός δέν εἶναι ἀστήριχτος. Οἱ ὅροι *«ἀγροτικός ἀναρχισμός»* καί *«ἀγροτικός ἀναρχοσυνδικαλισμός»* χρησιμοποιοῦνται συχνά γιά τό χαρακτηρισμό τῶν ἐξεγέρσεων τῶν Ἰσπανῶν χωρικῶν. Μερικά παραδείγματα:

«Στά 1881, οἱ ἐργάτες γῆς... ἀποτελοῦσαν τή μεγαλύτερη ἐπαγγελματική ὁμάδα στή νέα Ἀναρχική Ὁμοσπονδία.... Τό Σεπτέμβριο τοῦ 1882, 20.915 ἀπό τά 57.934 μέλη ἦταν ἐργάτες γῆς.... Ἡ ἀναγέννηση τοῦ ἀγροτικοῦ ἀναρχισμοῦ στά 1903 προκάλεσε συνεχή καί μεγάλης κλίμακας ἀναβρασμό, ἄγνωστο μέχρι τότε στήν Ἀνδαλουσία. Τά πιό σοβαρά ξεσηκώματα παρουσιάζονται στά παραδοσιακά ὀχυρά τοῦ ἀναρχισμοῦ στή Σεβίλλη καί στό Κάδιξ... Ἀπό τό 1913 μέχρι τό 1917.... ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμός κάνει τήν ἐμφάνισή του στή Λεβάντε καί στήν Ἀραγώνα. Στά 1919 ὑπῆρχαν 33 τοπικές ὁμάδες στή Βαλένταια.... Στήν Κόρδοβα (1920), γιά παράδειγμα, ὑπῆρχαν ἐργατικές ὀργανώσεις σέ 61 ἀπό τίς 75 κωμοπόλεις της, μέ 55.382 μέλη, σέ σύνολο ἐνεργοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ 130.000». (Μαλεφάκης, σελ. 139, 140, 148).

Στή διάρκεια μιᾶς ὁλόκληρης περιόδου ἐνῶ οἱ ἀναρχικοί ξεσήκωναν τούς ἀγρότες, *«οἱ Ἰσπανοί σοσιαλιστές, ὅπως καί ὁ*

προφήτης τους ὁ Μάρξ, ἀγνοοῦσαν καί τήν ὕπαρξη ἀκόμη ἀγροτικοῦ προβλήματος» (Μαλεφάκης, σελ. 290). Ὁ Μάρξ εἶχε ἐναποθέσει ὅλες τίς ἐλπίδες του γιά τήν ἐπανάσταση πάνω στό βιομηχανικό προλεταριάτο. Δέν ἐμπιστευόταν τίς δημιουργικές ἐπαναστατικές ἱκανότητες τῶν ἐργατῶν τῆς γῆς. *«Ἀγροτική ἠλιθιότητα»* ἦταν μιά συνηθισμένη του ἔκφραση.

Ἡ πείρα τῆς Μπολσεβίκικης Ἐπανάστασης ἀπέδειξε πώς ὅταν ἡ ἐπανάσταση προκαλεῖ τήν ἀντίσταση τῶν χωρικῶν, ὅταν δέν μπορεῖ ἤ δέν θέλει νά ἀποκαταστήσει τήν ἀλληλεγγύη ἀνάμεσα στούς ἐργάτες τῆς πόλης καί τοῦ χωριοῦ, ἐκφυλίζεται ἀναπόφευκτα σέ ἀντεπαναστατική δικτατορία. Τά καταστροφικά ἀποτελέσματα τῶν ἀναγκαστικῶν κατασχέσεων τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων ἀπό τόν Λένιν ἀπέκλειαν κάθε εἶδους ἀλληλεγγύη. Οἱ χωρικοί ἐκδικήθηκαν μέ ὑποσιτισμό τῶν πόλεων, περιορίζοντας τήν παραγωγή στίς ἀνάγκες τῆς οἰκογένειάς τους, σφάζοντας τά ζωντανά πού τόσο ἀνάγκη εἶχαν οἱ πόλεις καί ἀναγκάζοντας στό τέλος τόν Λένιν νά υἱοθετήσει τήν ἡμικαπιταλιστική *«Νέα Οἰκονομική Πολιτική»*. Ἡ ἀναγκαστική *«κολλεκτιβοποίηση»* τῆς γῆς καί ἡ ἐξόντωση ἑκατομμυρίων *«κουλάκων»* ἀπό τόν Στάλιν (ἡ οἰκονομία παρέλυσε γιά πολλά χρόνια) ἀκολούθησαν τήν ἴδια ἐξουσιαστική πορεία καί δέν χρειάζονται περισσότερα σχόλια. Τά *«κολχόζ»* (κολλεκτίβες) τοῦ Στάλιν δέν εἶναι ἀληθινές κολλεκτίβες πού δημιουργοῦνται καί διευθύνονται ἀπό τούς ἴδιους τούς ἐργάτες. Εἶναι, σύμφωνα μέ τή λενινιστική καί σταλινική παράδοση, καθώς καί ὅλα τά ἄλλα *«σοβιέτ»*, κοινωνικοί καί οἰκονομικοί θεσμοί δημιουργημένοι ἀπό τό κράτος.

Τό πρότυπο εἶναι πολύ γνωστό. Οἱ ἐργάτες πρέπει νά ἐκτελοῦν τίς διαταγές τῶν διορισμένων ἀπό τό κράτος γραφειοκρατῶν, οἱ ὁποῖοι μέ τή σειρά τους εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἐκτελοῦν τίς ὁδηγίες τῶν πολιτικῶν κομισάριων. Ἡ πληρωμή καθορίζεται αὐθαίρετα ἀπό τίς νόρμες (παραγωγικοί στόχοι, ἐπιτάχυνση ρυθμῶν ἐργασίας), πού μέ τή σειρά τους καθορίζονται ἀπό τούς κρατικούς σχεδιαστές τῆς οἰκονομίας.

Ἡ ἰσπανική Ἐπανάσταση κονιορτοποίησε καί ἕνα ἀκόμη μαρξιστικό δόγμα, ἐκεῖνο τῆς *«μεταβατικῆς περιόδου»*. Στήν πρώτη βαθμίδα τῆς μεταβατικῆς περιόδου πρός τόν κομμουνι-

σμό, σύμφωνα πάντοτε μέ τό δόγμα, τά μέσα μποροῦν νά διαχωριστοῦν ἀπό τούς τελικούς στόχους. Στό καθεστώς τοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι ἀνάγκη νά διατηρηθοῦν μερικά ἀπό τά κυριότερα κακά τοῦ καπιταλισμοῦ. Οἱ ἐργάτες πρέπει νά πληρώνονται, ὄχι σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες τους, ἀλλά σύμφωνα μέ τό τί παράγουν. Ἔτσι οἱ μπολσεβίκοι δέν ἔκαναν καμιά σοβαρή προσπάθεια γιά τήν κατάργηση τῶ μισθῶν, οὔτε καί γιά τήν ἐξίσωσή τους.

Σέ χρονικό διάστημα μικρότερο ἀπό τρία χρόνια, οἱ ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες κατάργησαν τή μισθωτή ἐργασία. Ὅταν αὐτό, δέν μποροῦσε νά πραγματοποιηθεῖ, λόγω τοῦ σαμποτάζ τῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης, τῶν ἀστῶν καί τῶν σοσιαλιστῶν καί κομμουνιστῶν συμμάχων τους ἐξίσωσαν τά ἐργατικά εἰσοδήματα, στό μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Ἡ ἐπανάσταση θεσμοθέτησε τόν *«οἰκογενειακό μισθό»*, ὅπου ἡ διανομή τῶν ἀγαθῶν καί ἡ παροχή ὑπηρεσιῶν γινόταν βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν καί τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκογένειας καί ὄχι βάσει τῆς παρεχόμενης ἐργασίας. Ἀνάλογα, ὑπολογίζονταν καί ὁ μισθός γιά ἄτομα χωρίς οἰκογένεια.

Ἔχει περάσει περισσότερο ἀπό μισός αἰώνας ἀπό τήν Ὀκτωβριανή Ἐπανάσταση καί ὅμως ἀκόμη διατηρειται ἡ πληρωμή τῆς δουλειᾶς μέ τό κομμάτι. Ἄς συγκρίνει κανείς τά ὑψηλά κέρδη ἑνός σταχανοβίτη μέ τό χαμηλό εἰσόδημα τοῦ λιγότερο «ἡρωϊκοῦ» μέσου ἐργάτη. Ἄς συγκρίνει καλύτερα τά προνόμια τῶν ὑψηλῶν ἀξιωματούχων τοῦ κόμματος, γραφειοκρατῶν, τεχνοκρατῶν, ἀξιωματικῶν καί τῆς ἐκπορνευμένης «διανόησης», μέ τά διαμερίσματά τους στίς πόλεις, τά ἐξοχικά τους σπίτια, τούς οἰκιακούς ὑπηρέτες (καί τά λοιπά) μέ τό χαμηλό ἐπίπεδο ζωῆς τῶν σοβιετικῶν οἰκογενειῶν.

Ἡ «προσωρινή» ἀνοχή τῶν καπιταλιστικῶν θεσμῶν ἔχει σάν ἀποτέλεσμα τή διαιώνισή τους, καί τή θεσμοθέτησή τους ἀπό τόν ὁλοκληρωτικό κρατικό μηχανισμό, πού διοικεῖται ἀπό μία αὐτοαναπαραγόμενη διευθύνουσα τάξη, ἡ ὁποία μπορεῖ νά ἀνατραπεῖ μονάχα ἀπό μιάν ἄλλη ἐπανάσταση.

Ἀντίθετα μέ τό μαρξιστικό-λενινιστικό δόγμα, ἡ Ἰσπανική Ἐπανάσταση ἀπέδειξε καθαρά τήν πρακτική ἀνωτερότητα τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ὀργανωτικῶν μεθόδων, ἀπέναντι στίς ἐξου-

σιαστικές δικτατορικές διαδικασίες. Ἡ συνεργασία καί ἡ ἐλεύθερη συμφωνία ἀπό τά κάτω ἔδωσε καλύτερα ἀποτελέσματα ἀπό τή διεύθυνση, μέ διατάγματα, ἀπό τά πάνω. Οἱ μαρξιστές-λενινιστές δέν μποροῦν νά ἀντιληφθοῦν τίς πιό στοιχειώδεις ἀρχές τῆς κοινωνικῆς ἀνοικοδόμησης, στό πώς νά προωθήσουν τή λύση διαφόρων προβλημάτων. Πεπειραμένοι, ὅπως εἶναι, στίς πολιτικές κομπίνες καί στήν κατάληψη τῆς ἐξουσίας, αὐτοί οἱ *«οἰκοδόμοι τοῦ σοσιαλισμοῦ»* δέν ἔχουν τήν παραμικρή γνώση γιά τό πῶς ὀργανώνεται ἀκόμη καί μιά ἀγροτική κολλεκτίβα, πολύ λιγότερο γιά τήν ἀνοικοδόμηση τῆς οἰκονομίας ἑνός μεγάλου ἔθνους ὅπως εἶναι ἡ Ρωσία. *«Ὁ Ἀντρές Νίν ἔλεγε στούς συντρόφους του ὅτι ἡ ἐπαναλειτουργία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν στή Βαρκελώνη τό 1936 ἔγινε πολύ πιό γρήγορα ἀπό τή Μόσχα τό 1917».* (Broué–Témime, σελ. 170).

Ὁ ἐκκαθαρισθείς μπολσεβίκος *«ἀριστερός ἀντιπολιτευόμενος»* Βίκτωρ Σέρζ ἔκανε κριτική στήν ἐγκληματική ἀνικανότητα τῶν μπολσεβίκων διοικητικῶν, σέ σχέση μέ τήν οἰκονομική κρίση. Ἐπιζητώντας ἄλλη λύση στά οἰκονομικά προβλήματα, περιέγραφε τήν ἀνωτερότητα τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ὀργανωτικῶν ἀρχῶν:

«Μέ τήν ἀκαμψία του καί τήν ἀπαίτησή του γιά ἀπόλυτο μονοπώλιο τῆς ἐξουσίας καί τήν πρωτοβουλία σέ ὅλα τά θέματα, τό μπολσεβίκικο καθεστώς ἀγωνίστηκε μάταια ἐνάντια στίς δυσκολίες του... Ὁρισμένες βιομηχανίες μποροῦσαν νά ἀναγεννηθοῦν μέ τήν πρωτοβουλία παραγωγῶν καί καταναλωτῶν, μέ τή συμμετοχή τῶν συνεταιρισμῶν, πού εἶχαν στραγγαλιστεῖ ἀπό τό κράτος... μέ μιά λέξη, ὑποστήριζα ἕναν «κομμουνισμό τῶν ἑνώσεων» καί ὄχι τόν κομμουνισμό τοῦ κράτους... Πίστευα ὅτι τό πλάνο δέν ἔπρεπε νά ὑπαγορεύεται ἀπό τό κράτος, ἀπό τά πάνω, ἀλλά ἀπό τίς ἐναρμονισμένες, μέ συνέδρια καί εἰδικές συνελεύσεις, πρωτοβουλίες, ἀπό τά κάτω» (σελ. 147–148).

Δυστυχῶς, αὐτές οἱ δημιουργικές μορφές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς (ἑνώσεις, σοβιέτ, ἐργοστασιακές ἐπιτροπές, ἐργατικά συμβούλια καί ἄλλες ὀργανώσεις), ἐξασθενημένες ἀπό χρόνια πολέμου καί ὑλικές στερήσεις δέν ἦταν σέ θέση νά ἀντέξουν τίς ἐπιθέσεις τῆς καλά ὀργανωμένης δικτατορίας τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Γενναῖες προσπάθειες (ἐξέγερση Κρονστάνδης,

ἀγροτικές ἐξεγέρσεις, ἀπεργίες, παθητική ἀντίσταση), γιά τή σωτηρία τῆς πραγματικῆς Ρωσικῆς ἐπανάστασης ἀπό τούς μπολσεβίκους σφετεριστές συντρίφτηκαν.

Τό ἐπίτευγμα τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης εἶναι ἡ πρακτική ἐφαρμογή τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ἀρχῶν, στίς ὁποίες ἀναφέρεται ὁ Σέρζ. Οἱ Ἰσπανικές κολλεκτίβες σχηματίστηκαν αὐθόρμητα, σύμφωνα μέ τίς Ἰσπανικές ἱστορικές παραδόσεις καί τίς ἀναρχικές – ὁμοσπονδιακές ἀρχές.

Ἡ Ἰσπανική Ἐπανάσταση ἀπέδειξε στήν πράξη ὅτι τά ἀντιεξουσιαστικά κομμουνιστικά μέτρα μποροῦν νά ἐφαρμοστοῦν ἀμέσως. Ἡ ἐπανάσταση πρέπει νά καταστρέψει τό παλιό καθεστώς καί νά πάρει ἀμέσως τήν ὁμοσπονδιακή καί ἀναρχική κατεύθυνση. Οἱ ἐπαναστάτες πού ψάχνουν γιά νέους δρόμους πρός τήν ἐλευθερία θά στρέφονται διαρκῶς καί περισσότερο σ' αὐτά τά μέτρα.

Οἱ κολλεκτίβες δέν ἀκολούθησαν κανένα πλάνο, οὔτε ἀναγκάστηκαν νά προσαρμοστοῦν σέ κανένα πλαίσιο. Ἡ ἐλευθερία προυποθέτει ποικιλία καί ὅπως θά δεῖ ὁ ἀναγνώστης παρακάτω, οἱ ἐργάτες χρησιμοποίησαν πολλούς τρόπους γιά νά ἀντιμετωπίσουν τά καθημερινά προβλήματα. Ὁ Σούχι, ἀπό τίς ἐπισκέψεις του σέ ἀγροτικές κολλεκτίβες καί κοινωνικοποιημένες ἐπιχειρήσεις τῶν πόλεων, ἔβγαλε τό παρακάτω συμπέρασμα:

«Ἡ ποικιλία στήν οἰκονομία δηλαδή ἡ συνύπαρξη κολλεκτιβιστικῶν καί ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων[4], δέν ἐπηρεάζει δυσμενῶς τήν οἰκονομία. Ἀντίθετα ἡ ποικιλία στήν οἰκονομία ἀποτελεῖ τήν ἀληθινή ἐκδήλωση καί ἀπαραίτητη προυπόθεση γιά μιά ἐλεύθερη κοινωνία. Ἡ στρατιωτικοποίηση, ἡ ἐπιβολή ἀπό τό κράτος καί γιά λογαριασμό τοῦ κράτους, ἑνός ὁμοιόμορφου οἰκονομικοῦ συστήματος, καταλήγει ἀναπόφευκτα σέ βάρος τοῦ λαοῦ...[5]

Ὁ ἀναρχικός Ντιέγκο Ἀμπάντ Ντέ Σαντιγιάν εἶναι πιό συγκεκριμένος:

4 Σάν ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις ἐννοεῖ ἐκεῖνες πού δέν χρησιμοποιοῦν μισθωτή ἐργασία

5. (*«Νύχτα πάνω ἀπό τήν Ἰσπανία»*, σελ. 151-152)

«Σέ κάθε τοποθεσία ὁ βαθμός τοῦ κομμουνισμοῦ, κολλεκτιβισμοῦ ἤ μουτουαλισμοῦ[6] θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό τίς συνθῆκες πού ἐπικρατοῦν. Γιατί νά ὑπαγορεύουμε κανόνες, Ἐμεῖς πού εἴχαμε τήν ἐλευθερία γιά ἔμβλημά μας, δέν μπορούσαμε νά τήν ἀρνηθοῦμε στήν οἰκονομία. Πρέπει νά ὑπάρχει ἐλεύθερος πειραματισμός, ἐλεύθερη ἔκφραση πρωτοβουλίας καί εἰσηγήσεων, καθώς καί ἐλευθερία ὀργάνωσης.... Δέν ἐνδιαφερόμαστε πῶς θά ὀργανωθοῦν οἱ ὑπάλληλοι, οἱ τεχνικοί καί οἱ ἐργάτες ἑνός ἐργοστασίου. Αὐτό εἶναι δική τους δουλειά. Τό βασικό εἶναι ὅτι ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς ἐπανάστασης ὑπῆρχε μιά χαρακτηριστική συνοχή (συντονισμός) ὅλων τῶν δυνάμεων παραγωγῆς καί διανομῆς. («Μετά τήν 'Επανάσταση», σελ. 97, 98, 99).

Περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη ἐπανάσταση, ἡ Ἰσπανική πέτυχε νά *συντονίσει* μιά τέτοια μικτή οἰκονομία, κάτω ἀπό συνθῆκες ἐλευθερίας καί μέ ἐλάχιστες προστριβές. Πολλά ἄτομα, μικροιδιοκτῆτες γῆς μπῆκαν στίς κολλεκτίβες, ὄχι κάτω ἀπό ἐξαναγκασμό, ἀλλά μέ τή θέλησή τους, ἀφοῦ πείστηκαν γιά τά πλεονεκτήματα τῆς συνεργασίας. Ἡ ρεαλιστική πολιτική καί τό ἀνθρωπιστικό πνεῦμα, πού ἐπικρατοῦσε στίς Ἰσπανικές ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες, κέρδισε ἐπίσης τή συνεργασία τῶν τεχνικῶν, τῶν ἐπαγγελματιῶν καί τῶν ἐπιστημόνων ἐργαζομένων γιά τήν ἀναδιοργάνωση τῆς ἐπιστημονικῆς ζωῆς. Ἀποκαταστάθηκαν φιλικές σχέσεις μ' ἐκείνους πού προτιμοῦσαν νά παραμείνουν ἔξω ἀπό τίς κολλεκτίβες.

Τό κομμουνιστικό κόμμα, τό ὁποῖο διαστρέβλωσε τή Ρωσική Ἐπανάσταση τοῦ 1917, συνέτριψε ἐπίσης καί τήν Ἰσπανική Ἐπανάσταση τοῦ 1936–1939. Τό θέμα αὐτό ὅμως μᾶς ἀπομακρύνει ἀπό τά πραγματικά ἐπιτεύγματα καί τά μαθήματα τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης.

* * * *

6. *Μουτουαλισμός* εἶναι τό οἰκονομικό δόγμα τοῦ Προυντόν καί τῶν ὀπαδῶν του

῾Η Τάση πρός τήν ᾿Εργατική Αὐτοδιεύθυνση

᾿Από τόν Σάμ Ντόλγκοφ

῾Η κοινωνική ἐπανάσταση στήν ᾿Ισπανία ἦταν ἀπό πολλές ἀπόψεις μιά ἀντιεξουσιαστική ἐπανάσταση: ἀπό τίς βολονταριστικές μεθόδους της, μέχρι τίς ἀντιγραφειοκρατικές ἀρχές της. ῾Η πιό σημαντική ἐπιτυχία της ἦταν ἡ ἐφαρμογή στήν πράξη τῆς ἐργατικῆς αὐτοδιεύθυνσης στίς ἐλεύθερες κολλεκτίβες τῶν ἐργαζομένων τῆς πόλης καί τῆς ὑπαίθρου καί ἡ ὁμοσπονδιακή μορφή τοῦ συντονισμοῦ τους.

῾Ο Φράνκ Μίντζ στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου του, *«῾Η Κολλεκτιβοποίηση στήν ᾿Ισπανία τοῦ 1936-1939»*, ἀναφέρει ὅτι ἡ μελέτη γιά τίς ᾿Ισπανικές κολλεκτίβες ἔχει μεγάλη σημασία:

«Τό πρόβλημα τῆς συλλογικῆς διεύθυνσης... τῆς κολλεκτιβοποίησης σύμφωνα μέ τίς ὁμοσπονδιακές θεωρίες, αὐτοκυβέρνηση, ἐργατικός ἔλεγχος... εἶναι πολύ πιό ἐφαρμόσιμα ἀπό πρίν... Στίς βιομηχανικά προηγμένες χῶρες, ὁ πολιτικός καί οἰκονομικός συγκεντρωτισμός καταλήγει σέ παράλογη συγκέντρωση τῶν βιομηχανιῶν.... Γιά νά ἀναθερμάνουν τήν οἰκονομία, ὁρισμένες κοινωνικές ὁμάδες (οἰκονομολόγοι, πολιτικοί, κ.τ.λ.) ὑποστηρίζουν διάφορες μορφές ἐργατικῆς συμμετοχῆς στή βιομηχανία...» (σελ. 2-3)

Οἰκονομολόγοι, κοινωνιολόγοι, πολιτικοί, διοικητικοί καί πολιτευτές, στή Δύση καί στήν ᾿Ανατολή, τάσσονται σήμερα ὑπέρ κάποιου ἐργατικοῦ ἐλέγχου (ἀποκέντρωση, κολλεκτιβοποίηση, συνδιαχείρηση), ὄχι γιατί ἔγιναν ἀπότομα ριζοσπάστες ἀλλά γιατί ἡ τεχνολογία ἐπιβάλλει αὐτές τίς ὀργανωτικές μορφές σάν λειτουργικές ἀναγκαιότητες. Γιά ὅσο διάστημα ὅμως, οἱ μορφές αὐτές παραμένουν μέσα στό πλαίσιο τοῦ καπιταλισμοῦ ἤ τοῦ κράτους, ἡ αὐτοδιαχείρηση ἤ ἡ συνδιαχείρηση στίς βιομηχανικές καί ἀγροτικές περιοχές θά ἀποτελεῖ ἀπάτη, ἕνα πιό ἐπιδέξιο τέχνασμα γιά νά ἐπιτύχουν τήν ἀποδοχή ἀπό τίς μάζες τῆς ἴδιας τῆς δουλείας τους.

Γιά παράδειγμα, τά Γιουγκοσλαβικά πειράματα (πού παρουσιάζονται μέ διάφορα ὀνόματα: ἐργατικός ἔλεγχος, αὐτοδια-

χείρηση, συνδιαχείρηση, κολλεκτίβες ή κομμοῦνες) χαρακτηρίστηκαν σάν ριζοσπαστική, ἀκόμη καί ἀντιεξουσιαστική, παρέκκλιση ἀπό τήν σοβιετικοῦ τύπου ἀγροτική κολλεκτιβοποίηση καί βιομηχανική συνδιαχείρηση. Οἱ Γιουγκοσλάβοι κομμουνιστές ἰσχυρίζονται ὅτι τά μέτρα αὐτά συμφωνοῦν μέ τήν πρόβλεψη τῶν Μάρξ καί Ἔνγκελς ὅτι τό *«κράτος μαραίνεται»*. Οἱ Ρῶσσοι τούς κατηγοροῦν ὅτι ἐρωτοτροποῦν μέ τίς *«παλιές καί καταδικασμένες οὐτοπικές θεωρήσεις τῶν Προυντόν, Μπακούνιν, Κροπότκιν καί τῶν Ἀναρχοσυνδικαλιστῶν»*, πού μεταφέρθηκαν στή Γιουγκοσλαβία ἀπό μέλη τῆς διεθνοῦς ταξιαρχίας πού εἶχαν πολεμήσει στήν Ἱσπανία. Ἡ παρατήρηση ὅμως, ἀπό κοντά τοῦ Γιουγκοσλαβικοῦ συστήματος τοῦ *«ἐργατικοῦ ἐλέγχου»* ἀποδεικνύεται βρωμερή ἀπάτη πού δέν διαφέρει οὐσιαστικά ἀπό τό ρωσσικό ὁλοκληρωτικό μοντέλο. Ὁ Ντανιέλ Γκερέν, ἕνας ὀξύς μελετητής τοῦ θέματος συνοψίζει τά γεγονότα:

«Στή Γιουγκοσλαβία καί τήν Ἀλγερία, ἡ αὐτοδιαχείρηση παρουσιάζεται μέσα στό πλαίσιο ἑνός δικτατορικοῦ, στρατοκρατικοῦ ἀστυνομικοῦ κράτους τοῦ ὁποίου ὁ σκελετός ἀποτελεῖται ἀπό ἕνα μοναδικό κόμμα... μιά μειοψηφία... Οἱ πραγματικοί διαχειρηστές τῶν ἐπιχειρήσεων... αὐτοδιαιωνίζονται στίς δικτατορικές θέσεις, ἀπομακρυνόμενοι ἀπό τούς ἐργάτες, τούς ὁποίους μεταχειρίζονται μέ ἀλαζονεία καί περιφρόνηση... Οἱ κομματικοί πυρῆνες στίς πιό πολλές ἐπιχειρήσεις νοθεύουν τίς ἐκλογές... πιέζουν τά ἐργατικά συμβούλια νά ἐγκρίνουν ἀποφάσεις παρμένες προκαταβολικά καί χειραγωγοῦν τά ἐθνικά συνέδρια τῶν ἐργατῶν». (σελ. 145, 146,147)

Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι οἱ Γιουγκοσλάβοι κομμουνιστές οὐδέποτε εἶχαν τήν πρόθεση νά παραδώσουν τόν ἔλεγχο τῆς οἰκονομίας στούς ἐργάτες. Τό 1952 βεβαίωναν ὅτι τό κόμμα τους ἔπρεπε νά διατηρεῖ τήν κυριαρχία. Σύμφωνα μέ τήν «Borba», τό ἐπίσημο ὄργανο τοῦ κόμματος, ἀπό τούς 763 διευθυντές ἐπιχειρήσεων καί οἱ 763 ἦταν ἐνεργά μέλη τοῦ κόμματος: *«ὅλοι οἱ διευθυντές ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ κυριότερη ὑποχρέωσή τους εἶναι νά παραμένουν πιστοί στό κόμμα καί στό κράτος, τό ὁποῖο τούς διόρισε στίς θέσεις τους, σάν ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν τους στό κόμμα....»* («Borba», 13 Φλεβάρη 1952, ἀναφέρεται στό «Noir et Rouge», Παρίσι 1966, σελ. 18.).

῞Ενα ἄλλο πιό πρόσφατο παράδειγμα «ἐπαναστατικῆς» καί ὁλοκληρωτικῆς οἰκονομίας εἶναι ἡ Κούβα. Ὁ Γκερέν ἀναφέρεται στό βιβλίο *«Σοσιαλισμός καί Ἀνάπτυξη»* (Νέα Ὑόρκη, 1970) τοῦ Ρενέ Ντυμόντ, ἑνός εἰδικοῦ οἰκονομολόγου καί εὐνοούμενου σύμβουλου τοῦ Κάστρο. Ὁ Ντυμόντ θρηνεῖ γιά τήν *«ὑπερσυγκεντροποίηση»* τῆς οἰκονομίας καί τῆς *«ἐξουσιαστικῆς»* διαχείρησης τῆς βιομηχανίας. ῞Ενας Πολωνός φίλος ἀπηχοῦσε τίς ἀπόψεις τοῦ Ντυμόντ, ὅταν εἶπε ὅτι *«ἡ Κούβα ἀρχίζει πάλι τόν ἄχρηστο κύκλο τῶν οἰκονομικῶν σφαλμάτων τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν»*. Οἱ ὑποδείξεις τοῦ Ντυμόντ προσεγγίζουν τίς ὀργανωτικές ἀρχές τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν Ἰσπανικῶν κολλεκτίβων: ἀληθινή αὐτοδιεύθυνση, περιλαμβάνουσα αὐτόνομες παραγωγικές μονάδες στά ἐργοστάσια καί ὁμοσπονδίες μικρῶν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν στή γεωργία. Στή σελ. 148, ὁ Γκερέν ὑποδεικνύει τόν *«Ἰσπανικό Ἀναρχοσυνδικαλισμό»* σάν πρότυπο γιά τήν ἀναγέννηση τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῆς Κούβας πού συνέτριψε ὁ Κάστρο. Γιά νά ὑπάρχει πραγματική αὐτοδιαχείρηση πρέπει νά ὑπάρχει ἕνα *«αὐθεντικό συνδικαλιστικό κίνημα, ἀνεξάρτητο ἀπό τήν ἐξουσία καί τό μοναδικό κόμμα, τό ὁποῖο θά προέρχεται ἀπό τούς ἴδιους τούς ἐργάτες καί ταυτόχρονα θά τούς ὀργανώνει....»*.

Ὁ Ντυμόντ ἔχει γράψει κι ἕνα ἄλλο βιβλίο, μέ τόν ἀποκαλυπτικό τίτλο *«Εἶναι ἡ Κούβα Σοσιαλιστική Χώρα;»*, ὅπου ἀποκηρύσσει τό καθεστώς τοῦ Κάστρο γιά τόν ἐκφυλισμό καί τήν στρατιωτικοποίηση τῆς οἰκονομίας καί τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς Κούβας. Ἡ ἀπάντησή του στόν τίτλο τοῦ βιβλίου του εἶναι ἀρνητική. Ὁ Πώλ Ζόρκιν, ἕνας εἰδικός πού μελέτησε ἐξαντλητικά τό θέμα, γράφει ὅτι, *«Σύμφωνα μέ τά γεγονότα, ἡ ἰδέα τῶν ἐργατικῶν συμβουλίων εἶναι ἀσυμβίβαστη μέ τήν ὕπαρξη τοῦ κράτους καί σέ περίπτωση πού αὐτά τά δύο (κράτος καί συμβούλια) δοκίμασαν νά συνυπάρξουν δέν «μαράθηκε» τό κράτος, ἀλλά, ἀντίθετα, τό κράτος ἀπορρόφησε τά συμβούλια...»* («Noir et Rouge», Ἀπρίλης 1966).

Ἡ ἰδέα τῆς αὐτοδιεύθυνσης τῆς βιομηχανίας τῶν πόλεων καί τῆς ὑπαίθρου σάν ἀκρογωνιαῖος λίθος μιᾶς ἀντιεξουσιαστικῆς κοινωνίας, ἀποκτᾶ διαρκῶς καί μεγαλύτερη σημασία στίς μεταβαλλόμενες ἀπόψεις τῶν πιό προχωρημένων στοιχείων τοῦ

σύγχρονου ἐργατικοῦ καί τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος. Μολονότι (ὅπως πρέπει καί νά περιμένει κανείς) ὑπάρχουν πολλές διαφορετικές ἀπόψεις, ἡ ἀντιεξουσιαστική ἀντίληψη ἀνακατεμένη μέ ἐξουσιαστικές αὐταπάτες κάνει τήν ἐμφάνισή της ἀνάμεσα καί στούς ἐπαγγελματίες μαρξιστές. Ἕνα ἐπίκαιρο παράδειγμα: ἡ συνέντευξη μέ τόν Μ. Πάμπλο, πρώην γραμματέα τῆς τροτσιστικῆς 4ης Διεθνοῦς καί πρώην μέλος τῆς τέως Ἀλγερινῆς κυβέρνησης Μπέν-Μπέλλα.

« Ἐρώτηση: Ὁ ἀγώνας γιά τόν ἐργατικό ἔλεγχο καί τήν αὐτοδιαχείρηση συνεπάγεται ἕνα διαφορετικό εἶδος σοσιαλισμοῦ ἀπό κεῖνον πού ξέρουμε. Ἔχουμε δεῖ ἐπαναστάσεις... ἀκολουθούμενες ἀπό τήν ἐγκαθίδρυση ἑνός συγκετρωτικοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, ὁ ὁποῖος προγραμματίζει καί διαχειρίζεται ἄμεσα μιά ὁλοκληρωτικά ἐθνικοποιημένη οἰκονομία. Εἶναι γενικά παραδεκτό ὅτι... παρόλον ὅτι αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ γραφειοκρατία κυριαρχεῖ καί ὅτι τό προλεταριάτο ἔχει λιγότερα δικαιώματα ἀπό τούς ἐργαζόμενους τῶν προηγμένων καπιταλιστικῶν χωρῶν, αὐτός εἶναι ὁ καλύτερος δρόμος γιά τή γρήγορη ἀνάπτυξη... Εἶναι σωστή αὐτή ἡ «οἰκονομίστικη» δικαίωση;

Ἀπάντηση: Δέν νομίζω καθόλου... Βάση τῆς συνεχοῦς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης (τῶν καθυστερημένων χωρῶν) πρέπει νά᾽ναι κατά τή γνώμη μου ἡ αὐτοδιαχειριζόμενη κοινότητα. Οἱ χῶρες αὐτές πρέπει νά θεωρηθοῦν σάν ἕνα σύνολο κοινοτήτων ὅπου κάθε κοινότητα θά εἶναι ὄχι μόνο μιά διοικητική ἀλλά καί οἰκονομική μονάδα, ἡ ὁποία θά πραγματοποιεῖ τό δικό της πρόγραμμα οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ἀνάπτυξης...» («Ἰνστιτοῦτο Ἐργατικοῦ Ἐλέγχου,» Τόμος 2, Νο 5, 1970).

Διαρκῶς αὐξάνεται ἡ ἀπογοήτευση σχετικά μέ τήν ἐθνικοποίηση τῆς βιομηχανίας στίς καπιταλιστικές δημοκρατίες καί στίς ὁλοκληρωτικές «σοσιαλιστικές» χῶρες. Παρόλον ὅτι δέν ὑπάρχει ἀκόμη προπαρασκευή γιά τήν πλήρη κατάργηση τοῦ κράτους, ἡ ἀντίληψη ὅτι πρέπει νά ἐλαττωθοῦν οἱ ἐξουσίες τοῦ κράτους προκαλεῖ τήν ἔρευνα γιά μιά πρακτική ἐναλλακτική λύση στόν κρατισμό. Ἡ ἔρευνα αὐτή κατευθύνεται διαρκῶς καί περισσότερο πρός τήν ἀντιεξουσιαστική κατεύθυνση.

Ὅπως πολύ σωστά εἶπε ὁ Geoffrey Ostergaard, ὁ ἐργατικός

ἔλεγχος εἶναι μιά *«ἰδέα πού πλανᾶται στόν ἀέρα»*[7]. Τό ἀνανεωμένο ἐνδιαφέρον προκαλεῖ ἐντατικές ἱστορικές ἔρευνες γιά τή σημασία τοῦ ἐργατικοῦ ἐλέγχου, ἀπό τίς μέρες τοῦ Ρόμπερτ Ὄουεν μέχρι σήμερα. Συγκεντρώνεται ἕνας τεράστιος ὄγκος βιβλιογραφίας. Ἡ ἔρευνα αὐτή ὅμως παραμένει φοβερά ἀνεπαρκής μέχρι τή στιγμή πού τό κίνημα ἐμπλουτιστεῖ μέ τήν ἀπαραίτητη βιβλιογραφία γιά τό δημιουργικό ἔργο τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης.

Πιστεύουμε ὅτι αὐτά τά ντοκουμέντα τῶν διαφόρων αὐτοπτῶν μαρτύρων καί ἀγωνιστῶν, πού ἔχουν συγκεντρωθεῖ σ' αὐτό τό ἔργο, θά βοηθήσουν νά καλυφθεῖ τό κενό καί θά ἐμπνεύσουν καί ἄλλα.

7. Σ' αὐτό τό ἔργο χρησιμοποιοῦμε τόν ὄρο *«ἐργατική αὐτοδιεύθυνση»* ἀντί τοῦ *«ἐργατικοῦ ἐλέγχου»*. Ὁ Ὄστεργκαντ ἔγραψε αὐτές τίς γραμμές στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1960, στό περιοδικό «Anarchy», ἀπό τότε ὅμως ἡ ἀντίληψη τοῦ ἐργατικοῦ ἐλέγχου ἔχει ὑποστεῖ παραπέρα διευκρίνηση. Παρακάτω γίνεται ἀνάλυση τῶν διαφορῶν ἀνάμεσα σ' αὐτές τίς δύο ἔννοιες.

II. Η ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Ἡ κοινωνική ἐπανάσταση δέν εἶναι τυχαῖο γεγονός οὔτε πραξικόπημα πού σχεδιάζεται τεχνητά ἀπό τά πάνω. Εἶναι ἡ ἀποκορύφωση μακρᾶς περιόδου κυοφορίας. Τρέφεται ἀπό ἀρνητικές δυνάμεις καί ἐκδηλώνεται σάν ἐξέγερση ἐνάντια στήν καταπίεση πού προέρχεται ἀπό τήν ἀνικανότητα τοῦ παλιοῦ καθεστῶτος νά λύσει πιεστικά οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά τρέφεται ἀπό θετικές δημιουργικές δυνάμεις. Τά κρυμμένα στοιχεῖα τῆς νέας κοινωνίας, ἀπελευθερωμένα ἀπό τήν ἐπανάσταση, ἀναδύονται στό μέτρο πού ἡ παλιά κοινωνία ἀποσυντίθεται καί καταρρέει. Ἐδῶ βασικά ἐνδιαφερόμαστε γιά τίς θετικές δημιουργικές τάσεις καί παραδόσεις πού διαμορφώνουν τό χαρακτήρα τῆς ἐλεύθερης κοινωνίας.

Ὁ Ἰσπανικός ἀναρχισμός πηγάζει ἀπό δυό πηγές: τήν ἐγγενή ἀντιεξουσιαστική παράδοση στίς ἀγροτικές κολλεκτίβες καί τίς βαθειά ριζωμένες καί ἀγωνιστικές δμοσπονδιακές (φεντεραλιστικές) τάσεις, ἐκφραζόμενες στίς ἀναρχοσυνδικαλιστικές ὀργανωτικές ἀρχές τοῦ Μπακούνιν. Θά σκιαγραφήσουμε αὐτές τίς δύο πηγές στά παρακάτω κεφάλαια.

Τελειώνουμε αὐτό τό κεφάλαιο συνοψίζοντας ἕνα ἄρθρο τοῦ θεωρητικοῦ ἀναρχικοῦ Ἰσαάκ Πουέντε [1] Εἶναι ἕνα παράδειγμα ἀλληλοεπίδρασης τῶν δύο αὐτῶν τάσεων τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ. Ἀντιτάσσει στό κράτος καί στήν ἐξουσιαστική ὀργάνωση τήν ἐλεύθερη ἕνωση τῶν ἀτόμων μέσα στήν ἀντιεξουσιαστική βιομηχανική καί ἀγροτική ὀργάνωση. Ἔγραφε (24 Ὀκτώβρη 1933): *«Δέν ἐνδιαφερόμαστε γιά ἀλλαγή κυβερνήσεων. Ἐκεῖνο πού θέλουμε εἶναι νά τίς καταργήσουμε. .»*. Ἐδῶ ὁ Πουέντε περιγράφει ἐναλλακτικές λύσεις στήν ἐξουσιαστική ὀργάνωση τῆς κοινωνίας.

1. Ἕνας γιατρός, σπουδαῖος ἀναρχικός ἀγωνιστής Φυλακίστηκε καί δολοφονήθηκε ἀπό τούς φασίστες στή Σαραγόσσα, κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο.

Ἡ Ἀγροτική Κολλεκτιβιστική Παράδοση

Ἀπό τόν Σάμ Ντόλγκοφ

Ὁ Τζέραλντ Μπρέναν ἔγραφε ὅτι *«ὁ Ἰσπανικός ἀναρχισμός εἶναι στίς ρίζες του ἀγροτικός»* (σελ 199). Ὑπάρχει πράγματι ἰσχυρή ἀγροτική καί κτηνοτροφική ἀναρχική παράδοση στήν Ἰσπανία. Ὅπως θά δοῦμε ὅμως σ' αὐτό τό κεφάλαιο αὐτό δέν ἰσχύει ἀπόλυτα γιά τόν Ἰσπανικό ἀναρχισμό. Οἱ ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες εἶχαν βέβαια ἀγροτικές ρίζες. Δέν ἐφευρέθηκαν ἀπό τούς ἀναρχικούς, ἀλλά χρονολογοῦνται ἀπό τόν μεσαίωνα:

«Ὁ ἀγροτικός κολλεκτιβισμός εἶναι παραδοσιακός στήν Ἰβηρική Χερσόνησο, ὅπως εἶναι στούς Βερβερίνους καί στό παλιό Ρωσσικό μίρ. Οἱ ἱστορικοί Κόστα καί Ρεπαρέζ περιγράφουν τήν προέλευση πολύ μεγάλου ἀριθμοῦ Ἰβηρικῶν κολλεκτίβων.... Μιά μορφή ἀγροτικοῦ – ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ ὑπῆρχε στήν Ἰβηρική Χερσόνησο, πρίν ἀπό τή Ρωμαϊκή εἰσβολή. Πέντε αἰῶνες καταπίεσης ἀπό τούς καθολικούς βασιλιάδες, τό κράτος καί τήν ἐκκλησία δέν μπόρεσαν νά καταστρέψουν τήν αὐθόρμητη τάση γιά τήν ἵδρυση ἀντιεξουσιαστικῶν κομμουνιστικῶν κοινοτήτων...» (Campo Libre, ἀναρχικό περιοδικό τοῦ 1936, ἀναφέρεται ἀπό τόν Μίντζ, σελ. 34,35).

Οἱ ἀρχές τῆς κολλεκτιβιστικῆς κατοχῆς τῆς γῆς εἶναι ἀβέβαιες καί σκοτεινές, ἀλλά φαίνεται ὅτι προέρχονται ἀπό πολλές πηγές, ὅπως καλλιέργεια πού ἀπαιτοῦσε συλλογική προσπάθεια καί παραχώρηση γῆς σέ κοινότητες ἀπελευθερωμένων δούλων, γιά τόν ἀποικισμό ὁρισμένων περιοχῶν. Τό 18ο αἰώνα ὑπῆρχαν στή Βόρειο Ἰσπανία πολλά χωριά, τά ὁποῖα εἶχαν στήν κατοχή τους τή γύρω γῆ καί οἱ χωρικοί τήν μοίραζαν περιοδικά μεταξύ τους. Στά Πυρηναῖα ὑπῆρχαν κοινότητες βοσκῶν μέ κοινά βοσκοτόπια.

Ὁ ἀγροτικός κολλεκτιβισμός δέν περιοριζόταν μονάχα στήν κατοχή γῆς, ὅπως σέ πολλά μέρη τοῦ κόσμου. Πράγματι, ἡ φοβερή δύναμη τοῦ Ἰσπανικοῦ κολλεκτιβισμοῦ ἦταν ἡ τάση τοῦ λαοῦ γιά κολλεκτιβιστικούς ἤ συνεταιριστικούς τρόπους καί σέ ἄλλες ὄψεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

«Εκείνο όμως πού είναι άξιοσημείωτο είναι ότι στήν 'Ισπανία οί άγροτικές κοινότητες άνέπτυξαν αυθόρμητα, καί σ' αυτή τή βάση, ένα εκτεταμένο σύστημα δημοτικών υπηρεσιών, στό σημείο νά πλησιάζουν ένα προχωρημένο στάδιο κομμουνισμού». (Μπρέναν, σελ. 339).

Ύπήρχαν πολλές φορές, δημοτικοί συνεταιρισμοί γιά τίς ανάγκες τών κατοίκων τών χωριών. Σωματεία, προέβλεπαν ασφάλεια γιά γεράματα καί ασθένειες τών μελών τους. Μερικές κοινότητες ψαράδων ήταν κολλεκτιβοποιημένες από τόν 16ο αιώνα. 'Ακόμη είχαν κολλεκτιβοποιηθεί καί πρωτόγονες βιομηχανικές επιχειρήσεις, όπως ή κατασκευή διχτυών.

Ό Μπρέναν δίνει εντυπωσιακά παραδείγματα γι' αυτές τίς κολλεκτίβες, παρμένα από τίς έρευνες τών Ντέϊβις καί Κόστα (ό μεγάλος ιστορικός τού αγροτικού κολλεκτιβισμού στήν 'Ισπανία). Τό καλύτερο πού έχουμε νά κάνουμε είναι νά αναφέρουμε τό παράδειγμα τού χωριού Πόρτ ντέ λά Σέλβα τής Καταλωνίας. Ό Μπρέναν ακολουθεί τίς περιγραφές τού Ντέϊβις πού έγιναν λίγο πρίν από τόν εμφύλιο πόλεμο καί προσθέτει τίς δικές του ίστορικες επεξηγήσεις:

«Τό χωριό διευθυνόταν από ένα συνεταιρισμό ψαράδων. Τά δίχτυα, οί βάρκες, τό έργοστάσιο επεξεργασίας, οί αποθήκες, τό εργοστάσιο κατάψυξης, τά μαγαζιά, τά φορτηγά αυτοκίνητα γιά τίς μεταφορές,οί ελαιώνες καί τά εργοστάσια γιά τήν εξαγωγή τού λαδιού, τό καφενείο, τό θέατρο καί οί αίθουσες γιά τίς γενικές συνελεύσεις ήταν ιδιοκτησία τού συνεταιρισμού. Είχαν υιοθετήσει τό pósito, δηλαδή πιστωτικό κεφάλαιο γιά κάθε χωριό τής 'Ισπανίας, ασφάλεια θανάτου, ατυχημάτων καί απώλειας βαρκών. Ό συνεταιρισμός είχε νομισματοκοπείο... Τό Πόρτ ντέ λά Σέλβα ήταν ένα είδος αντιεξουσιαστικής δημοκρατίας, παράδειγμα γιά όλα τά χωριά τής Καταλωνίας, τής 'Ανδαλουσίας καί τής Καστίλλης ακόμα, όπου, σέ άλλες εποχές, στή διάρκεια τού περασμένου αιώνα είχαν ανακηρυχθεί ανεξάρτητες,μοίρασαν τή γή καί εξέδιδαν δικό τους νόμισμα....[2]

2 Ό Μπρέναν δέν κάνει διαχωρισμό ανάμεσα στό Πόρτ ντέ λά Σέλβα, όπου γινόταν διανομή τής γής καί τίς αντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες τής 'Επανάστασης, μέ τη συλλογικη ιδιοκτησία τής γής.

'Εκεῖνο πού ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ φυσική ἐγκαθίδρυση αὐτῶν τῶν συνεταιρισμῶν στό 'Ισπανικό ἔδαφος. Τό Πόρτ ντέ λά Σέλ-6α εἶναι μία ἀπό τίς πιό παλιές κοινότητες ψαράδων τῆς Καταλωνίας, πού ὑπῆρχαν ἀπό πολύ παλιές ἐποχές... 'Εδῶ ἔχουμε ἕνα μοντέρνο παραγωγικό συνεταιρισμό, μέ παλιά κοινοτική ὀργάνωση καί τέλεια λειτουργία» (σελ. 337,338).

Καί ἄλλες δυνάμεις, φυσικά, εἶχαν μπεῖ σέ κίνηση. Μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου, πολλές κοινότητες ἔχασαν τό δημοκρατικό τους χαρακτήρα, μέ τήν ἐπέμβαση τῶν βασιλιάδων, τῶν εὐγενῶν καί τῶν πλούσιων ἐμπόρων. Οἱ κοινότητες αὐτές ἔγιναν ὄργανα καταστολῆς καί κρατικῆς ἐξουσίας.

Μετά τό 1868 ἡ ἀναρχική σκέψη ἄρχισε νά ἐπηρεάζει τή λαική δυσαρέσκεια. Οἱ ἐργάτες ὀργανώθηκαν σέ τοπικές ὁμοσπονδίες ἤ συνδικάτα. Τά συνδικάτα σχημάτισαν ὀργανωτική βάση γιά ἐπαναστατική πίεση καί προμήθευσαν τήν ὀργανωτική τους μορφή στίς κολλεκτίβες, κατά τή διάρκεια τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης. Τά συνδικάτα, ἐμοιαζαν, ἀπό κάθε ἄποψη, μέ τή γενική συνέλευση τοῦ χωριοῦ, στούς παλιούς δήμους.

'Η ἐπαναστατική περίοδος τοῦ 1918, δίνει μιά γεύση τοῦ ρόλου (σάν παλιά μορφή καί σάν νέα μορφή) τῶν συνδικάτων:

«Τό φθινόπωρο, ἡ τεράστια πλειοψηφία τῶν ἐργατῶν γῆς τῆς Νότιας καί 'Ανατολικῆς 'Ισπανίας, μαζί μέ τούς τεχνίτες καί τούς ἐργάτες τῶν μικρῶν τοπικῶν βιομηχανιῶν, ὀργανώθηκαν σ' ἕνα τεράστιο, ἀλλά χαλαρό συνδικάτο. Ἦταν ἡ ἀρχή μιᾶς ἀγροτικῆς ὁμοσπονδίας πού θά κάλυπτε ὁλόκληρη τήν 'Ισπανία. Στήν περίοδο αὐτή, τά τοπικά συνδικάτα εἶχαν τεράστιο κύρος καί ἐξουσίες. Οἱ ἡγέτες τους, πού ἔπαιρναν μέρος στίς ἐπιτροπές, ἦταν οἱ πραγματικοί κυβερνῆτες τῆς ὑπαίθρου. 'Η ἐξουσία τοῦ δήμου ὑπῆρχε μόνο τυπικά. Κάθε Κυριακή τό συνδικάτο καλοῦσε γενική συνέλευση, γιά ἐξέταση τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων. 'Ολόκληρο τό χωριό παρακολουθοῦσε καί ὅλοι εἶχαν τό δικαίωμα τοῦ λόγου. Τίς ἀποφάσεις τίς ἔπαιρναν μέ ψηφοφορία, πού γινόταν μέ ἀνήψωση τοῦ χεριοῦ. Τίς ἄλλες μέρες τῆς 6δομάδας, ἡ ἐπιτροπή ἐπέ6αλε τή θέληση τῆς γενικῆς συνέλευσης, μ' ἕνα σύστημα εἰσφορῶν, ἐνάντια στίς ὁποῖες μποροῦσε κανείς νά καταφύγει στή γενική συνέλευση. Στήν οὐσία, ἐπρόκειτο γιά τήν ἀναγέννηση τοῦ δήμου τῶν πρώτων μεσαιω-

νικῶν χρόνων». (Μπρέναν, σελ. 180, 181).

Πιό γνωστά εἶναι τά ἀγροτικά κινήματα τῶν ἐτῶν πού προηγήθηκαν τοῦ ἐμφύλιου πολέμου τοῦ 1936. Ὁ Μίντζ ἀναφέρει ἀποτυχοῦσες ἀγροτικές ἐξεγέρσεις γιά τήν ἐγκαθίδρυση τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ σέ 43 χωριά τῆς Γρανάδας, Μάλαγας, Ἀλμερίας καί Χαέν.

«*Τό Γενάρη τοῦ 1932, ἡ FAI ἐξαπέλυσε ἐπαναστατικό κύμα στή μεταλλευτική περιοχή τοῦ Ἄνω Λιομπρεγκάτ καί τῆς Κορντόνα... Στά τέλη τοῦ 1932, στήν ἐπαρχία Λεβάντε, τά χωριά Μπέτερα, Μπουγκάρα, Πεντράλμπα καί Ριμπαρόχα κήρυξαν τόν ἀνιεξουσιαστικό κομμουνισμό, σήκωσαν τή μαυροκόκκινη σημαία, ἔκαψαν τά ἀρχεῖα καί κήρυξαν τήν κατάργηση τοῦ χρήματος, τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί τῆς «ἐκμετάλλευσης ἀνθρώπου ἀπό ἄνθρωπο*» (Μίντζ, σελ. 11-12 καί 40-41 καί 45. Ἀναφέρει ἐπίσης καί ἄλλα παραδείγματα).

Ἡ φύση τῆς Ἰσπανικῆς ἀγροτικῆς κολλεκτιβιστικῆς παράδοσης ξεπερνάει, κατά πολύ, τά εἰδικά ἀγροτικά προβλήματα. Ἦταν συγκεκριμένη καί καθαρή ἀπέναντι στούς στόχους της:

«*Δέν ὑπῆρξε ἀγροτική ἐξέγερση στήν Ἀνδαλουσία τά τελευταῖα ἑκατό χρόνια, πού νά μή σχηματίσει κομμούνα, νά μή μοιράσει τή γῆ, νά μήν καταργήσει τό χρῆμα καί νά μή διακηρύξει τήν ἀνεξαρτησία της καί τήν ἐλευθερία της ἀπό τήν ἐπέμβαση τῶν «ξένων» γεωκτημόνων καί τῆς αστυνομίας*». (Μπρέναν, σελ. 196).

Οἱ χωρικοί, ἐρχόμενοι στίς πόλεις γιά νά δουλέψουν στά ἐργοστάσια, κουβαλοῦσαν καί τήν κολλεκτιβιστική παράδοση.

«.... *(Οἱ βιομηχανικοί ἐργάτες) ζητοῦσαν, πρίν ἀπ' ὅλα αὐτοκυβέρνηση γιά τό βιομηχανικό χωριό ἤ συνδικάτο καί ὕστερα μείωση τῶν ὡρῶν ἐργασίας, μείωση τῆς παρεχόμενης ἐργασίας. Ζητοῦσαν περισσότερη ἐλευθερία, περισσότερο ἐλεύθερο χρόνο καί πάνω ἀπ' ὅλα σεβασμό τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας καί ὄχι ἀναγκαστικά, ἀνώτερο βιωτικό ἐπίπεδο*». (Μπρέναν, σελ. 196).

Τελειώνουμε ἀναφέροντας ἕνα ἀπόσπασμα ἀπό τόν Μπρέναν: «*Συναντᾶμε πάλι τήν ἀναρχική προσπάθεια γιά τήν ἐπαναφορά τῆς ὑποδομῆς τῆς τοπικῆς ζωῆς, πού γεννήθηκε στήν Ἰσπανία, τήν ἐποχή τοῦ μεγαλείου της*» (σελ. 202.)

Ἡ Ἐπιρροή τοῦ Ἀναρχισμοῦ

Ἀπό τόν Σάμ Ντόλγκοφ

Ἡ ὑποδομή τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ εἶναι ἡ ἀγροτική κολλεκτιβιστική παράδοση τῆς Ἰσπανίας. Οἱ βασικές ὅμως ἀρχές τοῦ ἀναρχισμοῦ ἐπεξεργάστηκαν ἀπό τόν Μπακούνιν καί ἀπό τήν ἀντιεξουσιαστική πτέρυγα τῆς Πρώτης Διεθνοῦς καί καθόρισαν ἀποφασιστικά, τόν προσανατολισμό τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος. Ἡ «Διακήρυξη Ἀρχῶν», γραμμένη ἀπό τόν Μπακούνιν γιά τήν *«Διεθνῆ Σοσιαλδημοκρατική Συμμαχία»* στίς 25 Σεπτέμβρη 1868, προβλέπει μιά θεωρητική βάση παρόμοια μέ τήν ἀγροτική παράδοση, γιά τήν ὁποία ἔχουμε ἤδη μιλήσει:

«Ἡ Συμμαχία διακηρύσσει ὅτι εἶναι ἀθειστική. Ἀποβλέπει στήν πλήρη καί ὁριστική κατάργηση τῶν τάξεων καί στήν πολιτική οἰκονομική καί κοινωνική ἰσότητα τῶν δύο φύλων. Θέλει νά μετατρέψει τή γῆ καί τά μέσα τῆς ἐργασίας (παραγωγῆς), ὅπως καί κάθε ἄλλη ἰδιοκτησία (ὄχι τά προσωπικά ὑπάρχοντα), σέ κολλεκτιβιστική ἰδιοκτησία ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας, γιά χρήση (ὄχι ἰδιοκτησία) ἀπό τούς ἐργάτες: δηλαδή ἀπό ἀγροτικές καί βιομηχανικές ὁμοσπονδίες. Ὅλα τά ὑπάρχοντα πολιτικά καί ἐξουσιαστικά κράτη, τά ὁποῖα πρέπει νά περιορισθοῦν στίς ἁπλές διοικητικές λειτουργίες τῶν δημοσίων ἱδρυμάτων, στίς ἀντίστοιχες χῶρες τους, στό τέλος θά ἀντικατασταθοῦν ἀπό μιά παγκόσμια ἕνωση τῶν ἐλεύθερων ἀγροτικῶν καί βιομηχανικῶν ἑνώσεων».

Ἀργότερα τόν ἴδιο χρόνο, ἡ Συμμαχία μεταφυτεύτηκε στήν Ἰσπανία, ἀπό τόν Ἰταλό ἐπαναστάτη Γκιουζέπε Φανέλι, ἕναν ἀπεσταλμένο τοῦ Μπακούνιν. Παρόλο ὅτι ὁ Φανέλι δέν ἤξερε Ἰσπανικά, κατόρθωσε μέσα σέ λίγες βδομάδες νά θέσει ἰσχυρά θεμέλια γιά τόν Μπακουνικό ἀναρχισμό.

Οἱ ἱδρυτές τῆς Διεθνοῦς στήν Ἰσπανία (Φάργκαι Πεγισέρ, Γασπάρ Σεντινιόν, Ἀνσέλμο Λορένσο, Φρανσίσκο Μόρα, Γκονζάλες Μοράγο, Χοσέ Γαρσία Βίνιας) ἦταν ὅλοι τους μέλη τῆς Μπακουνιστικῆς Συμμαχίας. Στά μέσα τοῦ 1870, ἡ Ἰσπανι-

κή Ὁμοσπονδία τῆς Διεθνοῦς εἶχε πάνω ἀπό 20.000 μέλη:

«Μιά καινούργια ὀργάνωση στηριγμένη στά συμφέροντα, στίς ἀνάγκες καί στίς φυσικές προτιμήσεις τῶν λαῶν, χωρίς καμιά ἀρχή ἐκτός ἀπό τήν ἐλεύθερη ὁμοσπονδία τῶν ἀτόμων μέσα στίς κοινότητες, τῶν κοινοτήτων μέσα στίς ἐπαρχίες, τῶν ἐπαρχιῶν μέσα στά ἔθνη καί τέλος τῶν ἐθνῶν μέσα στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης καί ὁλόκληρου τοῦ κόσμου» (Ντόλγκοφ, σελ. 104, 105).

Οἱ ἀποφάσεις τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν τμημάτων τῆς Διεθνοῦς ἀποτελοῦν τήν *«Μάγκνα Κάρτα»* τοῦ Ἱσπανικοῦ Ἀναρχοσυνδικαλισμοῦ. Τό πρόγραμμα τῆς Συμμαχίας, γιά παράδειγμα, ἔκανε διάκριση τῆς ὀργάνωσης τῶν μαζῶν ἀπό τό κράτος καί τόνιζε τήν ἀνάγκη τῆς ἐναρμόνισης τῶν ὀργανωτικῶν μορφῶν μέ τήν καθημερινή ζωή τοῦ ἐργάτη. Ὁ Μπακούνιν συνοψίζει αὐτό τό ἐνδιαφέρον σημεῖο:

«Ἡ ὀργάνωση τῆς Διεθνοῦς... θά πάρει ἐντελῶς διαφορετικό χαρακτήρα ἀπό τήν ὀργάνωση τοῦ κράτους. Ὅσο τό κράτος εἶναι ἐξουσιαστικό, τεχνητό, βίαιο, ξένο καί ἐχθρικό πρός τή φυσική ἀνάπτυξη τῶν λαϊκῶν ἐνστίκτων, ἄλλο τόσο ἡ ὀργάνωση τῆς Διεθνοῦς πρέπει νά ἐναρμονίζεται, ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις, μέ αὐτά τά ἔνστικτα καί μ' αὐτά τά συμφέροντα. Τί εἶναι ὅμως ἡ ὀργάνωση τῶν μαζῶν; Εἶναι μιά ὀργάνωση στηριγμένη στίς διάφορες λειτουργίες τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί στά διάφορα εἴδη τῆς ἐργασίας. Εἶναι ἡ ὀργάνωση κατά ἐπαγγέλματα καί τέχνες. Ὅταν ὅλες οἱ βιομηχανίες ἐντιπροσωπεύονται μέσα στή Διεθνή, περιλαμβανομένης καί τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς, ἡ ὀργάνωσή τους, ἡ ὀργάνωση τῶν λαικῶν μαζῶν, θά ἔχει πραγματοποιηθεῖ.

Ἡ ὀργάνωση τῶν ἐπαγγελματικῶν τμημάτων καί ἡ ἀντιπροσώπευσή τους στά Chambers τῆς Ἐργασίας (ὁμοσπονδία τῶν ἑνώσεων) δημιουργεῖ μιά μεγάλη ἀκαδημία, ὅπου ὅλοι οἱ ἐργάτες μποροῦν καί πρέπει νά μελετοῦν τήν οἰκονομική ἐπιστήμη. Τά τμήματα αὐτά περιέχουν τούς ζωντανούς σπόρους τῆς νέας κοινωνίας, πού προορίζεται νά ἀντικαταστήσει τόν παλιό κόσμο. Δημιουργοῦν, ὄχι μόνο ἰδέες, ἀλλά καί τά μελλοντικά γεγονότα».

Στήν περίπτωση τῆς Ἱσπανίας, αὐτοί οἱ σπόροι ἐπέτρεψαν

τήν ἰσχυρή διαπαιδαγώγηση καί βοήθησαν τή λαική διανόηση ἡ ὁποία προκάλεσε τήν κοινωνική ἐπανάσταση.

Στό περιβόητο Συνέδριο τῆς Διεθνοῦς στή Χάγη τό 1872, αὐτές οἱ ἀντιεξουσιαστικές ἀρχές ἀποκρούστηκαν ἀπό τή μαρξιστική φράξια καί διαγράφηκαν ὁ Μπακούνιν, ὁ Γκιγιώμ καί ἡ ἀντιεξουσιαστική Ὁμοσπονδία τῆς Γιούρα. Οἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου τοῦ Σαίντ-Ἰμιέ, λίγες μέρες ἀργότερα, ἐπανίδρυσαν τήν Ἀντιεξουσιαστική Διεθνή. Ἡ Ἰσπανική Ὁμοσπονδία τῆς Διεθνοῦς συμφώνησε μ' αὐτές τίς ἀποφάσεις, στή διάρκεια τῆς ἑβδομάδας τῶν Χριστουγέννων στήν Κόρδοβα. Εὐθυγραμμίστηκε μέ τούς ἀντιεξουσιαστές καί ξανατόνισε τήν ἀντιεξουσιαστική κατεύθυνση. Ἡ τρίτη ἀπόφαση λέει:

«Οἱ οἰκονομικές βλέψεις τοῦ προλεταριάτου δέν μπορεῖ νά ἔχουν ἄλλο στόχο, ἐκτός ἀπό τήν ἵδρυση ἀπόλυτα ἐλεύθερων ὀργανώσεων καί ὁμοσπονδιῶν, στηριγμένων στήν ἰσότητα τῆς ἐργασίας ὅλων καί ἀπόλυτα χωρισμένων καί ἀνεξάρτητων ἀπό κάθε πολιτική κρατική κυβέρνηση. Αὐτές οἱ ὀργανώσεις καί οἱ ὁμοσπονδίες μποροῦν νά δημιουργηθοῦν μόνο μέ τήν αὐθόρμητη δραστηριότητα τοῦ ἴδιου τοῦ προλεταριάτου, δηλαδή ἀπό τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα καί τίς αὐτόνομες κοινότητες....

Γι' αὐτούς τούς λόγους τό Συνέδριο τοῦ Σαίντ-Ἰμιέ διακηρύσσει:

1) Ὅτι ἡ καταστροφή κάθε πολιτικῆς ἐξουσίας εἶναι ὁ πρῶτος στόχος τοῦ προλεταριάτου.

2) Ὅτι ἡ ἐγκαθίδρυση τῆς λεγόμενης «μεταβατικῆς» ἐπαναστατικῆς ἐξουσίας πού θά ἐκτελέσει αὐτή τήν καταστροφή δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά μιά καινούργια ἀπάτη καί θά εἶναι τόσο ἐπικίνδυνη, γιά τό προλεταριάτο, ὅσο καί ὁποιαδήποτε ὑπάρχουσα κυβέρνηση».

Ἡ τελευταία ἀπόφαση κάτω ἀπό τόν τίτλο «*Ὀργάνωση Στατιστικῆς τῆς Ἐργασίας*» εἰσηγεῖται τόν διορισμό μιᾶς ἐπιτροπῆς, γιά νά παρουσιάσει στό συνέδριο «*πρόγραμμα γιά τή διεθνῆ ἀντίσταση τῆς ἐργασίας ἐνάντια στόν καπιταλισμό καί στό κράτος*» καί νά συμπληρώσει στατιστικές γιά «*τήν ἐπίσπευση καί τήν πορεία αὐτοῦ τοῦ ἀγώνα*» πρός τήν κοινωνική ἀναμόρφωση. Ἡ ἀπόφαση ἐπίσης ἐπαινεῖ τίς προσπάθειες τοῦ Ἰσπανικοῦ τμήματος, πρός αὐτήν τήν κατεύθυνση.

Σκοπός μας εἶναι νά δώσουμε μιά εἰκόνα τοῦ περιεχομένου τῆς ἀναρχικῆς σκέψης, εἰδικά τῆς σκέψης τοῦ Μπακούνιν, καί μιά ἰδέα τῆς ἐπιρροῆς της στήν Ἰσπανία. Ἡ ἀναρχική ἐπιρροή τοῦ Μπακούνιν καί ἡ Ἰσπανική κολλεκτιβιστική παράδοση ἔθεσαν τά θεμέλια γιά τούς Ἰσπανούς ἀναρχικούς, ὥστε πράγματι νά ἐπισπεύσουν τόν ἀγώνα καί τούς προσανατολισμούς τῆς ἐργατιᾶς μέ στόχο τήν κοινωνική ἀναμόρφωση.

Λίγα λόγια γιά τήν ἐντατική ἐνασχόληση τῶν Ἰσπανῶν ἀναρχικῶν μέ τήν ἀντιεξουσιαστική ἀνοικοδόμηση τῆς κοινωνίας. Εἶχε ὀνομασθεῖ *«ἔμμονη ἰδέα»* καί μάλιστα ὄχι ἀδικαιολόγητα. Γιά παράδειγμα, τό Συνέδριο τῆς Σαραγόσας τό Μάη τοῦ 1936, καθόρισε μέ κάθε λεπτομέρεια τήν ὀργάνωση καί τή δομή τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ καί τά ἀναγκαῖα πρῶτα βήματα πρός τήν πλήρη πραγματοποίηση τῆς νέας κοινωνίας. Οἱ λεπτομέρειες ἀναφέρονται κάτω ἀπό τούς τίτλους: *««Δημιουργική Ἀντίληψη τῆς Ἐπανάστασης», «Ἡ Ἵδρυση Κομμουνῶν. Ἡ Λειτουργία τους καί ἡ Δομή τους» «Πρόγραμμα Οἰκονομικῆς Ὀργάνωσης» «Συντονισμός καί Ἀνταλλαγή», «Οἰκονομική Σημασία τῆς Ἐπανάστασης», «Ὁμοσπονδία Βιομηχανικῶν καί Ἀγροτικῶν Ἑνώσεων», «Τέχνη, Κουλτούρα, Ἐκπαίδευση»*. Μέ δυό λόγια, συζητήθηκαν ὅλα τά προβλήματα, περιλαμβανομένων καί τῶν σχέσεων μέ μή ἀντιεξουσιαστικά ἄτομα καί ὁμάδες, τοῦ ἐγκλήματος, τοῦ παραπτώματος, τῆς ἰσότητας τῶν δύο φίλων, τά δικαιώματα τοῦ ἀτόμου κ.τ.λ.

Αὐτή ἡ *«ἔμμονη ἰδέα»* προκάλεσε αὐτές τίς ἀποφάσεις καί τόσες ἄλλες, σχετικά μέ τήν ὀργάνωση τῆς νέας κοινωνίας, πού ἐπεξεργάστηκαν στά συνέδρια τῶν Ἰσπανικῶν τμημάτων τῆς Διεθνοῦς (1870, 1871, 1872,1882 καί στό Συνέδριο τῆς Σαραγόσας, δύο μῆνες πρίν ἀπό τόν ἐμφύλιο πόλεμο): οἱ ἀποφάσεις αὐτές, μέ ἐλάχιστες τροποποιήσεις, ἐφαρμόστηκαν στήν πράξη ἀπό τίς ἀγροτικές κολλεκτίβες καί τίς κοινωνικοποιημένες βιομηχανίες στή διάρκεια τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης.

Σέ μιά χώρα μέ τεράστιο ποσοστό ἀναλφάβητων, τεράστιες ποσότητες βιβλιογραφίας πάνω σέ κοινωνικά θέματα μοιράστηκαν καί διαβάστηκαν πολλές φορές. Οἱ παραπάνω ἀποφάσεις πού ἀναφέρθηκαν εἶναι ἕνα μικρό δεῖγμα. Συζητήθηκαν

σέ μεγάλη κλίμακα. Κυκλοφοροῦσαν δεκάδες χιλιάδες βιβλία. φυλλάδια, ἀποτολμοῦνταν τεράστια καί τολμηρά πολιτιστικά καί λαικά ἐκπαιδευτικά πειράματα (τά σχολεῖα τοῦ Φερέρ), πού ἔφθαναν σέ κάθε χωριό καί συνοικισμό ὁλόκληρης τῆς Ἰσπανίας.

«Ἡ ἀνακήρυξη τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας τό 1931 συνοδεύτηκε ἀπό ἕνα ξέσπασμα ἔκδοσης βιβλίων. Ὁ Πειράτς ἀναφέρει πενῆντα περίπου τίτλους βιβλίων καί ὑπογραμμίζει ὅτι ἐκδόθηκαν πολύ περισσότερα... κοσμογονία γραπτῶν, ἡ ὁποία βοήθησε στήν προετοιμασία τοῦ λαοῦ γιά τήν ἐπαναστατική πορεία» (Γκερέν, σελ. 121).

Σπουδαῖο ρόλο ἔπαιξαν ἐπίσης, οἱ ἐφημερίδες καί τά περιοδικά. *«Στό τέλος τοῦ 1918 περισσότερες ἀπό 50 κωμοπόλεις τῆς Ἀνδαλουσίας εἶχαν δικές τους ἀντιεξουσιαστικές ἐφημερίδες»* (Μπρέναν, σελ. 179). Τό 1934 ἡ CNT εἶχε 1.500.000 μέλη καί ὁ ἀναρχικός τύπος κάλυπτε ὁλόκληρη τήν Ἰσπανία. Στή Βαρκελώνη ἡ ἡμερήσια ἐφημερίδα τῆς CNT *«Ἐργατική Ἀλληλεγγύη»* κυκλοφοροῦσε σέ 30.000 φύλλα καί τό περιοδικό *«Γῆ καί Ἐλευθερία»* σέ 20.000 φύλλα. Μεγάλη κυκλοφορία εἶχαν ἡ *«Ἐργατική ζωή»* στήν Γκιγιόν, ὁ *«Παραγωγός»* στή Σεβίλλη, ἡ *«Δράση καί Κουλτούρα»* στή Σαραγόσα. Τά περιοδικά *«Revista Blanca»*, *«Νέοι Καιροί»* καί *«Estudios»* κυκλοφοροῦσαν σέ 5.000, 15.000 καί 75.000 φύλλα τό καθένα καί αὐτά δέν εἶναι οὔτε κάν ἡ ἀρχή τῆς λίστας.[3]

Ἑβδομήνταπέντε χρόνια συνεχοῦς ζύμωσης καί ἄγριου ἐπαναστατικοῦ ἀγώνα βοήθησαν τοῦ ἐργάτες καί τούς ἀγρότες νά ἀπωθήσουν τούς φασίστες καί νά προετοιμασθοῦν γιά τό μεγάλο δημιουργικό ἔργο τῆς Ἰσπανικῆς ἀντιεξουσιαστικῆς ἐπανάστασης.

3 Εἶναι παρμένα ἀπό τό βιβλίο τοῦ Γκαστόν Λεβάλ *«Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία»*

CNT

Ἡ Πολιτική καί Οἰκονομική Ὀργάνωση τῆς Κοινωνίας[4]

Ἀπό τόν Ἰσαάκ Πουέντε

Ὁ ἀντιεξουσιαστικός κομμουνισμός βασίζεται πάνω στήν οἰκονομική ὀργάνωση τῆς κοινωνίας. τά οἰκονομικά συμφέροντα εἶναι τό μόνο εἶδος κοινωνικοῦ δεσμοῦ ὅπου συγκλίνουν τά συμφέροντα ὅλων τῶν ἀτόμων. Ἡ κοινωνική ὀργάνωση ἔχει ἀποκλειστικό σκοπό νά θέσει στήν κοινή κατοχή ὁ,τιδήποτε ἀποτελεῖ κοινωνικό πλοῦτο (μέσα παραγωγῆς. διανομή ἀγαθῶν καί ὑπηρεσίες) καί νά ὑποχρεώσει τόν καθένα νά συνεισφέρει στήν παραγωγή σύμφωνα μέ τίς ἱκανότητές του. Ὅλες οἱ μή-οἰκονομικές ὑποθέσεις καί λειτουργίες θά ἀφεθοῦν στήν ἰδιωτική πρωτοβουλία καί δραστηριότητα τῶν ἀτόμων καί ὁμάδων. χωρίς ἐπέμβαση ἀπό τά ἔξω.

Ὁ ἀντιεξουσιαστικός κομμουνισμός εἶναι ἡ ὀργάνωση τῆς κοινωνίας. χωρίς τό κράτος καί χωρίς καπιταλιστικές σχέσεις ἰδιοκτησίας. Γιά τήν ἐγκαθίδρυση τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ δέν εἶναι ἀνάγκη νά ἐφευρεθοῦν τεχνητές μορφές κοινωνικῆς ὀργάνωσης. Ἡ νέα κοινωνία βγαίνει *«ἀπό τό κέλυφος τῆς παλιᾶς»*. Τά στοιχεῖα τῆς μελλοντικῆς κοινωνίας εἶναι ἤδη ἐμφυτεμένα μέσα στό ὑπάρχον καθεστώς. Εἶναι τά Συνδικάτα καί οἱ Ἐλεύθερες Κομμοῦνες. παλιοί. βαθειά ριζωμένοι καί δυναμικοί λαικοί θεσμοί. πού ὀργανώνουν αὐθόρμητα καί ἀγκαλιάζουν ὅλες τίς πόλεις καί τά χωριά στίς ἀστικές καί ἀγροτικές περιοχές. Ἡ ἐλεύθερη κομμούνα εἶναι ἰδεώδης γιά τήν ἐπιτυχή ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς κοινωνικῆς καί οἰκονομικῆς ζωῆς. στίς ἀντιεξουσιαστικές ἀγροτικές κοινότητες. Μέσα στίς ἐλεύθερες κομμοῦνες ὑπάρχει χῶρος γιά συνεταιριστικές ἑνώσεις τεχνιτῶν. καλλιεργητῶν καί ἄλλων ὁμάδων ἤ ἀτόμων πού προτιμοῦν νά παραμένουν ἀνεξάρτητοι ἤ νά σχηματίζουν δικές τους ἑνώσεις γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τους (ἐφ' ὅσον δέν χρησιμοποιοῦν μισθωτή ἐργασία).

4 Ἀπό τόν *«Ἀναρχικό Κομμουνισμό»* τοῦ Ἰσαάκ Πουέντε

Τόσο τά συνδικάτα ὅσο καί οἱ ἐλεύθερες κομμοῦνες, καί σύμφωνα μέ τίς φεντεραλιστικές καί δημοκρατικές διαδικασίες, θά εἶναι ἐλεύθερα νά διευθύνουν τίς ὑποθέσεις τους, μέσα στή δική τους σφαίρα, χωρίς ἐπέμβαση καμιᾶς ἐξωτερικῆς ἐξουσίας. Αὐτή ἡ ἐπέμβαση δέν εἶναι ἀναγκαία, ἐπειδή οἱ ἐργάτες κάτω ἀπό τήν πίεση τῶν ἀναγκῶν τους (ἄν ὄχι καί γιά ἄλλους λόγους), εἶναι ὑποχρεωμένοι νά σχηματίσουν δικές τους βιομηχανικές ὁμοσπονδίες, γιά νά συντονίσουν τίς πολύμορφες οἰκονομικές τους δραστηριότητες.

Μέ τά συνδικάτα τους, τίς ἐλεύθερες κομμοῦνες τους καί τούς συντονιστικούς ἐκπροσώπους τους, οἱ ἐργάτες θά ἀσκοῦν συλλογική ἰδιοκτησία τῆς ἀτομικῆς (ὄχι προσωπικῆς) ἰδιοκτησίας καί θά διευθύνουν συλλογικά τήν παραγωγή καί κατανάλωση τῶν ἀγαθῶν καί τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τοπικά, περιφερειακά καί ἐθνικά.

Οἱ ὅροι *«ἀντιεξουσιαστικός»* καί *«Κομμουνισμός»* σημαίνουν τή συγχώνευση δύο ἀξεχώριστων ἀντιλήψεων, ἀπαραίτητες προυποθέσεις γιά μιά ἐλεύθερη κοινωνία: *κολλεκτιβισμός* καί *ἀτομική ἐλευθερία.*

Ἡ ἀντίθεση, ἀνάμεσα στήν ἐξουσιαστική κρατιστική πολιτική ὀργάνωση καί ἕνα ἐλεύθερο κοινωνικό καθεστώς στηριγμένο πάνω στίς ἀναρχοκομμουνιστικές οἰκονομικές ἀρχές εἶναι τεράστια. Οἱ παρακάτω συγκρίσεις διευκρινίζουν τίς δύο διαμετρικά ἀντίθετες ἀπόψεις::

Τό Πολιτικό Κράτος	*Ἡ Βιομηχανική Ὀργάνωση*
1. Χειρίζεται τούς ἀνθρώπους σάν ἀνήλικους, ἀνίκανους νά αὐτοκυβερνηθοῦν	1. Οἱ ἐργάτες κάθε παραγωγικοῦ κλάδου διευθύνουν τίς εἰδικές λειτουργίες του, χωρίς τήν ἐπέμβαση τοῦ κράτους ἤ τῶν ἐργοδοτικῶν τάξεων.
2. Ὅλες οἱ ἐξουσίες ἀνήκουν στό κράτος: οἰκονομική ζωή, ἐκπαίδευση, δικαιοσύνη, ἔκδοση καί ἐπιβολή νόμων πού ἀφοροῦν τήν ἀτομική καί τήν κοινωνική ζωή.	2. Ἡ πρωτοβουλία καί ὁ ἔλεγχος περνάει στίς ἐργατικές ὀργανώσεις: ὁ ἔλεγχος τῆς ἐκπαίδευσης στούς διδάσκον-

3. Ἀκόμη καί στο δημοκρατικό κράτος, κυρίαρχο εἶναι τό κράτος καί ὄχι ὁ λαός. Τό κράτος συγκεντρώνει ὅλες τίς ἔνοπλες δυνάμεις (στρατό, ἀστυνομία, φυλακές καί δικαστήρια) ἐνῶ ὁ λαός ἀφήνεται ἀνυπεράσπιστος νά ἀμυνθεῖ στήν ἐπιθετικότητα τοῦ κράτους.

4. Στό κράτος, μέ τούς ἐξουσιαστικούς θεσμούς του, ὁ λαός εἶναι διαιρεμένος λόγω τῶν ποικίλων καί συγκρουόμενων πολιτικῶν, θρησκευτικῶν καί κοινωνικῶν ἰδεῶν καί συμφερόντων. Σ' αὐτά ἀκριβῶς τά σημεῖα οἱ ἄνθρωποι ἀναπόφευκτα διαφέρουν καί θά διαφέρουν καί σέ μιά ἐλεύθερη κοινωνία.

5. Παρ' ὅλον ὅτι τό κράτος ἐκπροσωπεῖ μιά μειοψηφία, ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει περισσότερες γνώσεις καί ἱκανότητες ἀπό τή συνδιασμένη συλλογική γνώση καί πείρα ὅλων τῶν ἀνθρώπων. *«Ἕνας τά ξέρει ὅλα».*

6. Τό κράτος, ἐπιβάλλοντας ἕναν κανονισμό πού πρέπει νά ἀκολουθεῖται διαρκῶς (σύνταγμα ἤ κώδικα) καταδικάζει τό μέλλον καί περιορίζει τις... τες, ἡ ὑγεία στούς ἐργαζόμενους γιατρούς, οἱ ἐπικοινωνίες στούς τεχνικούς καί στούς ἐργάτες. Ὁ ἔλεγχος τῆς παραγωγῆς ἀνήκει στούς ἐργάτες καί στήν ὁμοσπονδία τῶν συνδικάτων.

3. Ἡ ἐξουσία ἀνήκει καί ἀσκεῖται ἀπό ἐκείνους πού ἐπιρρεάζονται ἄμεσα ἀπ' αὐτήν. Δέν ἀποτελεῖ μονοπώλιο. Κάθε ἄτομο ἔχει τό μερίδιό του, ἀφήνοντας στήν κολλεκτίβα ὁσοδήποτε ποσοστό θέλει. Τά ἄτομα εἶναι αὐτόνομα καί ὁ συντονισμός τῶν ὁμάδων γίνεται μέ ἐλεύθερη συμφωνία.

4. Οἱ ἄνθρωποι συγκροτοῦν ὁμάδες, σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες τους καί τήν ἀπασχόλησή τους καί ἐλεύθερες κομμοῦνες σύμφωνα μέ τή γεωγραφική περιοχή τους καί τά κοινά συμφέροντά τους. Σ' αὐτούς τούς χώρους, τά κοινά συμφέροντα ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἶναι καί μεγαλύτερα.

5. Στήν ἐλεύθερη κολλεκτίβα καθ' ἕνας ἐπωφελεῖται ἀπό τή συσσωρευμένη γνώση καί τήν εἰδικευμένη ἐμπειρία ὅλων καί ἀντίστροφα. Ὑπάρχει μιά ἀμοιβαία σχέση, ὅταν οἱ

ζει τή ζωή, πού εἶναι πάντοτε εὐμετάβλητη καί πολυποίκιλη.

7. Τό κράτος μονοπωλεῖ τά πάντα, γιά λογαριασμό του. Ὁ λαός δέν ἔχει νά κάνει τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό τό νά πληρώνει, νά ὑπακούει, νά παράγει καί νά προσαρμόζεται στήν ἀνώτατη θέληση ἐκείνων πού διατάζουν: *«Δόσμου ὅλη τήν ἐξουσία καί θά σέ κάνω εὐτυχισμένο»*.

8. Ἡ κοινωνία χωρίζεται σέ δύο τάξεις: σ' ἐκείνους πού διευθύνουν καί σ' ἐκείνους πού πρέπει νά ὑπακούσουν.

9. Τό κράτος διαιωνίζει καί νομιμοποιεῖ τό μύθο τῆς ἐλευθερίας, τῆς δημοκρατίας καί τῆς αὐτονομίας, γιά νά ἐξαπατᾶ τούς ἀνθρώπους καί νά τούς μεταβάλλει σέ ὑπάκουα ὄντα.

10. Τό κράτος κινεῖται πρός τήν κατεύθυνση τοῦ φασισμοῦ ἤ τοῦ κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ.
Κρύβει τίς προθέσεις του, ἀλλά εἶναι καταδικασμένο νά χάσει τά προνόμιά του μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς ταξικῆς συνείδησης καί τήν ἐξύψωση τῆς πληροφορίες βρίσκονται σέ συνεχή κυκλοφορία.

6. Στή βιομηχανική ὀργάνωση ὁ κανόνας ἀποφασίζεται ἀνάλογα μέ τίς ἐπικρατοῦσες καί μεταβαλλόμενες περιστάσεις.

7. Ὅλοι οἱ «ἀπελευθερωτές» καί οἱ μεσάζοντες ἀχρηστεύονται. Ὅλοι κανονίζουν τίς ὑποθέσεις τους καί ἔτσι ἀπελευθερώνονται ἀπό τήν ἐπιβαλλόμενη πολιτική καί οἰκονομική ρουτίνα καθώς καί τήν στρατιωτικοποίηση, πού χαράσσονται στό μυαλό τῶν ἀνθρώπων ἀπό αἰῶνες ψευδοῦς πολιτικῆς προπαγάνδας.

8. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι συμμετέχουν ἐξίσου σέ μιά συνεργατική ἕνωση παραγωγῶν.

9. Ἡ βιομηχανική διοίκηση πραγματώνει τήν δημοκρατική ἀρχή: κυβέρνηση (αὐτοδιοίκηση) ἀπό τό λαό. Αὐτό πραγματώνει τήν ἀρχή τῆς ὁμοσπονδιοποίησης (φεντεραλισμοῦ), τή μάξιμουμ αὐτονομία καί κοινοτική ὀργάνωση, σέ κάθε παραγωγική μονάδα.

10. Ἡ ἐξέλιξη ἀνυψώνει τούς

ἠθικῆς καί διανοητικῆς στάθμης τῶν ἀτόμων.

11. Σέ μιά ὀργάνωση, μέ πολιτική βάση, ἡ ἐξουσία ἀνήκει στούς πάνω, στήν ἱεραρχική γραφειοκρατία καί ὄχι στό λαό.

ἐργάτες στό μεγαλύτερο δυνατό ἐπίπεδο. Γιά νά ὑπερασπίσουν καί νά προωθήσουν τά οἰκονομικά δικαιώματα τῶν ἀτόμων, οἱ ἐργάτες ἱδρύουν ὀργανώσεις ἱκανές νά ἐκπληρώσουν τίς ἠθικές εὐθύνες τους καί ὑποχρεώσεις πρός τούς συντρόφους τους.

11. Σέ μιά βιομηχανική ὀργάνωση, ἡ ἐξουσία ἀνήκει στούς κάτω, τήν κολλεκτίβα καί τό ἄτομο.

III. ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ Κροπότκιν στή μπροσούρα του γιά τόν «*Ἀναρχικό Κομμουνισμό*» γράφει:

«Εἴμαστε κομμουνιστές. Ὁ κομμουνισμός μας ὅμως δέν εἶναι τῆς ἐξουσιαστικῆς σχολῆς. εἶναι ἀναρχικός κομμουνισμός, κομμουνισμός χωρίς κυβέρνηση, ἐλεύθερος κομμουνισμός. Εἶναι μιά σύνθεση τῶν δύο κυριότερων σκοπῶν τῆς ἀνθρωπότητας, ἀπό τήν ἀρχή τῆς ἱστορίας της, οἰκονομική ἐλευθερία καί πολιτική ἐλευθερία...

Τά μέσα παραγωγῆς καί ἱκανοποίησης ὅλων τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας ἔχοντας δημιουργηθεῖ ἀπό τίς κοινές προσπάθειες ὅλων, πρέπει νά τεθοῦν στή διάθεση ὅλων. Ἡ ἰδιωτική οἰκειοποίηση τῶν μέσων παραγωγῆς δέν εἶναι δίκαια, οὔτε ἐποικοδομητική. Ὅλοι πρέπει νά βρίσκονται στήν ἴδια μοίρα, σάν παραγωγοί καί σάν καταναλωτές τοῦ πλούτου.. Κοινή κατοχή τῶν ἀναγκαίων γιά τήν παραγωγή σημαίνει καί κοινή ἀπόλαυση τῶν προϊόντων τῆς κοινῆς παραγωγῆς. Ἔχουμε τή γνώμη ὅτι μιά δίκαιη ὀργάνωση τῆς κοινωνίας, μπορεῖ νά συγκροτηθεῖ ὅταν ἐγκαταλειφθεῖ κάθε σύστημα μισθῶν καί ὅταν καθένας, πού συνεισφέρει γιά τό κοινό καλό μέ ὅλη τή δύναμη τῶν ἱκανοτήτων του, ἀπολαμβάνει ἀπό τά κοινά ἀγαθά τῆς κοινωνίας τά ἀπαιτούμενα γιά τίς ἀνάγκες του καί στό μεγαλύτερο δυνατό βαθμό....

Κάθε οἰκονομικό στάδιο τῆς ζωῆς συνεπάγεται ἕνα δικό του πολιτικό στάδιο καί εἶναι ἀδύνατο νά ἀνατραπεῖ ἡ πραγματική βάση τῆς παρούσας οἰκονομικῆς ζωῆς (ἰδιωτική ἰδιοκτησία), χωρίς ἀντίστοιχη μεταβολή στήν ἴδια τή βάση τῆς πολιτικῆς ὀργάνωσης. Ἡ ζωή δείχνει σέ ποιά κατεύθυνση πρέπει νά στραφεῖ ἡ ἀλλαγή. Ὄχι στήν αὔξηση τῶν ἐξουσιῶν τοῦ κράτους, ἀλλά στήν προσφυγή στήν ἐλεύθερη ὀργάνωση καί ἐλεύθερη ὁμοσπονδία ὅλων ἐκείνων τῶν κλάδων, πού τώρα θεωροῦνται γνωρίσματα τοῦ κράτους.»

Ὁ Ρούντολφ Ρόκερ στή μπροσούρα του γιά τόν «*Ἀναρχοσυνδικαλισμό*» γράφει:

«*Ὁ σύγχρονος ἀναρχοσυνδικαλισμός εἶναι ἡ ἄμεση συνέχεια ἐκείνων τῶν κοινωνικῶν ἀπόψεων πού διαμορφώθηκαν στούς κόλπους τῆς Πρώτης Διεθνοῦς καί πού κατανοήθηκαν καλύτερα καί ὑποστηρίχθηκαν μέ σθένος ἀπό τήν ἀντιεξουσιαστική πτέρυγα τῆς μεγάλης ἐργατικῆς ἕνωσης..*

Μόνο στή σφαίρα τῆς οἰκονομίας εἶναι σέ θέση οἱ ἐργάτες νά ἀναπτύξουν τήν κοινωνική τους δύναμη, γιατί ἡ δραστηριότητά τους, σάν παραγωγοί, εἶναι ἐκείνη πού διατηρεῖ τή συνοχή ὁλόκληρης τῆς κοινωνικῆς δομῆς καί ἐγγυᾶται τήν ὕπαρξη ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας.. Γιά τόν ἀναρχοσυνδικαλιστή, τά συνδικάτα ἀποτελοῦν τό σπόρο τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας τοῦ μέλλοντος, τό βασικό σχολεῖο τοῦ σοσιαλισμοῦ γενικότερα...
Ἡ ἐργατική ἕνωση, τό συνδικάτο, εἶναι ἡ ἑνωποιημένη ὀργάνωση τῆς ἐργασίας καί ἔχει γιά στόχο της τήν ὑπεράσπιση τῶν συμφερόντων τῶν παραγωγῶν μέσα στήν ὑπάρχουσα κοινωνία καί τήν προετοιμασία γιά τήν πρακτική ἐκτέλεση τῆς ἀνοικοδόμησης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, σύμφωνα μέ τό σοσιαλιστικό πρότυπο.

Ἡ ὀργάνωση τοῦ ἀναρχοσυνδικαλισμοῦ βασίζεται στίς ἀρχές τοῦ φεντεραλισμοῦ, στόν ἐλεύθερο συντονισμό ἀπό τά κάτω πρός τά πάνω, θέτοντας, πάνω ἀπό κάθε ἄλλο, τό δικαίωμα τοῦ αὐτοκαθορισμοῦ κάθε μέλους της καί ἀναγνωρίζει μόνο τήν ὀργανική συμφωνία ὅλων, βάσει τῆς κοινότητας συμφερόντων καί τῶν κοινῶν πεποιθήσεων...

Οἱ ἀναρχοσυνδικαλιστές πιστεύουν ὅτι τό σοσιαλιστικό οἰκονομικό καθεστώς δέν μπορεῖ νά δημιουργηθεῖ μέ τά διατάγματα καί τούς νόμους ὁποιασδήποτε κυβέρνησης, ἀλλά μόνο μέ τή σταθερή συνεργασία τῶν ἐργαζομένων, μέ τά χέρια ἤ τό μυαλό, σέ κάθε κλάδο τῆς παραγωγῆς, δηλαδή μέ τή διεύθυνση ὅλων τῶν ἐργοστασίων ἀπό τούς ἴδιους τούς παραγωγούς, μέ τέτοιο τρόπο ὥστε οἱ διάφορες ὁμάδες νά κατευθύνουν τήν παραγωγή καί τή διανομή τῶν προϊόντων γιά τό συμφέρον τῆς κοινότητας καί βάσει ἐλεύθερης καί ἀμοιβαίας συμφωνίας».

* * * *

Το Προοίμιο τῆς Ἐπανάστασης

Ἀπό τόν Σάμ-Ντόλγκοφ

Ἡ ἐπανάσταση, ὅπως ὅλα τά μεγάλα κινήματα, πρέπει νά ἐκτιμηθεῖ μέσα στό πλαίσιο τῶν συγκρουόμενων δυνάμεων πού διαμόρφωσαν τήν πορεία της. Θά ἀνασκοπήσουμε τίς σχέσεις τῆς CNT-FAI καί τῶν πολιτικῶν κομμάτων, στήν κρίσιμη περίοδο, μεταξύ τῆς ἀνακήρυξης τῆς Δημοκρατίας τόν Ἀπρίλη τοῦ 1931 καί τοῦ ξεσπάσματος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τόν Ἰούλη τοῦ 1936.

Μετά τίς μεγάλες ἀπεργίες πού προκάλεσαν τήν πτώση τῆς μοναρχίας, συγκροτήθηκε Δημοκρατία, μέ τή συνεργασία ἀστῶν δημοκρατικῶν καί σόσιαλιστῶν. Στίς γενικές ἐκλογές γιά τά Κορτές (τό Ἰσπανικό κοινοβούλιο) ἐκλέχθηκαν 115 ὑποψήφιοι τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, μέ τήν ὑποστήριξη τῶν ἀστικῶν κομμάτων. Ὁ Λάργκο Καμπαλέρο, ὁ σοσιαλιστής ἡγέτης, ἔγινε ὁ ἰσχυρός ὑπουργός Ἐργασίας. Στή διάρκεια τῆς θητείας του (1931-1933), οἱ σοσιαλιστές κυριάρχησαν στήν ὀργάνωση τῆς ἐργασίας, ἡ UGT ἔγινε τό ἀνεπίσημο ἐργατικό μέτωπο τῆς κυβέρνησης καί χιλιάδες σοσιαλιστῶν διορίστηκαν σέ κυβερνητικές θέσεις, ἐνισχύοντες τόν γραφειοκρατικό μηχανισμό τῆς Δημοκρατίας[1].

Τά 600.000 μέλη τῆς CNT πού ἀντιπροσωπεύθηκαν στό πρῶτο ἀνοιχτό συνέδριό της (1931) ἀρνήθηκαν νά συνεργασθοῦν μέ τήν καινούργια κυβέρνηση. Στή Βαρκελώνη, σέ μιά μαζική συγκέντρωση 100.000 ἐργατῶν ἐπικράτησε τό σύνθημα: *«Ἀπέναντι στίς κάλπες. Ἡ κοινωνική ἐπανάσταση!»* Σ' ἕνα ἀπό τά πανώ ἦταν γραμμένο: *«Ἡ Βουλή εἶναι ἕνα βαρέλι μέ σάπια μῆλα, ἄν στείλουμε ἐκεῖ τούς ἀντιπροσώπους μας θά σαπίσουν κι αὐτοί. Μή ψηφίσετε!»*

1 Δέν εἶναι τυχαῖο τό γεγονός ὅτι στήν περίοδο τῆς μοναρχίας, κάτω ἀπό τή δικτατορία τοῦ Πρίμο ντέ Ριβέρα (1923-1929) ὁ Καμπαλέρο ὑπηρέτησε σάν ὑπουργός ἐργασίας Ἡ UGT ἔγινε τό ἀνεπίσημο ἐργατικό μέτωπο τῆς κυβέρνησης ἐνῶ ἡ CNT βρισκόταν ἐκτός νόμου

Ὁ Καμπαλέρο, σάν ὑπουργός ἐργασίας, ἐφάρμοσε μιά σειρά νόμων, γιά τή ρύθμιση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα τούς ἐργάτες καί στούς ἐργοδότες. Οἱ νόμοι αὐτοί περιόρισαν πολύ τό δικαίωμα τῆς ἀπεργίας, θεσμίζοντας ἀναγκαστική προσφυγή στή διαιτησία γιά ὅλες τίς διαφωνίες. Ὅλες οἱ συμβάσεις ἀνάμεσα τούς ἐργάτες καί στούς ἐργοδότες ἔπρεπε νά συμφωνοῦν μέ τούς κυβερνητικούς νόμους καί ἡ κυβέρνηση ἐπέβαλε τήν ἐκπλήρωση τῶν συμβάσεων. Ὁλόκληρη στρατιά νεοδιορισμένων κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων (κυρίως σοσιαλιστές) ἐπέβαλαν αὐτούς τούς νόμους, πρός ὄφελος τῆς U.G.T. Ἔτσι κάτω ἀπό τόν Καμπαλέρο τά μέλη τῆς U.G.T. αὐξήθηκαν ἀπό 300.000 πού ἦταν ὅταν ἀνέλαβε ὑπουργός, σέ 1.250.000 στό 1933[2]. Ἕνας ἄλλος νόμος ἐνάντια στά *«κοινωνικῶς ἐπικίνδυνα στοιχεῖα»* ἦταν ἡ πρόφαση γιά τόν ἐγκλεισμό σέ στρατόπεδα συγκέντρωσης τῶν μελῶν τῆς CNT. Ἡ καταδίωξη καί τά ἐναλλασσόμενα χρονικά διαστήματα νομιμότητας καί παρανομίας ἔκαμαν ἀδύνατο, γιά παράδειγμα, τή σύγκληση ἀπό τή CNT, ἄλλου συνεδρίου μέχρι τό 1936.

Ὅπως ἔγραφε ὁ Σαντιγιάν, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν στρατιωτικῶν καί πολιτικῶν ὑπαλλήλων, πού εἶχαν ὑπηρετήσει πιστά τή μοναρχία ἐξακολουθοῦσαν νά ὑπηρετοῦν τά συμφέροντα τοῦ στρατοῦ, τῆς ἐκκλησίας καί τῶν πλούσιων γεωκτημόνων καί καπιταλιστῶν κάτω ἀπό τό καθεστώς τῆς Δημοκρατίας. Σαμποτάριζαν τήν ἐπιβολή ὁποιουδήποτε προοδευτικοῦ μέτρου. Καί τό χειρότερο οἱ νέοι σοσιαλιστές καί δημοκρατικοί ἀξιωματοῦχοι εἶχαν ἀποκτήσει ὅλες τίς συνήθειες τῆς παλιᾶς μοναρχικῆς διοίκησης.

Γρήγορα ἀποδείχθηκε ὅτι ἡ Δημοκρατία δέν εἶναι τίποτα τό καινούργιο γιά τόν Ἰσπανικό λαό. Ἡ ἐγκαθίδρυση τῆς Δημο-

2 Αὐτή ἡ φαινομενική αὔξηση ἐπιτεύχθηκε μέ τήν ἐγγραφή ἑκατοντάδων χιλιάδων ἀντεπαναστατῶν, ἀστῶν, μή προλεταριακῶν στοιχείων, ὅπως κοινοτικῶν, ἐπαρχιακῶν καί ἐθνικῶν γραφειοκρατῶν, μικροαστῶν ἐργοδοτῶν, γεωκτημόνων, ἀντιδραστικῶν καθολικῶν, δημοκρατικῶν καί σεπαρατιστῶν, τρομαγμένων φιλελευθέρων κ.τ.λ. Αὐτά τά στοιχεῖα στρατολογήθηκαν ἀργότερα, στή διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἀπό τό Κομμουνιστικό Κόμμα γιά νά συντρίψουν τή CNT-FAI.

κρατίας δέν σημείωσε τήν αὐγή ἑνός νέου καί καλύτερου κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἱκανοῦ νά ἱκανοποιήσει τίς πιεστικές ἀνάγκες καί τίς ἐπιθυμίες τῶν ἐργατῶν τῆς πόλης καί τῆς ὑπαίθρου. Ἡ δημοκρατική κυβέρνηση ἀπό τήν ἀρχή καί σ' ὅλη τή διάρκεια τῆς ὕπαρξής της ἦταν ἀποφασισμένη νά συντρίψει τό ἐπαναστατικό κίνημα.

Τότε ἄρχισε τό προανάκρουσμα τῆς ἐπανάστασης: ἡ περίοδος τῶν μερικῶν καί γενικῶν ἀπεργιῶν καί ἐξεγέρσεων, μέ ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀπεργούς, παρά τίς δυσκολίες ἀγκάλιασε ὁλόκληρη τήν Ἰσπανία καί ἄμεσα παράσυρε τίς μάζες στή διαδικασία τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης.

Τό Γενάρη τοῦ 1933 γά παράδειγμα, ἡ ἐξέγερση τοῦ Κάζας Βιέχας ξεσήκωσε ὁλόκληρη τήν Ἰσπανία. Τό μικρό αὐτό χωριό τῆς Ἀνδαλουσίας ἀνακήρυξε τόν ἀντιεξουσιαστικό κομμουνισμό. Ἡ ἐξέγερση πνίγηκε στό αἷμα. Ὁ στρατός διατάχθηκε νά σκοτώνει, ἀκόμη καί τούς τραυματίες καί νά μήν πιάνει αἰχμαλώτους *«Νά τούς πυροβολεῖτε στήν κοιλιά»*. Καταστράφηκαν 25 σπίτια καί κάηκαν ζωντανοί 30 χωρικοί, ὅταν οἱ στρατιῶτες ἔβαλαν φωτιά στά σπίτια τους. Ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς ἐξέγερσης, ὁ ἑβδομηντάρης ἀναρχικός *"ἑξαδάκτυλος"* (seisdedos), τά παιδιά του καί τά ἐγγόνια του χάθηκαν μέσα στίς φλόγες. Οἱ ἀγριότητες αὐτές ξεσήκωσαν κύμα ἀπό διαμαρτυρίες στήν Ἰσπανία καί σ' ὅλον τόν κόσμο καί τελικά προκάλεσαν τήν παραίτηση τῆς κυβέρνησης. Ὁ ὑπουργός ἐσωτερικῶν Καζάρες Κιρόγκα καί ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας Ἀθάνια ἀναγκάστηκαν νά παραιτηθοῦν.

Τήν παραμονή τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, τό Δεκέμβρη τοῦ 1933, ἡ CNT κήρυξε γενική ἀπεργία στήν Καταλωνία, Ἀραγώνα, Ἀνδαλουσία καί Κορούνα. Τό Χοσπιταλέτ καί ἡ Βιλανουέβα ντέ λά Σερένα στήν Καταλωνία, καθώς καί ἄλλα χωριά στήν Ἀραγώνα, ἀνακήρυξαν τόν ἀντιεξουσιαστικό κομμουνισμό. Τό κίνημα καταστάλθηκε ὕστερα ἀπό τέσσερεις μέρες. Συνελήφθησαν τά μέλη τῶν ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπῶν τῆς Σαραγόσας, καθώς καί ἡ ἐθνική ἐπιτροπή τῆς CNT. Στή Βαρκελώνη, φυλακισμένοι ἀγωνιστές κατόρθωσαν νά δραπετεύσουν σκάβοντας ἕνα τοῦνελ κάτω ἀπό τίς φυλακές.

Τό Δεκέμβρη τοῦ 1933, ἡ CNT-FAI προειδοποιοῦσε, μέ ἕνα

μανιφέστο της, ὅτι ὑπάρχουν δυνατότητες γιά πραξικόπημα τῶν δεξιῶν ἐνάντια στό ὁποῖο ἡ ψηφοφορία καί οἱ κοινοβουλευτικές διαδικασίες εἶναι ἄχρηστες. Παρότρυναν τούς ἐργάτες νά μή ψηφίσουν, ἀλλά νά *«προετοιμαστοῦν γιά τήν κοινωνική ἐπανάσταση»*. 'Ακόμη καί ἡ ἀριστερή πτέρυγα τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος δήλωνε ὅτι σέ περίπτωση ἐκλογικῆς νίκης τῶν δεξιῶν, ἡ ἀποφασιστική μάχη θά κριθεῖ ἀπό τίς ἔνοπλες συγκρούσεις, στούς δρόμους. 'Υπῆρχαν βάσιμες ἀποδείξεις γι' αὐτούς τούς φόβους. Οἱ δυνάμεις τῆς δεξιᾶς εἶχαν ἡγέτη τόν φασίστα Γκίλ-Ρόμπλες. 'Ο Ρόμπλες πέρασε τό μήνα τοῦ μέλιτος στή Γερμανία ὅπου ἐνθουσιάστηκε ἀπό τίς πολιτικές ἰδέες τοῦ Χίτλερ καί τοῦ Αὐστριακοῦ φασίστα Ντόλφους. Αὐτός καί οἱ ἄλλοι δεξιοί ἡγέτες θαύμαζαν ἀπό πολύ καιρό τόν Μουσσολίνι.

'Η ἐκλογή τό 1934 τῆς ἀντιδραστικῆς κυβέρνησης Λερροῦ-Ρόμπλες προκάλεσε κύμα ἀπεργιῶν κι' ἐξεγέρσεων ἐνάντια στό νέο καθεστώς. Οἱ πιό μετριοπαθεῖς μεταρρυθμίσεις τῆς προηγούμενης φιλελεύθερης κυβέρνησης καταργήθηκαν. 'Η κυβέρνηση εἶχε ἀποφασίσει νά μετατρέψει τήν 'Ισπανία σ' ἕνα κράτος φασιστικοῦ τύπου, προγραμμάτιζε μαζικές συλλήψεις καί τή φυλάκιση 30.000 μελῶν τῆς CNT. Στό διάστημα τῆς Μαύρης Διετίας (τά δύο χρόνια τοῦ καθεστῶτος τοῦ Ρόμπλες), οἱ ἀγριότητες τῆς προηγούμενης δημοκρατικῆς κυβέρνησης ἐναντίον τῆς CNT ἐφαρμόστηκαν τώρα καί ἐναντίον τῶν σοσιαλιστῶν. Οἱ ἀριστεροί σοσιαλιστές, μιά καί βρέθηκαν ἐκτός ἐξουσίας, ἄρχισαν νά μιλοῦν γιά ἐπανάσταση. 'Ο Καμπαλέρο, ὁ *«γαλανομάτης Λένιν τῆς 'Ισπανικῆς 'Επανάστασης»*, διακήρυξε τήν ἀναγκαιότητα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, στή μεταβατική περίοδο ἀπό τόν καπιταλισμό στό σοσιαλισμό.

Στό τέλος τοῦ 1934, ἡ ἀπεργία τῶν ἐργατῶν τῆς U.G.T. καί CNT στίς 'Αστούριες πῆρε γρήγορα διαστάσεις μεγάλης κλίμακας, ἐξέγερσης, δοκιμή γιά τήν κοινωνική ἐπανάσταση. Τό ἐπαναστατικό κίνημα τῶν συμβουλίων τῶν ἐργατῶν καί τῶν ἀγροτῶν διαδόθηκε σ' ὁλόκληρη τήν περιοχή. Οἱ στρατῶνες τῆς ἀστυνομίας στή Σούμα κτυπήθηκαν μέ δυναμίτη. Τό μικρό ἐργοστάσιο ὅπλων τῆς Λά Τουρμπία κυριεύθηκε μέ ἔφοδο. Πάνω ἀπό 30.000 ὅπλα, πολλά πολυβόλα, χειροβομβίδες καί πυ-

ρομαχικά πάρθηκαν. Στά όχυρά τής CNT στά λιμάνια τών πόλεων Γκιγιόν καί Λά Φιγκουέρα καί σ' άλλες κωμοπόλεις έφαρμόστηκε ό άντιεξουσιαστικός κομμουνισμός. Καί ή μεγάλη πόλη τοῦ 'Οβιέντο καταλήφθηκε άπό τούς άπεργούς. Ή έξέγερση κατεστάλθηκε ὕστερα άπό τρεῖς μέρες αίματηρών μαχών μέ Μαροκινά στρατεύματα καί τήν Λεγεώνα τών ξένων κάτω άπό τή διεύθυνση τοῦ Φραντζίσκο Φράνκο, άφήνοντας 3000 νεκρούς καί 7000 τραυματίες. Δεκάδες χιλιάδες (περιλαμβανομένου καί τοῦ Καμπαλέρο) φυλακίστηκαν καί σέ πολλά τμήματα τής 'Ισπανίας κηρύχτηκε στρατιωτικός νόμος. Στό κορτές, ό Γκίλ Ρόμπλες, σέ στύλ Χίτλερ καί Μουσσολίνι, ζήτησε άπεριόριστες έξουσίες γιά νά καταστείλει τό έπαναστατικό κίνημα.

Κάτω άπ' αὐτές τίς συνθήκες, ή δεξιά κυβέρνηση, ἔχασε τίς έκλογές τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1936. Τήν έποχή έκείνη ή CNT δέν εἶχε ζητήσει άπό τούς έργάτες νά μή ψηφίσουν. Εἶχε γίνει σιωπηρά κατανοητό, ὅτι τά μέλη τής CNT θά ψήφιζαν τά φιλελεύθερα – άριστερά κόμματα πού εἶχαν ὑποσχεθεῖ ὅτι θά άποφυλάκιζαν τούς πολιτικούς κρατούμενους. Ό Σαντιγιάν ἔζησε αὐτά τά τραγικά γεγονότα καί σημείωνε πόσο περιορισμένη ἦταν αὐτή ή «νίκη»:

«Οί άριστεροί, οί όποῖοι γύρισαν στήν έξουσία, χάρη σέ μᾶς, μέ μικρή πλειοψηφία, παρέμεναν άκόμη τυφλοί μπροστά στόν φασιστικό κίνδυνο. Οὔτε οί έργάτες, οὔτε οί άγρότες κέρδισαν τίποτε, έκτός άπό τήν άποφυλάκιση τών κρατουμένων. Ή πραγματική έξουσία ἔμενε στά χέρια τών φασιστών καπιταλιστών, τής έκκλησίας καί τής στρατιωτικής κάστας πού προετοίμαζαν πυρετωδώς καί άνοιχτά τό πραξικόπημα, γιά τή βίαιη άνατροπή τών δημοκρατών καί σοσιαλιστών πολιτικών οί όποῖοι κατέλαβαν νόμιμα τήν έξουσία στίς έκλογές τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1936». («Γιατί Χάσαμε Τόν Πόλεμο», σελ. 38).

Οί φασίστες φυσικά, δέν άποδέχτηκαν τή *«λαική ἐτυμηγορία»*. 'Ενώ ἤξεραν ὅτι οί δημοκρατικοί ρεφορμιστές ἦταν πρόθυμοι ὅσο κι αὐτοί νά άναχαιτίσουν τήν κοινωνική έπανάσταση, δέν εἶχαν έμπιστοσύνη στήν ίκανότητα τής «άριστερής» κυβέρνησης νά πραγματοποιήσει τήν πρόθεσή της. Γι' αὐτόν τό λόγο οί φασίστες ἤθελαν τήν άνατροπή της. Πολύ πρίν άπό τίς έκλογές, στή διάρκεια τοῦ δημοκρατικοῦ καθεστώτος, οί φασί-

στες συνομωτοῦσαν καί ὀργάνωναν μαζική στρατιωτική ἐπίθεση γιά τήν ἀνατροπή τῆς δημοκρατικῆς κυβέρνησης καί τήν ἐπιβολή στρατιωτικῆς δικτατορίας. Τό πραξικόπημα ἄρχισε στίς 19 Ἰούλη 1936.

Γιατί ἡ δημοκρατική κυβέρνηση ἀγνοοῦσε τόσον καιρό τόν φασιστικό κίνδυνο; Καί γιατί, ὅταν αὐτός ὁ κίνδυνος ἔγινε πραγματικότητα, ἡ δημοκρατική κυβέρνηση ἐνήργησε τόσο χαλαρά, γιά τήν ἄμυνά της καί τήν ἄμυνα τοῦ λαοῦ; Ὁ Κέζαρ Μ. Λορέντζο (ὁ γυιός ἑνός διακεκριμένου ἀγωνιστή τῆς CNT πού τό βιβλίο του εἶναι χρυσωρυχεῖο πληροφοριῶν) ἀπάντησε καθαρά σ' αὐτό τό ἐρώτημα:

«Ἡ Δημοκρατία, ξεπεράστηκε ἀπό τά γεγονότα. Ἀντιμέτωπη μέ τό φόβο τοῦ φασισμοῦ καί τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης, ἐπιτάχυνε ἀσυνείδητα καί τό φασισμό καί τήν κοινωνική ἐπανάσταση. Οἱ δημοκρατικοί στήν ἐξουσία... ἦταν οἱ μόνοι στήν Ἰσπανία πού δέν μπόρεσαν ἤ δέν ἤθελαν νά δοῦν τήν ἀμεσότητα τῆς ἐθνικῆς καταστροφῆς. Ἄφησαν τούς ἑαυτούς τους νά ἐξαπατηθοῦν ἀπό τούς στρατηγούς. Μετά τή στρατιωτική ἐξέγερση ἀρνήθηκαν νά δώσουν ὅπλα στούς ἐργάτες καί πίστευαν ὅτι θά μποροῦσαν νά διαπραγματευθοῦν μέ τούς φασίστες συνωμότες. Στήν πραγματικότητα, φοβόταν, πάνω ἀπό ὅλα τόν ἐρχομό τῆς προλεταριακῆς κοινωνίας καί ἐνήργησαν γιά τήν καταστροφή τῶν ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων (CNT-FAI), πού μισοῦσαν. Ἀλλά ἡ φοβερή ἀντίδραση τῶν μαζῶν σάρωσε τούς φασίστες ἀπο τή μισή Ἰσπανία καί τσάκισε τή νομιμότητα τῶν δημοκρατικῶν. Ἀπό τή μιά μεριά ὁ θρίαμβος τῆς ἀντίδρασης, ἀπό τήν ἄλλη ὁ θρίαμβος τοῦ σοσιαλισμοῦ....»(σελ. 241)

Ἡ ἐπανάσταση τῆς 19 τοῦ Ἰούλη 1936 σήμανε τήν ὀξύτερη φάση μιᾶς διπλῆς διαδικασίας. Ἀπό τή μιά μεριά, τόν οἰκονομικό καί πολιτικό ἐκφυλισμό τῆς Ἰσπανίας, ὀφειλόμενο στήν ἀνικανότητα, πρῶτα τῆς μοναρχίας καί ὕστερα τῆς Δημοκρατίας, νά πραγματοποιήσουν θεμελιώδεις ἀλλαγές, πού δέν μποροῦσαν νά πραγματοποιηθοῦν χωρίς νά καταστρέψουν τά προνόμια, τά ὁποῖα ὑπεράσπιζε ἡ Δημοκρατία. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ὑπῆρχε ἡ συνεχής καί διαρκῶς αὐξανόμενη δραστηριότητα τοῦ ἰσχυροῦ ἀναρχοσυνδικαλιστικοῦ κινήματος. Τό πνεῦμα τῆς λαϊκῆς δυσαρέσκειας, ἀποκρυσταλλωμένο ἀπό τή συνεχή ζή-

μωση τῆς CNT, ἐκφράστηκε μέ τήν αὐξανόμενη ἔνταση καί διεύρυνση τῶν στόχων τῶν ἐξεγέρσεων, πού τράνταξαν τά θεμέλια τῆς ἐκμεταλλευτικῆς κοινωνίας.

* * * *

Ἡ Ἀντεπανάσταση καί ἡ Καταστροφή τῶν Κολλεκτίβων

Ἀπό τόν Σάμ-Ντόλγκοφ

Πρίν καί μετά τήν 19 τοῦ Ἰούλη, τό λάιτ-μοτίβ τῆς πολιτικῆς τῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης, ἄσχετα μέ τό πιό κόμμα βρισκόταν στήν ἐξουσία, ἦταν ἡ συντριβή τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Πάνω σ' αὐτό τό σημεῖο, συμφωνοῦσαν ὅλες οἱ φατρίες:

«Ἡ κυβέρνηση καί τά κόμματα ἄρχισαν τή μεγάλη τους ἐπίθεση ἐνάντια στή CNT. *Ξαναμοντάρισαν μέ ὑπομονή τό κράτος, ἀναδιοργάνωσαν τήν τακτική ἀστυνομία, καί ἐξόπλισαν ἕνα στρατό κλασικοῦ τύπου. Ταυτόχρονα δέν ἔδιναν οἰκονομική βοήθεια στίς βιομηχανικές καί ἀγροτικές κολλεκτίβες, ἀφήνοντάς τες νά ὑποφέρουν ἀπό ἔλλειψη κεφαλαίου... Προσπαθοῦσαν νά ἐπιστρέψουν τά ἀγαθά και τή γῆ στούς πρώην ἰδιοκτῆτες, νά σαμποτάρουν, μέ ὅλα τά μέσα, τό μετασχηματισμό τῆς οἰκονομίας. Ταυτόχρονα ἀρνιόταν συστηματικά νά ἐξοπλίσουν τίς φάλλαγγες τῆς CNT καί μέ ἐντατική προπαγάνδα ἔστρεψαν τήν κοινή γνώμη ἐνάντια «στίς ἀνεύθυνες, ἀνεξέλεγκτες ὁμάδες τῆς* CNT-FAI». (Λορέντζο, σελ. 244).

Ἡ συμμαχία τῶν κομμάτων ἐνάντια στήν κοινωνική ἐπανάσταση δέν αὐτοσχεδιάστηκε. Μονταριζόταν ἀπό πολύ καιρό. Ἡ συμμετοχή τῶν ἀναρχικῶν στό ἀντιφασιστικό μέτωπο καί ἡ ὀργάνωση τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν κολλεκτίβων, ἔγινε ἀνεκτή μέ πολύ διστακτικότητα, ἀπ' αὐτά τά στοιχεῖα. Δέν ἔβλεπαν ἐναλλακτική λύση. Πολλοί ἀπ' αὐτούς προτιμοῦσαν τή νίκη τοῦ Φράνκο, ἀπό τήν ἐπικράτηση τῆς κοινωνικῆς Ἐπανάστασης. Δέν μποροῦσαν ὅμως νά διακινδυνεύουν μιά πρόωρη κατά μέτωπο ἐπίθεση, δεδομένης τῆς κατάστασης καί τῆς δύναμης τῆς CNT-FAI.

Ἡ Ἀντεπανάσταση στήν Καταλωνία

Ἡ πρώτη προδοτική κίνηση γιά τήν ἐξασθένιση τῆς θέσης τῆς CNT-FAI ἄρχισε ἀπό τήν Τζενεραλιντάντ (ἡμιαυτόνομη κυβέρνηση τῆς Καταλωνίας), πρίν ἀπό τό φασιστικό πραξικόπημα τῆς 19ης τοῦ Ἰούλη. Ὁ Πρόεδρός της, Λουίς Κόμπανυς, ἤξερε ὅτι ἡ κυβέρνηση δέν μποροῦσε νά νικήσει τούς φασίστες χωρίς τή βοήθεια τῆς CNT. Ἡ CNT-FAI δέχθηκε νά συνεργαστεῖ σ' ἕνα ἑνωμένο μέτωπο μέ ὅλες τίς ἀντιφασιστικές δυνάμεις, ἐνάντια στόν κοινό ἐχθρό. Ὅταν ὅμως ζήτησε νά ἐξοπλιστοῦν οἱ ἐργάτες, ἡ Τζενεραλιντάντ ἀρνήθηκε μέ τό πρόσχημα ὅτι δέν εἶχε ὅπλα. Ὅταν οἱ ἐργάτες πῆραν 200 τουφέκια, καί ἄλλο πολεμικό ὑλικό ἀπό δύο πολεμικά πλοῖα, ὁ διευθυντής τῆς ἀστυνομίας ζήτησε τήν ἐπιστροφή τῶν ὅπλων στήν κυβέρνηση. Ἡ Τζενεραλιντάντ ἔδινε πρόθυμα ὅπλα στήν ἀστυνομία της καί στήν πολιτοφυλακή, ἀλλά ἀρνήθηκε πολλές φορές νά ἐξοπλίσει τούς ἐργάτες. Τό πνεῦμα τῆς ἀπελπισίας καί τό αἴσθημα τῆς τραγωδίας παρουσιάζονται γραφικά ἀπό τόν Σαντιγιάν:

«Ἀκόμη καί τό μετριοπαθές αἴτημά *μας γιά χίλια τουφέκια ἀπορρίφτηκε... Τά μεσάνυχτα, τῆς προηγούμενης ἀπό τό πραξικόπημα ἡμέρας, ὁ στρατηγός Ἀραγκουέν, διοικητής τῆς πολιτοφυλακῆς, συνάντησε στήν αἴθουσα ἀναμονῆς τοῦ Προέδρου τόν Κόμπανυς νά διαπραγματεύεται μέ μιά ἀντιπροσωπεία τῆς CNT, ἡ ὁποία ζητοῦσε νά δοθοῦν στούς ἐργάτες τουλάχιστον τά μισά ὅπλα τῆς ἀστυνομίας. Ὁ Κόμπανυς ὑποσχόταν μέ ἀοριστίες ὅτι «ὅταν ἔρθει ἡ στιγμή, θά χορηγήσει ἀμέσως ὅπλα». Ὁ Ντουρροῦτι τόν διέκοψε: «Πρέπει νά δράσουμε. Δέν ὑπάρχει καιρός γιά κούφια λόγια. Δέν ἔχουμε τή διάθεση νά σφαχτοῦμε ἀπό τούς φασίστες, ἀπό ἔλλειψη ὅπλων, γιά νά ἱκανοποιήσουμε ἕναν πεισματάρη πολιτικό. Ἀπό δῶ καί μπρός, ἡ CNT καί ἡ FAI θά διευθύνουν τόν ἀγώνα!...*

Ὀργανώσαμε πλήρως τήν ἄμυνα τῆς Βαρκελώνης. Οἱ ἔνοπλες ἐργατικές πολιτοφυλακές τῆς CNT-FAI περιπολοῦσαν στούς δρόμους καί ἔλεγχαν ὅλα τά στρατηγικά σημεῖα. Τά ὁδοφράγματα ἦταν ἕτοιμα... ἀλλά ἡ ἀστυνομία τῆς Τζενεραλιντάντ κτυποῦσε τίς περιπόλους μας. Ἐπανειλημένα τηλεφωνήματα

γιά πληροφορίες σχετικά μέ τήν τύχη τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου συντρόφου πού πιάστηκε γιά ὁπλοφορία δέν ἔπερναν ἀπάντηση..... Δέν εἶναι ὑπερβολή νά ποῦμε ὅτι ἔπρεπε νά συντονίσουμε τίς προσπάθειές μας γιά νά ὑπερασπιστοῦμε ἀπό τήν ἀστυνομία, ἡ ὁποία προσπαθοῦσε νά κατασχέσει καί τά λίγα ὅπλα πού εἴχαμε». ('Αναφέρεται ἀπό τόν 'Αμπέλ-Πάζ, σελ. 281).

'Ο Σαντιγιάν ἀναφέρει ὅτι:

«Τά τουφέκια πού πήραμε ἀπό τά πλοῖα, τά περίστροφα καί τά ἄλλα ὅπλα πού κατορθώσαμε νά μαζέψουμε ἤ νά κατασχέσουμε καί τά χίλια μικρά καί παλιά ὅπλα πού μᾶς ἔδωσε ἡ Τζενεραλιντάντ ἦταν ὅλα τά ὑπάρχοντά μας γιά νά πολεμήσουμε 35.000 πάνοπλους φασίστες....»[3] (*«Γιατί χάσαμε τόν πόλεμο»*, σελ. 43).

Στίς 17 τοῦ 'Ιούλη, δύο μέρες πρίν ἀπό τήν ἐξέγερση τοῦ Φράνκο, ἡ κυβερνητική λογοκρισία ἀπαγόρευσε τή δημοσίευση στήν *«'Εργατική 'Αλληλεγγύη»* ἑνός μανιφέστου μέ ζωτικές ὁδηγίες γιά τήν ἄμυνα τῆς Βαρκελώνης καί τήν ἐνθάρρυνση τῶν ἐργατῶν. Τό ἀπόγευμα, ἡ 'Επιτροπή περιοχῆς τῆς FAI ἀναγκάστηκε νά τυπώσει τό μανιφέστο σ' ἕνα χειροκίνητο τυπογραφεῖο καί νά τό μοιράσει σ' ὁλόκληρη τήν πόλη καί τά προάστια.

Δυό μέρες, μετά τή συντριβή τῶν φασιστῶν ἀπό τούς ἐργάτες, ὁ Κόμπανυς ἄλλαξε ἀπότομα διαθέσεις καί κάλεσε ἀντιπροσωπεία τῆς CNT-FAI γιά νά συζητήσουν γιά τήν κατάσταση. 'Αντιλαμβανόταν ὅτι ἡ CNT κυριαρχοῦσε στήν Καταλωνία, ὅτι ἡ κυβέρνησή του ἦταν ἀδύνατη καί προσφέρθηκε νά παραιτηθεῖ. Ἄν ἡ C.N.T. τό ἐπιθυμοῦσε, θά παρέμενε στήν ἐξουσία σάν ὑπηρέτης τῶν ἐργατῶν καί τοῦ ἑνωμένου μετώπου τῶν ἀντιφασιστικῶν κομμάτων. 'Η προσφορά του νά παραμείνει στήν ἐξουσία ἔγινε μέ ἀφέλεια δεκτή. 'Ο Κόμπανυς ἦταν ἕνας ὑποκριτής:

3 'Από τό φόβο τῆς ἐπανάστασης, ἡ Τζενεραλιντάντ ἐξόπλιζε μόνο τίς δυνάμεις της (ἀστυνομία, πολιτοφυλακή) καί στεροῦσε τά ὅπλα ἀπό τή CNT-FAI. 'Αρκετά ὅπλα γιά τήν καταστολή τῆς φασιστικῆς ἐξέγερσης πάρθηκαν ὅταν οἱ ἀγωνιστές τῆς CNT-FAI κατέλαβαν τούς στρατῶνες τοῦ πυροβολικοῦ Σάν 'Αντρές καί ἄλλες ἀποθῆκες.

«Χειραγωγοῦσε τά πράγματα μέ τέτοια ἐπιδεξιότητα, ὥστε σιγά-σιγά ἀναδιοργάνωσε τά νόμιμα ὄργανα καί τήν ἐξουσία τοῦ κράτους καί περιόρισε τίς ἐπαναστατικές ἐργατικές ὀργανώσεις σέ de-facto μαριονέτες τῆς κυβέρνησής του» (Πάζ, σελ. 183.)

Τό καινούργιο Συμβούλιο τῆς Τζενεραλιντάντ, πού σχηματίστηκε στίς 26 Σεπτέμβρη 1936 σήμαινε στήν πραγματικότητα τόν σφετερισμό τῶν ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων ἀπό τήν Κυβέρνηση τοῦ Κόμπανυς. Τό περίφημο *«Διάταγμα Κολλεκτιβοποίησης»* (24 Ὀκτώβρη 1936) νομιμοποιοῦσε παραπειστικά τά ἐπιτεύγματα τῆς ἐπανάστασης καί στήν πραγματικότητα ἐπέβαλε τήν ἐξουσία τῆς κυβέρνησης νά ρυθμίζει ἤ καί νά διαλύει τίς κολλεκτιβοποιημένες βιομηχανίες καί τίς ἀγροτικές κολλεκτίβες τῆς Καταλωνίας.

Ὁ Συνασπισμός Καμπαλέρο-Κομμουνιστῶν τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας Διαλύει τήν Ἐπανάσταση

Ἡ ἀντεπαναστατική προδοσία τῶν κομμουνιστῶν στόν Ἰσπανικό ἐμφύλιο πόλεμο ἔχει πολύ σωστά τονιστεῖ καί δέν εἶναι ὑπερβολή. Ὁ συνασπισμός ὅμως τῶν κομμουνιστῶν καί σοσιαλιστῶν καί τοῦ ἡγέτη τους Καμπαλέρο (ἀρχιτέκτονα τῆς ἀντεπανάστασης) σπανίως ἀναφέρεται.

Ἡ κυβέρνηση Καμπαλέρο ἀνέβηκε στήν ἐξουσία στίς 8 Σεπτέμβρη 1936, παραιτήθηκε στίς 15 τοῦ Μάη τοῦ 1937 καί ἀκολούθησε ἡ κυβέρνηση τοῦ κομμουνιστή Νεγκρίν[4]. Ἡ διακοπή τῆς συνεργασίας τοῦ Καμπαλέρο μέ τούς κομμουνιστές δέν ὀφειλόταν στό ἀντεπαναστατικό τους πρόγραμμα οὔτε στίς ἀγριότητές τους ἐνάντια στούς ἀναρχικούς καί ἄλλες διαφωνοῦσες ὁμάδες. Παρακινήθηκε ἀπό τόν βάσιμο φόβο ὅτι, στό τέλος, οἱ κομμουνιστές θά κυριαρχοῦσαν στό σοσιαλιστικό κόμμα. Κατά τή διάρκεια τῆς διοίκησής τους ὁ Καμπαλέρο καί

4. Ὁ Νεγκρίν ἦταν μέλος καί τῆς κυβέρνησης Καμπαλέρο

οἱ συμμαχοί του, πρωτοστάτησαν στή διάλυση τῶν Ἰσπανικῶν ἀντιεξουσιαστικῶν κολλεκτίβων. Μία ἀπό τίς καλύτερες μελέτες αὐτῆς τῆς πλευρᾶς τῆς Ἰσπανικῆς τραγωδίας εἶναι τό ἔργο τοῦ Μπάρνετ Μπολότεν *«Τό Μεγάλο Καμουφλάζ»* (Λονδίνο 1961). Οἱ παρακάτω παράγραφοι συνοψίζουν τό κρίσιμο αὐτό σημεῖο.

Οἱ σχέσεις τοῦ Καμπαλέρο μέ τή CNT-FAI πρίν ἀπό τόν ἐμφύλιο πόλεμο χαρακτηριζόταν σχεδόν ἀπό συνεχεῖς προστριβές. Λίγο πρίν ἀπό τόν ἐμφύλιο πόλεμο, στίς 24 Ἀπρίλη 1936 ἡ *«Ἐργατική Ἀλληλεγγύη»* (ὄργανο τῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν) χαρακτήριζε τόν Καμπαλέρο *«δικτάτορα, σέ ἐμβρυακή μορφή»*, ὁ ὁποῖος ἀπέβλεπε *«στήν ἀπόλυτη ἡγεμονία τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, τήν ἄλλη μέρα ἀπό τή νικηφόρα ἐξέγερση τῶν ἐργαζομένων τάξεων»* (Μπολότεν σελ 154).

Ἀντίθετα, τούς μῆνες πρίν ἀπό τόν ἐμφύλιο πόλεμο, οἱ ἐπίσημες σχέσεις ἀνάμεσα στήν ἀριστερή πτέρυγα τῶν σοσιαλιστῶν καί τό κομμουνιστικό κόμμα ἦταν σχεδόν φιλικές. Ὁ Καμπαλέρο, Γενικός Γραμματέας τότε τῆς UGT καί πραγματικός ἡγέτης τοῦ *«Κινήματος τῆς Σοσιαλιστικῆς Νεολαίας»*, ἐκθείαζε τή συγχώνευση τῶν σοσιαλιστικῶν καί κομμουνιστικῶν συνδικαλιστικῶν ὁμοσπονδιῶν, καθώς καί τήν ἕνωση τῶν ὀργανώσεων τῶν δύο νεολαιῶν. Τό Μάρτη τοῦ 1936, τό τμῆμα τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος τῆ Μαδρίτης, μέ ἡγέτη τόν Καμπαλέρο, πρότεινε τή συγχώνευση τοῦ σοσιαλιστικοῦ καί τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1936, ὁ Καμπαλέρο κάλεσε τούς σοσιαλιστές καί τούς κομμουνιστές νά μποῦν στήν κυβέρνησή του, πράγμα πού ἔγινε. Νωρίτερα, εἶχε εἰσπράξει τούς ἐπαίνους τοῦ ἡγέτη τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος Χοσέ Ντιάζ σάν *«ἕνας πού πλησιάζει πολύ στόν ἐπαναστατικό δρόμο, τό δρόμο τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καί τῆς κομμουνιστικῆς διεθνοῦς»* (Μπολότεν, σελ. 105).

Στίς 19 Ἰούλη 1936, οἱ ἐξουσίες τῆς ἀστυνομίας σαρώθηκαν ἀπό τό διπλό κτύπημα τῆς στρατιωτικῆς ἐξέγερσης καί τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης. Τό πραξικόπημα τῶν φασιστῶν κατεστάλει βασικά ἀπό τήν ἐπιδεξιότητα καί εὐφυΐα τῶν ἀγωνιστῶν. Τό κράτος ἄρχισε σιγά-σιγά νά στρέφεται ἐνάντια στούς ἐργαζόμενους ἀγωνιστές. Σ' αὐτό τό θέμα συμφωνοῦσαν οἱ

κομμουνιστές, σοσιαλιστές καί δημοκρατικοί. 'Απείθαρχοι άγωνιστές άφοπλιζόταν καί στέλλονταν στή φυλακή. Ή κυβέρνηση άνελάμβανε τήν τήρηση τής δημόσιας τάξης στό ένα μέρος μετά τό άλλο. Τήν έποχή τής κυβέρνησης Καμπαλέρο χιλιάδες κατατάχθηκαν στήν Πολιτοφυλακή. Τό Σεπτέμβρη τοῦ 1936 όταν σχηματίστηκε ή κυβέρνηση Καμπαλέρο ύπῆρχαν 15.600 άστυνομικοί (καραμπινιέροι) σ' όλόκληρη τήν Ισπανία. Τόν 'Απρίλη τοῦ 1937, ό άριθμός έφθασε στούς 40.000 στή Δημοκρατική Ισπανία (ή έκτασή της ἦταν περίπου ή μισή όλόκληρης τής Ισπανίας) (Μπολότεν, σελ. 170).

Τό Δεκέμβρη τοῦ 1936, ή κυβέρνηση Καμπαλέρο, ὕστερα άπό συμφωνία μέ τό κομμουνιστικό κόμμα, έξέδωσε διάταγμα γιά τή διάλυση τῶν αὐτόνομων έπαναστατικῶν έπιτροπῶν και τήν άντικατάστασή τους άπό δημοτικά καί έπαρχιακά κυβερνητικά συμβούλια, όπου άντιπροσωπευόταν όλα τά κόμματα τοῦ λαικοῦ μετώπου καί συνδικάτα. Ή διοίκηση τοῦ Καμπαλέρο ἦταν άποφασισμένη νά διαλύσει όλα τά έπαναστατικά όργανα πού άσκοῦσαν κρατικές λειτουργίες. Ή έφημερίδα τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος «Claridad» (19 Φλεβάρη 1937) καί τό όργανο τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος «Mundo Obrera» (25 Δεκέμβρη 1936) καταφερόταν ένάντια στίς έπιτροπές, σάν έμπόδια στή κρατική έξουσία. Ή τελευταία έγραφε:

«Δέν ὑπάρχει άμφιβολία ότι τή στιγμή αὐτή, (τά σώματα αὐτά πού δημιουργήθηκαν στήν άρχή τοῦ έμφυλίου πολέμου στίς πόλεις καί στά χωριά)... έμποδίζουν πάρα πολύ τό κυβερνητικό έργο» (Μπολότεν, σελ. 167).

Σύμφωνα μέ τούς κομμουνιστές, τούς σοσιαλιστές καί τούς δημοκρατικούς, έπρεπε νά άφαιρεθεῖ ή έξουσία τῶν έπαναστατικῶν έπιτροπῶν στά κολλεκτιβοποιημένα έργοστάσια, είδικά στίς βασικές βιομηχανίες, καί στίς άγροτικές κολλεκτίβες. Ή έθνικοποίηση κτυποῦσε τήν άριστερή πτέρυγα τής έπανάστασης στό πιό εὐαίσθητο σημεῖο τής έξουσίας της καί ταυτόχρονα έθετε τίς άγροτικές καί βιομηχανικές έπιχειρήσεις κάτω άπό τόν κρατικό έλεγχο. Στίς 3 τοῦ Μάρτη τοῦ 1937, ή *«'Εργατική 'Αλληλεγγύη»* διαμαρτυρόταν ότι:

«Αὐτοί οί άντιδραστικοί.... άπολαμβάνοντας άνήκουστη κρατική βοήθεια προσπαθοῦν νά καταλάβουν μέ έφοδο τίς

κολλεκτιβοποιημένες περιουσίες, μέ σκοπό νά θέσουν τέλος στήν άγροτική έπανάσταση».

'Η άντεπαναστατική καμπάνια, πού άρχισε λίγες έβδομάδες πρίν άπό τά έπαναστατικά γεγονότα τῆς 19ης 'Ιούλη 1936, ένισχύθηκε μεταξύ τοῦ Δεκέμβρη 1936 καί άνοιξης τοῦ 1937. Προετοιμαζόμενοι γιά τό τελικό πλήγμα έκαναν ό,τι μποροῦσαν γιά νά ύποσκάψουν τό γόητρο τῆς CNT-FAI καί νά σαμποτάρουν τά έπαναστατικά έπιτεύγματα.

'Η πρώτη μεγάλη έπίθεση ένάντια στίς άγροτικές κολλεκτίβες (Μάρτης 1937) έξαπολύθηκε στήν περιοχή τῆς Λεβάντε άνάμεσα στήν 'Αλικάντε καί στή Μούρσια. 'Επικεφαλῆς βρισκόταν καραμπινιέροι, πολιτοφύλακες, ειδική άστυνομία, (Assault Guards) καί άλλες άστυνομικές δυνάμεις, μέ στρατιωτική διάρθρωση, μέ τμήματα πυροβολικοῦ καί έξοπλισμένες άπό τήν κυβέρνηση μέ άφθονα όπλα καί τάνκς (18 τάνκς στή Γκάντια καί 13 στήν 'Αλφόρα). 'Η τόσο άνίκανη,νά πολεμήσει τούς φασίστες στό μέτωπο, Δημοκρατία, άντιστάθμιζε τήν άνικανότητά της μέ άνανδρες έπιθέσεις στίς κολλεκτίβες, στό έσωτερικό μέτωπο.

Οί χωρικοί περίμεναν αύτή τήν έπίθεση καί είχαν προετοιμάσει, όσο μποροῦσαν, τήν άντίστασή τους. Δέν είχαν τάνκς καί πολεμοῦσαν μέ παλιά πιστόλια καί δύο παλιά κανόνια. 'Η κυβέρνηση είχε σκοπό νά καταλάβει, στήν άρχή, τά στρατηγικά χωριά Τουλέρα καί 'Αλφόρα. 'Ολόκληρη όμως ή περιοχή ξεσηκώθηκε καί οί γειτονικοί άγρότες έξοπλίστηκαν μέ κυνηγετικά όπλα καί συγκεντρώθηκαν γιά νά άπωθήσουν τούς εισβολεῖς. Οί περιφερειακές όμοσπονδίες τῆς Χατίβα, Καρκαγκέντε, Γάντια καί Σουέκα ένωσαν τίς δυνάμεις τους καί όργάνωσαν τό *«μέτωπο τῆς Γάντια».* Οί χωρικοί τῆς Καταρόχα, Λίρια, Μονκάντα, Πατέρνα καί Μπουριάνα ίδρυσαν τό *«μέτωπο τῆς Βιλανέσα».* 'Η μάχη κερδίθηκε άπό τούς κολλεκτιβιστές, όταν οί άγρότες ένισχύθηκαν άπό δύο άντιεξουσιαστικά τάγματα καί

5 'Η καταστροφή τῶν άγροτικῶν κολλεκτίβων περιγράφεται άπό τόν Λεβάλ (*«'Αντιεξουσιαστική 'Ισπανία»,* σελ. 367-377) Βλέπε, έπίσης, στόν Πειράτς (*«Οί άναρχικοί στήν 'Ισπανική Πολιτική Κρίση»,* Κεφάλαια XV καί XVI).

ἀπό δύο τάγματα τῆς «*Ὁμοσπονδιακῆς Φάλαγγας*» τῆς CNT, τά ὁποῖα ἔσπευσαν ἀπό τό μέτωπο Τερουέλ-Σεγκόρμπε, νά βοηθήσουν τούς χωρικούς.

Ἡ μάχη στήν Καλέρα, περιοχή τῆς Λεβάντε, κράτησε τέσσερεις μέρες, ὁπότε ἡ κυβέρνηση, ἀνίκανη νά ἐπιτύχει τό σκοπό της, ἐπιτέθηκε πρός ἄλλη κατεύθυνση: πρός τή Σέλα. Μέ τήν ἐπέμβαση τῆς CNT σταμάτησε τελικά τό πῦρ. Ἔγινε ἀνταλλαγή αἰχμαλώτων καί ὅπλων ἀνάμεσα στίς δύο παρατάξεις. Ἡ συμφωνία ὅμως παραβιάστηκε ἀπό τήν κυβέρνηση καί ἕνας ἀριθμός αἰχμαλώτων (μεταξύ τῶν ὁποίων πολλά νεαρά ἄτομα) ἀπολύθηκαν πολύ ἀργότερα. Παρ' ὅλον ὅτι οἱ σύντροφοί μας ὑπέστησαν τίς συνέπειες, οἱ κολλεκτίβες δέν εἶχαν διαλυθεῖ. Ἀντίθετα, βγῆκαν ἐνισχυμένες ἀπό τή σύγκρουση. Ὅλες οἱ μαρτυρίες ἀποδεικνύουν ὅτι σχεδιαζόταν μυστικά ὁλόκληρη ἐπιχείρηση ἀπό τούς σοσιαλιστές τῆς δεξιᾶς πτέρυγας (εἰδικά ἀπό τόν ὑπουργό πολέμου Πριέτο) καί τούς κομμουνιστές, οἱ ὁποῖοι εἶχαν συμμαχήσει προσωρινά, πάνω στό συγκεκριμένο αὐτό θέμα.

Ἔτσι συνεχιζόταν ὁ πόλεμος ἐνάντια στούς φασίστες καί ἡ ἀντεπανάσταση ἐνάντια στίς κολλεκτίβες. Τό κεντρικό σημεῖο βρισκόταν στήν Καταλωνία. Ἐκεῖ τά κέρδη τῆς ἐπανάστασης εἶχαν διασωθεῖ καί οἱ ἔνοπλοι ἐργάτες ἀντιτίθενταν στήν παλινόρθωση τοῦ κράτους. Ἐδῶ ἐπίσης τό PSUC ἦταν ἀποφασισμένο νά θέσει τέρμα στήν ἐπανάσταση. Ἡ ἐπιχείρηση ἔγινε τό Μάη τοῦ 1937. Ὁ συνασπισμός ἐξαπέλυσε τήν ἐπίθεσή του στή Βαρκελώνη, στό προπύργιο τοῦ ἀναρχισμοῦ, μέ τό πρόσχημα ὅτι τό κεντρικό τηλεφωνικό κέντρο πρέπει νά παύσει νά ἐλέγχεται ἀπό τή CNT. Μποροῦσε νά βρεθεῖ καί ὁποιοδήποτε ἄλλο πρόσχημα.

Στίς μέρες πού ἀκολουθοῦσαν τήν Πρωτομαγιά, ἄρχισε συστηματικά ἡ καταδίωξη τῶν συντρόφων μας σέ μαζική κλίμακα καί τό χάσιμο τῶν θέσεών μας σ' ὅλα τά μέτωπα. Τά πολιτικά κόμματα, σέ συμμαχία μέ τόν πρόεδρο τῆς κυβέρνησης τῆς Καταλωνίας Κόμπανυς (ὁ ὁποῖος στράφηκε πλέον ἀνοιχτά ἐνάντια στούς ἀναρχικούς) ἔδιωξαν ὅλους τούς συντρόφους μας ἀπό τίς πιό σημαντικές θέσεις. Οἱ σταλινικοί ἀνέλαβαν τόν ἔλεγχο τῆς ἀστυνομίας.

Ὁ κομμουνιστής ἠγέτης Κομορέρα ἔγινε ὑπουργός οἰκονομικῶν τῆς Καταλωνίας. Μή μπορώντας νά ὑποσκάψει τή μεγάλη ἐπιροή τῶν συνδικάτων τῆς CNT, ὁ Κομορέρα χρησιμοποίησε τίς ἀπεριόριστες ἐξουσίες του (σέ συμμαχία μέ τήν κεντρική κυβέρνηση) γιά νά σαμποτάρει τήν παραγωγή καί νά ρίξει τήν εὐθύνη στή CNT. Διάβρωσε στρατηγικές τοπικές ἐνώσεις καί ἐργοστάσια μέ τήν διείσδυση κομμουνιστῶν καί προσπάθησε νά ἀποκαταστήσει τούς καπιταλιστές στόν ἔλεγχο τοῦ συστήματος μεταφορῶν τῆς Βαρκελώνης καί σέ ἄλλες ἐπιχειρήσεις. Ὁ κατάλογος μέ τά σαμποτάζ καί τίς ἀγριότητες ἐνάντια στούς συντρόφους μας εἶναι ἀτέλειωτος καί συμβαδίζει μέ τήν ἀποκατάσταση τοῦ ἐλέγχου τοῦ κράτους.

Μετά τό πραξικόπημα τοῦ Μάη 1937 στή Βαρκελώνη, ὁ νεοδιορισμένος ὑπουργός γεωργίας κομμουνιστής Οὐρίμπε, κατέπληξε ὁλόκληρο τόν κόσμο δημοσιεύοντας ἕνα διάταγμα πού νομιμοποιοῦσε τίς ἀγροτικές κολλεκτίβες σ' ὁλόκληρη τήν Ἰσπανία, ἄσχετα μέ τόν τρόπο ὀργάνωσής τους. Στήν πραγματικότητα, αὐτό τό διάταγμα ἦταν μιά ἀπάτη, ἕνα καμουφλάζ τῶν σκοτεινῶν σχεδίων τοῦ ἀντεπαναστατικοῦ συνασπισμοῦ νά καταστρέψει τίς κολλεκτίβες καί νά ἐπιστρέψει τή γῆ στούς παλιούς ἀστούς γεωκτήμονες. Οἱ πράξεις τοῦ Οὐρίμπε ἀπέδειξαν καθαρά τίς προθέσεις του. Σέ ραδιοφωνικούς λόγους του, ὁ Οὐρίμπε συμβούλευε ἐπανειλημένα τούς χωρικούς νά μή μπαίνουν στίς κολλεκτίβες. Ἐγγυόταν τήν ἐπιστροφή τῆς γῆς στούς μικρούς καί μεσαίους ἀγρότες-ἰδιοκτῆτες. Ἀναδιοργάνωσε τήν ἀντεπαναστατική *«Ὁμοσπονδία Ἀγροτῶν Γεωκτημόνων»* τῆς Λεβάντε καί ἵδρυσε ἕνα ἀντεπαναστατικό ἑνωμένο μέτωπο. Μέ τό πρόσχημα ὅτι θά βοηθοῦσαν τίς ἀγροτικές κολλεκτίβες στό θερισμό (ὑπῆρχε σοβαρή ἔλλειψη ἐργατικῶν χεριῶν), *«ταξιαρχίες ἐφόδου»* ἀπό νεαρούς κομμουνιστές κατέκλυσαν τήν Καταλωνία καί τή Λεβάντε μέ σκοπό νά διεισδύσουν καί νά καταστρέψουν τίς κολλεκτίβες.

Ἡ μεγάλη ἐπίθεση γιά τήν καταστροφή τῶν κολλεκτίβων (Ἰούνιος 1937) ἐξαπολύθηκε ἐνάντια στίς κολλεκτίβες τῆς Ἀραγώνας, τήν ἐποχή τοῦ θερισμοῦ. Οἱ καραμπινιέροι, διοικούμενοι ἀπό κομμουνιστές, σταματοῦσαν τά φορτηγά πού μετέφεραν προϊόντα ἀπό διάφορες κολλεκτίβες καί ἔκαναν κατά-

σχεση τοῦ φορτίου τους. Λίγο ἀργότερα, οἱ καραμπινιέροι ἔκαναν ἐπιδρομές στίς κολλεκτίβες, καταστρέφοντας τό κάθε τί καί ἔκαναν κατασχέσεις ὅλων τῶν ἀντικειμένων ἀξίας, κάτω ἀπ' τήν καθοδήγηση τοῦ ὑπουργείου πολέμου.

Μέ τό πρόσχημα ὅτι ἑτοιμαζόταν μιά ἐπίθεση στό μέτωπο κινητοποίησαν πολλούς νέους. Τό ἴδιο καί σέ ἄλλα χωριά. Καί ἐνῶ αὐτοί οἱ ἄνθρωποι βάδιζαν πρός τό μέτωπο, στρατός ἀπό ἄλλες περιοχές, πού οὐδέποτε εἶχε πάει στό μέτωπο, ἐγκαθίστατο σέ στρατηγικά χωριά, ἀπ' ὅπου μποροῦσε νά ἐξαπολύσει τίς ἐπιθέσεις του. Αὐτά τά παράσιτα ἐφοδιασμένα μέ τρόφιμα περνοῦσαν τήν ἡμέρα τους παίζοντας *«πελότε»* (ἕνα βάσκικο παιχνίδι), ἐνῶ τό στάρι καταστρεφόταν στούς ἀγρούς ἀπό ἔλλειψη ἐργατικῶν χεριῶν.

Ὑπῆρχαν ὅμως καί χειρότερα. Τόν Ἰούλη τοῦ 1937, οἱ κολλεκτίβες δέχτηκαν ἐπίθεση ἀπό μηχανοκίνητες ταξιαρχίες τοῦ κανονικοῦ στρατοῦ, διοικούμενες ἀπό τόν περιβόητο, κομμουνιστή ἀξιωματικό Ἐνρίκε Λίστερ. Ὁ ἴδιος στρατός, ὅταν ἀντιμετώπισε τούς φασίστες στή Μπελτσίτε, τό ἔβαλε στά πόδια, σάν φοβισμένος λαγός.

Τό τριάντα τοῖς ἑκατό ἀπό τίς κολλεκτίβες καταστράφηκε ἐντελῶς. Στήν Ἀλκόρα ντέ Σίνκο, τό δημοτικό συμβούλιο πού διεύθυνε τήν κολλεκτίβα φυλακίστηκε. Γέροι συνταξιοῦχοι πετάχτηκαν ἔξω ἀπό τά γηροκομεῖα. Μαζικές συλλήψεις γινόταν καί σέ ἄλλες κολλεκτίβες· Μάς ντέ λά Μάτας, Μονζόν, Μπαρμπάστρο. Ἀποθῆκες, συνεταιριστικές ἀγορές, ἐγκαταστάσεις, γκρεμιζόταν καί καταστρέφονταν. Στήν *«Ἐθνική Ὁλομέλεια τῶν Ἀγροτῶν»* στή Βαλένσια, τόν Ὀκτώβρη τοῦ 1937, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀραγώνας ἔκαναν αὐτή τήν ἀναφορά (τήν ὁποία καί συνοψίζουμε):

«Περισσότεροι ἀπό 600 ὀργανωτές τῶν κολλεκτίβων ρίχτηκαν στίς φυλακές. Οἱ διορισμένες ἀπό τήν κυβέρνηση ἐπιτροπές πῆραν τίς ἀγορές τροφίμων, τή γῆ, τά ζωντανά καί τά ἐργαλεῖα καί τά ἔδωσαν πίσω στίς οἰκογένειες τῶν φασιστῶν ἤ τῶν ὕποπτων γιά φασισμό, ἀπό τούς ὁποίους, ἡ ἐπανάσταση, εἶχε ἀφαιρέσει τήν ἰδιοκτησία. Τά προϊόντα τοῦ θερισμοῦ ἀπαλλοτριώθηκαν καί διανεμήθηκαν κατά τόν ἴδιο τρόπο, περιλαμβανομένων ἀκόμη καί τῶν ζωντανῶν πού εἶχαν θρέψει οἱ

κολλεκτίβες. Σέ μερικά χωριά ὅπως στό Μπορντόν καί Καλασιέτε κατέσχεσαν ἀκόμη καί τούς σπόρους».

Τόσο μεγάλη ἦταν ἡ καταστροφή ὥστε ἡ Δημοκρατική Ἰσπανία ἀπειλήθηκε ἀπό ἔλλειψη ἀγαθῶν. Οἱ ἀντεπαναστάτες ἀποδείχτηκαν ἀνίκανοι νά ἀποκαταστήσουν τήν παραγωγή, καί, ἐνάντια στίς προθέσεις τους, ἀναγκάστηκαν νά σταματήσουν τίς λεηλασίες καί νά ἐπιτρέψουν τήν ἐπανίδρυση τῶν κολλεκτίβων. Παρ' ὅλον ὅτι μερικές κολλεκτίβες ξανάρχισαν νά λειτουργοῦν, τό κίνημα εἶχε ἤδη συντριβεῖ ἀμετάκλητα (ἀπαγόρευση, ἐθνικοποίηση, ἐπαναφορά τοῦ ἰδιωτικοῦ μονοπωλίου), μιά ἱστορική ἀγριότητα τήν ὁποία οἱ ὑποτιθέμενοι ἀντιφασίστες ἀντεπαναστάτες δέν θά μπορέσουν ποτέ νά ἀποτινάξουν.

IV. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Σ' αὐτή τήν ἐπιλογή κειμένων, ὁ Γκαστόν Λεβάλ, σκιαγραφεῖ τό πλαίσιο ἀναφορᾶς γιά μιά σωστή ἀξιολόγηση τῆς Ἱσπανικῆς Ἐπανάστασης: τίς ἐπικρατοῦσες συνθῆκες, τά εἰδικά ἐμπόδια πού περιόριζαν τούς στόχους της καθώς καί ἄλλους συντελεστές πού διαμόρφωσαν τό χαρακτήρα της. Ὁ Λεβάλ μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι ποτέ δέν πρέπει νά ξεχάσουμε τό γεγονός ὅτι ἡ ἀνολοκλήρωτη ἀντιεξουσιαστική κοινωνική ἐπανάσταση στήν Ἱσπανία, ἦταν στήν πραγματικότητα *«μισή ἐπανάσταση»*. Αὐτό τό γεγονός, ὄχι μόνο δέν ὑποβιβάζει, ἀλλά ἀντίθετα, ἐξυψώνει τά θαυμαστά της ἐπιτεύγματα.

Ὅπως καί ἄλλοι ἀξιόπιστοι ἱστορικοί, ὁ Λεβάλ παρουσιάζει τό τραγικό *δίλημα* τῶν Ἱσπανῶν ἀναρχικῶν. Τό ἀντιεξουσιαστικό κίνημα εἶχε ἀπελπιστικά παγιδευτεῖ ἀνάμεσα στή σκληρή ἐκλογή νά συνεργαστεῖ μέ τούς ἀντιφασίστες ἐχθρούς ἤ νά ἀναλάβει (τουλάχιστον μερικά) τήν ἱστορική εὐθύνη γιά τή νίκη τοῦ φασισμοῦ.

Περισσότερα ἀπό τριάντα χρόνια ἔχουν περάσει ἀπό τήν ἱσπανική τραγωδία καί ἀκόμη γίνεται συζήτηση γιά τό πῶς ἔδρασαν τότε οἱ ἀναρχικοί. Τόσο οἱ *«συνεργατιστές»*, πού εἶχαν ἐγκρίνει τή συμμετοχή τῶν ἀναρχικῶν στή δημοκρατική κυβέρνηση, ὅσο καί οἱ *«σκληροί»* ἀναρχικοί, πού ἀκόμα κατηγοροῦν τή CNT-FAI γιά τή συμμετοχή, δέν εἶναι σέ θέση νά ὑποδείξουν μιά ἱκανοποιητική πρακτική ἐναλλακτική λύση. Ἄσχετα μέ τό τί ἔπρεπε ἤ δέν ἔπρεπε νά κάνουν οἱ ἀναρχικοί, εἶναι φανερό ἕνα γεγονός: ὁ πόλεμος ἐνάντια στό φασισμό καί μαζί μ' αὐτόν ἡ Ἱσπανική Ἐπανάσταση, ἦταν βέβαιο ὅτι θά χανόταν, ὅπως εἶχε προβλέψει ὁ ἴδιος ὁ Λεβάλ.

Δέν ὑπάρχει ὅμως καμιά διαφωνία, σχετικά μέ τά δημιουργικά ἐπιτεύγματα τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ἀγροτικῶν κολλεκτίβων καί κοινωνικοποιημένων ἐπιχειρήσεων στίς πόλεις, κάτω ἀπό τήν ἐργατική αὐτοδιεύθυνση. Τά μαθήματα πού βγαίνουν ἀπό τά λάθη καί τούς θριάμβους τῆς Ἱσπανικῆς Ἐπανάστασης

ἔχουν παντοτινή ἀξία γιά τίς νέες γενεές πού ἀναζητοῦν καινούργιους δρόμους γιά τήν ἀνανέωση τῆς κοινωνίας.

* * * *

Τά Ὅρια τῆς Ἐπανάστασης[1]

Ἀπό τόν Γκαστόν Λεβάλ

Τά δημιουργικά ἐπιτεύγματα τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης πέρασαν ἀπαρατήρητα ὄχι μόνο λόγω τῆς συνομωσίας σιωπῆς τῶν ἐχθρῶν μας, ἀλλά πιό πολύ λόγω τοῦ ταυτόχρονου ἐμφυλίου καί διεθνοῦς πολέμου, πού κάλυψε ὁλόκληρο τό ἔδαφος τῆς Ἰσπανίας. Ὅλοι εἶχαν ἀπορροφηθεῖ ἀπό τό κυριότερο καί πιεστικό πρόβλημα, τόν πόλεμο.

Δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι αὐτό ἦταν τό πρόβλημα καί τῶν ἐπαναστατῶν καί τοῦ Ἰσπανικοῦ λαοῦ. Γιά τούς ἐργάτες, τούς ἀγρότες, τούς μικροαστούς, μέ λίγα λόγια γιά ὅλους, τό βασικό πρόβλημα ἦταν νά ἐμποδίσουν τή νίκη τοῦ Φράνκο. Οἱ ἀναρχικοί ἐπίσης, ἀντιμέτωποι μέ τόν φασιστικό κίνδυνο, τήν ἀπαγόρευση τοῦ ἐλεύθερου λόγου καί τοῦ δικαιώματος τῆς ὀργάνωσης, ἀντιμέτωποι μέ τίς ἀναπόφευκτες διώξεις ὅλων ἐκείνων πού δέν θά ὑποτασσόταν στή δικτατορία, ἀντιλήφθηκαν ὅτι ὅλοι ἔπρεπε νά ἑνωθοῦν ἐνάντια στό φασισμό. Τό πρωταρχικό πρόβλημα ἦταν ἡ καταπολέμηση τῶν φασιστῶν, στούς ὁποίους καί οἱ πιό τιποτένιες μεταρρυθμίσεις τῆς Δημοκρατίας φαινόταν τερατώδεις καί δέν θά τίς ἀνεχόταν.

Ἡ περιβόητη φράση τοῦ Ντουρρούτι, *«ἀποκηρύσσουμε τά πάντα ἐκτός ἀπό τή νίκη»*, συνοψίζει τή σκέψη πάρα πολλῶν ἀγωνιστῶν. Ἡ νίκη, γιά τήν ὁποία μιλοῦσε, ἦταν ἡ νίκη πάνω στόν φασισμό. Δυστυχῶς, τά πάντα, τά ὁποῖα ἀποκήρυξε, ἦταν ἡ ἴδια ἡ Ἐπανάσταση... Οἱ Ἰσπανοί ἀναρχικοί εἶχαν ὑποστεῖ μακροχρόνιες διώξεις. Καταδιωκόμενοι, ἐξορισμένοι, παράνομοι κάτω ἀπό τό καθεστώς τῆς μοναρχίας καθώς καί κάτω ἀπό τό καθεστώς τῆς Δημοκρατίας, ἤξεραν ὅτι κάτω ἀπό τόν φασισμό τά πράγματα θά ἦταν πολύ χειρότερα. Τό κίνημά

1. Ἀπό τό βιβλίο τοῦ Λεβάλ *«Οὔτε Φράνκο, Οὔτε Στάλιν»* σελ. 76-94

τους, τό όποῖο καί στά πιό σκοτεινά χρόνια δροῦσε σέ κάποιο βαθμό, θά καταστελόταν ἐντελῶς. Τά συνδικάτα θά διαλυόταν καί τό καλύτερο πού θά μποροῦσαν νά κάνουν, οἱ ἀναρχικοί, θά ἦταν νά προσκολληθοῦν στήν ἀμυδρή πιθανότητα μιᾶς φιλελεύθερης ἤ μοναρχικῆς κυβέρνησης. Μ' ἄλλα λόγια, τά πιεστικά προβλήματα τοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος θά χειροτέρευαν χιλιάδες φορές, σέ περίπτωση στρατιωτικῆς νίκης τοῦ φασισμοῦ.

Γι' αὐτόν τό λόγο, ὁ ὁποῖος ἦταν ἕνας μεταξύ πολλῶν ἄλλων, ὁ Γκαρθία Ὄλιβερ (ἐπικεφαλῆς τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς CNT) στίς 20 Ἰούλη 1936 δέχτηκε τήν προσφορά τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς καταλανικῆς κυβέρνησης Κόμπανυς νά ὀργανώσει ἕνα συμπαγές ἀντιφασιστικό μέτωπο. Ὁ Ὄλιβερ ἰσχυριζόταν ὅτι ἡ στιγμή δέν ἦταν κατάλληλη γιά ἐπανάσταση καί ὅτι τό πρῶτο μέλημα τῶν ἀναρχικῶν θά ἔπρεπε νά εἶναι τό σταμάτημα τῆς προέλασης τῶν φασιστικῶν στρατευμάτων πρός τήν Καταλωνία, ἀπελευθερώνοντας τήν Ἀραγώνα.

Πολλοί Ἰσπανοί ἀναρχικοί εἶχαν μιά διαστρεβλωμένη ἰδέα γιά τήν κατάσταση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἔλεγαν ὅτι τούς φασίστες δέν τούς νίκησε ὁ λαός τῆς Βαρκελώνης, ἀλλά ὅτι, περισσότερο ἀπό ὁποιαδήποτε ἄλλη πόλη τῆς Ἰσπανίας, τούς νίκησαν οἱ ἀναρχικοί καί μαζί μ' αὐτούς ἡ εἰδική ἀστυνομία (Assult Guards). Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ἀπό τήν πρώτη στιγμή, μέ τήν ἀριθμητική τους δύναμη καί μέ τό παράδειγμα τῆς πρωτοβουλίας καί τοῦ θάρρους τους, οἱ ἀναρχικοί ἦταν κύριοι τῆς Βαρκελώνης. Ὅπως φαινόταν εἶχαν τήν ὑποστήριξη τοῦ λαοῦ. Παντοῦ ἀκουγόταν ἡ κραυγή: *«Ζήτω ἡ CNT! Ζήτω ἡ FAI!»*. Ἀλλά μέχρι ποιό βαθμό, ἡ μπουρζουαζία, οἱ ἔμποροι, οἱ γραφειοκράτες, οἱ ὑπάλληλοι τῶν τραπεζῶν καί τῶν ἐμπορικῶν οἴκων καί τό σύνολο τῶν παρασιτικῶν καί μισο-παρασιτικῶν τάξεων (ὁ ἀριθμός τους ἔφθανε τόν ἀριθμό τῶν ἐργατῶν) ὑποστηρίζαν τή CNT-FAI; Σ' αὐτό τό ἐρώτημα πρέπει νά δοθεῖ ἀπάντηση.

Ἡ ὑποστήριξή τους ἦταν ἐπιφανειακή. Πολλοί ἀπ' αὐτούς ἐπαινοῦσαν τή CNT-FAI γιά τά μεγάλα της κατορθώματα. Αὐτό ὅμως δέν σήμαινε ὅτι αὐτοί συμφωνοῦσαν μέ τίς ἀρχές, τούς στόχους καί τίς κοινωνικές ἀντιλήψεις τῶν ἀναρχικῶν ὀργανώ-

σεων. Ὑπῆρχε ἕνα αἴσθημα εὐγνωμοσύνης. Οἱ δημοκρατικοί ὅμως ἐξακολουθοῦσαν νά εἶναι δημοκρατικοί, οἱ καταλανοί σεπαρατιστές, οἱ φιλελεύθεροι ἀστοί,οἱ σοσιαλιστές σοσιαλιστές καί οἱ ἀντιφασίστες μοναρχικοί περίμεναν ἕναν βασιλιά.

Μία μπερδεμένη κατάσταση πού φαινόταν πιό πολύπλοκη ἀπ' ὅτι ἦταν στήν πραγματικότητα. Στό τέλος τοῦ 1936 οἱ ἀναρχικοί ἀπορροφημένοι μέ τό ἐπαναστατικό πρόβλημα, ὑπεραπλοποιοῦσαν καί ὑποτιμοῦσαν τό πολιτικό πρόβλημα. Ἡ κοινωνική ἐπανάσταση θά σάρωνε τίς κατεστημένες ἐξουσίες καί τούς θεσμούς. Τά πολιτικά κόμματα ἔπρεπε νά ἐξαφανιστοῦν. Οἱ παρασιτικές τάξεις, μήν ἔχοντας τήν ὑποστήριξη τοῦ κράτους, θά κατέρρεαν. Καί ἐκεῖνο πού θά ἔμενε νά γίνει ἦταν ἡ ὀργάνωση τῆς νέας ἀναρχικῆς κοινωνίας.

Ἡ ἀναγκαιότητα ὅμως τοῦ πολέμου ἐνάντια στό φασισμό ἀνέτρεψε ἐντελῶς αὐτές τίς προσδοκίες . Τό κράτος ἐξακολουθοῦσε νά ὑπάρχει: ἡ κεντρική κυβέρνηση, ἡ κυβέρνηση τῆς Καταλωνίας καί ἄλλη κυβέρνηση στίς ἐπαρχίες τῶν Βάσκων. Ὅλες αὐτές οἱ κυβερνήσεις εἶχαν τή δική τους ἀστυνομία καί μερικές στρατιωτικές μονάδες. Οἱ δημοτικές ἀρχές, μέ τίς δικές τους τοπικές ἀστυνομικές δυνάμεις καί τή νόμιμη ἐξουσία τους, ἐξακολουθοῦσαν νά ὑπάρχουν. Τά πολιτικά κόμματα εἶχαν ἀκόμη βαθειές ρίζες. Οἱ μεσαῖες τάξεις ἦταν ἀκόμη μιά ὑπολογίσιμη δύναμη. Ὅλοι αὐτοί οἱ ἄνθρωποι ἦταν λίγο-πολύ ἀντιφασίστες. Ὅλοι αὐτοί ἀποτελοῦσαν τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ. Σέ σύγκριση μέ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἀπλή ὁμάδα, ἡ CNT καί τό ἀναρχικό κίνημα ἦταν ἡ μεγαλύτερη δύναμη στήν Ἰσπανία. Ὅλα αὐτά ὅμως τά στοιχεῖα, παρμένα συνολικά, ἀποτελοῦσαν ἀσύγκριτα μεγαλύτερη δύναμη.

Ἕνα μεγάλο τμῆμα τοῦ λαοῦ δέν ἐνδιαφερόταν γιά τήν πολιτική, ἀλλά σάν προοδευτικοί καί μέ φιλελεύθερη σκέψη ὑποστήριζαν τήν κυβέρνηση. Γι' αὐτούς, ἡ κυβέρνηση ἦταν σύμβολο καί ἐγγύηση τῆς ἐλευθερίας, ἡ μόνη δύναμη πού ἦταν ἱκανή νά σχηματίσει ἕνα ἰσχυρό μέτωπο ἐνάντια στό φασισμό. Οἱ ἀναρχικοί δέν μποροῦσαν κατά συνέπεια, νά παραμερίσουν τά πολιτικά κόμματα, τά ὁποῖα μέ τήν ἴδια μ' αὐτούς ἀποφασιστικότητα πολεμοῦσαν τό φασισμό. Δέν μποροῦσαν νά κτυπήσουν τήν ἐξουσία τῆς ἀστυνομίας, ἡ ὁποία γι' αὐτούς τούς ἀνθρώ-

πους πού άναφέραμε, ήταν τόσο άντιφασιστική όσο καί ή πολιτοφυλακή πού πολεμούσε στό μέτωπο. Ή γενική προσπάθεια κατευθυνόταν πρός τήν ήττα τοῦ φασισμοῦ.... άν, οἱ ἀναρχικοί, στρεφόταν ενάντια στό κράτος θά προκαλοῦσαν ὄχι μόνο τόν ἀνταγωνισμό τῶν πολιτικῶν κομμάτων καί ἄλλων ὀργανωμένων δυνάμεων ἀλλά καί τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ πού θά τούς κατηγοροῦσε σάν συνεργάτες τοῦ Φράνκο[2].

Οἱ ἀναρχικοί ἦταν, κατά συνέπεια, ὑποχρεωμένοι νά ἀνεχθοῦν τή μπουρζουαζία, τούς μικρούς καπιταλιστές, τούς ἐμπόρους, τούς ἀντιδραστικούς γαιοκτήμονες καί ὅλα τά ἀστικά κόμματα τῆς Καταλωνίας, γιατί ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα ἦταν ἀντίθετα στό φασισμό.

Ἄλλο σοβαρό πρόβλημα ἦταν ἡ ἔλλειψη ἐργοστασίων ὅπλων σ' ὁλόκληρη τήν Ἀνατολική Ἰσπανία (Καταλωνία, Λεβάντε, Ἀραγώνα, μισή Καστίλη καί μέρος τῆς Ἀνδαλουσίας). Δέν ὑπῆρχε σίδηρος, κάρβουνο, πρῶτες ὕλες καί μηχανήματα γιά κατασκευή τουφεκιῶν, πολυβόλων, τάνκς καί κανονιῶν. Τά κυριότερα ἐργοστάσια ὅπλων βρισκόταν στίς Ἀστουρίες ἤ στήν κατεχόμενη ἀπό τούς φασίστες Ἰσπανία.

Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι οἱ ἀναρχικοί κατόρθωναν νά ἀνατρέψουν τήν κεντρική, τήν καταλανική καί τήν κυβέρνηση τῶν Βάσκων (πράγμα πολύ ἀπίθανο γιατί ἡ Βασκική κυβέρνηση κυριαρχοῦνταν ἀπό καθολικούς καί ἀντιαναρχικούς μοναρχικούς ἀντιφασίστες). Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι οἱ ἀναρχικοί θά μποροῦσαν νά ἐπιβάλουν, παρά τή θέληση τῆς πλειοψηφίας, τήν ἀναρχική δικτατορία. Τό ἀποτέλεσμα θά ἦταν τό κλείσιμο τοῦ μετώπου καί ὁ ἀποκλεισμός ἀπό τή θάλασσα, τόσο ἀπό τούς

2 Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ λαοῦ τῆς Δημοκρατικῆς Ἰσπανίας κυριαρχοῦνταν ἀπό τόν φόβο τῆς νίκης τοῦ Φάνκο καί δέν μποροῦσε νά ἀντιληφθεῖ γιατί τά ἀντιφασιστικά πολιτικά καί κοινωνικά κινήματα καί ὁμάδες δέν σχημάτιζαν ἕνα ἑνωμένο μέτωπο Ὁ λαός δέν εἶχε κλίση στίς πολιτικο-φιλοσοφικές θεωρίες Οἱ ἄνθρωποι ἀπαιτοῦσαν ἀπό τή CNT καί τή FAI, τήν εἴσοδό τους καί τή συνεργασία τους μέ τήν κυβέρνηση, γιά νά ἐπιτευχθεῖ ἡ ἑνότητα δράσης καί ὁ συντονισμός πού θεωροῦσαν ἀπαραίτητα. (Αὐτή ἡ παράγραφος ἔχει παρθεῖ ἀπό τό βιβλίο τοῦ Γκαστόν Λεβάλ *«Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία»*, σελ. 360)

φασίστες ὅσο καί ἀπό τίς δημοκρατικές χῶρες. Ὁ ἐφοδιασμός μέ ὅπλα θά σταματοῦσε ἀμέσως καί οἱ ἀναρχικοί θά χαρακτηριζόταν ὑπεύθυνοι γιά τά καταστροφικά ἀποτελέσματα. Εἶναι φανερό, ὅτι ἦταν πολύ δύσκολο, ἄν ὄχι ἐντελῶς ἀδύνατο, νά γίνει, κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθῆκες, ἡ κοινωνική ἐπανάσταση

Στήν ἀρχή, γιά νά ἀποφευχθοῦν οἱ ἀνταγωνισμοί μέ τά πολιτικά κόμματα, ἀπαλλοτριώθηκε μόνο ἡ ξένη ἰδιοκτησία... οἱ ἀγροτικές κολλεκτίβες ἐγκαθιδρύθηκαν μέ ἐπιτυχία στήν ἀντιφασιστική Ἀραγώνα, μόνο καί μόνο γιατί ἡ ἀναρχική πολιτοφυλακή τίς προστάτευσε ἀπό τά πολιτικά κόμματα. Ἀκόμη καί τότε ὁ κίνδυνος δέν εἶχε ἐντελῶς ἀπομακρυνθεῖ καί γι' αὐτό παρουσιάστηκε ἀνάγκη νά σχηματιστεῖ ἕνα εἶδος κυβέρνησης, *«Τό Συμβούλιο τῆς Ἀραγώνας»*, διευθυνόμενο ἀπό τούς συντρόφους μας. Ἡ Ἀραγώνα ἦταν ἡ μόνη περιοχή, ὅπου ἡ ἐπαναστατική κατάσταση ἱκανοποιοῦσε τίς προσδοκίες τῶν ἀναρχικῶν, πού διατυπώθηκαν στή δεκαετία τοῦ 1870. Ἡ Ἀραγώνα ὅμως ἦταν ἕνα μικρό τμῆμα τῆς Ἱσπανίας. Στήν ὑπόλοιπη Ἱσπανία ὑπῆρχε ἀνάγκη συνεργασίας μέ τούς ἀντιφασίστες ἐχθρούς ἐνάντια στόν πιό ἐπικίνδυνο κοινό ἐχθρό.

Μετά τήν ἀπόρριψη, ἀπό τήν κυβέρνηση Καμπαλέρο, τῆς πρότασης τῆς CNT γιά τήν ἵδρυση μιᾶς *«ἑνωμένης ἐπιτροπῆς ἄμυνας»* πού θά διεύθυνε τόν πόλεμο καί θά σχηματιζόταν, κατά πλειοψηφία ἀπό ἀντιπροσώπους τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων τῆς UGT *(σοσιαλιστές)* καί CNT *(ἀναρχοσυνδικαλιστές)* καί κατά μειοψηφία ἀπό ἐκπροσώπους τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ἡ CNT μέ τή σύμφωνη γνώμη τῆς FAI ἀποφάσισε νά ἐνισχύσει τή συνεργασία (μέ βάση τίς ψεύτικες ὑποσχέσεις τοῦ Καμπαλέρο) καί νά μπεῖ στήν κυβέρνησή του. Μέ τήν ὑπουργοποίηση καί τήν κατάληψη ἐπίσημων κυβερνητικῶν θέσεων, ὁρισμένοι ἀναρχικοί προσβλήθηκαν καί ὑπέκυψαν στό μικρόβιο τῆς ἐξουσίας.

Εὐτυχῶς, ἡ δύναμη τοῦ Ἱσπανικοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος δέν ἐξαρτήθηκε ἀπό τούς ἀξιωματούχους του. Τό Ἱσπανικό ἀναρχικό κίνημα διασώθηκε ἀπό τά μέλη του, ἀπό τίς χιλιάδες καί χιλιάδες ἁπλούς ἀγωνιστές του. Σ' ὅλα, ἤ σχεδόν σ' ὅλα τά χωριά τῆς Ἀραγώνας, τῆς Λεβάντε καί τῆς Ἀνδαλουσίας, οἱ ἀγωνιστές τῆς CNT ἀποδείχτηκαν πεπειραμένοι καί ἱκανοί

ἀγωνιστές μέσα στά συνδικάτα τους ἤ στή διεύθυνση τῶν ὑποθέσεων τοῦ χωριοῦ. Ἡ πρωτοβουλία καί ἡ καλή διαγωγή τους κέρδισε τήν ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ. Αὐτοί οἱ σύντροφοι προωθοῦσαν, ἀπό πολλά χρόνια πρίν, τήν ἐπανάσταση, φυλακίστηκαν, ἐξορίστηκαν, βασανίστηκαν.... Τώρα, παρά τόν πόλεμο καί τό σαμποτάζ τῶν πολιτικῶν, συνέχισαν νά δουλεύουν γιά τήν ἐπανάσταση καί ἔκαμαν ὅτι καλύτερο μπόρεσαν.

Ἄλλοι, μέλη τοῦ ἀντιφραγκικοῦ μετώπου ἀντιπροσώπευαν τά συμφέροντα τῶν ἰδιοκτητῶν καί τῶν ἐργοδοτῶν καί ποζάριζαν γιά ἀντιφασίστες. Ἀπό πρόθεση ἤ ἀνικανότητα ἀποδείχτηκαν ἀκατάλληλοι καί πολύ κακοί συνέταιροι στόν ἀντιφασιστικό ἀγώνα. Ἡ βιομηχανία τῆς Καταλωνίας, εἶχε παραλύσει, ἀλλά οἱ ἰδιοκτῆτες δέν ἐνδιαφέρθηκαν καθόλου γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς οἰκονομίας.

Αὐτοί κατασκεύασαν στά μεταλλουργικά ἐργοστάσια τό πρῶτο τεθωρακισμένο ὄχημα. Ἡ CNT αὔξησε τήν παραγωγή καί ἀρνήθηκε νά δεχθεῖ τή μείωση τῶν ὡρῶν ἐργασίας, πού πρότεινε ἡ καταλανική κυβέρνηση. Σ' ἕνα σύστημα τόσο ἀποδιοργανωμένο ἀπό τόν ἐμφύλιο πόλεμο, ὁ ὁποῖος παρέλυε τή δραστηριότητα, ἀποπροσανατόλιζε τό λαό καί προκαλοῦσε τόσο πολύ χάος, δέν μποροῦσε κανείς νά περιμένει τέλεια ἀποτελέσματα. Βέβαια ἔγιναν καί λάθη, ἀλλά ποιά ἐπανάσταση δέν κάνει λάθη; Τό γεγονός ὅμως εἶναι ὅτι μόνο ἡ CNT ἀνέλαβε ὅλες τίς εὐθύνες γιά νά ἀποκαταστήσει τίς ὑπηρεσίες καί νά αὐξήσει τήν παραγωγή καί τίς ἄλλες οἰκονομικές δραστηριότητες.

Ὅταν ἡ CNT δέν μποροῦσε νά ἀπαλλοτριώσει ἀμέσως μιά ἑταιρεία ἀσκοῦσε ἔλεγχο πάνω στή συμπεριφορά τοῦ ἐργοδότη. Μέ τή θέλησή τους ἤ ὄχι, οἱ ἐργοδότες δεχόταν αὐτήν τήν κατάσταση. Οἱ βιομηχανίες καί οἱ ἄλλοι ὀργανισμοί πού δέν εἶχαν ἀπαλλοτριωθεῖ λειτουργοῦσαν κάτω ἀπό ἐπίβλεψη *«ἐπιτροπῶν ἐλέγχου»*. Αὐτές ἀνάγκαζαν τούς ἐργοδότες νά κινοῦν τίς βιομηχανίες τους καί νά πληρώνουν τού ἐργάτες. Ὅταν ὅμως ἡ ἐπιχείρηση χρεωκοποῦσε, καί αὐτό γινόταν συχνά, τότε ἀπαλλοτριωνόταν, καί ἔμπαινε κάτω ἀπό τόν πλήρη ἔλεγχο τῶν ἐργατῶν.

Σ' ἄλλες περιπτώσεις ἡ ἀπαλλοτρίωση γινόταν πιό γρήγορα. Μέ διάφορα προσχήματα καί κάτω ἀπό τήν παρακίνηση καί καθοδήγηση τῶν συντρόφων μας, οἱ ἐργάτες ἀπαλλοτρίωναν τίς βιομηχανίες, πρίν αὐτές χρεωκοπήσουν. Τόσο δυνατό ἦταν τό κίνημα τῶν ἀπαλλοτριώσεων πού ἡ καταλανική κυβέρνηση (στήν ὁποία εἴχαμε τότε τέσσερεις ὑπουργούς) μέ τό *«Διάταγμα Κολλεκτιβοποίησης»* τοῦ 1936 νομιμοποίησε τίς ἀπαλλοτριώσεις τῶν ἐργοστασίων, γραφείων, ἀποθηκῶν καί ἀποβαθρῶν μέ περισσότερους ἀπό 100 ἐργάτες, τά ὁποῖα εἶχαν ἐγκαταλειφθεῖ ἀπό φασίστες ἤ ἄλλους ἐργοδότες. Τό διάταγμα νομιμοποιῶντας ἕνα τετελεσμένο γεγονός, σταθεροποιοῦσε τήν κατάσταση.

Τό διάταγμα εἶχε τό καταστροφικό ἀποτέλεσμα νά ἐμποδίζει τά συνδικάτα ἀπό τό νά ἐπεκτείνουν τά κέρδη τους. Ἔθετε ἐμπόδια στήν ἐπανάσταση μέσα στή βιομηχανία. Ἡ CNT ἀντιμετώπισε νέους περιορισμούς. Ἀναγκασμένη ἀπό τίς περιστάσεις νά μπεῖ μέσα σέ μιά ἱερή ἀντιφασιστική ἕνωση μαζί μέ τή μπουρζουαζία, ἔπρεπε νά καταπνίγει τίς ἐπιθυμίες της καί νά ἀνέχεται τίς ἐξοργηστικές δολοπλοκίες τῶν μή-φίλων συνεργατῶν της.

Ἡ ἀνάγκη νά ὑπολογίζει τούς ἰδιοκτῆτες, τούς μικροαστούς καί τά πολιτικά κόμματα ὁδήγησε σέ μιά παράξενη κατάσταση. Οἱ ἐργάτες, ἀπαλλοτριώνοντας καί ἐλέγχοντας τίς διάφορες ἐπιχειρήσεις, ἄρχισαν νά βλέπουν τά ἐργοστάσια σάν ἰδιωτική τους ἰδιοκτησία. Ἄρχισαν νά σκέφτονται καί νά ἐνεργοῦν ὅπως οἱ πρώην ἐργοδότες τους. Οἱ *«ἐργοστασιακές ἐπιτροπές»* πῆγαν τόσο μακρυά, ὥστε νά θεωροῦν δικές τους τίς ἐπιχειρήσεις καί πολλές φορές νά ἀνταγωνίζονται μέ παρόμοιες ἐπιτροπές. Ἡ κατάσταση πολέμου συνέβαλε σέ κάποιο βαθμό, σέ αὐτή τήν κατάσταση. (Αὐτή ἡ πρακτική γρήγορα σταμάτησε καί ὁλόκληρο τό σύστημα ἀναδιοργανώθηκε ριζικά).

Σέ πολλές περιπτώσεις τά συνδικάτα μας πέτυχαν νά ἀναλάβουν τόν ἔλεγχο, ἐφαρμόζοντας μιά διπλή τακτική. Ἀπό τή μιά μεριά ἡ CNT συνεργαζόταν μέ μή προλεταριακές ὁμάδες γιά νά κερδηθεῖ ὁ πόλεμος, ἀλλά ἀπό τήν ἄλλη, καί μέ τό ἐπιχείρημα τῆς αὔξησης τῆς πολεμικῆς παραγωγῆς, ἡ CNT ἀσκοῦσε ντε-φάκτο ἔλεγχο πάνω σέ πολλές ἄλλες βιομηχανίες.

Ὁ ἔλεγχος αὐτός γινόταν διαρκῶς καί πιό ἀναγκαῖος γιατί οἱ ἐργοδότες γινόταν διαρκῶς καί περισσότερο ἀδιάφοροι. Ἀντιμέτωποι μέ μιά ἡμι-επανάσταση, οἱ ἐργοδότες προτιμοῦσαν τή νίκη τοῦ φασισμοῦ. Ταυτόχρονα, οἱ σχέσεις μας μέ τήν UGT γινόταν διαρκῶς καί χειρότερες. Γιά παράδειγμα, τό διάταγμα τῆς δημοκρατικῆς κυβέρνησης γιά ἀναγκαστική συνδικαλιστικοποίηση. Ὅλοι οἱ μισθωτοί ἔπρεπε νά μποῦν στή CNT ἤ στήν UGT. Ὅλοι οἱ ἀντεπαναστάτες ἔσπευσαν νά μποῦν στήν UGT, ἐπειδή αὐτή ἦταν ἐνάντια στήν ἐπανάσταση: Καταλανοί ἀγρότες μικρο-ιδιοκτῆτες, κρατικοί γραφειοκράτες (ὑπάλληλοι), δεσμοφύλακες, ἀστυνομικοί, μή ἀπαλλοτριωμένοι μαγαζάτορες, ἐπαγγελματίες καί ρεφορμιστές ἤ συντηρητικοί χερώνακτες ἐργάτες. Ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα ἐπηρεάστηκαν ἀπό τήν αὐξανόμενη σταλινική προπαγάνδα[3].

Οἱ σταλινικοί ὀργάνωσαν στήν Καταλωνία τό PSUC (*Καταλανικό Κόμμα Σοσιαλιστικῆς Ἑνότητας*). Πολλοί ἐργάτες καί ἄλλοι πού δέν ἤξεραν τίς πραγματικές προθέσεις του μπῆκαν σ' αὐτό τό κόμμα μέ καλή πίστη. Πολλοί ἀπ' αὐτούς ἀναγκάστηκαν νά γραφοῦν στήν UGT τῆς Καταλωνίας (τήν ὁποία οἱ σταλινικοί κατόρθωσαν νά θέσουν ὑπό τόν ἔλεγχό τους).

Πολλοί σοσιαλιστές πού ἀσκοῦσαν ἀκόμη τόν ἔλεγχο τῶν συνδικάτων τους ἦταν ἀδιόρθωτοι ρεφομιστές, ἀντίθετοι πρός τούς ἐπαναστατικούς σκοπούς καί τά μέτρα τῆς CNT. Πολλοί ἡγέτες προτιμοῦσαν τή νίκη τοῦ Φράνκο ἀπό τό θρίαμβο τῆς μισοεπανάστασης. Πολλοί ἐργάτες μέλη τῆς UGT συνέχιζαν, ὅπως πάντοτε, νά συνεργάζονται μαζί μας. Πολλοί ἄλλοι θά τό ἐπιθυμοῦσαν, ἀλλά δέν εἶχαν τό θάρρος νά ἀντιμετωπίσουν τούς ἡγέτες τους. Εἶχαν ἀκινητοποιηθεῖ ἀπό τούς ἡγέτες τους.

Αὐτό ἔγινε σέ ὅλους φανερό μέ τό διάταγμα τῆς *«συνδικαλιστικοποίησης τῆς παραγωγῆς»*, εἰδικά στήν ὑφαντουργική βιομηχανία (ἡ πιό σημαντική σ' ὁλόκληρη τήν Ἰσπανία καί στήν Καταλωνία ὅπου ἦταν συγκεντρωμένη). Τό διάταγμα ἀνέφερε ὅτι ἡ κολλεκτιβοποίηση, ἡ ἀπαλλοτρίωση καί ὁ ἔλεγχος τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπό τούς ἐργάτες πρέπει νά ἐγκρίνεται ὁμόφωνα

3 Αὐτή ἡ προπαγάνδα ἦταν σχεδιασμένη ἔτσι, πού νά ἱκανοποιεῖ τά ἀντεπαναστατικά τους αἰσθήματα

ἀπό τά μέλη τῶν συνδικάτων. Ἡ ὑφαντουργική βιομηχανία ἦταν ἐν μέρει, ὀργανωμένη ἀπό τήν UGT. Ἐνῶ σέ τέτοιες περιπτώσεις ἡ UGT ψήφιζε ὑπέρ τοῦ συνδιασμένου ἐλέγχου UGT-CNT καί ὑπέρ τῆς κοινωνικοποίησης, στή γενική συνέλευση τῶν μελῶν τῶν συνδικάτων, πού συγκλήθηκε γιά νά ἀποφασιστεῖ ἡ κοινωνικοποίηση τῆς ὑφαντουργικῆς βιομηχανίας, οἱ ἐργάτες τῆς UGT ψήφισαν ἐναντίον. Αὐτή τή φορά, τά μέλη, κάτω ἀπό τήν πίεση τῶν ἡγετῶν, ψήφισαν ἐνάντια στήν κοινωνικοποίηση. Παρ' ὅλον ὅτι πολλά μέλη εὐνοοῦσαν τή συνεργασία μέ τή CNT, ἦταν πολύ εὐκολόπιστοι καί δέν μποροῦσαν νά ξεφύγουν ἀπό τή συνήθεια νά ὑπακούουν στούς ἡγέτες τους. Τό πρόσχημα γι' αὐτή τήν προδοσία: *«Οἱ καιροί δέν εἶναι κατάλληλοι γιά κοινωνικοποίηση»*, *«μπορεῖ νά προκαλέσει ἐπέμβαση γιά προστασία τῶν ἐπενδύσεων τῶν ξένων καπιταλιστῶν»* καί παρόμοιες δικαιολογίες. Στίς βιομηχανίες, ὅπου ἡ ἐπιρροή τῆς UGT, τῶν σοσιαλιστῶν καί τῶν κομμουνιστῶν ἦταν μικρή, ἡ ἔγκριση τῶν ἀναρχικῶν μέτρων ἦταν πολύ πιό εὔκολη....

Παρ' ὅλο ὅτι τό κράτος ἀποδυναμώθηκε μέ τή φασιστική ἐπίθεση τῆς 19 Ἰούλη (1936), δέν ἦταν τόσο ἀδύναμο ὅσο ἰσχυρίζονται πολλοί. Ὅλος ὁ κρατικός μηχανισμός ἦταν ἀκόμη ἀνέπαφος. Τά ὑπουργεῖα καί οἱ ἀξιωματοῦχοι τους, ἡ ἀστυνομία καί ὅλα τά παρακλάδια της, ἕνας στρατός ἔστω καί ἐξασθενημένος, καί μιά δηλητηριασμένη γραφειοκρατία, ἐπέζησαν τοῦ πραξικοπήματος. Παρά τήν ὑπεραισιοδοξία τῶν ἐπαναστατῶν, τό κράτος ἐξακολουθοῦσε νά ἀποτελεῖ ὑπολογίσημη δύναμη σέ πολλές ἐπαρχίες καί πόλεις. Μόνο σέ τρεῖς ἤ τέσσερεις πόλεις (μέ πιό ἀξιόλογη τή Βαρκελώνη) κυριάρχησαν οἱ ἀναρχικοί καί μόνο γιά τρεῖς ἤ τέσσερεις ἑβδομάδες. Ἀκόμη καί στή Βαρκελώνη, ὅπου ἡ κατάσταση ἦταν ἐξαιρετικά εὐνοική, ἡ ὑποστήριξη τοῦ κοινοῦ (ἐκτός ἀπό τά μέλη μας καί τούς συμπαθοῦντες) δέν προχωροῦσε πιό πέρα ἀπό ἕνα ἀόριστο αἴσθημα εὐγνωμοσύνης.

Στίς τρεῖς ἄλλες ἐπαρχιακές πρωτεύουσες τῆς Καταλωνίας, Ταραγόνα, Γκερόνα καί Λερίντα (παρ' ὅλον ὅτι οἱ δυνάμεις μας ἔλεγχαν τούς δρόμους) δέν εἴχαμε πλήρη ἔλεγχο. Στήν Καστελόν ντέ λά Πλάνα, Βαλέντσια καί Μούρσια, οἱ δημοκρατι-

κές ἀρχές, ὑποστηριζόμενες ἀπό τή δημοτική ἀστυνομία καί ἕνα τμῆμα τῆς πολιτοφυλακῆς καθώς καί ἀπό στοιχεία τῆς ἐθνικῆς κυβέρνησης τῆς Βαλέντσια, ἀσκοῦσαν πλήρη Ἔλεγχο καί δέχτηκαν τή συνεργασία τῶν συντρόφων μας, γιατί δέν μποροῦσαν νά τήν ἀπορρίψουν[4]. Ἡ ἴδια κατάσταση ἐπικρατοῦσε στήν Ἀλμακέτε, Ἀλμερία καί σ' ὅλες τίς ἀνατολικές καί βορειοανατολικές περιοχές (Σάν Σεμπάστιαν, Μπιλμπάο καί Σαταντέρ) καί στίς πόλεις τῶν Ἀστουριῶν.

Εἶναι αὐταπάτη νά πιστεύουμε ὅτι οἱ ἀναρχικοί ἦταν κύριοι τῆς κατάστασης. Ὅταν μερικοί σύντροφοι ἐπιμένουν ἀκόμη ὅτι εἴχαμε πλήρη ἔλεγχο βασίζονται στήν ἀτμόσφαιρα πού ἐπικρατοῦσε γιά λίγες ἑβδομάδες στή Βαρκελώνη καί δυό ἤ τρεῖς μικρότερες πόλεις. Βέβαια, κάτω ἀπό πιό εἰρηνικές περιπτώσεις, ἀσκούσαμε μεγάλη ἐπιρροή. Στούς δρόμους πού περιπολούσαμε, ἡ κυκλοφορία ἦταν κανονική. Ἡ κόκκινη καί μαύρη σημαία κυμάτιζε σέ πολλά κτίρια, ἐγκαταστάσεις καί δημόσιες πλατείες. Εἴχαμε καταλάβει τά ἐργοστάσια καί τά γραφεῖα. Παρά τήν ἀνεπαρκή προετοιμασία καί τήν ἀναγκαστική συνύπαρξη μέ μή-φιλικούς συμμάχους, κατορθώσαμε νά διοικήσουμε καί νά συντονίσουμε οἰκονομικές καί ἐμπορικές λειτουργίες καί νά ἐπωφεληθοῦμε ἀπό τίς συμβουλές πεπειραμένων παλιῶν διοικητικῶν, πού συνεργαζόταν καί μπῆκαν στίς ἐπιτροπές, οἱ ὁποῖες διαχειρίζονταν τίς ἐμπορικές μας ἐπιχειρήσεις.

Τά πολιτικά κόμματα, σάν ὑποστηρικτές τοῦ κράτους, δέν μποροῦσαν νά ἀνεχθοῦν τήν τόσο τολμηρή παραβίαση τῶν ἀγαπημένων τους ἀντιλήψεων καί ἀρχῶν καί ἔβλεπαν μέ ἀγανάκτηση ἐκεῖνο πού σέ μᾶς φαινόταν σάν μιά ἀνεπαρκής καί ἀτελής ἐπανάσταση. Δέν μποροῦσαν νά ἀνεχθοῦν τήν ἀμφισβήτηση τῆς ἐξουσίας τους καί τήν περιφρόνηση τῶν θεσμῶν της.

Τή στιγμή ἐκείνη ὅμως, οἱ ἐχθροί μας δέν μποροῦσαν νά ἐπιτεθοῦν στήν CNT-FAI. Ἦταν ἡ ὥρα τῆς ἱερῆς συμμαχίας καί τῆς συγκέντρωσης τῶν δυνάμεων ἐνάντια στό φασισμό. Οὔτε

4. Ἡ Βαλέντσια ἔγινε ἕδρα τῆς κεντρικῆς κυβέρνησης ὅταν αὐτή ἐγκατέλειψε τήν Μαδρίτη

ἐμεῖς, οὔτε ἐκεῖνοι μποροῦσαν νά διακινδυνεύσουν ἕναν ἐμφύλιο πόλεμο ἀνάμεσα στούς ἀντιφασίστες πού θά ὠφελοῦσε ἀποκλειστικά τόν Φράνκο, ὁ ὁποῖος καταδιώκοντας ὁποιαδήποτε ἀντιπολίτευση δέν ἔκανε καμιά διάκριση ἀνάμεσα σέ δημοκρατικούς ἤ ἀναρχικούς «ἡγέτες». Μιά ἐπίθεση ἐνάντια στήν ἐπανάσταση ἀπαιτοῦσε χρόνο γιά τήν ἀναδιοργάνωση τῶν ἀντεπαναστατικῶν δυνάμεων. Ἔπρεπε νά γίνει προσεχτικά καί ἐπιδέξια. Στό χρονικό διάστημα πού εἴχαμε ἀμφιβολίες γιά τό διάταγμα κολλεκτιβοποίησης, στήν Καταλωνία γινόταν τό πρῶτο βῆμα τῆς ἐκστρατείας γιά τή συντριβή τῆς ἐπανάστασης. Τό γεγονός τῆς νομιμοποίησης τῶν κολλεκτίβων (ἕνα τετελεσμένο γεγονός πού δέν μποροῦσε νά ἀποτρέψει ἡ κυβέρνηση) ἤ διεκδίκηση ἀπό τό κράτος τοῦ ἀποκλειστικοῦ δικαιώματος νά ἐπιβάλει τήν κολλεκτιβοποίηση μέ διάταγμα, εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τήν ἀναπόφευκτη διεύρυνση καί ἐνίσχυση τῶν ἐξουσιῶν του, γιά τούς δικούς του σκοτεινούς σκοπούς.

Ὅπως γίνεται συνήθως, ἡ κυβέρνηση ἄρχισε μέ τήν ἀναδιοργάνωση καί τήν αὔξηση τῶν δυνάμεων τῆς ἀστυνομίας. Τέσσερεις μῆνες μετά τήν 19 Ἰούλη, δημοτικοί φρουροί, πάνω σέ αὐτοκίνητα, περιπολοῦσαν στούς δρόμους μέ τό πρόσχημα ὅτι θά βοηθοῦσαν τούς συντρόφους μας τῆς CNT-FAI, ἐνῶ στήν πραγματικότητα ἀφαιροῦσαν ἀπ' αὐτούς βαθμιαία τόν ἔλεγχο στούς δρόμους. Ὁ ἴδιος ὁ ὑπουργός τῶν ἐσωτερικῶν τῆς κεντρικῆς κυβέρνησης τῆς Βαλέντσιας (εἶχε ἐγκαταλείψει τή Μαδρίτη) ἦρθε στή Βαρκελώνη μέ σκοπό νά ἀποκαταστήσει τίς ἐξουσίες τῆς ἀστυνομίας καί νά αὐξήσει τή δύναμή της. Ἰσχυριζόταν ὅτι ἡ ἀστυνομία θά ἐνίσχυε τίς δυνάμεις τοῦ μετώπου, ἀλλά, στήν πραγματικότητα οἱ ἀσυνομικοί παρέμεναν στά μετόπισθεν. Ἐκτός ἀπό τήν ἀστυνομία ἐνισχύθηκαν τά πάνοπλα καί πειθαρχημένα στρατιωτικά σώματα τῶν καραμπινιέρων. Ἡ δύναμη αὐτή, σέ συνεργασία μέ ἀσυνείδητα ἄτομα καί τά κόμματα, ἔδειχνε διαρκῶς καί μεγαλύτερη ἔχθρα πρός τούς ἀναρχικούς.

Τό Γενάρη τοῦ 1937, ταξιδεύοντας γιά τή Γαλλία, εἶδα μέ κατάπληξη, τό δρόμο ἀπό τή Βαρκελώνη στά σύνορα γεμάτο ἀπό μακριές οὐρές ὑγειονομικῶν καί ἄλλων μικρῶν αὐτοκινήτων πού ἔγραφαν στά πλευρά τους "*καραμπινιέροι*"· ὀκτώ μῆνες μετά τήν ἐπανάσταση, ὁ ἀριθμός τῶν καραμπινιέρων στήν

Καταλωνία έφθασε τίς 20.000 άπόδειξη τής διευρυνόμενης έξουσίας τοῦ κράτους.

Ἡ ἐξουσία τοῦ κράτους στήν Καταλωνία ἦταν φυσικά μικρότερη ἀπ' ὅτι στήν κεντρική Ἰσπανία. Οἱ σύντροφοί μάς πολεμοῦσαν ἄοπλοι στό μέτωπο τῆς Ἀραγώνας, ἐνῶ τά 20.000 ὅπλα καί τουφέκια τῶν καραμπινιέρων ἦταν ὑπεραρκετά γιά νά συντρίψουν καί νά διασπάσουν τό φασιστικό μέτωπο. Ταυτόχρονα, ἡ κεντρική κυβέρνηση ἐνίσχυε συνεχῶς τήν ἐξουσία της, μέ διπλό σκοπό: τόν πόλεμο ἐνάντια στόν Φράνκο καί ἐνάντια στήν ἐπανάσταση (ὑπερίσχυε ἡ δεύτερη ἀποστολή). Ἔχω πειστεῖ ὅτι ἄν στρεφόταν ἐνάντια στό Φράνκο ἡ μιά προσπάθεια πού καταναλώθηκε γιά τή συντριβή τῆς ἐπανάστασης, ὁ θρίαμβος τοῦ τελευταίου θά ἦταν ἀδύνατος [5].

Πρέπει νά τονίσουμε αὐτό τό συμπέρασμα: ἡ προσπάθεια τῆς κυβέρνησης νά ἀποκαταστήσει τίς ἐξουσίες τοῦ κράτους καί τῶν αὐταρχικῶν θεσμῶν συμβάδιζε μέ τήν πίεση τῶν ἰδιοκτητριῶν τάξεων καί τῶν πολιτικῶν κομμάτων (ρεφορμιστικῶν καί συντηρητικῶν) τά ὁποῖα σέ καμιά περίπτωση δέν δεχόταν τήν οἰκονομική ἰσότητα καθώς καί ἐκείνων πού γιά ἄλλους λόγους φοβόταν τήν ἐπανάσταση.

Πολλά ἄτομα συνεργαζόταν μαζί μας, ἔστω καί ἄν διαφωνοῦσαν μέ τίς ἰδέες μας. Ἐννοῶ, ὄχι μόνο χειρόνακτες ἐργάτες, ἀλλά καί ἐπαγγελματίες, διανοούμενους καί μικρούς ἰδοκτῆτες

5 Ἀναφέρουμε μερικά παραδείγματα ἀπό τον Γκερέν, γιά τήν προσπάθεια τῆς κεντρικῆς κυβέρνησης νά πνίξει τήν ἀντιεξουσιαστική ἐπανάσταση:

«Ἡ κεντρική κυβέρνηση κατέπνιγε τίς κολλεκτίβες. Μέ τήν ἐθνικοποίηση τῶν μεταφορῶν μποροῦσε νά ἐφοδιάζει μερικές καί νά στερεῖ ὅλα τά ἐφόδα ἀπό ἄλλες .. Ἔκανε εἰσαγωγή στολῶν γιά τόν δημοκρατικό στρατό, ἀντί νά στραφεῖ πρός τίς ὑφαντουργικές κολλεκτίβες τῆς Καταλωνίας .. Ἡ δημοκρατική κεντρική κυβέρνηση ἀρνιόταν πιστώσεις στήν Καταλανική αὐτοδιαχείρηση, τή στιγμή πού ὁ ὑπουργός τῶν οἰκονομικῶν τῆς Καταλωνίας, Φαμπρέγκας, προσέφερε ἕνα δισεκατομμύριο πεσσέτες τῶν ἀποταμιευτικῶν τραπεζῶν, σάν ἐγγύηση. Τόν Ἰούνη τοῦ 1973, ὁ σταλινικός Κομορέρα ἔγινε ὑπουργός οἰκονομικῶν στέρησε τά κολλεκτιβοποιημένα ἐργοστάσια ἀπό πρῶτες ὕλες καί ἐφοδίασε μέ τό παραπάνω τόν ἰδιωτικό τομέα » (σελ. 131.132)

γής. Γιά παράδειγμα, όλοι οί γιατροί τής Βαρκελώνης διαπίστωσαν ότι ή CNT είναι ή μοναδική οργάνωση πού ένδιαφέρεται σοβαρά γιά τή δημιουργία νέων καί βελτίωση τών παλιών ύπηρεσιών δημοσίας ύγείας. Όλοι σχεδόν οί μή έκμεταλλευτές έπαγγελματίες άρνήθηκαν νά μπούν στήν UGT, καταφύγιο όλων τών συντηρητικών καί έκείνων πού λίγο-πολύ συμπαθούσαν τό φασισμό. Ύπήρχαν όμως καί άλλοι, όχι μόνο οί παλιοί άντιαναρχικοί, άλλά έκείνοι πού ίσχυριζόταν ότι είναι «ριζοσπάστες» ούδέτεροι, άλλά όταν άντιμετώπισαν καινούργια γεγονότα έγιναν άνοιχτά άντεπαναστάτες.

Τά πολιτικά κόμματα, κάτω άπό τήν πίεση τών προοδευτικών έπαναστατικών αίσθημάτων μεγάλου άριθμού μελών τους, τροποποίησαν, σέ κάποιο βαθμό, τήν πολιτική τους. Άλλά έχαναν ότι μπορούσαν γιά νά σώσουν τό κράτος. Άλλοι συνεργαζόταν ή μπήκαν στό κομμουνιστικό κόμμα, γιά νά έξασφαλίσουν όπλα καί βοήθεια άπ' τή Ρωσία. Αύτοί μπήκαν καί στήν άντεπαναστατική UGT, μέ σκοπό νά καταπολεμήσουν τή CNT.

Ή Κυβέρνηση τής Καταλωνίας (περιελάμβανε τέσσερεις άπό τίς πλέον βιομηχανικές έπαρχίες τής χώρας), παρά τίς άρχές της, άναγκάστηκε νά νομιμοποιήσει τήν κολλεκτιβοποιημένη βιομηχανία, ένεργούσε κάτω άπό τήν πίεση ένός τετελεσμένου γεγονότος , γιά τό όποίο δέν είχε, έκείνη τή στιγμή, άλλη έναλλακτική λύση. Ή κεντρική κυβέρνηση τής Βαλέντσιας άρνήθηκε νά άκολουθήσει τό παράδειγμά της. Άρνήθηκε νά κάνει ύποχωρήσεις, γιατί είχε τήν πεποίθηση ότι ή κυβέρνηση θά έκανε νόμιμη έπέμβαση γιά τήν έπιστροφή τής κολλεκτιβοποιημένης ίδιοκτησίας στούς παλιούς ίδιοκτήτες της. Ή κυβέρνηση τής Βαλέντσιας ήταν ύποχρεωμένη νά άνεχτεί έκείνη τή στιγμή, τήν κολλεκτιβοποίηση γιατί οί έργοδότες, θαυμαστές τού Φράνκο, δέν ήταν όλοι διατεθειμένοι νά συνεργαστούν στόν άντιφασιστικό πόλεμο, ένάντια στόν Φράνκο.

Ύπήρχε, έπίσης, μιά άλλη, μόνιμη κρατιστική δύναμη άπέναντι στήν έπανάσταση: *τό κομμουνιστικό κόμμα*. Στήν άρχή τής έπανάστασης, ή έπιρροή του ήταν μηδαμινή. Άργότερα, οί κομμουνιστές είχαν πολλές συμπάθειες, σέ μερικές πόλεις, στή ζώνη τού πολέμου. Τά Ρωσικά όπλα κέρδισαν τή συμπάθεια

τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶδε τό στρατό τοῦ Φράνκο μπροστά ἀπό τήν Μαδρίτη. Οἱ κομμουνιστές ἐκμεταλλεύτηκαν ἐπιδέξια αὐτήν τήν κατάσταση. Διευθυνόμενοι ἔξυπνα ἀπό ἕνα διαλεχτό γενικό ἐπιτελεῖο, ἀπό ἔμπειρους καί ἀδίσταχτους ὑποκριτές, δημιούργησαν μιά ἰσχυρή πολιτική ἐξουσία, τήν ὁποία κανένα κόμμα δέν μποροῦσε νά ἀνταγωνιστεῖ. Διεύθυναν ὅλες τίς στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις (πρός τιμή του, ὁ στρατηγός Μιάχα, ἕνας γενναῖος ἀλλά ἀνίκανος ἀξιωματικός, ἀρνήθηκε νά ὑποκύψει). Τό γόητρο τῶν διεθνῶν ταξιαρχιῶν, τῶν ὁποίων τά μέλη θυσιάστηκαν χυδαία πρό χάριν τῆς κομματικῆς προπαγάνδας, αὔξησε τή δημοτικότητά τους. Ἡ ἐπιδέξια τακτική τους πέτυχε....[6]

Ἀκόμη καί τό POUM *(Ἐργατικό Κόμμα Μαρξιστικῆς Ἑνότητας)*, τό ὁποῖον οἱ σταλινικοί μισοῦσαν περισσότερο καί ἀπό τούς ἀναρχικούς, ἦταν ἀντίθετο στά δημιουργικά ἐπαναστατικά ἐπιτεύγματά μας (στήν Ἀραγώνα, διάβασα δημοσιεύματά τους ἐνάντια στίς κολλεκτίβες) ὄχι γιά λόγους ἀρχῶν. . ἀλλά μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι δέν ἦταν κατάλληλη ἡ στιγμή γιά κοινωνικοποίηση. Σχετικά μέ τήν ἀναγκαιότητα τοῦ κόμματος καί τοῦ κράτους, τό POUM δέν εἶχε βασικές διαφορές ἀπό τά ἄλλα ἐξουσιαστικά κόμματα. Τό POUM δέν μποροῦσε νά ἀντιληφθεῖ πῶς ἦταν δυνατό νά γίνει κοινονικοποίηση χωρίς τήν ἀποκλειστική διεύθυνση τοῦ κράτους. Τά πολιτικά κόμματα καί οἱ ὁμάδες (ἀστικά, προλεταριακά, δικτατορικά δημοκρατικά) παρά τίς μεταξύ τους διαφωνίες καί τίς διαφορετικές ἰδέες τους συμφωνοῦσαν ὅλοι σ᾽ ἕνα πράγμα: *τήν ἀναγκαιότητα τοῦ κράτους*. Γι᾽ αὐτόν τόν λόγο καί μόνο ἦταν ἀντίθετοι στήν ἀντιεξουσιταστική κοινωνικοποίηση.

6 Ἡ περιγραφή τοῦ ἀντεπαναστατικοῦ ρόλου καί τῆς προδοσίας τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος στή διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καί ἡ ἐκστρατεία τους γιά τήν καταστροφή τῶν κολλεκτίβων (εἰδικά στήν Ἀραγώνα) καί τοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος εἶναι πολύ τεκμηριωμένα στούς Ἄγγλους καί δέν χρειάζεται νά τά ἐπαναλάβουμε Ὁ Λεβάλ καταλήγει ὅτι οἱ κομμουνιστές ἔκαμαν ὁτιδήποτε ἐξαρτιόταν ἀπ᾽ αὐτούς καί χρησιμοποίησαν τίς πιό αἰσχρές πρακτικές γιά *«νά προκαλέσουν τήν ἔχθρα τῶν στρατωτικῶν καί τοῦ πληθυσμοῦ ἐνάντια στούς ἀναρχικούς και στίς ἐπαναστατικές τους καινοτομίες »*

Μερικοί ἀκόμη καί ἀπό τούς συντρόφους μας, συγχισμένοι ἀπό τό μπέρδεμα τῆς κατάστασης καί ἀπό τήν ἀποτυχία τῶν δημιουργικῶν τους ἰδεῶν, ἔχασαν τήν πίστη τους καί μήν ἔχοντας ἄλλη ἐναλλακτική λύση συνεργάστηκαν μέ τήν κυβέρνηση. Ἀκόμη μιά φορά, ἡ ἱστορία ἀπέδειξε τήν καταστρεπτική ἐπίδραση τῆς ἐξουσίας (εἰδικότερα τῆς ἐξουσίας τοῦ κράτους) πάνω στόν χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων πού τήν ἐξασκοῦν Πολλοί σύντροφοί μας, καταλαμβάνοντας ἐπίσημες θέσεις, ἔβλεπαν τά προβλήματα ἀπό τήν πλευρά τοῦ κράτους καί ἀπέρριπταν τά ἀντικρατιστικά ἤ χωρίς κράτος ὀργανωτικά μέτρα. Πολλές φορές τό πνεῦμα τῆς κυβερνητικῆς συνεργασίας καί τῆς συναλλαγῆς ἀποδεικνυόταν ἰσχυρότερο ἀπό τήν ἀνάγκη γιά κοινή, ἄμεση δράση, ὁδηγώντας τους νά ἐνεργοῦν σάν ἀντίπαλοι τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς κοινωνικοποίησης. Ἡ συμπεριφορά τοῦ Κόμπανυς[7] ἀπέδειξε ὅτι ἡ κυβέρνηση δέν μποροῦσε νά ἀνεχθεῖ ἄλλο τό μοίρασμα τῆς ἐξουσίας μέ ὁποινδήποτε ἄλλον. Οἱ ἀναρχικοί ἔπρεπε νά ἀνατραποῦν καί ἡ σύγκρουση γινόταν ἀναπόφευκτη. Ἡ ἀποφασιστική μάχη δόθηκε τίς τραγικές μέρες τοῦ Μάη τοῦ 1937 καί κατέληξε στόν ἀποκλεισμό μας ἀπό τήν ἐξουσία. Τό πρόσχημα; Ἡ Καταλανική κυβέρνηση ἤθελε νά καταλάβει τό κεντρικό Τηλεφωνικό Κέντρο, τό ὁποῖο βρισκόταν στά χέρια τῶν συντρόφων μας ἀπό τόν Ἰούλη τοῦ 1936. Ἡ σύγκρουση ὅμως θά ξέσπαγε, ἄσχετα μέ ποιό πρόσχημα. Παρ' ὅλον ὅτι οἱ σύντροφοί μας, βοηθούμενοι ἀπό τό POUM, ὕστερα ἀπό μάχες τριῶν ἡμερῶν διατηροῦσαν κάτω ἀπό τόν ἔλεγχό τους τά τέσσερα πέμπτα τῆς Βαρκελώνης, ὁ ἀγώνας μας σταμάτησε ὕστερα ἀπό τή βλακώδη ἐπέμβαση τῶν ἀναρχικῶν ὑπουργῶν Γκαρθία Ὄλιβερ καί Φεντερίκα Μοντσένι.

Εὐτυχῶς τό ἀναρχικό κίνημα ἦταν πολύ ἰσχυρό. Εἶχε τήν αἴ-

7 Προδίδοντας τούς ἀναρχικούς συμμάχους του, συνεργάτες στήν Καταλανική κυβέρνηση, ὁ Κόμπανυς βοήθησε τήν ἀντεπαναστατική συμμαχία Κατά τήν διάρκεια τῶν τραγικῶν ἡμερῶν τοῦ Μάη τοῦ 1937, ὁ Κόμπανυς βοήθησε καί ὑποκίνησε τό ξήλωμα τῆς CNT ἀπό τό ὀχυρό της, τή Βαρκελώνη, συνεργαζόμενος μέ τούς κομμουνιστές, τή μπουρζουαζία καί τή διευθυνόμενη ἀπό τό κομμουνιστικό κόμμα UGT, γιά τήν καταστροφή τῶν κολλεκτίβων στήν Καταλωνία

σθηση τῆς πραγματικότητας, ἐξαιρετική ὀργανωτική ἱκανότητα καί παρά τά σοβαρά ἐμπόδια, τό κίνημα συνέχισε τήν πορεία του. Ἕνας ὁμιλητής μποροῦσε νά πείσει μιά ὁλομέλεια νά δεχθεῖ συνεργασία μέ τό κράτος, ἀλλά μετά ἀπό σκέψη τοῦ πράγματος, τά μέλη τῆς CNT καί τῆς FAI ἐπιβεβαίωναν τήν καταδίκη τοῦ κράτους καί συνέχιζαν νά δουλεύουν γιά τήν ἐπανάσταση. Αὐτοί οἱ ἀγωνιστές ἦταν σέ θέση νά διευθύνουν μιά κολλεκτίβα, νά δουλεύουν στή γῆ, νά χρησιμοποιοῦν ἕνα σφυρί, νά καθοδηγοῦν μιά τοπική γενική συνέλευση ἤ ἕνα συνδικάτο, γνωρίζοντας πῶς λύνονται τά πρακτικά προβλήματα.

Τό Ἱσπανικό ἀντιεξουσιαστικό κίνημα στηριζόμενο σ' αὐτό τό εἶδος τῆς συγκεκριμένης πρακτικῆς δραστηριότητας (εἰδικά οἱ ἀγωνιστές τῆς CNT μέ μεγάλη πείρα, ἀγώνα καί γνώσεις), μπόρεσε νά ἐπανασυγκροτήσει τίς ἀντιεξουσιαστικές ὀργανώσεις, παρά τήν αὐξανόμενη δύναμη τοῦ κράτους καί τῶν κυβερνητικῶν πολιτικῶν κομμάτων. Ἀκόμη καί ὅταν ὁ Καμορέρα, ὁ κομμουνιστής ὑπουργός τῶν οἰκονομικῶν τῆς Καταλωνίας, σαμποτάριζε τή βιομηχανική κολλεκτιβοποίηση... ἡ ἐπιρροή μας συνέχιζε νά μεγαλώνει. Καί τοῦτο, γιατί ὁ καπιταλιστικός μηχανισμός εἶχε σχεδόν παραλύσει, τό κράτος ἀποδεικνυόταν ἀνίκανο νά διευθύνει τήν παραγωγή καί τά συνδικάτα τῆς UGT δέν εἶχαν θάρρος καί πρωτοβουλία.

II

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

V. ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Ἡ κοινωνική ἐπανάσταση στήν Ἰσπανία ἀντιμετώπισε βασικά οἰκονομικά προβλήματα κάτω ἀπό συνθῆκες ἀσυνήθιστα δύσκολες. Πῶς θά γινόταν ἡ παραγωγή καί διανομή τῶν ἀγαθῶν καί ἡ παροχή τῶν δημόσιων ὑπηρεσιῶν; Τά προβλήματα αὐτά ἀντιμετωπίστηκαν, στό *μεγαλύτερο δυνατό βαθμό*, μέ ἀντιεξουσιαστικό κομμουνιστικό τρόπο, χωρίς τό καπιταλιστικό σύστημα τοῦ κέρδους καί χωρίς τό ἐξουσιαστικό γραφειοκρατικό σύστημα τοῦ κρατικο-καπιταλιστικοῦ «σοσιαλισμοῦ» Οἱ Ἰσπανικές ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες ἔδωσαν πρακτικές ἐναλλακτικές λύσεις καί γιά τό «δημοκρατικό» καί γιά τό κρατικοκαπιταλιστικό σύστημα.

Σ' αὐτό τό κεφάλαιο, ὁ Σαντιγιάν ἀναφέρεται μέ παραδείγματα στήν ἔλλειψη πηγῶν καθώς καί στό οἰκονομικό σαμποτάζ τῶν ἐξουσιαστῶν. Ὁ Ἀουγκουστίν Σούχι περιγράφει πώς οἱ ἐργατικές κολλεκτίβες ὀργανώθηκαν σέ ὁμοσπονδίες, γιά νά συντονίσουν σωστά τήν ἀντιεξουσιαστική οἰκονομία. Ἡ ἐπιλογή, στό τέλος τοῦ κεφαλαίου, ἀσχολεῖται μέ τήν ἀνάγκη γιά κάποιο μέσο ἀνταλλαγῆς, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ ἐπαναστατική οἰκονομία πρέπει νά ἐπαναστατικοποιήσει καί τή μορφή τῆς ἀνταλλαγῆς. Δίνει ἐξηγήσεις γά τόν τρόπο πού οἱ ἐργατικές κολλεκτίβες ἐπεξεργάστηκαν καινούργιες καί εὐφυεῖς μορφές ἀνταλλαγῆς, (τοπικό νόμισμα, ἀποδεικτικά ἐργασίας, τεκμήρια ἐργασίας, δελτία συμμετοχῆς), χωρίς κέρδος, τόκο ἤ νοίκι. Ἔτσι ἀπομακρύνθηκαν ἀπό τό μονοπώλιο τοῦ χρήματος καί τά δάνεια τοῦ καπιταλιστικοῦ τραπεζιτικοῦ συστήματος, τό ὁποῖο διαιωνίζει τήν ἐκμετάλλευση τοῦ λαοῦ.

Δέν ὑπάρχουν ἀρκετές στατιστικές πληροφορίες πάνω στήν ἀγροτική καί βιομηχανική κοινωνικοποίηση ἀλλά τά παρακάτω στοιχεῖα δίνουν μιά γενική εἰκόνα γά τήν ἔκταση τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς ἐπανάστασης στήν ὕπαιθρο καί τίς πόλεις.

Ὁ Pierre Broué καί ὁ Emile Témime ἀναφέρουν ὅτι στήν Ἀραγώνα *«κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο τῶν ἀναρχικῶν, τό κίνημα τῆς κολλεκτιβοποίησης ἀγκάλιασε περισσότερο ἀπό τά τρία τέταρτα τῆς γῆς, σχεδόν ἀποκλειστικά σέ κοινότητες φιλικές πρός τή CNT»* (σελ. 159).

«Πάνω ἀπό τή μισή γῆ, στή ζώνη τῶν δημοκρατικῶν εἶχε κολλεκτιβοποιηθεῖ» (Σούχι). Ὁ Λεβάλ μιλάει γιά *«ἐπαναστατική ἐμπειρία πού ἀγκάλιασε ἄμεσα ἤ ἔμμεσα 7-8 ἑκατομμύρια ἀνθρώπους»*

Ὁ Πειράτς εἶναι πιό συγκεκριμένος στόν ἀριθμό τῶν καλλιεργημένων ἐκταρίων ἀπό τίς κολλεκτίβες καί κάνει μιά ἀποκαλυπτική σύγκριση μέ τή γῆ *«πού διανεμήθηκε νόμιμα στά πέντε χρόνια τῆς ἀγροτικῆς μεταρρύθμισης ἀπό τήν κυβέρνηση τῆς Δημοκρατίας»*: 876.327 ἐκτάρια ἐνῶ μόνο μέσα σέ *«λίγες ἑβδομάδες ἡ ἐπανάσταση ἀπαλλοτρίωσε 5.692.202 ἐκτάρια πού καταλήφθηκαν ἄμεσα ἀπό τούς χωρικούς...»* (*«Οἱ Ἀναρχικοί στήν Πολιτική Κρίση τῆς Ἰσπανίας»*, Μπουένος Ἄιρες, 1964, σελ. 145).

Ὁ Φράνκ Μίντζ ὑπολογίζει 1265-1865 κολλεκτίβες *«μέ 610.000-800.000 ἐργάτες. Μαζί μέ τίς οἰκογένειές τους φθάνουν τά 3.200.000 ἀνθρώπους...»* (σελ. 149).

Ὁ Λεβάλ ἀναφέρει 1700 ἀγροτικές κολλεκτίβες: 400 στήν Ἀραγώνα (ὁ Σούχι τίς ὑπολογίζει σέ 510), 900 στή Λεβάντε, 300 στήν Καστίλη, 30 στήν Ἐστραμαδούρα, 40 στήν Καταλωνία, ἄγνωστος ἀριθμός στήν Ἀνδαλουσία. Γιά τήν κολλεκτιβοποιημένη βιομηχανία ὑπολογίζει: ὁλόκληρη τή βιομηχανία καί ὅλες τίς μεταφορές στήν Καταλωνία, τό 70% ὁλόκληρης τῆς βιομηχανίας στή Λεβάντε, μέρος τῆς βιομηχανίας στήν Καστίλη. (*«Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία»* σελ. 80.)

* * * *

Οἰκονομική Δομή καί Συντονισμός

'Από τόν 'Αουγκουστίν Σούχι[1]

Δύο μεγάλα διομηχανικά συστήματα, ὁ ἰδιωτικός καπιταλισμός καί ὁ κρατικός καπιταλισμός κυριαρχοῦν στήν οἰκονομία τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ κρατική ἰδιοκτησία ἤ ὁ κρατικός ἔλεγχος τῆς παραγωγῆς εἶναι προτιμότερος ἀπό τόν ἰδιωτικό καπιταλισμό εἶναι ἕνα διαδεδομένο ψέμα... Αὐτό δέβαια, δέν σημαίνει ὅτι ὁ καπιταλισμός εἶναι καλό οἰκονομικό σύστημα. Καί χωρίς ἀκόμη τόν ἐνδημικό οἰκονομικό ἰμπεριαλισμό καί τούς ἰμπεριαλιστικούς πολέμους, ὁ καπιταλισμός ἐξακολουθεῖ νά εἶναι κοινωνικός κίνδυνος. Οὔτε τό δασικό κακό τῆς ἐκμετάλλευσης καταργεῖται αὐτόματα ἀπό τόν κρατικό καπιταλισμό.

Τό ἐναλλακτικό οἰκονομικό σύστημα εἶναι ὁ κολλεκτιδισμός, ἕνας σοσιαλισμός πού ἐγκαθίσταται ἀπό τόν ἴδιο τό λαό, χωρίς ἐπέμδαση τοῦ κράτους. Σέ ἕνα καταπληκτικό βαθμό, αὐτό τό ἰδανικό πραγματοποιήθηκε στήν 'Ισπανία. Μέσα σέ λίγα χρόνια, στή διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, οἱ 'Ισπανοί ἐργάτες καί ἀγρότες ἐγκαθίδρυσαν ἐκεῖνο πού μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ ἀντιεξουσιαστικός συνδικαλιστικός σοσιαλισμός, ἕνα σύστημα χωρίς ἐκμετάλλευση καί ἀδικίες. Σ' αὐτόν τόν τύπο τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς κολλεκτιδιστικῆς οἰκονομίας, ἡ μισθωτή σκλαδιά ἀντικαθίσταται ἀπό τήν ἴση καί δίκαιη κατανομή τῶν προιόντων τῆς ἐργασίας. Ὁ ἰδιωτικός καπιταλισμός ἤ ὁ κρατικός καπιταλισμός ἀντικαθίστανται ἀπό τό συμδούλιο τῶν ἐργατῶν τοῦ ἐργοστασίου, τήν ἕνωση καί τή διομηχανική ἕνωση τῶν ἑνώσεων, μέχρι τήν ἐθνική ὁμοσπονδία τῶν διομηχανικῶν ἑνώσεων.[2]

1 'Από τό διδλίο του *«Νύχτα πάνω ἀπό τήν 'Ισπανία»*, σελ. 164-167.

2 Εἶναι δασικά ἕνα σύστημα 'Εργατικοῦ ἐλέγχου σέ ὅλα τά ἐπίπεδα, μέ αὐτόνομες μονάδες, μέσα στή δική τους σφαίρα. Ἡ διατύπωση τοῦ Σαντιγιάν εἶναι πιό σαφής:

«Ἡ δομή τῆς νέας οἰκονομίας ἦταν ἁπλή· κάθε ἐργοστάσιο διευθυνόταν ἀπό τούς δικούς του τεχνικούς καί διοικητικούς ἐργάτες. Τά ἐρ-

Οἱ Ἰσπανοί συνδικαλιστές ἀπέδειξαν ὅτι ἕνα τέτοιο σύστημα εἶναι πρακτικό. Ὁ ἀντιεξουσιαστικός κολλεκτιβισμός διατηρεῖ καί διευρύνει τήν ἐλευθερία, προκαλεῖ καί ἐνθαρρύνει τήν πρωτοβουλία καί ἐξομαλύνει τόν δρόμο γιά τήν πρόοδο. Ἡ συνδικαλιστική κολλεκτιβιστική οἰκονομία δέν προγραμματίζεται οὔτε κυριαρχεῖται ἀπό τό κράτος. Ὁ προγραμματισμός ἀποβλέπει στήν ἱκανοποίηση τοῦ καταναλωτή. Ὁ συνδικαλιστικός κολλεκτιβισμός εἶναι γιά τόν παραγωγό ὅ,τι εἶναι ὁ καταναλωτικός συνεταιρισμός γιά τόν καταναλωτή.

Οἱ κολλεκτίβες τοῦ ἰσπανικοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἦταν ἐργατικές οἰκονομικές ἑνώσεις, χωρίς ἀτομική ἰδιοκτησία. Τό γεγονός ὅτι τά κολλεκτιβιστικά ἐργοστάσια διευθυνόταν ἀπό τούς ἴδιους τούς ἐργαζόμενους σ' αὐτά, δέν σημαίνει ὅτι οἱ ἐγκαταστάσεις ἔγιναν ἀτομική τους ἰδιοκτησία. Ἡ κολλεκτίβα δέν εἶχε τό δικαίωμα νά πουλᾶ ἤ νά νοικιάζει ὁλόκληρο ἤ τμῆμα τοῦ κολλεκτιβοποιημένου ἐργοστασίου ἤ ἐργαστηρίου. Ἡ νόμιμη ἐπίβλεψη ἀνῆκε στή CNT στήν *«Ἐθνική Ὁμοσπονδία τοῦ Ἐργατικῶν Ἑνώσεων»*, ἀλλά οὔτε καί αὐτή δέν εἶχε τό δικαίωμα νά ἐνεργεῖ ὅπως ἤθελε. Ὅλα ἀποφασιζόταν καί ἐγκρινόταν ἀπό τούς ἴδιους τούς ἐργάτες, στίς συνδιασκέψεις καί στά συνέδρια.

Τό νέο καθεστώς ἦταν εὔκαμπτο. Τό ἐργοστάσιο ἤ ἡ ἐγκατάσταση διευθυνόταν ἀπό τούς ἐργάτες, ἀλλά δέν ἔμοιαζε μέ τά *«φαλανστήρια»* τοῦ Φουριέ ἤ τά *«ἐθνικά ἐργαστήρια»* τοῦ Λουί Μπλάν. Οἱ κολλεκτίβες ἦταν προσπάθεια ὀργάνωσης τῆς ἐργασίας, μέ βάση τήν ἀλληλεγγύη καί τήν ἀμοιβαία βοήθεια: ἡ ὀργάνωση τῆς οἰκονομίας μέ τήν ὀργάνωση τοῦ ἀμοιβαίου δανει-

γοστάσια τῆς ἴδιας βιομηχανίας καί τῆς ἴδιας τοποθεσίας ὀργανώνονται σέ τοπική ὁμοσπονδία. Ὅλες οἱ τοπικές ὁμοσπονδίες ὀργανώνονται σέ τοπικά οἰκονομικά συμβούλια, ὅπου ἀντιπροσωπεύονται ὅλα τά κέντρα,παραγωγῆς καί ὑπηρεσιῶν· συντονισμός, ἀνταλλαγή, ὑγιεινή καί ὑγεία κουλτούρα,μεταφορές, κτλ. Οἱ τοπικές ὁμοσπονδίες κάθε βιομηχανίας καί τά τοπικά οἰκονομικά συμβούλια κατά περιοχές καί στήν κλίμακα ὁλόκληρου τοῦ ἔθνους σέ παράλληλες ἐθνικές ὁμοσπονδίες βιομηχανίας καί ἐθνικές οἰκονομικές ὁμοσπονδίες...» («Γιατί χάσαμε τόν πόλεμο», Μπουένος Ἄιρες, 1940, σελ. 82)

σμοῦ, χωρίς τόκο, κατά τρόπο παρόμοιο μέ τίς τράπεζες ἀμοιβαίου δανεισμοῦ τοῦ Προυντόν. Ἡ συνδικαλιστική κολλεκτιβιστική οἰκονομία δέν ἔμοιαζε μέ τό σύστημα τῆς «ἐλεύθερης ἐπιχείρησης». Δέν ὑπάρχει καμιά σχέση ἀνάμεσα στήν οἰκονομία πού στηρίζεται στόν ἐργατικό ἔλεγχο, στήν ἀμοιβαία βοήθεια καί στήν αὐτοδιεύθυνση καί στήν καπιταλιστική οἰκονομία μέ τήν ἀπεριόριστη ἐκμετάλλευση καί τόν ἀποπνικτικό συναγωνισμό.

Ἡ συνδικαλιστική οἰκονομική δομή ἐγκαθιδρύθηκε σταθερά μέσα σέ λίγα χρόνια Τά ἐργοστάσια διευθυνόταν ἀπό τούς ἴδιους τούς ἐργάτες, μέ διευθυντές ἐκλεγμένους ἀπ' αὐτούς. Προβλήματα πού ξεπερνοῦσαν τήν δικαιοδοσία τοῦ ἁπλοῦ ἐργοστασίου ἀντιμετωπιζόταν ἀπό τό *«Τοπικό Οἰκονομικό Συμβούλιο»*... Στίς 28 Αὐγούστου 1937, ἕνα χρόνο μετά τήν ἔναρξη τῆς κολλεκτιβοποίησης, ἔγινε στή Βαρκελώνη οἰκονομικό συνέδριο τῶν κολλεκτίβων τῆς Καταλωνίας. Λίγο ἀργότερα, συγκλήθηκε στή Βαλέντσια ἐθνικό οἰκονομικό συνέδριο ἀπό τίς ἀστικές καί ἀγροτικές κολλεκτίβες καί ἀπό τήν κοινωνικοποιημένη βιομηχανία. Ὁ τρόπος, μέ τον όποῖο ἀντιμετώπισε τά προβλήματα τό συνέδριο τῆς Βαρκελώνης, ἀπεικονίζει τό χαρακτήρα τῆς νέας οἰκονομικῆς δομῆς. Διάφορα παραδείγματα:

1) Τά κολλεκτιβοποιημένα ἐργοστάσια ὑποδημάτων ἔχουν ἀνάγκη ἀπό πίστωση 2.000.000 πεσετῶν. Πάντοτε πλήρωναν τούς ἐργάτες τους μέ ὁλόκληρο τό ἡμερομίσθιο, ἀλλά ἀναγκάστηκαν, ἀπό τήν ἔλλειψη δέρματος νά μειώσουν τό χρόνο ἐργασίας. Παρ' ὅλα αὐτά πλήρωναν 500 ἐργάτες μέ ὁλόκληρο ἡμερομίσθιο, χωρίς μείωση γιά τόν χαμένο χρόνο. Τό οἰκονομικό συμβούλιο συζήτησε τήν περίπτωση τῆς βιομηχανίας ὑποδημάτων. Ἀναφέρθηκε στό ὅτι δέν ὑπάρχει περίσσευμα παπουτσιῶν. Ἡ χορήγηση τοῦ δανείου θά καταστήσει δυνατή τήν ἀγορά δέρματος καί τόν ἐκσυγχρονισμό ἀριθμοῦ παλιῶν ἐργοστασίων, μέ ἀποτέλεσμα τή μείωση τοῦ κόστους καί τῶν τιμῶν καί τήν αὔξηση τῆς κατανάλωσης. Ἡ ἀναδιοργάνωση καί ἡ ἀποκατάσταση αὐτῆς τῆς βιομηχανίας θά βοηθήσει καί ἄλλες βιομηχανίες, σέ περίπτωση ἀνάγκης. Τό δάνειο ἐγκρίθηκε.

2) Δέν ὑπάρχουν ἐργοστάσια ἀλουμινίου στήν Καταλωνία. Τό ἐργοστάσιο ἀλουμινίου στήν Χουέσκα βρίσκεται σέ φασι-

στικά χέρια. Τό ἀλουμίνιο εἶναι ἀπαραίτητο γιά τήν διεξαγωγή τοῦ πολέμου. Τό οἰκονομικό συμβούλιο, μέ τή βοήθεια χημικών,μηχανικών καί τεχνικῶν ἀποφάσισε τήν ἀνέγερση ἐργοστασίου ἀλουμινίου. Ὑπῆρχαν διαθέσιμα ἀποθέματα βωξίτη, ἄνθρακα, ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας καί ὑδροηλεκτρικῆς ἐνέργειας. Τό οἰκονομικό συμβούλιο προγραμμάτισε τήν χρηματοδότηση τῶν ἐγκαταστάσεων. Ἡ χρηματοδότηση θά γινόταν ἀπό τίς κολλεκτιβοποιημένες ἐπιχειρήσεις, τίς κοινωνικοποιημένες βιομηχανίες καί ἀπό τά συνδικάτα. Ἡ ἔκδοση μετοχῶν καί ὁμολογιῶν δέν συνίσταται, γιατί αὐτό θά ὁδηγοῦσε στήν ἐπαναφορά τοῦ καπιταλισμοῦ. Ὁ καπιταλισμός, διωγμένος ἀπό τή πόρτα, θά προσπαθοῦσε νά ξαναγυρίσει ἀπό τό παράθυρο....

3) Τό οἰκονομικό συμβούλιο τῆς Βαρκελώνης, γιά νά μειώσει τήν ἀνεργία στίς πόλεις ἐπεξεργάστηκε ἕνα σχέδιο, μέ τή συνεργασία τῆς ἕνωσης τῶν ἐργατῶν γῆς, γιά τήν αὔξηση τῆς καλλιεργούμενης γῆς (ἄρδευση, λιπάσματα, καινούργιες ἐγκαταστάσεις κ.τ.λ.). Ἔτσι θά μειωνόταν ἡ ἀνεργία στίς πόλεις καί θά ἐκσυγχρονιζόταν ἡ γεωργία. Ὁ Ρωσικός κρατικός καπιταλισμός ἔλυσε αὐτά τά προβλήματα μέ καταναγκαστική ἐργασία, στέλνοντας πολλούς ἐργάτες (τουλάχιστον 2.000.000) σέ στρατόπεδα συγκέντρωσης. Οἱ ἀντιεξουσιαστές ἔβλεπαν αὐτά τά μέτρα μέ περιφρόνηση. Οἱ Ἰσπανικές ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες ἀπέδειξαν ὅτι ἡ καταναγκαστική ἐργασία εἶναι ἀντιπαραγωγική καί ἄχρηστη. Ὁ ἄνεργος ἐργάτης δέν πρέπει νά ἀναγκαστεῖ νά ἐργαστεῖ στήν ὕπαιθρο. Ἀντίθετα, γίνεται δεκτός ὑπό ἴσους ὅρους, σάν ἀδελφός ἐργάτης, στήν κοινή συνεργατική ἐπιχείρηση, μοιραζόμενος καί τά φορτία καί τίς ἀποζημιώσεις μέ τούς συντρόφους του.

4) Πῶς θά χρηματοδοτούνταν τόσο μεγάλα καί περίπλοκα ἔργα καί πῶς θά συντονίζονταν; Οἱ ἐργάτες βοηθοῦσαν ὁ ἕνας τόν ἄλλον. Οἱ ἀπομονωμένες ἐπιχειρήσεις ἦταν οἰκονομικοί νάνοι. Ὅλα ὅμως τά κολλεκτιβοποιημένα ἐργοστάσια καί οἱ ἐγκαταστάσεις, συνεργαζόμενες καί συνεισφέροντας σέ κοινό ταμεῖο ἦταν γίγαντες. Τά κεφάλαια ὅλων τῶν κολλεκτιβοποιημένων ἐγκαταστάσεων, τῶν κοινωνικοποιημένων ἐργοστασίων καί τῶν ἑνώσεων βρισκόταν στήν *«Κεντρική Τράπεζα Ἐργασίας»* τῆς Βαρκελώνης, καί στά τμήματά της σ' ὁλόκληρη τή

χώρα. Ἡ τράπεζα διοχέτευε κεφάλαια ἀπό τίς πιό ἀποδοτικές κολλεκτίβες στίς λιγότερο ἀποδοτικές, ὑπό μορφή πιστώσεων. Οἱ συναλλαγές μέ μετρητά μειώθηκαν στό ἐλάχιστο. Ἡ τράπεζα ἰσοσκέλιζε τούς λογαριασμούς ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες καί κανόνιζε τίς πιστώσεις, ὄχι μέ μετρητά, ἀλλά μέ ἀνταλλαγή προϊόντων καί ὑπηρεσιῶν.

Ἡ Τράπεζα Ἐργασίας ρύθμιζε τίς ἀνταλλαγές μέ τό ἐξωτερικό, εἰσαγωγές καί ἀγορά πρώτων ὑλῶν καί ἄλλων προιόντων. Στίς ἐσωτερικές ἀνταλλαγές, ἡ πληρωμή γινόταν (ὅπου ἦταν δυνατό) μέ ἀγαθά καί ὄχι μέ μετρητά. Ὅλες οἱ τραπεζιτικές ἐργασίες ρυθμιζόταν ἀπό τά συνέδρια τῶν συνδικάτων. Τέλος, ἡ Τράπεζα Ἐργασίας δέν ἦταν καπιταλιστική τράπεζα μέ στόχο τό κέρδος. Χρησίμευε σάν συντονιστής καί ἡ ἐπιβάρυνση ἦταν 1% γιά τήν κάλυψη τῶν ἐξόδων της.

* * * *

Σημείωση Πάνω στά Δύσκολα Προβλήματα[3] τῆς Ἀνοικοδόμησης

Ἀπό τόν Ντιέγκο Ἀμπάντ Ντέ Σαντιγιάν

Εἶναι δύσκολο νά φανταστεῖ κανείς τά πολύπλοκα προβλήματα πού δημιούργησε ἡ θύελλα τοῦ πολέμου καί τῆς ἐπανάστασης: κατάρρευση τῶν παλιῶν σχέσεων καί δημιουργία νέων μορφῶν κοινωνικῆς ζωῆς. Καί ὅλα αὐτά τή στιγμή τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀντιφασιστικοῦ πολέμου, μέ 30.000 ἀνθρώπους μας στό μέτωπο τῆς Ἀραγώνας, χωρίς νά ὑπολογίζονται οἱ βοηθητικές δυνάμεις. Γιά τόν ἐφοδιασμό ἑνός στρατοῦ 30.000 ἀνδρῶν, χρειάζεται ἡ ἐργασία 200.000 βιομηχανικῶν καί ἀγροτικῶν ἐργατῶν. Ὅλα αὐτά ἔπρεπε νά γίνουν κάτω ἀπό φοβερή ἔλλειψη πηγῶν καί κάτω ἀπό τίς χειρότερες συνθῆκες.

Ἄν τό σιδηροδρομικό δίκτυο δέν λειτουργοῦσε κανονικά, ἀπό τήν πρώτη μέρα τῆς νίκης μας πάνω στούς φασίστες, αὐτό δέν ὀφειλόταν στήν ἔλλειψη ἱκανότητας τῆς νέας ἐργατικῆς

3 Ἀπό τό βιβλίο του *«Γατί Χάσαμε Τόν Πόλεμο»*, σελ 81

διεύθυνσης, ἀλλά στήν ἔλλειψη ἄνθρακα καί στήν προτεραιότητα τῶν πολεμικῶν μεταφορῶν. Ἀπό τήν πρώτη στιγμή, ὑποφέραμε ἀπό φοβερή ἔλλειψη τῶν ἀπαραίτητων πρώτων ὑλῶν, σέ μιά περιοχή φτωχή σέ ὀρυκτά, νήματα ὑφαντουργίας καί κάρβουνο. Ἡ Βαρκελώνη κατανάλωνε κανονικά 56.000 τόννους κάρβουνο τήν ἡμέρα. Ἡ παραγωγή τῶν φτωχῶν ἀνθρακωρυχείων τῆς περιοχῆς καί μάλιστα μέ φοβερές προσπάθειες, ἦταν 300 τόννοι τήν ἡμέρα. Σέ λίγους μῆνες κατορθώσαμε νά αὐξήσουμε τήν παραγωγή σέ 1000 τόννους. Παρά τίς προσπάθειές μας, ἡ ἔλλειψη κάρβουνου ἦταν μιά διαρκής τραγωδία, εἰδικότερα γιά τή βιομηχανία μετάλλου (χυτήρια, κ.τ.λ.) Οἱ Ἀστουρίες μποροῦσαν νά μᾶς βοηθήσουν[4] ἀλλά ὁ Ἀμάντορ Φερνάντεζ προτιμοῦσε νά στέλνει τό κάρβουνο ἀλλοῦ ἤ νά τό ἀφήνει ἀχρησιμοποίητο. Καί μάλιστα, παρά τήν πρότασή μας γιά ἀνταλλαγή μέ προϊόντα, πού τόσο μεγάλη ἀνάγκη εἶχαν οἱ Ἀστουρίες (σέ ὑφάσματα, κ.τ.λ.)

* * * *

Χρῆμα καί Ἀνταλλαγές

Ἀπό τόν Σάμ Ντόλγκοφ

Ἕνα ἀπό τά πιό ἐνοχλητικά προβλήματα τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης, ὅπως καί κάθε ἐπανάστασης, εἶναι τό πρόβλημα τῆς ἀνταλλαγῆς. Ἡ *«κατάργηση τοῦ χρήματος»* προκαλεῖ πολλές ἀντιγνωμίες. Τό πρόβλημα ἔχει μεγάλες ἐπιπτώσεις στήν ἐπανάσταση, εἰδικότερα στίς ἀγροτικές κολλεκτίβες. Οἱ ἀπόψεις τοῦ συνδικάτου τῶν ὑφαντουργῶν τῆς CNT (ἡ βιομηχανία κολλεκτιβοποιήθηκε λίγους μῆνες μετά τή 19η τοῦ Ἰούλη) εἶναι πολύ ἐνδιαφέρουσες:

«Σ' ἕνα βιώσιμο κοινωνικό καθεστώς, τό χρῆμα σάν ἕνα σύμβολο γιά τή διευκόλυνση τῶν ἀνταλλαγῶν τῶν ἀγαθῶν καί τῶν ὑπηρεσιῶν θά πρέπει νά προσαρμοστεῖ στήν ἐπαναστατική οἰκονομία, διατηρώντας ὅλα του τά ἀγαθά πλεονεκτήματα (τό

4 Ὁ Σαντιγιάν ἀναφέρεται στήν περίοδο πρίν ἀπό τήν κατάληψη τῆς περιοχῆς ἀπό τούς φασίστες.

προϊόν τῆς οἰκονομικῆς ἐμπειρίας γενεῶν). Πρέπει νά χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικά σάν τό πιό ἀποτελεσματικό μέσο στίς ἀνταλλαγές, πού ἔχει μέχρι τώρα ἐφευρεθεῖ».[5]

Κάποια μορφή χρήματος, ἕνα ὁμοιόμορφο μέτρο γιά τήν ἀνταλλαγή τῆς τεράστιας ποικιλίας διαφορετικῶν ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν, εἶναι ἀπαραίτητη σέ μιά περίπλοκα ὀργανωμένη κοινωνία. Ἔτσι τό *«χρῆμα»* εἶναι ἕνα μέτρο γιά τόν ὑπολογισμό τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν καί τῶν ὑπηρεσιῶν, ὅπως ἀκριβῶς τό μετρικό σύστημα γιά τή μέτρηση τῶν ἀποστάσεων ἤ τῶν διαστάσεων καί τοῦ βάρους τῶν ἀντικειμένων. Ὅπως ἀκριβῶς τό μετρικό σύστημα ἀντικαθιστᾶ ἄλλα συστήματα μετρήσεων, ἔτσι μπορεῖ νά μεταβληθεῖ καί τό νομισματικό σύστημα. Ποσοστό 99% τῶν ἀνταλλαγῶν στόν κόσμο, δέν γίνεται μέ μετρητά ἀλλά μέ γραμμάτια, ἐπιταγές πιστωτικές κάρτες, ἐμπορικές σφραγίδες κ.τ.λ. Αὐτό ὅμως δέν σημαίνει ὅτι τό χρῆμα ἔχει καταργηθεῖ. Ἁπλῶς σημαίνει ὅτι ἕνα σύμβολο ἀνταλλαγῆς ἀντικαταστάθηκε μ' ἕνα ἄλλο.

Σχετικά μέ τήν Ἰσπανική ἐπανάσταση, ἡ σύγχυση ὀφείλεται σέ μιά παράλειψη: *«ἡ κατάργηση τοῦ χρήματος»* ἀφορᾶ τό ἐπίσημο ἐθνικό νόμισμα τῆς Ἰσπανίας καί ὄχι τό τοπικό νόμισμα πού ἐκδόθηκε ἀπό τίς κολλεκτίβες. Μόνο ἡ τοπική χρήση τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος ἀπαγορεύτηκε καί συχνά περιορίστηκε σέ διάφορους βαθμούς (ἡ ἀξία τῶν προϊόντων, καί οἱ λογαριασμοί ἐκφραζόταν ἀκόμη μέ βάση τήν πεσέτα). Εἶναι πιό σωστό νά ποῦμε ὅτι οἱ ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες, σέ κάθε τοποθεσία (γιά νά ἐξασφαλίσουν δίκαιη καί ἴση κατανομή ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν καί νά ἐμποδίσουν τήν ἀποταμίευση καί τήν κερδοσκοπία) ἐπεξεργάστηκαν δικά τους συστήματα ἀνταλλαγῆς. Ἐκδόθηκε τοπικό νόμισμα ὑπό μορφή ἀποδείξεων, μαρ-

5. Συμπτωματικά, αὐτή ἡ ἄποψη συμφωνεῖ μέ τή δήλωση τοῦ Μαλατέστα ὅτι κατά τήν κατάργηση τοῦ κράτους καί τοῦ καπιταλισμοῦ, μέ τόν ἐρχομό τῆς ὑλικῆς ἀφθονίας καί μέχρι τήν ὁλική πραγματοποίηση τῆς ἀναρχικῆς κοινωνίας, τό χρῆμα ἀναγκαστικά θά παραμένει *«τό μόνο μέσο πού ἔχει ἐφευρεθεῖ ἀπό τήν ἀνθρώπινη εὐφυία, γιά τήν αὐτόματη ρύθμιση τῆς παραγωγῆς καί τῆς διανομῆς»* («Ζωή καί Ἰδέες», σελ. 101.)

κῶν, βιβλιάριων, μερίδων, πιστοποιητικῶν, κουπονιῶν, κ.τ.λ., τά ὁποῖα δέν εἶχαν καμιά ἰσχύ ἔξω ἀπό τήν κολλεκτίβα.

Ἐκτός ἀπό τή χαλαρή χρήση τοῦ ὅρου *«χρῆμα»* ὁ Μπάρνετ Μπολότεν δίνει μιά πολύ καλή γενική εἰκόνα τοῦ συστήματος ἀνταλλαγῆς, στίς τυπικές ἀντιεξουσιαστικές κοινότητες:

«Στίς ἀντιεξουσιαστικές κοινότητες πού εἶχε καταργηθεῖ τό χρῆμα, τά μεροκάματα πληρωνόταν μέ κουπόνια, ἀνάλογα μέ τόν ἀριθμό τῶν ἀτόμων τῆς οἰκογένειας. Τά τοπικά προιόντα, ἄν ὑπῆρχαν σέ μεγάλες ποσότητες, ὅπως ψωμί, κρασί καί λάδι, διανεμόταν δωρεάν, ἐνῶ τά ἄλλα ἀγοραζόταν μέ κουπόνια ἀπό τήν κοινοτική ἀποθήκη. Τά πλεονάζοντα ἀγαθά ἀνταλλασσόταν στίς ἀναρχικές κωμοπόλεις καί χωριά· τό χρῆμα (τό νόμιμο ἐθνικό νόμισμα) χρησιμοποιόταν σέ σχέση μέ τίς κοινότητες πού δέν εἶχαν ἀκόμη προσαρμοστεῖ στό νέο σύστημα» (σελ. 61,62).

Μερικές κολλεκτίβες εἶχαν *πράγματι* καταργήσει τό χρῆμα. Δέν εἶχαν σύστημα ἀνταλλαγῆς, *οὔτε* κάν κουπόνια. Γιά παράδειγμα, ὅταν ἕνας κάτοικος τῆς Μαγκνταλένα ντέ Πούλπις ρωτήθηκε *«πῶς ὀργανωθήκατε χωρίς χρῆμα; Χρησιμοποιεῖτε βιβλιάρια μέ κουπόνια ἤ κάνετε ἀνταλλαγή προϊόντων ἤ τίποτε ἄλλο;»* ἀπάντησε. *«Τίποτε. Ὅλοι δουλεύουν καί ὅλοι ἔχουν τό δικαίωμα νά πάρουν ὁ,τιδήποτε τούς χρειάζεται δωρεάν. Ἁπλῶς πηγαίνεις στό μαγαζί, ὅπου ὑπάρχουν ὅλες οἱ ἀναγκαῖες προμήθειες. Ὅλα διανέμονται δωρεάν καί μόνο σημειώνεται τί παίρνει ὁ καθένας».*

Ὅλες ὅμως οἱ προσπάθειες γιά τήν κατάργηση τοῦ χρήματος δέν εἶχαν γενικά ἐπιτυχία. Ὁ Πειράτς γράφει ὅτι:

«Κάτω ἀπό τή συνεχή πίεση τῶν πολιτικο-στρατιωτικῶν περιστάσεων, οἱ πρῶτες προσπάθειες γιά τήν κατάργηση τοῦ χρήματος καί τῆς μισθωτῆς ἐργασίας ἔπρεπε νά ἐγκαταλειφθοῦν καί νά ἀντικατασταθοῦν μέ τό οἰκογενειακό μεροκάματο» (*«Οἱ Ἀναρχικοί στή Πολιτική Κρίση τῆς Ἰσπανίας»*, σελ. 131).

Στίς Ἰσπανικές κολλεκτίβες υἱοθετήθηκε κάποιο εἶδος *«οἰκογενειακοῦ ἡμερομισθίου»*. Τό ἡμερομίσθιο αὐτό ἐξαρτιόταν ἀπό τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Στηριζόταν περισσότερο στίς ἀνάγκες τῶν μελῶν της καί λιγότερο στήν παρεχόμενη ἀπό τά μέλη της ἐργασία. Τό ἀκριβές οἰκογενειακό ἡμε-

ρομίσθιο ἐξαρτιόταν ἀπό πολλούς συντελεστές (ὅπως ἡ σχετική ἀφθονία ἤ ἔλλειψη τῶν ἀπαραίτητων γιά μιά κολλεκτίβα ἤ περιοχή). Ἔτσι παρουσιάστηκε μεγάλη ποικιλία «νομισματικῶν» πειραμάτων. Ὁ Λεβάλ ἀναφέρει ὅτι:

«Στίς περιοχές τῆς Καστίλλης, τῆς Καταλωνίας ἤ τῆς Λεβάντε, ὅπου τό δημοκρατικό κράτος ἦταν πιό ἰσχυρό, ἡ «πεσέτα», ἐπίσημο νόμισμα στηριγμένο στό χρυσάφι, διατηρήθηκε. Ἄν καί ὑποχρεωμένες νά χρησιμοποιοῦν τήν «πεσέτα» σάν μέτρο τῆς ἀξίας καί μονάδα τῆς διανομῆς, οἱ ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες υἱοθέτησαν τό οἰκογενειακό ἡμερομίσθιο.... Ὅπου τό κράτος ἦταν πιό ἀδύναμο, κάθε χωριό ἀντιμετώπιζε τήν ἀνταλλαγή μέ δικό του τρόπο. Σ' αὐτά τά μέρη, περισσότερο ἀπ' ὅλα στήν Ἀραγώνα, οἱ τοπικές κολλεκτίβες ἐξέδωσαν μέχρι 250 ἤ καί 300 εἴδη τοπικοῦ χρήματος, ἀποδείξεις, κουπόνια, βιβλιάρια, μερίδες, μεταλλικά νομίσματα, κάρτες, κτλ.[6] *(«Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία»*, σελ. 203, 208).

Αὐτή ἡ χαοτική κατάσταση δέν μποροῦσε νά γίνει ἀνεκτή γιά πολύν καιρό. Τό *«Συνέδριο τῶν Ἀγροτικῶν Κολλεκτίβων τῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἀραγώνας»*, γιά παράδειγμα, ἐνέκρινε ὁμόφωνα τήν ἀντικατάσταση τῶν τοπικῶν νομισμάτων μέ ἕνα κανονικό βιβλιάριο μερίδων γιά ὅλες τίς κολλεκτίβες τῆς Ἀραγώνας, ἀφήνοντας σέ κάθε κολλεκτίβα τόν καθορισμό τῆς ποσότητας τῶν ἀγαθῶν πού θά χορηγοῦνταν σέ κάθε οἰκογένεια ἤ σέ μοναχικά ἄτομα.

«Τό οἰκογενειακό βιβλιάριο μερίδων, μέ ἡμερομηνία 23 Ἀπρίλη 1937 (ὅταν ἐφαρμόστηκε τό νέο σύστημα) μέχρι 31 Δεκέμβρη 1937, ἦταν διαιρεμένο σέ ἑβδομαδιαίες στῆλες, μέ 21 εἴδη καί μέ τήν παρακάτω σειρά: ψωμί, κρασί, λάδι, ρύζι, μπιζέλια, χλωρά φασόλια, ἀλεύρι, λουκάνικα καί καπνιστά λουκάνικα, λαρδί, ζάχαρι, πουτίγκα, διατηρημένα φροῦτα, διατηρημένες ντομάτες, πατάτες, γάλα, φακές, ἐληές, σοκολάτα, παπούτσια, οἰκιακά εἴδη, εἴδη κιγκαλερίας, ψιλικά...» (Γκαστόν Λεβάλ *«Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία»*, σελ. 210).

Τό ὁμοιόμορφο βιβλιάριο μερίδων ἦταν προσπάθεια νά ἐξομαλυνθεῖ μιά χαοτική κατάσταση. Ἄλλο πρόβλημα ἦταν ἡ διε-

6. Βλέπε στόν Μίντζ, σελ 36-37.

ξαγωγή τῶν πολύπλοκων συναλλαγῶν τῆς οἰκονομίας, χωρίς παλινδρόμηση στίς παλιές κρατιστικές καί καπιταλιστικές μεθόδους. Ὁ Γκαστόν Λεβάλ ἀναφέρει τήν ἀπόφαση τῆς «Ἀγροτικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Λεβάντε»:

«... νά ἱδρυθεῖ δική μας τράπεζα... γιά τή μετακίνηση εἰδῶν ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες τῶν χωριῶν μας καί γιά νά ἐμπορεύεται μέ ἄλλες κωμοπόλεις... ἀντί νά βοηθᾶμε τήν κυβέρνηση νά ἀφαιρεῖ τό ἔδαφος κάτω ἀπό τά πόδια μας». («Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν», σελ. 310).

Καί ὁ Μίντζ σημειώνει ὅτι:

Οἱ ἀναρχικοί ἐγκατέλειψαν τήν ἰδέα ὑποκατάστασης τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος. Οἱ ἀγροτικές κολλεκτίβες ἀποφάσισαν νά καταργήσουν τό χρῆμα καί νά εἰσάγουν ἄλλα συστήματα ἀνταλλαγῆς... Γρήγορα παρουσιάστηκαν δυσκολίες μέ τό τοπικό νόμισμα καί τήν ἔλλειψη ἑνιαίου νομίσματος. Πολύ γρήγορα οἱ κολλεκτιβιστές τῆς Ἀραγώνας εἶδαν τά πλεονεκτήματα ἑνός εἴδους ἐθνικῆς τράπεζας» (σελ. 168)[7].

Ὁ Ντιέγκο Ἀμπάντ ντέ Σαντιγιάν (Ὑπουργός τῆς Οἰκονομίας στήν Καταλανική Κυβέρνηση 1936) διατύπωσε μιά ἄποψη γι' αὐτό τό πρόβλημα. Σκιαγραφόντας τίς ἀντιλήψεις του γιά τή μελλοντική νέα ἐπαναστατική οἰκονομία, εἰσηγεῖται ὅπως οἱ συναλλαγές στό ἐσωτερικό καί τό ἐξωτερικό διεξάγονται ἀπό ὁμοσπονδίες τῶν συντονιστικῶν *«Συμβουλίων Πίστωσης καί Ἀνταλλαγῶν»*, ἕνα εἶδος οἴκων ἀνταλλαγῆς, τοῦ ὁποίου τό *«προσωπικό θά ἐκλέγεται ἀπό τούς ὑπάρχοντες τραπεζιτικούς ὀργανισμούς»*.

«Ἡ πίστωση θά εἶναι μιά κοινωνική λειτουργία καί ὄχι μιά ἰδιωτική κερδοσκοπία ἤ τοκογλυφία... Ἡ πίστωση θά βασίζεται στίς οἰκονομικές δυνατότητες τῆς κοινωνίας καί ὄχι στόν τόκο ἤ στό κέρδος... Θά εἶναι ἴσως ἀναγκαῖο, ἡ δημιουργία ἑνός συμβόλου (νομίσματος) ἀνταλλαγῆς, γιά τίς ἀνάγκες τῆς κυκλοφορίας καί ἀνταλλαγῆς τό προϊόντων, τό σύμβολο αὐτό

7 Πρέπει νά ὑπογραμμιστεῖ ὅτι δέν πρόκειται γιά καπιταλιστικές τράπεζες, δηλαδή δάνεια σέ καρχαρίες, συσσώρευση πλούτου μέ τοκογλυφία, ἐπενδύσεις, ἔλεγχο ἰδιοκτησίας, καί ἐκμετάλλευση ἐργασίας. Ὁ Μίντζ δέν κάνει αὐτή τή βασική διάκριση.

θά τό δημιουργήσει τό Συμβούλιο μέ άποκλειστικό σκοπό τή διευκόλυνση καί όχι σάν μιά έξουσία τοῦ χρήματος.. Τό Συμβούλιο Πίστωσης καί Ἀνταλλαγῆς θά εἶναι κάτι σάν θερμόμετρο τῶν προϊόντων καί τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας». («Μετά τήν Ἐπανάσταση», σελ. 87,88,89).

Ὁ Σαντιγιάν προέβλεψε τά μέτρα ἀνταλλαγῆς πού υἱοθέτησε ἡ ἀντιεξουσιαστική *«Ὁμοσπονδία τῶν Ἀγροτικῶν Κολλεκτίβων»* τῆς Λεβάντε. Ὁ Σούχι σημειώνει:

«Πολλές καί πολύπλοκες ἀνταλλαγές ἀνάγκασαν τήν Ὁμοσπονδία νά ἱδρύσει δική της τράπεζα... Ἡ τράπεζα καί τά ὁμοσπονδιακά παραρτήματά της συντόνισαν τίς ἀνταλλαγές καί πωλήσεις τῶν προϊόντων μέσα στή Δημοκρατική Ἰσπανία καί ρύθμιζαν ὅλα τά θέματα, σχετικά μέ τό ἐξωτερικό ἐμπόριο. Ἡ τράπεζα τῆς Ὁμοσπονδίας διευθυνόταν φυσικά ἀπό τήν ἕνωση τῶν τραπεζιτικῶν... Στήν Κεντρική Τράπεζα Ἐργασίας τῆς Καταλωνίας, πού ὀργανώθηκε τόν Αὔγουστο τοῦ 1937, οἱ συναλλαγές μέ μετρητά μειώθηκαν στό ἐλάχιστο. Ἡ πίστωση δέν δινόταν σέ μετρητά. Ἡ τράπεζα ἰσοσκέλιζε λογαριασμούς ἀνάμεσα σέ κολλεκτίβες καί ἔδινε πιστώσεις, σέ περίπτωση ἀνάγκης, ὄχι σέ μετρητά, ἀλλά μέ ἀνταλλαγή ἀγαθῶν ἤ ὑπηρεσιῶν.... Χρησίμευε σάν ὄργανο συντονισμοῦ» (Σούχι, σελ. 156,157)

Ὁ Μπολότεν περιγράφει τίς ἀναφερόμενες ἀπό τόν Σούχι «περίπλοκες συναλλαγές»: *«Στήν περιοχή τῆς Βαλένταια, τό κέντρο τῆς μεγάλης παραγωγῆς πορτοκαλιῶν,... ἡ* CNT *δημιούργησε μιά ὀργάνωση γιά ἀγορά, συσκευασία καί ἐξαγωγή τῆς σοδειᾶς*[8], μέ ἕνα δίχτυο ἀπό 270 ἐπιτροπές σέ κωμοπόλεις καί χωριά, ἀποστερώντας, ἀπ' αὐτό τό ἐμπόριο,μερικές χιλιάδες ἐμπόρων» (σελ. 49).

Ὁ Λεβάλ συμπεραίνει ὅτι οἱ κολλεκτίβες ἀντιμετώπισαν τό πρόβλημα τῆς διανομῆς, τό ὁποῖο εἶναι, πάνω ἀπ' ὅλα πρόβλημα χρήματος καί ἀνταλλαγῆς:

«.... μέ αὐθεντικότητα, πρωτοβουλία καί πρακτική αἴσθηση, πού προκάλεσαν παγκόσμιο θαυμασμό.... Ἡ συλλογική εὐφυΐα

8. Ποσοστό 90% ἐξαγόταν στό ἐξωτερικό

τῶν μελῶν τῶν ἀγροτικῶν κολλεκτίβων ἔλυσε, μέ δοκιμές καί λάθη, προβλήματα, πού ἡ κεντρική κυβέρνηση οὐδέποτε μπόρεσε νά λύσει... Στίς ζῶνες τῶν Δημοκρατικῶν πού κυριαρχοῦνταν ἀπό τό κράτος, ἡ ἀνικανότητα τῆς κυβέρνησης νά σταματήσει τήν ἄνοδο τῶν τιμῶν καί τήν κερδοσκοπία, προκάλεσε καταστροφικό πληθωρισμό καί τήν ὑποτίμηση τῆς ἀξίας τῆς πεσέτας....» («'Αντιεξουσιαστική 'Ισπανία», σελ. 211).

Τό ὅτι οἱ κολλεκτίβες ἔλυσαν τό πρόβλημα τῆς διανομῆς, σύμφωνα μέ τό πνεῦμα καί τίς ἀρχές τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ, κάτω ἀπό τέτοιες περιστάσεις καί σέ τόση μεγάλη κλίμακα, ἀποτελεῖ κατόρθωμα πού οὐδέποτε πραγματοποίησε ἡ Γαλλική, ἡ Ρωσική ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐπανάσταση.

VI. ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Ἡ κολλεκτιβοποίηση εἶναι *αὐθόρμητο* προϊόν τῆς ἐπαναστατικῆς κατάστασης. Τό βιομηχανικό σύστημα ἀποσυντίθεται καί παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη ἀποκατάστασης τῆς παραγωγῆς. Οἱ ἐργάτες ὅμως ἀρνοῦνται νά ἐπιστρέψουν στό παλιό σύστημα ἐκμετάλλευσης. Ζητοῦν τήν ἀπαλλοτρίωση τῶν καπιταλιστῶν καί πλήρη κολλεκτιβιστική αὐτοδιεύθυνση ἀπό τούς ἴδιους.

Ὁ Σούχι σημειώνει ὅτι πολλές ἐπιχειρήσεις κολλεκτιβοποιήθηκαν ἀμέσως καί ὁλοκληρωτικά. Σέ πολλές ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις σάν προανάκρουσμα στήν πλήρη κολλεκτιβοποίηση, οἱ «ἐπιτροπές ἐλέγχου» ἀνέλαβαν μερικό ἔλεγχο καί παρακολουθοῦσαν ἀπό κοντά τίς ἐργασίες τῶν ἐπιχειρήσεων. Μέ τήν πλήρη κολλεκτιβοποίηση ἀποκαθίσταται ἡ γνήσια ἐργατική αὐτοδιεύθυνση. Οἱ ἐργάτες ἐκλέγουν μέσα ἀπό τίς τάξεις τους τεχνικές-διοικητικές ἐπιτροπές, γιά νά διευθύνουν τήν ἐπιχείρηση. Οἱ ἐπιτροπές εἶναι ὑπεύθυνες ἀπέναντι στούς ἐργάτες καί ἐκτελοῦν τίς ὁδηγίες τους. Ἐκεῖνες πού ἀρνοῦνται νά τίς ἐκτελέσουν ἀντικαθίστανται ἀμέσως.

Ὀργανωτικά οἱ ἀρχές τοῦ ἀναρχισμοῦ, πού συντόνισαν τά 2 1/2 ἑκατομμύρια ἐργάτες τῆς CNT μέσα σέ μιά ὀργάνωση μέ ὁμοσπονδιακή δομή, ἐφαρμόστηκαν καί στίς κολλεκτιβοποιημένες ἐπιχειρήσεις. Οἱ ἀρχές τῆς ἐργατικῆς αὐτοδιεύθυνσης καί τῆς ὁμοσπονδιοποίησης *(φεντεραλισμοῦ)* δοκιμάστηκαν μέ ἐπιτυχία, στό ἔργο γιά τήν ἄμεση καί ἀποδοτική ἀποκατάσταση τῶν ἀναγκῶν τῆς καθημερινῆς ζωῆς, σέ τρόφιμα, ροῦχα, στέγη καί δημόσιες ὑπηρεσίες.

* * * *

Ἐργατική Αὐτοδιεύθυνση στή Βιομηχανία[1]

Ἀπό τόν Ἀουγκουστίν Σούχι

Μέ τήν ἀπόκρουση τῆς φασιστικῆς ἐπίθεσης τῆς 19ης τοῦ Ἰούλη καί τῶν ἡμερῶν πού ἀκολούθησαν, οἱ μεγάλες ἐμπορικές καί βιομηχανικές περιουσίες ἐγκαταλείφθηκαν ἀπό τούς ἰδιοκτήτες τους. Οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τῶν σιδηροδρόμων, τῶν ἀστικῶν μεταφορῶν, τῶν μεγάλων ἐργοστασίων μετάλλου καί μηχανουργείας, τῆς ὑφαντουργείας κτλ. ἐξαφανίστηκαν. Ἡ ἐπαναστατική γενική ἀπεργία τῶν ἐργατῶν σάν μέτρο ἐνάντια στό φασιστικό στρατιωτικό πραξικόπημα παρέλυσε τήν οἰκονομική ζωή στή Βαρκελώνη καί στίς συνοικίες. Μετά τή νίκη πάνω στούς φασίστες, οἱ ἐργάτες ἀποφάσισαν νά γυρίσουν στή δουλειά. Ἀλλά ἡ γενική ἀπεργία δέν ἦταν μιά ἀπεργία γιά καλύτερες συνθῆκες ἐργασίας. Τά ἀφεντικά εἶχαν φύγει. Οἱ ἀστοί δημοκρατικοί δέν ἤξεραν πῶς νά ἀποκαταστήσουν τήν παραγωγή.

Ἀπό ἁπλοί ὑπάλληλοι πού ἔπαιρναν διαταγές ἀπό τά παλιά τους ἀφεντικά, οἱ ἐργάτες ἀνέλαβαν τόν ἔλεγχο καί τή διαχείρηση ὁλόκληρης τῆς οἰκονομίας. Μέ λίγα λόγια, ἀπό δῶ καί μπρός οἱ ἐργάτες ἦταν ὑπεύθυνοι γιά τήν ἀποδοτική διεύθυνση τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας.

Δέν πρέπει ὅμως νά πιστέψει κανείς ὅτι ἡ κοινωνικοποίηση ἤ κολλεκτιβοποίηση ἔγιναν σύμφωνα μέ ἕνα προκαθορισμένο σχέδιο. Στήν πραγματικότητα, τίποτε δέν εἶχε προετοιμαστεῖ καί ὅλα ἔπρεπε νά ρυθμισθοῦν μέσα σέ μιά ἀνώμαλη κατάσταση. Καί ὅπως συμβαίνει σέ ὅλες τίς ἐπαναστάσεις, ἡ πράξη προηγεῖται τῆς θεωρίας. Οἱ θεωρίες ἀλλάζουν καί τροποποιοῦνται, σύμφωνα μέ τήν πιεστική πραγματικότητα. Οἱ ὀπαδοί τῆς

1 *Ἀπό τίς «Κολλεκτιβοποιήσεις Τό Δημιουργικό Ἔργο τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης»* (1936-1939). Συλλογή Νοκουμέντων ἀπό τόν Ἀουγκουστίν Σούχι, σελ. 6,7,8, καί *«Οἱ Ἀναρχικοί στήν Ἰσπανική Πολιτική Κρίση»*, σελ. 121-128, 133

ἰδέας ὅτι εἶναι δυνατή ἡ ἐγκαθίδρυση ἑνός νέου κοινωνικοῦ καθεστῶτος βαθμιαία, μέ τήν εἰρηνική ἐξέλιξη, κάνουν τόσο λάθος ὅσο καί ἐκεῖνοι πού πιστεύουν ὅτι ἡ νέα κοινωνική τάξη θά ἐγκαθιδρυθεῖ εὔκολα ὅταν ἡ πολιτική ἐξουσία πέσει στά χέρια τῆς ἐργατικῆς τάξης....

Καί οἱ δυό ἀπόψεις εἶναι λανθασμένες καί ἡ σωστή ἄποψη μπορεῖ νά διατυπωθεῖ σαφῶς: ἡ στρατιωτική, ἀστυνομική καί δημόσια ἐξουσία τοῦ καπιταλιστικοῦ κράτους πρέπει νά τσακιστεῖ γιά νά ἀφήσει ἐλεύθερο τό δρόμο γιά τήν ἐμφάνιση καί τήν ἑδραίωση τῶν νέων κοινωνικῶν μορφῶν. Πρέπει ἐπίσης νά τονιστεῖ ὅτι οἱ δημιουργοί τῆς νέας οἰκονομικῆς ζωῆς πρέπει νά εἶναι θεωρητικά καί πρακτικά προετοιμασμένοι μέ σαφῆ ἀντίληψη τῶν ὀργανωτικῶν τους στόχων καί τακτικῶν. Σέ κάθε κοινωνική θεωρία ὑπάρχει πάντα ἕνα μεγάλο ποσοστό οὐτοπίας. Καί αὐτό εἶναι καλό, γιατί χωρίς τό στοιχεῖο τῆς οὐτοπίας τίποτε τό καινούργιο δέν δημιουργεῖται. Οἱ σωστές ἰδέες, οἱ γνώσεις καί οἱ ἐπεξηγήσεις γιά τό πῶς θά πραγματοποιηθεῖ ὁ σκοπός μας, πηγάζουν ἀπό τό δραμά μας γιά τό μέλλον.....

Στήν Ἰσπανία, εἰδικά στήν Καταλωνία, ἡ κοινωνικοποίηση ἄρχισε μέ κολλεκτιβοποίηση... Ἄν καί ἡ κοινωνικοποίηση ἦταν αὐθόρμητη, ἡ ἐπιρροή τοῦ ἀναρχικοῦ δόγματος εἶναι ἀναμφισβήτητη..... Στίς συνελεύσεις τῶν ἑνώσεών τους καί τῶν ὁμάδων τους, στά φυλλάδια καί στά βιβλία τους, συζητοῦσαν ἀκατάπαυστα τά προβλήματα τῆς ἐπανάστασης. Τί πρέπει νά γίνει τήν ἄλλη μέρα ἀπό τή νίκη τοῦ προλεταριάτου; Ὁ κυβερνητικός μηχανισμός πρέπει νά συντριβεῖ. Οἱ ἴδιοι οἱ ἐργάτες πρέπει νά διευθύνουν τή βιομηχανία. Τά συνδικάτα πρέπει νά ἐλέγχουν ὁλόκληρη τήν οἰκονομική ζωή. Οἱ ἑνωμένοι κλάδοι τῆς βιομηχανίας πρέπει νά διαχειρίζονται τήν παραγωγή. Οἱ τοπικές ὁμοσπονδίες πρέπει νά διευθύνουν τήν κατανάλωση καί τή διανομή[2].

Ὁ ἄμεσος στόχος τῶν ἐπαναστατῶν, τήν ἄλλη μέρα ἀπό τήν ἐπικράτηση τῆς ἐπανάστασης εἶναι νά θρέψουν τό λαό... Στήν

2 Αὐτά σχεδίαζαν νά πραγματοποιήσουν οἱ ἐργάτες, ἀμέσως μετά τήν ἧττα τοῦ φασισμοῦ. Στό τελευταῖο τμῆμα τοῦ κεφαλαίου, ὁ Χοσέ Πειράτς συνοψίζει γραφικά τήν ἀρχή τῆς προσπάθειάς τους

ἐπανάσταση ἕνας πεινασμένος λαός γίνεται ἀναπόφευκτα θύμα ἀδίστακτων τυχοδιωκτῶν καί δημαγωγῶν. Πρίν ἀκόμη σταματήσει τό πῦρ στούς δρόμους, γίνεται διανομή βασικῶν τροφίμων ἀπό τίς «*Ἐπιτροπές Asbastos*»[3]. Οἱ ἐπιτροπές προέρχονται ἀπό τίς γειτονιές καί τίς συνοικίες[4].

Οἱ ἐπιτροπές μάζεψαν καί ἀποθήκευσαν τρόφιμα σέ μεγάλες ἀποθῆκες. Οἱ ἀγορές πέρασαν κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο τῶν ἑνώσεων καί οἱ ἐπιτροπές τῶν ἑνώσεων ἀνέλαβαν τόν ἐφοδιασμό τους μέ ἐμπορεύματα. Κινητά συνεργεῖα τῶν ἐπιτροπῶν μάζευαν τρόφιμα ἀπό τίς γειτονικές φάρμες καί τά χωριά καί φρόντιζαν γιά τήν ἀνταλλαγή τῶν προιόντων μέ τίς πόλεις. Οἱ ἐπιτροπές ἵδρυσαν ἕνα σύστημα διανομῆς τῶν ἐφοδίων. Γιά παράδειγμα, τό γάλα, τά κοτόπουλα, τά αὐγά διανεμόταν στά νοσοκομεῖα καί σέ ἄλλες ἐπείγουσες περιπτώσεις. Οἱ τραυματίες, τά παιδιά, οἱ γυναῖκες καί οἱ ἡλικιωμένοι εἶχαν προτεραιότητα στίς διανομές. Στήν ἀρχή ἐφαρμόστηκε σύστημα ἐλεύθερης ἀνταλλαγῆς: βιομηχανικά προιόντα ἀνταλλάσσονταν μέ ἀγροτικά προϊόντα. Σέ πολλές περιπτώσεις δινόταν

3 Ποιό σωστά λεγόταν «*Ἐργατικές Ἐπιτροπές Ἐλέγχου καί Διαχείρησης*».

4. Δέν ἦταν μικρό κατόρθωμα νά ἐφοδιάσεις μέ τρόφιμα καί νά αποκαταστήσεις τήν οἰκονομική ζωή στή Βαρκελώνη, μιά πόλη μέ 1.200.000 κατοίκους (ἡ μεγαλύτερη τῆς Ἰσπανίας) Ὁ Σούχι ἀναφέρει ὅτι οἱ ἑνώσεις τροφίμων μαζύ μέ τούς ἐργάτες τῶν ξενοδοχείων καί τῶν ἑστιατορίων, ἄνοιξαν κοινές αἴθουσες φαγητοῦ σέ κάθε γειτονιά Οἱ Μπρουέ καί Τεμίμ γράφουν ὅτι τόν Αὔγουστο ἡ ἐπιτροπή τροφίμων «*ἔδινε φαγητό σέ 120.000 ἀνθρώπους τήν ἡμέρα δωρεάν σέ ἑστιατόρια, μέ τήν ἐπίδειξη μιᾶς κάρτας τοῦ συνδικάτου*» (σελ 166) Τά μεγάλα καταστήματα χονδρικοῦ ἐμπορίου ἦταν κολλεκτιβοποιημένα Τριάντα ἑνώσεις ὀργανώθηκαν στή βιομηχανική ἕνωση τῶν ἐργατῶν τροφίμων (οἱ κυριότερες: ἀρτοποιῶν, χασάπηδων, γαλακτοπωλῶν) Στίς γενικές συνελεύσεις τῶν μελῶν τους, κανόνιζαν τούς μισθούς Οἱ ἐργάτες εἶχαν γίνει ἀφεντικά τοῦ ἑαυτοῦ τους. Τό σύστημα ἀγκάλιαζε ὁλόκληρη τήν Καταλωνία καί πεντακόσιοι ἐργάτες συντόνιζαν τίς ἐργασίες Οἱ Μπρουέ καί Τεμίμ συμπεραίνουν, «*ὁ βασικός ἐφοδιασμός μέ τρόφιμα τῶν ἀγωνιστῶν καί τῶν κατοίκων τῶν πόλεων ἐξασφαλίστηκε χωρίς ὑπερβολική αὔξηση τῶν τιμῶν*» (σελ. 166)

ἀποδείξεις ἢ γραμμάτια γιά τρόφιμα καί πολλά ἀγαθά, ἐγγυημένα ἀπό τά συνδικάτα καί τήν κυβέρνηση τῆς Καταλωνίας...

Κάτω ἀπό τήν πίεση τῶν ἀναρχικῶν, ἡ Τζενεραλιντάντ ἀπαλλοτρίωσε τράπεζες καί μπλοκάρισε τίς καταθέσεις ἐκείνων πού ἦταν ὕποπτοι ἢ ἀποδεδειγμένοι συνεργάτες τῶν φασιστῶν. Τή στιγμή τοῦ ἀνοδικοῦ ρεύματος τῆς ἐπανάστασης, οἱ ἀναρχικοί δέν ἔδωσαν σημασία στό χρῆμα. Χαρτονομίσματα, προερχόμενα ἀπό ἀπαλλοτριώσεις ἐκκλησιῶν, μοναστηριῶν καί πλούσιων ἀρχοντικῶν, παραδινόταν στίς ἐπιτροπές ἢ στήν κυβέρνηση τῆς Καταλωνίας. Μερικές φορές τά χαρτονομίσματα ριχνόταν στή φωτιά, μαζί μέ θρησκευτικές εἰκόνες, τίτλους ἰδιοκτησίας, κτλ. Τά χρυσά καί τά ἀσημένια νομίσματα φυλάγονταν, γιά ἀνταλλαγές μέ τό ἐξωτερικό. Τά νομίσματα αὐτά θά τά χρησιμοποιοῦσαν γιά ἀγορά ὅπλων καί ἄλλων ἐφοδίων ἀπό τό ἐξωτερικό-,κάτι πού ἡ κεντρική κυβέρνηση παραμελοῦσε.

Ἡ κολλεκτιβοποίηση τῆς ἀπαλλοτριωμένης ἰδιοκτησίας ἀπό τούς ἐργάτες τῆς CNT ἦταν αὐθόρμητη. Ἀφοῦ διακινδύνευσαν τή ζωή τους στά ὁδοφράγματα, οἱ ἐργάτες ἀρνιόταν νά ἐπιστρέψουν στά ἐργοστάσια, κάτω ἀπό τίς παλιές συνθῆκες. Ἡ κόκκινη καί μαύρη σημαία τῆς CNT κυμάτιζε πάνω ἀπό τά ἀπαλλοτριωμένα ἐργοστάσια. Γιά νά ἐξασφαλιστεῖ ἡ παραγωγή καί ἡ παροχή ὑπηρεσιῶν, οἱ ἐργάτες καί οἱ τεχνικοί ἀνέλαβαν τή διεύθυνση, τόν ἔλεγχο καί τή διαχείρηση τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἀπό τό 1931, οἱ ἐργάτες τῆς CNT ὀργανώθηκαν στήν «*Ἐθνική Βιομηχανική Ὁμοσπονδία*»[5]. Αὐτή ἡ προετοιμασία

5. Τό 1919, στή συνδιάσκεψη τῆς CNT στή Μαδρίτη, ἀποφασίστηκε ἡ ἀντικατάσταση τῶν ξεπερασμένων ἐπαγγελματικῶν ἑνώσεων, μέ βιομηχανικές ἑνώσεις, σύμφωνα μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς σύγχρονης βιομηχανίας. Ἐκεῖνοι πού ἦταν ἀντίθετοι σ' αὐτήν τή μεταβολή ἰσχυριζόταν ὅτι τοῦτο ὁδηγεῖ σέ ὑπερβολικό συγκεντρωτισμό καί ὅτι τά τοπικά ἐπαγγελματικά συνδικάτα θά ἔχαναν τήν αὐτονομία τους. Ἡ ἀπόφαση γιά τήν υἱοθέτηση τῆς βιομηχανικῆς μορφῆς ὀργάνωσης δέν ἐγκρίθηκε (1919), ἀλλά τελικά τέθηκε σέ ἐφαρμογή ἀπό τό συνέδριο τῆς CNT, τό 1936. Τό συνέδριο χώρισε τή βιομηχανία σέ 18 βιομηχανικές ὁμοσπονδίες (στήν οἰκονομική ὁλομέλεια τῆς CNT, στή Βαλέντσια, τό 1938, οἱ

διευκόλυνε τήν άναγκαία έπαναστατική άναδιοργάνωση καί τό συντονισμό... Τά παραγωγικά κέντρα μιάς βιομηχανίας άποτελοῦσαν άλληλοεξαρτημένες μονάδες. Κάθε άπαλλοτριωμένη άστική έγκατάσταση λειτουργοῦσε καί διευθυνόταν συλλογικά, άπό τούς πιό ίκανούς έργάτες καί τεχνικούς, έκλεγμένους έλεύθερα άπό τίς γενικές συνελεύσεις τῶν έργατῶν, στόν τόπο τῆς παραγωγῆς.

Σέ μερικές βιομηχανίες ή κολλεκτιβοποίηση ξεπέρασε τά τοπικά ὅρια. Ἀγκάλιασε ὁλόκληρες περιοχές καί ὁλόκληρες βιομηχανίες, άπό πρῶτες ὕλες μέχρι τελικά προιόντα. Αὐτός ὁ τύπος κολλεκτιβοποίησης όνομάστηκε *«κοινωνικοποιημένη βιομηχανία»*. Παράδειγμα, ή βιομηχανία ξύλου τῆς Βαρκελώνης, άπ' τό κόψιμο δέντρων στά δάση μέχρι τήν κατασκευή καί πώληση τελικῶν προιόντων ξύλου, άποτελοῦσε μιά συντονισμένη μονάδα.

Γιά τήν άποδοτικότερη χρησιμοποίηση τῶν μηχανῶν καί τή μείωση τῆς χειρωναχτικῆς έργασίας, τά μικρά έργαστήρια ένσωματώθηκαν σέ μεγάλα, σύγχρονα έργοστάσια, πού όνομαζόταν talleres confederales *(συνομοσπονδιακά έργαστήρια)*. Αὐτή ή διαδικασία έξασφάλισε τή μεγίστη τεχνική άνάπτυξη.

Ἄλλο παράδειγμα, τά άρτοποιεῖα. Ὅπως καί στήν ὑπόλοιπη Ἰσπανία, τό ψωμί τῆς Βαρκελώνης ψηνόταν σέ έκατοντάδες μικρά άρτοποιεῖα. Πολλά άπ' αὐτά βρισκόταν, άπό ἄποψη ὑγιεινῆς, σέ ἄθλια κατάσταση. Περισσότερο καί καλύτερο ψωμί, ψηνόταν στά καινούργια άρτοποιεῖα, μέ σύγχρονους φούρνους καί μέ βοηθητικό έξοπλισμό.

Οἱ έπιχειρήσεις, πού δέν εἶχαν άκόμη κολλεκτιβοποιηθεῖ, τοποθετήθηκαν κάτω άπό τόν έργατικό ἔλεγχο. Οἱ οἰκονομικές, καθώς καί οἱ ἄλλες πράξεις τῶν ίδιοκτητῶν, παρακολουθοῦν-

ὁμοσπονδίες μειώθηκαν σέ 15) Οἱ βιομηχανικές ένώσεις μέ κανένα τρόπο δέν περιόριζαν τήν έλευθερία τῶν διαφόρων έπαγγελμάτων. Ἡ βιομηχανική ἕνωση ἦταν βασικά μιά ὁμοσπονδία άλληλοεξαρτημένων έπαγγελμάτων, καθένα αὐτόνομο μέσα στή δική του σφαίρα. Ἡ βιομηχανική ἕνωση, ὄχι μόνο μεγαλώνει τή μαχητική ίκανότητα τῶν προλεταρίων κάτω άπό τόν καπιταλισμό, άλλά άποτελεῖ καί τή βάση γιά τή νέα κοινωνικοποιημένη οἰκονομία.

ταν ἀπό κοντά. Οἱ ἐπιτροπές ἐλέγχου σ' αὐτά τά ἐργοστάσια εἶχαν γιά ἀποστολή νά παρακολουθοῦν τό διοικητικό προσωπικό, νά ἐλέγχουν τήν οἰκονομική κατάσταση τῆς ἑταιρείας καί νά ἐκτιμοῦν τό πραγματικό κόστος τῶν προιόντων. Μάζευαν πληροφορίες γιά τίς παραγγελίες, τό κόστος τῶν ὑλικῶν καί ὅλες τίς συναλλαγές, τήν κατάσταση τῶν μηχανῶν, τούς μισθούς καί παρακολουθοῦσαν τίς οἰκονομικές ἀπάτες (μέ ἰδιαίτερη προσοχή στά ἀντεπαναστατικά σαμποτάζ τῶν ἰδιοκτητῶν καί τῶν μπράβων τους).

Ὁ ἐργατικός ἔλεγχος ἦταν πολλές φορές ὁ πρόλογος τῆς ἀπαλλοτρίωσης: μιά μεταβατική περίοδος, στή διάρκεια τῆς ὁποίας οἱ ἐπιτροπές ἐλέγχου μετατρεπόταν σέ τεχνικές-διοικητικές ἐπιτροπές τῆς κολλεκτιβοποιημένης ἑταιρείας. (Σ' ὅλες τίς περιπτώσεις καί οἱ ἐπιτροπές ἐλέγχου καί οἱ τεχνικές-διοικητικές ἐπιτροπές ἐκλεγόταν ἀπό τή γενική συνέλευση τῶν ἐργατῶν τῆς ἐπιχείρησης). Οἱ μέθοδοι τῆς ἐπαναστατικῆς ὀργάνωσης τῆς παραγωγῆς, τῆς διανομῆς καί τῆς διεύθυνσης υἱοθετήθηκαν σ' ὅλες τίς ἀπελευθερωμένες περιοχές ἤ ἀναπτύχθηκαν αὐθόρμητα, πάντοτε κάτω ἀπό τήν ἐπιρροή τῶν ἀναρχικῶν ἀκτιβιστῶν...

Ἡ θεμελιώδης διαφορά ἀνάμεσα στήν UGT καί CNT, γιά τόν ἐργατικό ἔλεγχο ἦταν ὅτι ἡ UGT συνεργαζόταν μέ τούς ἐργοδότες γιά νά ξεζουμίσουν ὅσο μποροῦσαν περισσότερο τούς ἐργάτες, ἐνῶ ἡ CNT ἀσκοῦσε ἔλεγχο πάνω στόν ἐργοδότη μέ σκοπό νά τόν ξεπεράσει καί νά ἀναλάβει ὁλοκληρωτικά τή διαχείρηση.

Ἡ κολλεκτιβοποίηση τῆς ἁλιευτικῆς βιομηχανίας, τῆς δεύτερης σέ σημασία βιομηχανίας τῶν Ἀστουριῶν, ἀγκάλιασε τά ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας, κονσερβοποιΐας καί ξήρανσης τῶν ψαριῶν. Ἡ κοινωνικοποίηση ἐφαρμόστηκε μέ τήν πρωτοβουλία τῶν συνδικάτων τῶν ψαράδων. Στίς πόλεις καί τά χωριά, ἀνέλαβαν τή διανομή συνεταιρισμοί συντονισμένοι ἀπό μιά ὀργάνωση, *«Τό Συμβούλιο τῶν Ὁμοσπονδιῶν τῶν Ἐπαρχιακῶν Συνεταιρισμῶν»*. Τούς πρώτους μῆνες, καταργήθηκε τό νόμισμα. Ὁ ἐφοδιασμός τῶν οἰκογενειῶν γινόταν μέ τήν ἐπίδειξη μιᾶς παραγωγικῆς καί καταναλωτικῆς κάρτας. Οἱ ψαράδες παρέδιναν τά προϊόντα τους καί ἔπαιρναν σέ ἀνταλλαγή τέτοιες

κάρτες. Ένα παρόμοιο σύστημα δοκιμάστηκε στή Σανταντέρ (ἐπαρχία τοῦ Λαρέντο), μέ κοινή συμφωνία ἀνάμεσα στήν UGT καί τή CNT.

Σέ μιά ὁλομέλεια τῶν *Βιομηχανικῶν Συνδικάτων»* (Δεκέμβρης 1936) διτυπώθηκαν κανόνες γιά τήν κοινωνικοποίηση, ὅπου ἀναλύθηκε ἡ μεγάλη ἀδυναμία τοῦ μικροαστικοῦ βιομηχανικοῦ συστήματος. Ένα ἀπόσπασμα:

«Τό μεγάλο μειονέκτημα πολλῶν μικρῶν ἐργαστηρίων εἶναι ὁ κατακερματισμός καί ἡ ἔλλειψη τεχνικῆς-ἐμπορικῆς προετοιμασίας. Αὐτό ἐμποδίζει τόν ἐκσυγχρονισμό τους καί τήν ἐνσωμάτωσή τους σέ καλύτερες καί πιό ἀποδοτικές παραγωγικές μονάδες,μέ καλύτερο ἐξοπλισμό καί συντονισμό. . Γιά μᾶς, ἡ κοινωνικοποίηση πρέπει νά διορθώσει αὐτά τά μειονεκτήματα καί τά συστήματα ὀργάνωσης σ' ὅλες τίς βιομηχανίες... Για νά κοινωνικοποιήσουμε μιά βιομηχανία, πρέπει νά ἐνσωματώσουμε ὅλες τίς μονάδες ὅλων τῶν κλάδων της, σύμφωνα μέ ἕνα γενικό καί ὀργανικό σχέδιο, τό ὁποῖο θά καταργεῖ τό συναγωνισμό καί τίς ἄλλες δυσκολίες, πού ἐπηρεάζουν τήν καλή καί ἀποδοτική ὀργάνωση τῆς παραγωγῆς καί τῆς διανομῆς...»

Αὐτό τό ντοκουμέντο ἔχει μεγάλη σημασία στήν πορεία τῆς κολλεκτιβοποίησης. Οἱ ἐργάτες πρέπει νά λάβουν ὑπόψη τους ὅτι ἡ μερική κολλεκτιβοποίηση ἐκφυλίζεται μέ τό χρόνο σ' ἕνα εἶδος ἀστικοῦ συνεργατισμοῦ. Κλεισμένες μέσα στίς ἀντίστοιχες ἀνταγωνιστικές κολλεκτίβες, οἱ ἐπιχειρήσεις θά συμπληρώνουν τά κλασσικά τμηματικά μονοπώλια καί θά ἐκφυλιστοῦν ἀναπόφευκτα σέ μιά γραφειοκρατία: τό πρῶτο βῆμα ὁδηγεῖ σέ μιά νέα μορφή κοινωνικῆς ἀνισότητας. Οἱ κολλεκτίβες θά καταλήξουν σέ ἐμπορικούς πολέμους, τόσο ἄγριους ὅσο καί οἱ ἐμπορικοί πόλεμοι τῶν παλιῶν ἀστικῶν ἑταιρειῶν. Εἶναι ἀνάγκη νά διευρυνθεῖ ἡ βάση τῆς κολλεκτιβιστικῆς ἀντίληψης, γιά νά ἐνσωματώσει καί νά συμπληρώσει τήν ὀργανική ἀλληλεγγύη ὅλων τῶν βιομηχανιῶν σέ μιά ἁρμονική κοινότητα. Αὐτή ἡ ἄποψη τῆς κοινωνικοποίησης, ἐπικράτησε ἀπό τήν ἀρχή, ἀνάμεσα στούς πιό σοβαρούς ἀναρχικούς καί συνδικαλιστές....

VII. Η ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

Ἡ βιομηχανική κολλεκτιβοποίηση *περιορίστηκε* βασικά στή Βαρκελώνη καί τήν ἐπαρχία τῆς Καταλωνίας, ὅπου ἡ ἀναρχοσυνδικαλιστική ἐπιρροή ἦταν καί ἡ μεγαλύτερη. Ἀμέσως μετά τίς 19 Ἰούλη τοῦ 1936, ὁ ἔλεγχος τῶν βιομηχανιῶν στήν Καταλωνία πέρασε στά χέρια τῶν ἐργατῶν τῆς CNT.

Ἡ κολλεκτιβοποίηση τῆς γῆς στήν ὕπαιθρο ἦταν πολύ πιό ἐκτεταμένη καί ὁλοκληρωτική ἀπό τήν κολλεκτιβοποίηση στίς πόλεις. Οἱ CNT-FAI δέν μπόρεσαν νά πραγματοποιήσουν τήν κολλεκτιβοποίηση στίς πόλεις στό βαθμό πού ἤθελαν ἤ στήν ἔκταση πού μποροῦσαν, χάρη στήν ἀντίδραση πού συνάντησαν – πολύ μεγαλύτερη στίς πόλεις ἀπό τήν ὕπαιθρο. Ἡ UGT, οἱ δημοκρατικοί, οἱ φιλελεύθεροι, οἱ σοσιαλιστές, οἱ κομμουνιστές, οἱ πρώην ἰδιοκτῆτες καί οἱ σύμμαχοί τους, ἡ κυβέρνηση τῆς Καταλωνίας καί ἡ κεντρική κυβέρνηση τῆς Βαλέντσιας ἀντέδρασαν μέ ὀξύτητα καί σαμποτάρισαν, ὄχι μόνο τήν πλήρη ἀλλά καί τή μερική κολλεκτιβοποίηση.

Ἐντούτοις ὅμως, ὅπως ἀποδεικνύουν αὐτά τά κείμενα,ἡ κολλεκτιβοποίηση στίς πόλεις ἦταν ἐπιτυχής, ἀκόμη καί στό μικρό βαθμό πού ἐφαρμόστηκε. Ἡ ἔκταση τῆς κολλεκτιβοποίησης ἦταν μεγάλη ὄχι μόνο στήν Καταλωνία, ἀλλά καί στήν Ἀλκόι (τῆς ἐπαρχίας Ἀλικάντε) ὅπου ὅλη ἡ βιομηχανία εἶχε κολλεκτιβοποιηθεῖ καί στήν περιοχή τοῦ κόλπου τῆς Βισκάιας, ὅπου ἡ ἁλιευτική βιομηχανία εἶχε μερικά κολλεκτιβοποιηθεῖ.

Τά παρακάτω κείμενα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ δομή καί ἡ λειτουργία τῶν κολλεκτίβων στίς πόλεις παρουσίαζαν μεγάλες διαφορές. Οἱ κολλεκτιβοποιημένες ἐπιχειρήσεις περιελάμβαναν βιομηχανίες μέ πολλές χιλιάδες ἐργάτες, καθώς καί ἐργαστήρια μέ λιγότερους ἀπό ἑκατό ἐργάτες. Ἡ ἔκταση τῆς κολλεκτιβοποίησης κυμαινόταν, ἀπό πολυάριθμα μικρά ἐργοστάσια καί ἐργαστήρια, μέχρι ὁμοσπονδιακό συντονισμό τῶν σιδηροδρομικῶν διχτύων.

Τέλος, τά παρακάτω κείμενα ἀποδεικνύουν πάλι τόν ἀντιεξουσιαστικό χαρακτήρα τῶν κολλεκτίβων. Οἱ τεχνικές-διοικη-

τικές ἐπιτροπές ἀποτελούνταν ἀπό ἐργάτες, ἐκλεγμένους ἀπό τούς ἐργάτες καί ὑπεύθυνους πάντα ἀπέναντί τους. Οἱ ἐργάτες τῶν ἐπιτροπῶν *δέν πληρώνονταν* καί γενικά διεκπεραίωναν τίς δουλειές τους μετά τόν ἐργάσιμο χρόνο τους. Δέν ἐκλέγονταν γιά ὁρισμένο χρονικό διάστημα καί ἦταν *ἀνακλητοί*, ὁποιαδήποτε στιγμή, ἀπό τά μέλη τῆς κολλεκτίβας. Ἕνας νεωτερισμός ἦταν ἡ *ἐναλλαγή τῆς συμμετοχῆς* τῶν ἐργατῶν στίς ἐπιτροπές. Δέν ὑπάρχει φυσικά μορφή ὀργάνωσης, πού νά ἐμποδίζει αὐτόματα τό σφετερισμό τῆς ἐξουσίας. Ἔγινε ὅμως ὅτι ἦταν ἀνθρώπινα δυνατό γιά νά ἐξασφαλίσει τήν ἄμεση δημοκρατία στή βιομηχανία.

* * * *

Οἱ Κολλεκτιβοποιήσεις στήν Καταλωνία[1]

Ἀπό τόν Ἀουγκουστίν Σούχι

Ἡ κολλεκτιβοποίηση στή Βαρκελώνη ἀγκάλιασε τίς οἰκοδομές, τή βιομηχανία μετάλλου, τά ἀρτοποιεῖα, τά σφαγεῖα τίς δημόσιες ὑπηρεσίες (γκάζι, νερό, ρεῦμα, κτλ.) τίς μεταφορές, τίς ὑπηρεσίες ὑγείας, τά θέατρα καί τούς κινηματογράφους τούς οἴκους καλλονῆς, τά ξενοδοχεῖα, τούς οἴκους συγκεντρώσεων, κ.τλ.... Τά ἡμερομίσθια εἶχαν ἐξισωθεῖ. Τά κατώτερα ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν αὐξήθηκαν καί τά ἀνώτερα μειώθηκαν.

Ἡ κατάληψη τῆς βιομηχανίας ἦταν ἐκπληκτικά γρήγορη. Ἡ κατάληψη ἀπέδειξε ὅτι ἡ σύγχρονη βιομηχανία μπορεῖ νά λειτουργήσει ἱκανοποιητικά χωρίς μετόχους καί καλοπληρωμένους διευθυντές. Οἱ ἡμερομίσθιοι ἐργάτες καί οἱ μισθωτοί ὑπάλληλοι (μηχανικοί, τεχνικοί, κ.τ.λ.) μποροῦν μόνοι τους νά χειριστοῦν τίς πολύπλοκες μηχανές τῆς σύγχρονης βιομηχανίας. Τά παραδείγματα εἶναι ἀτέλειωτα, ἐδῶ παρουσιάζουμε μερικά.

1 Ἀπό τό βιβλίο τοῦ Ἀουγκουστίν Σούχι *«Νύχτα Πάνω Ἀπό Τήν Ἰσπανία»*, σελ 98-110

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση τῶν Δημοτικῶν Μεταφορῶν

Τό πρῶτο μέτρο τῆς κολλεκτιβοποίησης τῶν τράμ τῆς Βαρκελώνης ἦταν ἡ ἀπόλυση τῶν καλοπληρωμένων διευθυντῶν καί τῶν ρουφιάνων τῆς ἑταιρείας. Ἡ οἰκονομία ἦταν πολύ μεγάλη. Ἕνας ὑπάλληλος ἔπαιρνε 250-300 πεσέτες τό μήνα, ἐνῶ ὁ γενικός διευθυντής (διαχειριστής) 5000 καί οἱ τρεῖς βοηθοί του 4.441, 2.384 καί 2.000 πεσέτες, ἀντίστοιχα. Ἡ ἐξοικονόμιση ἀπό τήν κατάργηση αὐτῶν τῶν θέσεων χρησιμοποιήθηκε γιά τήν αὔξηση τῶν κατωτέρων ἡμερομισθίων τῶν ἐργατῶν ἀπό 40-60% καί τῶν ἀνωτέρων ἡμερομισθίων ἀπό 10-20%. Τό ἑπόμενο βῆμα ἦταν ἡ μείωση τοῦ ἐργάσιμου χρόνου σέ 40 ὧρες τή βδομάδα (ἤθελαν νά ὁρίσουν 36 ὧρες τή βδομάδα, ἀλλά ἐξαιτίας τοῦ πολέμου συμφώνησαν γιά 40 ὧρες).

Μιά ἄλλη βελτίωση ἔγινε στό ἐπίπεδο τῆς διαχείρησης. Μέχρι τήν ἐπανάσταση, τά τράμ, τά λεωφορεῖα καί ὁ ὑπόγειος σιδηρόδρομος ἦταν ξεχωριστές ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις. Τό συνδικάτο ἀποφάσισε νά ἑνώσει ὅλες τίς μεταφορές σέ μιά ἐπιχείρηση. Αὐτή ἡ συγχώνευση εἶχε σάν ἀποτέλεσμα οὐσιαστική βελτίωση τῆς συγκοινωνίας καί καλύτερη ἐξυπηρέτηση τοῦ ἐπιβατικοῦ κοινοῦ. Τά εἰσιτήρια μειώθηκαν ἀπό 15-10 ἑκατοστά τῆς πεσέτας καί δόθηκαν δελτία ἐλεύθερης κυκλοφορίας σέ μαθητές, τραυματίες, ἀνίκανους πρός ἐργασία καί γέρους.

Τά συνεργεῖα ἐπισκευῶν δούλευαν πολλές βάρδιες γιά νά ἐπισκευάζουν τίς φθορές καί νά θέτουν σέ κίνηση παλιά ὀχήματα. Αὐτό ἀποδείχτηκε καλό γιά ὅλους: καλύτερη ἐξυπηρέτηση τοῦ κοινοῦ φθηνότερα εἰσιτήρια, καλύτερα ἡμερομίσθια καί συνθῆκες δουλειᾶς. Φυσικά, οἱ μόνοι παραπονούμενοι ἦταν οἱ παλιοί μέτοχοι καί οἱ καλοπληρωμένοι γραφειοκράτες. Τό συνδικάτο μεταφορῶν καί ἐπικοινωνιῶν ἔγινε κολλεκτιβοποιημένη ἕνωση μεταφορῶν. Ἡ ἀναφορά τῆς ἐπιτροπῆς ἀπαλλοτρίωσης εἶναι ἕνα παράδειγμα γιά τό πῶς ἔγινε αὐτή ἡ μεταβολή:

«Τό πρωί τῆς 24 τοῦ Ἰούλη καί ἐνῶ ἀκόμη ὁ λαός πολεμοῦσε τούς φασίστες στούς δρόμους τῆς Βαρκελώνης . ἀριθμός ἔνοπλων συντρόφων τῆς CNT, ὕστερα ἀπό αἴτηση τοῦ συνδικάτου μεταφορῶν, ἔφυγε ἀπό τά ὁδοφράγματα καί μέ θωρακισμένα αὐτοκίνητα, πῆγαν στά κεντρικά γραφεῖα τῆς ἑταιρείας τῶν

τροχιοδρόμων γιά νά ἐπιβάλουν τήν ἀπαλλοτρίωση καί τήν κολλεκτιβοποίηση τοῦ συστήματος τῶν τροχιοδρόμων Τά γραφεῖα καί οἱ ἔξω χῶροι φυλάγονταν ἀπό πολιτοφύλακες. Ἔπειτα ἀπό διαπραγματεύσεις, οἱ φρουροί ἔφυγαν καί τά γραφεῖα καταλήφθηκαν ἀπό τή CNT. Δέν ὑπῆρχαν μετρητά, οὔτε κεφάλαια στήν τράπεζα. Οἱ ἰδιοκτῆτες ἔφυγαν παίρνοντας τά μετρητά καί τά κεφάλαια καί οἱ ἐργάτες ἔπρεπε νά ξαναρχίσουν τίς δουλειές χωρίς κεφάλαιο....[2]*».*

2 Τά τράμ τῆς Βαρκελώνης καί τῶν προαστίων της ἐξυπηρετοῦσαν 69 δρόμους καί ἀποτελοῦσαν τήν καρδιά τοῦ συστήματος μεταφορῶν (το ὁποῖο περιελάμβανε ἀκόμη, λεωφορεῖα καί ταξί) Ἀπό τούς 7000 ἀπασχολούμενους, οἱ 6500 ἀνῆκαν στό συνδικάτο τῶν ἐργατῶν μεταφορῶν, τῆς CNT

Στή διάρκεια τῆς μάχης μέ τούς φασίστες, οἱ δρόμοι ἀποκλείστηκαν μέ ὁδοφράγματα. Μετά τήν ἐκτίμηση τῶν ζημιῶν καί τόν καθορισμό τῶν ἐπιδιορθώσεων, ἡ ἐπιτροπή τῶν διαφόρων τμημάτων (παραγωγή ἐνέργειας, καλώδια, σήματα κυκλοφορίας, τροχαῖο ὑλικό, προσωπικό κ τ.λ) ἀποφάσισε τήν ἐπανάληψη τῶν ἐργασιῶν καί ζήτησε μέσω τοῦ ραδιοφώνου, ἀπό τό προσωπικό νά γυρίσει στή δουλειά του.

Δουλεύοντας ὁλόκληρο τό εἰκοσιτετράωρο, ἀποκατάστησαν τίς ζημιές μέσα σέ πέντε μέρες ἀπό τό τέλος τῶν μαχῶν Ἑφτακόσια τρόλεϋ (ἔναντι 600) φρεσκοχρωματισμένα μέ τά κόκκινα καί μαῦρα χρώματα τῆς CNT, μπῆκαν σέ ὑπηρεσία Αὐτό τό θαῦμα ἔγινε λόγω συντονισμοῦ καί ὀργάνωσης τῶν διαφόρων ἐπαγγελμάτων μέσω τοῦ ἑνιαίου βιομηχανικοῦ συνδικάτου ὅλων τῶν ἐργατῶν μεταφορῶν. Κάθε τμῆμα διευθυνόταν ἀπό ἕνα μηχανικό διορισμένο ἀπό τό συνδικάτο καί ἕναν ἐργάτη ὑποδεικνυόμενο ἀπό τή γενική συνέλευση. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων τμημάτων συντόνιζαν τίς ἐργασίες ἐπιτόπου Τά τμήματα ἔκαναν ξεχωριστές συναντήσεις γιά τήν ἐπίλυση τῶν εἰδικῶν προβλημάτων τους, τά γενικά ὅμως προβλήματα τῶν ἐργατῶν συζητιόταν στίς γενικές συνελεύσεις τους

Οἱ μηχανικοί καί οἱ τεχνικοί δέν ἀποτελοῦσαν, ὅπως στίς «σοσιαλιστικές» καί καπιταλιστικές χῶρες ξεχωριστές προνομιοῦχες ἐλίτ Ἡ ἐργασία τῶν τεχνικῶν, μηχανικῶν καί ἐργατῶν ἦταν συνεχῶς ἀλληλοεξαρτημένη καί συνδυασμένη Ὁ μηχανικός γιά παράδειγμα, δέν μποροῦσε νά ἀναλάβει μιά σοβαρή δουλειά, χωρίς νά συμβουλευτεῖ τούς ἄλλους ἐργάτες, ὄχι μόνο γιά τό μοίρασμα τῆς εὐθύνης ἀλλά καί γιά τόν λόγο ὅτι οἱ χειρώνακτες ἐργάτες εἶχαν πείρα στά πρακτικά προ-

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση τῆς Τηλεφωνικῆς Ὑπηρεσίας

Περισσότερες ἀπό τίς μισές τηλεφωνικές γραμμές εἶχαν καταστραφεῖ ἀπό χειροβομβίδες στή διάρκεια τῶν μαχῶν. Ἡ ἀποκατάσταση τῶν τηλεφωνικῶν ἐπικοινωνιῶν ἦταν ἐπείγουσα. Χωρίς νά περιμένουν διαταγές ἀπό κανένα, οἱ ἐργάτες ἀποκατέστησαν τήν τηλεφωνική ὑπηρεσία μέσα σέ τρεῖς μέρες. Χιλιάδες νέων γραμμῶν ἐγκαταστάθηκαν σέ τοπικά συνδικάτα, κέντρα τῆς πολιτοφυλακῆς καί ἐπιτροπές συνοικιῶν. Μόλις τέλειωσε αὐτή ἡ κατάσταση ἀνάγκης, οἱ ἐργάτες ἀποφάσισαν, σέ γενική συνέλευση, νά κολλεκτιβοποιήσουν τήν τηλεφωνική ἐπιχείρηση. Οἱ ἐργάτες διάλεξαν ἀπό τίς ἴδιες τους τίς τάξεις, μιά ἐπιτροπή διαχείρησης. Κάθε συνοικία ἐξέλεξε ἕναν ὑπεύθυνο διευθυντή. Παρ' ὅλο πού πολύ λίγοι ἐργάτες ἀνῆκαν στήν UGT (οἱ περισσότεροι ἀνῆκαν στήν CNT), ἡ κολλεκτιβοποίηση ἔγινε κάτω ἀπό τήν αἰγίδα τῆς UGT καί CNT.

Οἱ συνδρομητές δήλωναν ὅτι ἡ τηλεφωνική ὑπηρεσία ἦταν καλύτερη κάτω ἀπό τό καθεστώς τῆς κολλεκτιβοποίησης, σέ σύγκριση μέ τήν ἐποχή τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ὅπως καί στίς κολλεκτιβοποιημένες μεταφορές τά ἡμερομίσθια τῶν χειρότερα πληρωμένων ἐργατῶν βελτιώθηκαν σημαντικά.

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση τῶν Σιδηροδρόμων

Οἱ Ἰσπανικοί σιδηρόδρομοι ἦταν ἰδιωτικοί. Στή διάρκεια

βλήματα, πού δέν εἶχαν οἱ τεχνικοί Οἱ ἐπιτροπές τῶν ἐργατῶν συμβούλευαν τούς τεχνικούς πάνω στή σκοπιμότητα τῶν διαφόρων προγραμμάτων καί ἔκαναν διάφορες εἰσηγήσεις

Μέ τίς κοινωνικοποιημένες μεταφορές ἐξασφαλίστηκε καλύτερη ἐξυπηρέτηση γιά περισσότερους ἐπιβάτες (αὔξηση 50 ἑκατομμυρίων ἐπιβατῶν τό χρόνο) Μέχρι τήν ἐπανάσταση, ποσοστό 2% τῶν ἀνταλλακτικῶν γιά τή συντήρηση καί τίς ἐπισκευές κατασκευαζόταν ἀπό τήν ἰδιωτική ἐπιχείρηση Μετά τήν κοινωνικοποίηση καί μέσα σ' ἕνα χρόνο τό ποσοστό αὐτό ἔφθασε το 98%. Τό συνδικάτο ἐπίσης παρεῖχε δωρεαν ἰατρικές ὑπηρεσίες, περιλαμβανομένων κλινικῆς περίθαλψης καί ὑπηρεσίες ἀπό νοσοκόμες στά σπίτια τῶν ἐργατῶν καί τῶν οἰκογενειῶν τους

τοῦ φασιστικοῦ στρατιωτικοῦ πραξικοπήματος καί τῆς γενικῆς ἀπεργίας, ἡ λειτουργία τους σταμάτησε. Ἄγριες μάχες ἔγιναν κοντά στόν κεντρικό σιδηροδρομικό σταθμό τῆς Βαρκελώνης. Τήν τρίτη μέρα τῆς μάχης, τά ἀναρχοσυνδικαλιστικά συνδικάτα βέβαια γιά τή νίκη (παρ' ὅλο ὅτι ἡ μάχη συνεχιζόταν) ὀργάνωσαν μιά ἐπαναστατική ἐπιτροπή γιά τούς σιδηροδρόμους. Ἡ ἐπιτροπή αὐτή κατέλαβε καί ἀπαλλοτρίωσε τούς σιδηροδρομικούς σταθμούς, τά δικαιώματα τῶν σιδηροδρόμων καί τά κεντρικά διοικητικά γραφεῖα. Ὅλες οἱ σημαντικές σιδηροδρομικές διασταυρώσεις φυλάγονταν ἀπό ἐργατικές περιπόλους. Οἱ ἀνώτεροι διοικητικοί ὑπάλληλοι ἔφυγαν στό ἐξωτερικό. Οἱ ἐργάτες ἐγκατέστησαν ἐπιτροπές διοίκησης. Ἄν καί οἱ συνδικαλιστές ἀποτελοῦσαν τή συντριπτική πλεοψηφία, παραχώρησαν στά σοσιαλδημοκρατικά συνδικάτα ἴση ἀντιπροσώπευση στίς ἐπιτροπές διαχείρισης: τρία μέλη γιά κάθε ὀργάνωση. Οἱ Ἰσπανοί ἀναρχοσυνδικαλιστές δέν ἤθελαν νά ἀσκήσουν μιά μπολσεβίκικου τύπου δικτατορία[3].

Σέ λίγες μέρες κοινωνικοποιήθηκαν ὅλοι οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Καταλωνίας. Δέν μποροῦσαν νά γίνουν τεχνικές βελτιώσεις λόγω ἔλλειψης ἐφοδίων. Μέ τό τέλος τῶν μαχῶν, ἐπαναλείφθηκαν οἱ ἐργασίες τῶν σιδηροδρόμων κάτω ἀπό τή νέα διαχείριση τοῦ συνδικάτου. Οἱ σιδηρόδρομοι λειτουργοῦσαν κανονικά, χωρίς διακοπές. Τά εἰσιτήρια καί τά φορτωτικά ἔμειναν τά ἴδια. Τά ἡμερομίσθια τῶν πιό κακοπληρωμένων ἐργατῶν αὐξήθηκαν σημαντικά. Οἱ ἀργομισθίες τῶν καλοπληρωμένων ἀνωτέρων ὑπαλλήλων καί τῶν ἄχρηστων γραφειοκρατῶν καταργήθηκαν. Ἡ κολλεκτιβοποίηση προφανῶς, ἦταν τό τέλος τῶν καπιταλιστικῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Μετοχές, ὀφειλές κ.τ.λ. τῆς παλιᾶς διοίκησης δέν ἀναγνωρίζονταν.

Τό ἐργοστάσιο ἐπισκευῶν τῶν σιδηροδρόμων τῆς Βαρκελώνης κατασκεύαζε θωρακισμένα αὐτοκίνητα. Μία βδομάδα μετά τήν ἐπανάληψη τῶν ἐργασιῶν κατασκευάστηκε καί τό πρῶτο νοσοκομειακό αὐτοκίνητο. Ὁ ἐξοπλισμός του προκάλεσε τόν

3 Αὐτό ἀμφισβητεῖται μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι θά ἦταν πιό σωστή ἡ ἀναλογική ἀντιπροσώπευση

ἔπαινο τῶν γιατρῶν. Τό ἰατρικό τμῆμα τῆς Καταλανικῆς κυβέρνησης ἔδωσε τά συγχαρητήριά του στούς σιδηροδρομικούς ἐργάτες μετάλλου γιά τήν ἐξαιρετική δουλειά τους. Αὐτά τά ἐπιτεύγματα ἀνῆκαν ἀποκλειστικά στούς συνδικαλιστές ἐργάτες. Δέν ὑπῆρχαν ἀνώτατοι διοικητικοί ὑπάλληλοι γιά νά δίνουν διαταγές. Οἱ ἴδιοι οἱ ἐργάτες διάλεγαν, μέσα ἀπό τίς τάξεις τους, τούς τεχνικούς καί τούς διοικητικούς. Τά ἐπιτεύγματα αὐτά δέν πρέπει νά ἀποδοθοῦν στό Σταχανοφικό ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα στούς ἐργάτες, ἀλλά στό πνεῦμα τῆς καλῆς θέλησης καί τῆς ἀμοιβαίας βοήθειας πού ἐνέπνεε τούς ἐργάτες[4].

4. Ὑπῆρχαν δύο μεγάλα συνδικάτα τῶν σιδηροδρομικῶν, τό *«Συνδικάτο τῶν Ἐθνικῶν Σιδηροδρόμων»* τῆς UGT καί ἡ *«Ἐθνική Βιομηχανική Ὁμοσπονδία τῶν Σιδηροδρομικῶν»* τῆς CNT. Στήν Καταλωνία, οἱ περισσότεροι σιδηροδρομικοί ἦταν μέλη τῆς CNT. Στήν ὑπόλοιπη Ἰσπανία, πρίν ἀπό τίς 19 Ἰούλη, ἡ πλειοψηφία τῶν σιδηροδρομικῶν ἀνῆκε στήν UGT. Μετά τήν ἐπανάσταση, ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν τῆς CNT, ἔγινε ἴσος σχεδόν μέ τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τῆς UGT.

Οἱ τεχνικοί πού εἶχαν ἐγκαταλείψει τίς θέσεις τους, ἀντικαταστάθηκαν ἀπό ἱκανούς καί ἔμπειρους ἐργάτες, διαλεγμένους μέσα ἀπό τίς τάξεις τῶν ἴδιων τῶν ἐργατῶν. Παρ' ὅλον ὅτι οἱ ἐργάτες αὐτοί εἶχαν λιγότερη, τυπικά, τεχνική ἐκπαίδευση ἤξεραν πῶς νά κάνουν σωστά τή δουλειά τους. Μέ τή στενή συνεργασία τῶν ἔμπειρων ἐργατῶν, μέσα στή σφαῖρα τῆς εἰδικότητάς τους, ἡ ὑπηρεσία τῶν σιδηροδρόμων ἀποκαταστάθηκε γρήγορα. Ἡ πολύπλοκη γραφειοκρατική διοίκηση τῶν σιδηροδρόμων διαλύθηκε καί ἡ νέα ἀποκεντρώθηκε γιά νά ἐξασφαλίσει πραγματική καί ἀποτελεσματική ἐργατική διεύθυνση σέ ὅλα τά ἐπίπεδα: τοπικό, περιφερειακό καί ἐθνικό. Τά τμήματα καί τά υποτμήματα ὅριζαν τίς τεχνικές-διοικητικές ἐπιτροπές τους. Τά τμήματα ἐκλέγανε ἐπίσης τούς ἀντιπροσώπους τους γιά τήν *«τοπική συντονιστική ἐπιτροπή»*. Ἡ γενική συνέλευση τοῦ τμήματος συνερχόταν δύο φορές τό μήνα, γιά νά συζητήσει τίς ἀναφορές τῆς ἐπιτροπῆς συντονισμοῦ καί νά δώσει νέες ὁδηγίες.

Αὐτό ἐφαρμόστηκε καί στήν ἀναδιοργάνωση τοῦ συστήματος τῶν σιδηροδρόμων τῆς Καταλωνίας καί τή μετατροπή του σέ μιά ἑνοποιημένη ὁμοσπονδία, ὅπου οἱ τοπικές καί οἱ περιφερειακές λειτουργίες συγχρονιζόταν ἀπό τίς τοπικές καί περιφερειακές ἐπιτροπές συντονισμοῦ.

Ἡ ὁμοσπονδία περιελάμβανε βασικά τρεῖς ὑποδιαιρέσεις: κυκλοφο-

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση τῶν Λιμενεργατῶν

Τά λιμάνια κυριαρχοῦνταν ἀπό συμμορίες, τά ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν ἦταν χαμηλά καί οἱ συνθῆκες ἐργασίας κακές. Οἱ ἀπάτες, οἱ κλοπές καί ἡ κερδοσκοπία ἦταν καθημερινά γεγονότα. Οἱ συμμορίτες, οἱ πράκτορες τῶν καραβιῶν, οἱ καπεταναῖοι τῶν καραβιῶν καί τά ἀφεντικά τοῦ λιμανιοῦ ὀργάνωναν συνεχῶς διάφορες ἀπάτες. Αὐτά προκαλοῦσαν ἀτέλειωτες ἀπεργίες πού συνοδεύονταν πολλές φορές μέ πράξεις βίας, ὄχι μόνο ἐνάντια στούς ἐργοδότες, ἀλλά καί ἐνάντια σ' ὁλόκληρο τό σύστημα.

Μετά τίς 19 Ἰούλη 1936, τά συνδικάτα τῶν λιμενεργατῶν καί τῶν ναυτικῶν ξεκαθάρισαν τίς συμμορίες καί τούς πράκτορές

ρία, τεχνική-τεχνολογία, διοίκηση. Ἡ τεχνικο-τεχνολογική ὑποδιαίρεση περιελάμβανε τρία τμήματα: ὑλικό καί ἀτμομηχανές κινητήριος δύναμη, διάνοιξη καί κατασκευή νέων διαδρομῶν. Τό πρῶτο τμῆμα φρόντιζε γιά τή συντήρηση τῶν ἀτμομηχανῶν καί τῶν βαγονιῶν, ἐπιβατικῶν καί ἐμπορικῶν καί γιά τά συνεργεία ἐπισκευῶν Στό δεύτερο τμῆμα ὑπαγόταν ὁ ἠλεκτρισμός τά καύσιμα (κάρβουνο-πετρέλαιο), οἱ τηλεπικοινωνίες (τηλέγραφοι, τηλέφωνα, σύστημα σηματοδότησης, κ.τ λ.) Τό τρίτο τμῆμα ἐφοδίαζε τούς ἐργαζόμενους μέ τρόφιμα σέ τιμή κόστους καί διεύθυνε μιά σχολή τεχνικῆς καί διοικητικῆς ἐκπαίδευσης

Ἡ διοίκηση ἀποτελοῦνταν ἀπό τρία τμήματα Τό πρῶτο τμῆμα ἀσχολεῖτο μέ θέματα ἀσφαλείας, καθαριοτητας βαγονιῶν καί ἐξοπλισμοῦ καί πρώτων βοηθειῶν στούς σιδηροδρομικούς σταθμούς καί στούς τόπους ἐργασίας. Τό δεύτερο τμῆμα περιορίζονταν σέ οἰκονομικά θέματα, κρατοῦσε τά ἡμερήσια ἔξοδα καί ἔσοδα καί συγκέντρωνε στατιστικές πληροφορίες Τό τρίτο τμῆμα φρόντιζε γιά τίς παροχές στούς ἐργαζόμενους καί τίς οἰκογένειές τους (ἰατρικές ὑπηρεσίες, νοσοκόμες στά σπίτια, κλινική περίθαλψη, κ τλ.)

Στίς 5 Νοέμβρη 1936, μετά τήν κατάληψη τῶν σιδηροδρόμων ἀπό τούς ἐργάτες, ἡ Ὁμοσπονδία κυκλοφόρησε ἕνα ἐρωτηματολόγιο, ἐξηγώντας ὅτι:

«Ἐν ὄψη τοῦ ριζικοῦ κοινωνικο-οἰκονομικοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς χώρας μας, πρέπει νά ἐπεξεργαστοῦμε νέους καί καλύτερους τρόπους βελτίωσης τῶν σιδηροδρόμων... Κάνουμε ἔκκληση γενικά στούς συντρόφους μας καί εἰδικά στίς ἐπιτροπές ὅλων τῶν σιδηροδρομικῶν

τους. 'Αποφάσισαν νά διαπραγματεύονται ἀπευθείας καί χωρίς ἐνδιάμεσους μέ τούς καπεταναίους τῶν καραβιῶν καί τίς ναυτικές ἑταιρεῖες. Γι' αὐτό, ἡ νέα κολλεκτίβα τῶν λιμενεργατῶν, ἀνέλαβε ὅλες τίς δουλειές στά λιμάνια. Τά συμβόλαια, ἀνάμεσα στίς ξένες πλοιοκτήτριες ἑταιρεῖες καί τούς πράκτορές τους, δέν καταργήθηκαν, τά συνδικάτα ὅμως ἐπέβλεπαν ἀπό κοντά τίς οἰκονομικές πράξεις τῶν 'Ισπανῶν πρακτόρων τῶν ξένων ναυτικῶν ἑταιρειῶν.

Αὐτές οἱ μεταβολές ἀπέφεραν στούς λιμενεργάτες καλύτερα ἡμερομίσθια καί βελτιωμένες συνθῆκες ἐργασίας. 'Αποταμιεύοντας ἕνα ὁρισμένο ποσόν, γιά κάθε τόνο φορτίου, ἐξασφαλίστηκαν ἐπιδόματα ἀνεργίας, ἀσθενείας καί ἀτυχημάτων[5]. Τό λιμάνι τῆς Βαρκελώνης κοινωνικοποιήθηκε.

'Η Κολλεκτιβοποίηση Γκαζιοῦ, Νεροῦ, 'Ηλεκτρισμοῦ

Τό γκάζι, τό νερό καί ὁ ἠλεκτρισμός σ' ὅλες σχεδόν τίς 'Ισπανικές πόλεις ἦταν ἰδιωτική ἰδιοκτησία. 'Η ἑταιρεία ὑδάτων τῆς Βαρκελώνης καί ἡ θυγατρική της ἑταιρεία τῆς Λιομπρεγκάτ διαχειριζόταν ὅλα τά ἐργοστάσια γκαζιοῦ καί τίς ἐγκαταστάσεις ὑδροδότησης πολλῶν 'Ισπανικῶν πόλεων. 'Ηταν μιά γιγαντιαία ἑταιρεία μέ κεφάλαιο 275 ἑκατομμύρια πεσέτες καί μέσο ἐτήσιο κέρδος πάνω ἀπό 11 ἑκατομμύρια πεσέτες.

Οἱ χρηματοδότες της ἐγκατέλειψαν τή χώρα πρίν ἀπό τίς 19 'Ιούλη περιμένοντας τό ἀποτέλεσμα τῆς φασιστικῆς στρατιωτι-

σταθμῶν, νά μᾶς δώσουν τίς παρακάτω πληροφορίες » (Δέκα περίπου ἐρωτήσεις σχετικές μέ καλύτερο συντονισμό, ὑπηρεσίες, κ τ.λ...)

Μεταξύ τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς νέας διοίκησης ἦταν ἡ ἐξυπηρέτηση μέ λεωφορεῖα καί ὀχήματα ἀπομακρυσμένων περιοχῶν τῆς Καταλωνίας (εἰδικά στήν ἐπαρχία τῆς Λερίντα) οἱ ὁποῖες δέν διέθεταν τέτοιες ὑπηρεσίες στό παρελθόν. Τό οἰκονομικό ἔλλειμα συμπληρωνόταν ἀπό ἄλλες γραμμές, πιό ἀποδοτικές.

5 Τά ἐπιδόματα αὐτά, γνωστά σάν *«πρόνοια»*, παρέχονται σήμερα στούς ἐργάτες τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν. Στήν 'Ισπανία τοῦ 1936, *καί* σέ πολλές χῶρες καί σήμερα ἀκόμη, αὐτοί οἱ *«ἀχραῖοι»* νεωτερισμοί θεωροῦνται *σάν «ἐπαναστατικοί»*

κῆς ἐπίθεσης. Τά συνδικάτα ἀποφάσισαν τήν κατάληψη καί τήν κολλεκτιβοποίηση τῆς ἰδιοκτησίας τους. Τό διαχειριστικό συμβούλιο ἐκλέχτηκε ἀπό τούς ἴδιους τούς ἐργάτες καί μέσα ἀπό τίς τάξεις τους. Οἱ ἰδιοκτῆτες ἀρνιόνταν στούς ἐργάτες αὔξηση τῶν ἀποδοχῶν τους, καί τήν ἱκανοποίηση τῶν ἄλλων αἰτημάτων τους. Κάτω ἀπό τό καθεστώς τῆς κολλεκτιβοποίησης, θεσμοποιήθηκε ἕνα κατώτερο ἡμερομίσθιο 14 πεσετῶν καί ἑβδομάδα 36 ὡρῶν ἐργασίας. Ἀργότερα, ἡ πολεμική κρίση και ἡ ἔλλειψη ἐργατικῶν χεριῶν εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα τήν αὔξηση τῶν ἐργασίμων ὡρῶν σέ 40 καί ἀκόμη ἀργότερα σέ 48, μέ ἴσα ἡμερομίσθια γιά ἄντρες καί γυναῖκες, ἐπιδόματα ἀσθενείας καί συντάξεις γήρατος. Οἱ οἰκονομίες ἀπό τήν καλή διαχείρηση καί τήν κατάργηση τῶν μετόχων, τῶν κερδῶν, τῶν τόκων, τῶν δανείων, κ.τ.λ. χρησιμοποιήθηκαν γιά τή μείωση τῆς τιμῆς τοῦ νεροῦ κατά 50%. Τούς πρώτους λίγους μῆνες, μετά τίς 19 Ἰούλη, δόθηκε στήν *«Ἀντιφασιστική Στρατιωτική Ἐπιτροπή»* ποσό πάνω ἀπό 100.000 πεσέτες.

Οἱ ξένοι παρατηρητές αἰφνιδιάστηκαν ἀπό τή γρήγορη καί ὁμαλή μετάβαση ἀπό τήν ἰδιωτική στήν κολλεκτιβιστική διαχείριση. Δέν ἦταν δύσκολο νά βρεθεῖ ὁ λόγος. Ἡ θαυμαστή ἐπιτυχία τῆς κολλεκτιβοποίησης ὀφειλόταν, σέ μεγάλο βαθμό, στή συστηματική προετοιμασία τῶν συνδικαλιστῶν, γιά τήν ἀντιμετώπιση αὐτῶν τῶν προβλημάτων τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης. Ἡ ἐφημερίδα τῆς κολλεκτίβας τοῦ νεροῦ, τοῦ γκαζιοῦ καί τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἔγραφε:

«Στή διάρκεια τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου ὀργανώσαμε μέσα στά συνδικάτα, ἐπιτροπές διαχείρισης. Οἱ ἐπιτροπές αὐτές προετοιμάζονταν γιά τή διαχείριση, μελετώντας τά εἰδικά προβλήματα κάθε συνοικίας. Ἡ ἐπιτροπή ἐπέβλεπε τήν παραγωγή, ὑπολόγιζε τίς ἀνάγκες τοῦ νεροῦ, γιά τό καλοκαίρι καί τό χειμώνα, μελετοῦσε τρόπους γιά ἐξεύρεση τοῦ κατάλληλου προσωπικοῦ γιά κάθε δουλειά, παρακολουθοῦσε τά μέτρα ἀσφαλείας, τά ἐστιατόρια, κ.τ.λ.»

Μέ αὐτές καί ἄλλες προετοιμασίες, οἱ ἐργάτες μπόρεσαν νά λύσουν δύσκολα προβλήματα. Οἱ τρόποι διαχείρισης, ἐπεξεργασμένοι ἀπό τούς ἴδιους τούς ἐργάτες, ἀποδεικνύουν τόν ὑψηλό βαθμό ὑπευθυνότητας τῶν ἐργατῶν, πού ὑποδαυλιζό-

ταν ἀπό τίς συνδικαλιστικές ὀργανώσεις.

Τά ἐργατικά συμβούλια, οἱ διευθυντές, τά διοικητικά σώματα σέ κάθε ἐπίπεδο, λειτουργοῦσαν σύμφωνα μέ ὁδηγίες συζητημένες ἀνοιχτά καί ἐγκεκριμένες ἀπ' ὅλους τούς ἐργάτες, στίς γενικές συνελεύσεις τῶν ἐργοστασίων. Ὅλα τά πρόσωπα μέ ὑπεύθυνες θέσεις ἦταν ὑπόλογα ἀπέναντι στίς ἐπιτροπές ἐλέγχου τοῦ συνδικάτου. Στίς ὑπεύθυνες θέσεις, ὑποδεικνύονταν ἐργάτες ἱκανοί, μέ προσόντα καί μέ ἀποδεδειγμένη ἀκεραιότητα. Ἐθεωρεῖτο προνόμιο καί τιμή, ἡ ἀνάθεση σέ κάποιον ὑπεύθυνης θέσης ἀπό τά μέλη τοῦ συνδικάτου....[6]

6 *«Ἡ Ὁμοσπονδιοποιημένη Βιομηχανική Ἕνωση Ἐργατῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν τῆ Καταλωνίας»*, ἡ ὁποία ἀπό τήν ἀρχή τῆς ἐπανάστασης ἐξασφάλισε τόν ἐφοδιασμό μέ νερό, ἠλεκτρισμό καί γκάζι, ὀργανώθηκε τό 1927 (παρά τήν ἀντίδραση τῆς δικτατορίας τοῦ στρατηγοῦ Πρίμο ντέ Ριβέρα) Τό συνδικάτο ἐξυπηρετοῦσε ὁλόκληρη τήν Καταλωνία. Ἀνάλογες περιφερειακές ὁμοσπονδίες ὑπῆρχαν σ' ὁλόκληρη τήν Ἰσπανία καί ἀνῆκαν στήν *«Ἐθνική Ὁμοσπονδία τῶν Ἐργατῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν»*, μέ ἕδρα της τή Μαδρίτη. Τά μέλη της πού ἀνῆκαν στή CNT τῆς Καταλωνίας ἔφθαναν τίς 8.000. Κάτι λιγότερο ἀπό τούς μισούς ἐργάτες τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν ὑποστήριζαν τήν UGT.

Τεχνικοί καί ὁρισμένοι εἰδικευμένοι ἐργάτες δέν ἀνῆκαν στήν UGT, οὔτε στή CNT, ἀλλά σέ ἰδιαίτερο συνδικάτο. Ἡ ἀνάγκη γιά τήν ἀποκατάσταση καί βελτίωση τῆς ὑπηρεσίας καί τά αἰσθήματα ἀλληλεγγύης πού δημιούργησε ἡ ἐπανάσταση ἐνέπνευσαν σ' αὐτό τό πνεῦμα τῆς ἑνότητας μέ τούς χειρώνακτες ἐργάτες. Οἱ τεχνικοί, σέ μιά γενική τους συνέλευση, ἀποφάσισαν νά διαλύσουν τό ἀνεξάρτητο συνδικάτο τους καί νά μποῦν στή CNT (50 μόνο τεχνικοί, γιά ἰδεολογικούς λόγους, μπῆκαν στήν UGT).

Σοβαρές τεχνικές-διοικητικές ἀποφάσεις παίρνονταν σέ κοινές γενικές συνελεύσεις καί τῶν δύο συνδικάτων. Παρά τήν ἀντίδραση τῶν ἡγετῶν τους, οἱ ἐργάτες ὀπαδοί τῆς UGT συνεργάζονταν μέ πλήρη ἀλληλεγγύη μέ τούς ἐργάτες τῆς CNT. Νερό, γκάζι καί ἠλεκτρισμός παρεχόταν σ' ὁλόκληρη τή διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀκόμη καί παρά τούς φασιστικούς βομβαρδισμούς.

Κάθε ἐγκατάσταση διευθυνόταν ἀπό ἕνα συμβούλιο ἐκλεγμένο ἀπό τούς ἐργάτες κάθε τμήματος. Γιά τό συντονισμό τῆς δουλειᾶς σ' ὁλόκληρη τη συνοικία, ἡ γενική συνέλευση κάθε ἐγκατάστασης ἔστελνε

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση τῶν Κουρείων

Ἡ κολλεκτιβοποίηση περιέλαβε καί μικρότερες ἐγκαταστάσεις: μικρά ἐργοστάσια, ἐργαστήρια τεχνιτῶν, καταστήματα ὑπηρεσιῶν καί ἐπισκευῶν, κ.τ.λ. Οἱ τεχνίτες καί οἱ ἰδιοκτήτες τῶν μικρῶν ἐργαστηρίων, μαζί μέ τούς ὑπαλλήλους τους καί τούς βοηθούς, ἔμπαιναν πολλές φορές στό συνδικάτο τοῦ ἐπαγγέλματός τους. Συντονίζοντας τίς προσπάθειές τους καί ἑνώνοντας τά μέσα πού διέθεταν, πάνω σέ μιά ἀδελφική βάση, τά καταστήματα μποροῦσαν νά ἀναλάβουν τήν ἐκτέλεση μεγάλων σχεδίων καί νά ἐξασφαλίζουν ὑπηρεσίες σέ πολύ μεγαλύτερη κλίμακα. Ἀνεξάρτητοι τεχνίτες, μέ τά ἐργαλεῖα τους καί τά ἐργαστήριά τους ἔμπαιναν στίς ἐπαγγελματικές κολλεκτίβες. Ἡ κολλεκτιβοποίηση τῶν κουρείων εἶναι ἕνα ἐξαιρετικό παράδειγμα γιά τό πώς γίνεται ἡ μετατροπή τῆς μικρῆς κλίμακας βιομηχανίας καί τῶν ὑπηρεσιῶν, ἀπό καπιταλιστική σέ σοσιαλιστική.

Οἱ κουρεῖς τῆς Βαρκελώνης, τῆς Μαδρίτης καί ἄλλων Ἰσπα-

δύο ἀντιπροσώπους στό «*Βιομηχανικό Συμβούλιο*» τῆς συνοικίας, ἕναν τεχνικό καί ἕναν διοικητικό.

Τά τοπικά καί συνοικιακά σώματα καί τά σώματα τῆς περιοχῆς κάθε βιομηχανίας (νερό, γκάζι καί ἠλεκτρισμός) ἀποτελοῦνταν ἀπό 4 ἀντιπροσώπους τῆς UGT καί 4 τῆς CNT Οἱ μισοί ἀπ' αὐτούς τούς ἀντιπροσώπους ἐκλέγονταν ἀπό τίς γενικές συνελεύσεις τῶν συνδικάτων, οἱ ἄλλοι μισοί ἀπό τίς γενικές συνελεύσεις τῶν τεχνικῶν-ἐργατῶν Ἡ διαδικασία αὐτή ἐξασφάλιζε τήν ἐκλογή τῶν ἐργατῶν μέ τά περισσότερα προσόντα, γιατί ὑπῆρχε κίνδυνος νά ἐκλεγοῦν ἀπό τίς γενικές συνελεύσεις, λιγότερο ἱκανοί ἀντιπρόσωποι, γιά ἰδεολογικούς καί πολιτικούς λόγους

Τό «*Γενικό Συμβούλιο*» καί τῶν τριῶν βιομηχανιῶν ἀποτελεῖτο ἀπό 8 ἀντιπροσώπους, 4 τῆς UGT καί 4 τῆς CNT, συντόνιζε τήν κοινή δραστηριότητα καί τῶν 3 βιομηχανιῶν, ἐναρμόνιζε τήν παραγωγή, τίς προμήθειες, τή διανομή τῶν ἐφοδίων, ὀργάνωνε τή γενική διοίκηση, καθόριζε τά τιμολόγια γιά τίς ὑπηρεσίες καί ἐφάρμοζε μέτρα γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν καταναλωτῶν. Πρέπει νά τονιστεῖ ὅτι ἡ δραστηριότητα τοῦ «*Γενικοῦ Συμβουλίου*» (ὅπως καί οἱ ἐργασίες τῶν «*Βιομηχανικῶν Συμβουλίων*») ἐλέγχονταν σέ κάθε ἐπίπεδο, ἀπό τό σύνολο τῶν μελῶν

νικῶν πόλεων, μέ δική τους πρωτοβουλία καί ἐθελοντικά ἀναδιοργάνωσαν τήν παροχή τῶν ὑπηρεσιῶν τους. Στή Μαδρίτη, τά κουρεῖα εἶχαν κολλεκτιβοποιηθεῖ πρίν ἀπό τίς 19 Ἰούλη 1936. Σκοπός τῆς κολλεκτιβοποίησης ἦταν ἡ κατάργηση τῆς διαφορᾶς ἀνάμεσα στούς ἰδιοκτῆτες τῶν μαγαζιῶν καί τούς βοηθούς τους.. Ἡ κομμωτική δέν ἦταν μεγάλη ἐπιχείρηση. Γιά τούς Ἰσπανούς συνδικαλιστές ὅμως, ὁ σοσιαλισμός καί ὁ κολλεκτιβισμός δέν μποροῦσε νά περιοριστεῖ μόνο στήν κατάργηση τοῦ μεγάλης κλίμακας καπιταλισμοῦ. Στήν ἀναδιοργάνωση τῆς ἐργασίας, σύμφωνα μέ τίς ἀρχές τῆς ἐλευθερίας καί τῆς συνεργασίας, ὑπῆρχε τόπος γιά ὅλους. Ἀκόμη καί οἱ μικρότερες ἐπιχειρήσεις, πού ἀπασχολοῦσαν ἕνα ἤ μερικά ἄτομα, μποροῦσαν νά πάρουν μέρος στήν ἀναδιοργάνωση τῆς κοινωνίας.

Στή Βαρκελώνη ὑπῆρχαν πρίν ἀπό τήν 19 Ἰούλη 1936 1.100 κουρεῖα, τά περισσότερα ἀπό τά ὁποῖα ἀνῆκαν σέ φτωχούς μεροκαματιάρηδες. Τά κουρεῖα ἦταν πολλές φορές ἀκάθαρτα καί κακῶς συντηρημένα. Οἱ 5.000 βοηθοί τῶν κουρείων ἀνῆκαν στήν κατηγορία τῶν πιό κακοπληρωμένων ἐργατῶν, κερδίζοντας 40 πεσέτες περίπου τή βδομάδα, ἐνῶ οἱ οἰκοδόμοι ἔπαιρναν ἀπό 60-80 πεσέτες τή βδομάδα. Ἡ βδομάδα τῶν 40 ὡρῶν καί ἡ αὔξηση τῶν μισθῶν κατά 15% πού καθορίστηκαν μετά τήν 19η Ἰούλη ἀπειλοῦσαν μέ καταστροφή τά περισσότερα ἀπ' αὐτά. Γι' αὐτό ἰδιοκτῆτες καί βοηθοί ἀποφάσισαν ἐθελοντικά νά τά κοινωνικοποιήσουν.

Πῶς ἔγινε αὐτό; Ὅλα τά μαγαζιά προσχώρησαν ἁπλά στό συνδικάτο. Σέ μιά γενική συνέλευση ἀποφάσισαν νά κλείσουν ὅλα τά μή ἀποδοτικά μαγαζιά. Τά 1100 κουρεῖα μειώθηκαν σέ 235, μέ ἀποτέλεσμα οἰκονομία 135.000 πεσέτες τό μήνα ἀπό ἐνοίκια, φωτισμό καί φόρους. Τά 235 κουρεῖα ἐκσυγχρονίστηκαν καί ἐξοπλίστηκαν. Ἀπό τίς οἰκονομίες αὐξήθηκαν τά ἡμερομίσθια κατά 40%. Ὅλοι εἶχαν τό δικαίωμα νά δουλεύουν καί ὅλοι ἔπαιρναν τό ἴδιο ἡμερομίσθιο. Οἱ πρώην ἰδιοκτῆτες δέν ζημιώθηκαν ἀπό τήν κοινωνικοποίηση. Τώρα εἶχαν ἀπασχόληση καί ἕνα σταθερό εἰσόδημα. Ὅλοι δούλευαν μαζί, κάτω ἀπό τίς ἴδιες συνθῆκες καί μέ τούς ἴδιους μισθούς. Ἡ διάκριση ἀνάμεσα σέ ἐργοδότες καί ὑπαλλήλους καταργήθηκε καί μετασχηματίστηκε σέ μιά κοινότητα ἴσων ἐργαζομένων, δηλαδή σέ σοσιαλισμό ἀπό τά κάτω.

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση τῆς Ὑφαντουργικῆς Βιομηχανίας

Δέν εἶναι εὔκολη δουλειά ἡ κολλεκτιβοποίηση καί ἡ σταθεροποίηση μιᾶς βιομηχανίας, μέ προσωπικό 1/4 περίπου τοῦ ἑκατομμυρίου ὑφαντουργούς καί μέ πολλά μικρά ἐργοστάσια διασκορπισμένα σέ πολλές πόλεις. Τό συνδικάτο ὅμως τῶν ὑφαντουργῶν τῆς Βαρκελώνης πραγματοποίησε τήν κολλεκτιβοποίηση σέ ἐλάχιστο χρόνο. Ἦταν ἕνας πειραματισμός, μέ τρομακτική σημασία. Ἡ δικτατορία τῶν ἀφεντικῶν ἀνατράπηκε καί μισθοί, συνθῆκες ἐργασίας καί παραγωγή καθορίζονταν ἀπό τούς ἴδιους τοῦ ἐργάτες καί τούς ἐκλεγμένους ἀντιπροσώπους τους. Ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι ἐκτελοῦσαν τίς ὁδηγίες τῶν μελῶν καί ἦταν ἄμεσα ὑπεύθυνοι στούς ἀνθρώπους τῆς δουλειᾶς καί στίς συνελεύσεις τοῦ συνδικάτου. Ἡ κολλεκτιβοποίηση τῆς ὑφαντουργικῆς βιομηχανίας διέψευσε μιά γιά πάντα τό ἐπιχείρημα ὅτι οἱ ἐργάτες εἶναι ἀνίκανοι νά διευθύνουν μιά μεγάλη καί πολύπλοκη ἐπιχείρηση.

Μέ τήν ἵδρυση τῆς κολλεκτίβας ἐκλέχτηκε μιά ἐπιτροπή διαχείρισης ἀπό 19 ἄτομα, τά ὁποῖα ἀνῆκαν στά μέλη της. Μετά ἀπό τρεῖς μῆνες ἡ ἐπιτροπή διαχείρισης ἔκανε ἀπολογισμό, μπροστά στά μέλη, γιά τίς συνθῆκες τῆς κολλεκτίβας καί τίς προόδους τῶν ἐργασιῶν.[7]

7. Τό τμῆμα Β τοῦ ἀπολογισμοῦ αὐτοῦ, μέ τόν τίτλο· *«Ἡ Ὀργανωτική Δομή τῆς Κολλεκτίβας τῆς Ὑφαντουργικῆς Βιομηχανίας»*, ἀναφέρει

«Μέ τήν κολλεκτιβοποίηση κάθε ἀπαλλοτριωμένου ἐργοστασίου, ἡ Ἐπιτροπή Ἐλέγχου (ἡ ὁποία ἐπέβλεπε τούς πρώην ἰδιοκτῆτες) μετατρέπεται σέ Τεχνική Συμβουλευτική Ἐπιτροπή... ἡ ὁποία θά ἐκλέγεται ἀπ' ὅλους τούς ἐργάτες τοῦ ἐργοστασίου σέ γενική συνέλευση πού συγκαλεῖται ἀπό τό Ἐργοστασιακό Συμβούλιο καί τό Τοπικό Συνδικάτο. .»

Κάτω ἀπό τόν τίτλο: *«Τμήματα-Ὀργάνωση Ὁμάδας Ἐργοστασίων»*, *γράφει*

Οἱ ἐπιτροπές συντονισμοῦ καί διοίκησης ὅλων τῶν ἐργοστασίων μιᾶς ὁρισμένης πόλης ἤ διαμερίσματος θά ἐκλέγονται ἀπό τίς τεχνικές ἐπιτροπές τῶν ἐργοστασίων αὐτῶν καί θά ὑπόκεινται στήν ἔγκριση τῆς γενικῆς συνέλευσης τοῦ Βιομηχανικοῦ Συνδικάτου τῶν Ἐργατῶν Ὑφαν-

Μέ τή συντριβή τοῦ φασιστικοῦ πραξικοπήματος, οἱ ἰδιοκτῆτες πῆραν τά κεφάλαια τῆς βιομηχανίας στό ἐξωτερικό. Μέ τήν κατάργηση ὅμως τῶν μετόχων, τῶν καλοπληρωμένων διευθυντῶν καί ἄλλων ἄχρηστων δαπανῶν, οἱ κολλεκτίβες μπόρεσαν νά καλύψουν τήν αὔξηση τοῦ κόστους τῶν πρώτων ὑλῶν. Δυό καινούργιες μηχανές γιά κατασκευή τεχνητοῦ μεταξιοῦ ἀγοράστηκαν ἀπό τό ἐξωτερικό. Τό ἀναγκαῖο ξένο συνάλλαγμα βγῆκε ἀπό τήν πώληση προιόντων στό ἐξωτερικό.

Σέ κάθε ἐργοστάσιο ἐκλεγόταν μιά διοικητική ἐπιτροπή, ἀπό τούς πιό ἱκανούς ἐργάτες. Ἀνάλογα μέ τό μέγεθος τοῦ ἐργοστασίου, ἡ δουλειά αὐτῶν τῶν ἐπιτροπῶν περιελάμβανε ἐσωτερική ὀργάνωση τοῦ ἐργοστασίου, στατιστικές, χρηματοδότηση, ἀλληλογραφία καί σχέσεις μέ ἄλλα ἐργοστάσια, καθώς καί μέ τήν κοινότητα. Εἰδικότερη σημασία εἶχε ἡ ὀργάνωση μιᾶς ἀνωτάτου ἐπιπέδου τεχνικῆς ἐπιτροπῆς, ἀπό τά πιό ἔμπειρα τεχνικά καί διοικητικά μέλη, ὁλόκληρης τῆς βιομηχανίας. Αὐτή ἡ ἐπιτροπή μηχανικῶν, τεχνικῶν καί ἐμπορικῶν ἐμπειρογνωμόνων ἔκανε προγράμματα γιά τήν αὔξηση τῆς παραγωγῆς, τήν κατανομή τῆς ἐργασίας, τίς ἐγκαταστάσεις κ.τ.λ. Μερικούς μῆνες μετά τήν κολλεκτιβοποίηση, ἡ ὑφαντουργική βιομηχανία τῆς Βαρκελώνης βρισκόταν σέ πολύ καλύτερη κατάσταση, σέ σχέση μέ τήν ἐποχή τῆς καπιταλιστικῆς διαχείρισης. Κι ἄλλο ἕνα παράδειγμα πού ἀποδεικνύει ὅτι ὁ σοσιαλισμός ἀπό τά κάτω δέν καταστρέφει τήν πρωτοβουλία. Ἡ ἀπληστία γιά πλουτισμό δέν εἶναι τό μοναδικό κίνητρο στίς ἀνθρώπινες σχέσεις.

Ἡ κολλεκτιβοποίηση καλυτέρευσε τήν κατάσταση τῶν ἐργατῶν. Οἱ 60 ὧρες ἐργάσιμη βδομάδα, σέ μερικά ἐργοστάσια, μειώθηκε μέχρι 40. Τά ἡμερομίσθια ἦταν πιό ἐξισωμένα. Καταργήθηκαν οἱ ὑπερωρίες καί τό βδομαδιάτικο αὐξήθηκε ἀπό 68 σέ 78 πεσέτες. Τά ἡμερομίσθια καθορίζονταν ἀπό τούς ἴδιους τούς ἐργάτες στίς συνελεύσεις τοῦ συνδικάτου.

Πολλοί ἀπό τούς ἐργάτες τῆς ὑφαντουργίας πῆγαν στά πολεμικά μέτωπα. Μόνο ἀπό τήν Βαρκελώνη, περισσότεροι ἀπό

τουργίας, τῆς δεδομένης πόλης ἤ τοῦ διαμερίσματος. » («*Κολλεκτιβοποιήσεις*», σελ 50,52)

20.000 ἐργάτες ὑφαντουργοί τῆς CNT μπῆκαν στήν πολιτοφυλακή. Οἱ μή μάχιμοι ἐργάτες ἔδιναν ἐθελοντικά 10-15% ἀπό τό βδομαδιάτικό τους γιά τή χρηματοδότηση τοῦ ἀντιφασιστικοῦ πολέμου καί τούς τρεῖς τελευταίους μῆνες τοῦ 1937 ἔδωσαν 2,5 ἑκατομμύρια πεσέτες στίς ἀντιφασιστικές πολιτοφυλακές...

* * * *

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση τῆς Βιομηχανίας Μετάλλου καί τῆς Πολεμικῆς Βιομηχανίας[8]

Ἀπό τόν Ἀουγκουστίν Σούχι

Ἕνα ἀπό τά πιό ἐντυπωσιακά ἐπιτεύγματα τῶν Καταλανῶν ἐργατῶν μετάλλου ἦταν ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς βιομηχανίας ἀπό τό τίποτε. Λίγο πρίν ἀπό τό τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, 80.000 ἐργάτες ἐφοδίαζαν μέ πολεμικό ὑλικό τόν ἀντιφασιστικό στρατό. Τή στιγμή τῆς ἔναρξης τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἡ βιομηχανία μετάλλου τῆς Καταλωνίας ἦταν ὑπανάπτυκτη. Τό μεγαλύτερο ἐργοστάσιο αὐτοκινήτων Hispano-Suiza ἀπασχολοῦσε 1100 ἐργάτες. Λίγες μέρες μετά τήν 19η τοῦ Ἰούλη, τό ἐργοστάσιο εἶχε μετατραπεῖ σέ ἐργοστάσιο θωρακισμένων αὐτοκινήτων, χειροβομβίδων, αὐτοκινήτων-πολυβόλων, νοσοκομειακῶν αὐτοκινήτων κ.τ.λ. γιά τό πολεμικό μέτωπο. Τό πρῶτο πολεμικό ὄχημα ἔφερε τά σήματα CNT-FAI, σήματα τῶν δύο ὀργανώσεων τῶν ἐργατῶν μετάλλου. Στή διάρκεια τοῦ Ἐμφυλίου Πολέμου 400 ἐργοστάσια μετάλλου κατασκεύαζαν πολεμικό ὑλικό.

Ποσοστό 80% ἀπό τούς ἐργάτες τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας ὑποστήριζαν τή CNT. Ἐνῶ τά πολιτικά κόμματα συνέχιζαν τίς μηχανορραφίες γιά τήν κατάληψη τῆς ἐξουσίας, οἱ συνδικαλιστές δούλευαν γιά τήν ἀνοικοδόμηση τῆς βιομηχανίας καί τήν ἧττα τοῦ φασισμοῦ. Ἡ δουλειά ἄρχισε τόν Αὔγουστο τοῦ 1936,

8 Ἀπό τό βιβλίο του «*Νύχτα Πάνω Ἀπό Τήν Ἰσπανία*», σελ 111-112

κάτω ἀπό τή διεύθυνση τοῦ δυναμικοῦ καί ἱκανοῦ τεχνικοῦ Εὐγκένιο Βαλέχο ἑνός ἀφοσιωμένου ἀναρχοσυνδικαλιστή. Οἱ εἰδικοί εἶχαν ἀπορήσει ἀπό τήν ἐμπειρία τῶν ἐργατῶν στήν κατασκευή καινούργιων μηχανῶν, γιά ὅπλα καί πολεμοφόδια. Ἐλάχιστες μηχανές ἀγοράστηκαν ἀπό τό ἐξωτερικό. Σέ μικρό χρονικό διάστημα, 200 διαφορετικές ὑδραυλικές πρέσες πιεστικῆς ἰσχύος μέχρι καί 250 τόννων, 178 περιστροφικοί τόρνοι καί ἑκατοντάδες πλάνες καί τρυπάνια κατασκευάστηκαν. Ἕνα χρόνο μετά τήν ἔναρξη τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἡ παραγωγή πολεμοφοδίων ἔφθασε στό 1 ἑκατομμύριο βλήματα τῶν 155 χιλιοστῶν, 50.000 βόμβες ἀέρος καί ἑκατομμύρια σφαῖρες. Τούς τρεῖς τελευταίους μῆνες τοῦ 1937, κατασκευάστηκαν 15 ἑκατομμύρια φυσίγγια, ἕνα ἑκατομμύριο θῆκες γιά χειροβομβίδες καί τεράστιες ποσότητες ἄλλου πολεμικοῦ ὑλικοῦ.

Μέ τήν εἰσαγωγή τοῦ κρατικοῦ ἐλέγχου πάνω στή βιομηχανία ὅπλων καί πολεμοφοδίων τερματίστηκε ἡ αὐτοδιεύθυνση ἀπό τούς ἐργάτες. Τά μεγάλα ὅμως ἐπιτεύγματα τῶν Ἰσπανῶν ἐργατῶν στήν κολλεκτιβοποιημένη βιομηχανία μετάλλου, εἶναι αἰώνιοι μάρτυρες τῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ ἀναρχοσυνδικαλιστικοῦ κινήματος.

* * * *

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση τῆς Ὀπτικῆς Βιομηχανίας[9]

Ἀπό τίς "Collectivization"

Ἀν βιομηχανία σημαίνει μιά ὁμάδα ἐγκαταστάσεων γιά τήν κατασκευή ἑνός τύπου ἐμπορεύματος, σ' ἕνα διαμέρισμα, ἐπαρχία ἤ περιοχή, τότε δέν θά ὑπῆρχε ὀπτική βιομηχανία πρίν ἀπό τήν 19η τοῦ Ἰούλη, στήν Ἱσπανία. Μέ τό τέλος τῆς μάχης (στήν ὁποία πῆραν μέρος οἱ ἐργάτες τῆς ὀπτικῆς βιομηχανίας), οἱ ἐργάτες ἄρχισαν ἀμέσως νά κολλεκτιβοποιοῦν τά μικρά ἐρ-

9. Ἀπό τό βιβλίο του *«Κολλεκτιβοποιήσεις Τό Δημιουργικό Ἔργο τῆς Ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης 1936-1939»*, σελ 72-74

γαστήρια. Στήν πρώτη φάση, ἀσκήθηκε αὐστηρή ἐργατική ἐπίβλεψη, γιά νά ἐμποδίσει τούς ἰδιοκτῆτες νά δραπετεύσουν, παίρνοντας τά κεφάλαια καί τά ἐμπορεύματα. Ὅσοι ἰδιοκτῆτες δέχτηκαν τήν κολλεκτιβοποίηση, μπῆκαν στίς κολλεκτίβες ὑπό ἴσους ὅρους μέ τούς πρώην ὑπαλλήλους τους. Τά ἐργαστήρια μετατράπηκαν σέ μιά παραγωγική κολλεκτίβα... Μελετήθηκαν καί ἐφαρμόστηκαν μέθοδοι ἐκσυγχρονισμοῦ καί ἀνοικοδόμησης τῆς βιομηχανίας.

Καταργήθηκε ἡ διαφορά τῶν φύλων. Ἴση πληρωμή γιά ἄντρες καί γυναίκες καί μέ ἐπικρατέστερο τόν οἰκογενειακό μισθό. Ὅσοι ἐργάτες εἶχαν περάσει τά 24 χρόνια ἔπαιρναν 400 πεσέτες τό μήνα καί 50 πεσέτες γιά κάθε ἐξαρτημένο ἀπ' αὐτούς πρόσωπο, ἔστω καί μή συγγενικό, καί δέν εἶχαν δουλέψει πρίν στήν ἴδια βιομηχανία. Ὁ μεγάλος νεωτερισμός ἦταν ἡ ἀνέγερση ἑνός νέου ἐργοστασίου γιά ὀπτικά ὄργανα καί ἐργαλεῖα. Τό ἔργο χρηματοδοτήθηκε ἀπό τίς ἐθελοντικές εἰσφορές τῶν ἐργατῶν. Σέ ἐλάχιστο χρονικό διάστημα, τό ἐργοστάσιο ἔβγαλε στήν κυκλοφορία κυάλια, τηλέμετρα, γωνιόμετρα, βιομηχανικά γυαλιά σέ διάφορους χρωματισμούς καί ὁρισμένα ἐπιστημονικά ὄργανα. Κατασκεύαζαν καί ἐπισκεύαζαν ἐπίσης διάφορα ὀπτικά ὄργανα γιά τίς ἀνάγκες τοῦ μετώπου. Ἄλλο ἐπίτευγμα ἦταν τό ἄνοιγμα μιᾶς νέας, ἐκσυγχρονισμένης ὀπτικῆς σχολῆς... Οἱ ἐργάτες ὑπερηφανεύονταν, μέ τό δίκηο τους, γι' αὐτά τά ἐπιτεύγματα. Ὅ,τι δέν μπόρεσε νά κάνει ὁ καπιταλισμός τό ἔκαναν, μέ τή δημιουργική ἱκανότητά τους τά μέλη τοῦ συνδικάτου ὀπτικῶν ἐργατῶν τῆς CNT.

* * * *

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση τῶν Ὑγειονομικῶν Ὑπηρεσιῶν[10]

Ἀπό τόν Γκαστόν Λεβάλ

Ἡ κολλεκτιβοποίηση τῶν ὑγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν ἦταν ἕνα

10 Ἀπό τό βιβλίο τοῦ Γκαστόν Λεβάλ *«Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν»* σελ. 122-127.

ἀπό τά μεγαλύτερα ἐπιτεύγματα τῆς ἐπανάστασης. Γιά νά ἐκτιμηθοῦν οἱ προσπάθειες τῶν συντρόφων μας πρέπει νά ἔχουμε ὑπόψη ὅτι ἀποκατάστησαν τίς ὑπηρεσίες ὑγείας σ' ὁλόκληρη τήν Καταλωνία, μέσα σ' ἐλάχιστο χρονικό διάστημα ἀπό τήν 19η 'Ιούλη. 'Η ἐπανάσταση στηρίχτηκε στή συνεργασία ἑνός ἀριθμοῦ ἀφοσιωμένων γιατρῶν, οἱ ὁποῖοι δέν φρόντιζαν νά συσσωρεύσουν πλοῦτο, ἀλλά νά ἐξυπηρετήσουν τούς φτωχούς καί τούς μή προνομιούχους.

Τό *«Συνδικάτο 'Εργατῶν 'Υγιεινῆς»* ἱδρύθηκε τό Σεπτέμβρη τοῦ 1936. Σύμφωνα μέ τήν τάση νά ἑνωθοῦν ὅλες οἱ διαφορετικές κατηγορίες, ἀπασχολήσεως καί ὑπηρεσιῶν, πού ἐξυπηρετοῦσαν μιά συγκεκριμένη βιομηχανία, ὅλοι οἱ ἐργάτες ὑγιεινῆς, ἀπό τούς πορτιέρηδες μέχρι τούς γιατρούς καί τά διοικητικά στελέχη, ὀργανώθηκαν σέ ἕνα μεγάλο *«Συνδικάτο 'Εργατῶν 'Υγιεινῆς»*.

Πέντε μῆνες μετά τήν ἐπανάσταση, 8.000 ἐργάτες ὑγιεινῆς προσχώρησαν στό συνδικάτο (ἐκτός ἀπό τούς μασέρ καί τούς φυσιοθεραπευτές γιά τούς ὁποίους δέν διαθέτουμε στοιχεῖα). Καί ἡ UCT ὀργάνωσε ἕνα συνδικάτο, πολύ κατώτερο ἀριθμητικά ἀπό τό δικό μας, 100 γιατροί ἔναντι 1.020 δικῶν μας. 'Ιδού ἕνας ἀποσπασματικός κατάλογος: 1020 γιατροί, 330 μαῖες, 3.206 νοσοκόμοι, 133 ὀδοντογιατροί, 203 ἀσκούμενοι (σπουδαστές ἰατρικῆς), 180 φαρμακοποιοί καί 66 βοηθοί φαρμακοποιῶν, 153 βοτανολόγοι, 353 ἀποστειρωτές, 71 ἀκτινολόγοι καί 200 κτηνίατροι.

Τά συνδικάτα ὅμως δέν ἀρκέστηκαν στή στρατολογία νέων μελῶν. 'Η ἐπιθυμία γιά τήν ἀναδημιουργία τοῦ συστήματος ὑγιεινῆς ἦταν μεγαλύτερη ἀνάμεσα σέ γιατρούς, πού δέν εἶχαν κάνει τίποτε πρός αὐτή τήν κατεύθυνση πρίν ἀπό τήν ἐπανάσταση. Αὐτοί ἀκριβῶς οἱ γιατροί ἔγιναν καί οἱ πιό ἀφοσιωμένοι ἐπαναστάτες. Θά μποροῦσα νά φέρω πολλά παραδείγματα.

'Η παιδική θνησιμότητα ἦταν ἀπό τίς μεγαλύτερες στήν Εὐρώπη, παρ' ὅλο πού ἡ 'Ισπανία ἔχει ὑγειινό καί γενικά ξηρό κλίμα. Αὐτό δέν ὀφείλεται μόνο στή φτώχεια καί στήν ἔλλειψη ὑγειονομικοῦ ἐξοπλισμοῦ, ἀλλά καί σέ μιά σπεῖρα γιατρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκμεταλλευόμενοι τήν κατάσταση καί τήν ἀνικανότητα τῆς κυβέρνησης, φρόντιζαν νά πλουτίζουν.

Οἱ σύντροφοί μας ἡγήθηκαν στήν ἵδρυση ἑνός νέου συστήματος ὑγιεινῆς... Ἡ νέα ἰατρική ὑπηρεσία κάλυπτε ὁλόκληρη τήν Καταλωνία. Σχηματίστηκε ἕνας μεγάλος μηχανισμός, τοῦ ὁποίου τά μέρη ἦταν γεωγραφικά κατανεμημένα, σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες καί τό γενικό πρόγραμμα. Ἡ Καταλωνία διαιρέθηκε σέ 9 ζῶνες: Βαρκελώνη, Ταραγόνα, Λερίντα, Ρέους, Μποργκίντα, Ριπόλ καί Ἄνω Πυρηναῖα. Ὅλα τά γειτονικά χωριά καί οἱ κωμοπόλεις ἐξυπηρετοῦνταν ἀπ' αὐτά τά κέντρα.

Σέ 27 κωμοπόλεις τῆς Καταλωνίας ὑπῆρχαν 36 κέντρα ὑγιεινῆς πού παρεῖχαν ὑπηρεσίες σέ τέτοιο βαθμό – ὥστε κάθε χωριό, κάθε συνοικισμός, κάθε ἀπομονωμένος χωρικός στά βουνά, κάθε γυναίκα, κάθε παιδί, παντοῦ εἶχε ἀρκετή καί σύγχρονη ἰατρική περίθαλψη. Σέ κάθε μία, ἀπό τίς 9 ζῶνες, ὑπῆρχε ἕνα κεντρικό συνδικάτο καί μιά ἐπιτροπή ἐλέγχου, μέ ἕδρα τή Βαρκελώνη. Κάθε ζώνη ἦταν αὐτόνομη, μέσα στή σφαίρα τῆς δραστηριότητάς της. Αὐτή ὅμως ἡ αὐτονομία δέν ταυτιζόταν μέ τήν ἀπομόνωση. Τά μέλη τῆς *«Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βαρκελώνης»*, ἐκλεγμένα ἀπ' ὅλα τά τμήματα συναντιόνταν κάθε βδομάδα μ' ἕνα ἀντιπρόσωπο κάθε τμήματος, γιά νά συζητήσουν κοινά προβλήματα καί νά βελτιώσουν τό γενικό πρόγραμμα....

Ὁ λαός ἐπωφελήθηκε ἀπό τά σχέδια τοῦ συνδικάτου ὑγιεινῆς. Τό συνδικάτο διαχειριζόταν ὅλα τά νοσοκομεῖα καί τίς κλινικές. Ἕξη νοσοκομεῖα ἄνοιξαν στή Βαρκελώνη... Ὀχτώ νέα σανατόρια ἐγκαταστάθηκαν σέ σπίτια πολυτελείας, πού βρίσκονταν στά βουνά καί στά δάση. Ἦταν πολύ εὔκολη ἡ μετατροπή αὐτῶν τῶν σπιτιῶν σέ νοσοκομεῖα καί ὁ ἐφοδιασμός τους μέ τόν κατάλληλο ἐξοπλισμό. Ἕνα ἀπ' αὐτά, γιά τή θεραπεία τῆς φυματίωσης, ἐθεωρεῖτο ἕνα ἀπό τά καλύτερα τοῦ εἴδους...

Ὀργανώθηκαν πολυκλινικές, γιά παροχή εἰδικευμένων ὑπηρεσιῶν γιά ὅλες τίς ἀσθένειες.... Ἐνῶ, κάτω ἀπό τόν καπιταλισμό, ὑπῆρχε τεχνιτό πλεόνασμα γιατρῶν, τώρα, μέ τό κοινωνικοποιημένο ἰατρικό σύστημα, ὑπῆρχε ἔλλειψη γιατρῶν, γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν μαζῶν, οἱ ὁποῖες οὐδέποτε εἶχαν σωστή ἰατρική περίθαλψη...

Ὅταν οἱ κάτοικοι μιᾶς τοποθεσίας ζητοῦσαν τίς ὑπηρεσίες

ἑνός γιατροῦ, τό συνδικάτο, ἐκτιμώντας τίς ἀνάγκες τους, ὑποδείχνυε ἕνα γιατρό τοῦ ὁποίου ἡ ἐκπαίδευση θά ἐξυπηρετοῦσε καλύτερα τούς ἀσθενεῖς. Ἄν ὁ γιατρός ἀρνιόταν νά πάει, ἔπρεπε νά παρουσιάσει ἕνα ἰσχυρό ἐπιχείρημα. Χωρίς ἐπιχείρημα, ἔχανε τή θέση του. Οἱ νοσοκομειακές δαπάνες, πληρωνόταν ἀπό τήν Καταλανική κυβέρνηση καί τό δημαρχεῖο. Οἱ πολυκλινικές ἱδρύονταν κάτω ἀπό τήν εὐθύνη τῶν συνδικάτων καί τῶν δήμων. Ὅλες οἱ ὑπηρεσίες ὑγιεινῆς δέν εἶχαν κοινωνικοποιηθεῖ στήν Καταλωνία, ἀλλά οἱ περισσότερες ἀπό τίς ὀδοντοιατρικές κλινικές ἐλεγχόταν ἀπό τά συνδικάτα, καθώς καί ὅλα τά νοσοκομεῖα, οἱ κλινικές καί τά σανατόρεια. Ἔτειναν πρός τήν ἀντικατάσταση τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα μέ τήν κοινωνικοποιημένη ὀργάνωση τῆς ἰατρικῆς. Ὑπῆρχαν ἀκόμη ἰδιῶτες γιατροί, ἀλλά οἱ περισσότερες ἀπάτες εἶχαν ἐξαφανιστεῖ. Τό κόστος τῆς περίθαλψης ἐλεγχόταν. Οἱ πληρωμές τῶν γιατρῶν γίνονταν μέσω τῶν συνδικάτων[11].

Ἡ χειρουργική ἐπέμβαση καί ἡ ἐξαγωγή δοντιῶν γίνονταν δωρεάν. Ὁ ἀριθμός τῶν ψυχοπαθῶν πού πήγαιναν γιά θεραπεία στά ἄσυλα ἦταν πολύ μεγαλύτερος ἀπό πρῶτα. Οἱ πιό προνομιοῦχοι γιατροί ἀντέδρασαν σ' αὐτές τίς ἀλλαγές, ἀλλα οἱ νεότεροι καί λιγότερο προνομιοῦχοι συνεργάστηκαν ἐθελοντικά μέ τή νέα ὀργάνωση. Οἱ νέοι γιατροί ἦταν ἐνθουσιασμένοι. Κάτω ἀπό τό παλιό καθεστώς θά δούλευαν χρόνια ὁλόκληρα μέ ἐλάχιστο ἤ χωρίς μισθό καί ἔπρεπε νά περιμένουν τό θάνατο τῶν ἡλικιωμένων γιατρῶν γιά νά πάρουν τή θέση τους.

Ὅλοι οἱ νοσοκομειακοί γιατροί ἔπαιρναν 500 πεσέτες τό μήνα, γιά τρεῖς ὧρες δουλειά τήν ἡμέρα. Δέν ἐπιτρεπόταν, σ' αὐτούς ἡ ἰδιωτική ἄσκηση τοῦ ἐπαγγέλματός τους. Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νά βγάλει τά συμπεράσματά του, ἄν σκεφτεῖ ὅτι ὁ εἰδικευμένος ἐργάτης ἔπαιρνε 350-400 πεσέτες τό μήνα, για ἑφτά ὧρες δουλειᾶς τήν ἡμέρα[12].

Μέ τίς οἰκονομίες, ἀπό τήν ἐξίσωση τῶν μισθῶν, πληρώνον-

11 Ἔτσι ὁ γιατρός δέν μποροῦσε νά ζητήσει ὑπερβολική ἀποζημίωση γιά τίς ὑπηρεσίες του

12 Γιά τό βαθμό ἐξίσωσης τῶν μισθῶν καί τίς προηγούμενες μεγάλες διαφορές στά εἰσοδήματα

ταν άλλα έξοδα. Δέν ύπήρχαν πλέον γιατροί μέ τεράστια εισοδήματα καί άλλοι σέ κακή οικονομική κατάσταση. Περισσότεροι άπό τούς μισούς γιατρούς, δούλευαν δωρεάν, μετά τό κανονικό ώράριό τους. Καμιά πίεση δέν άσκήθηκε πάνω τους Παραχωρούσαν εύχάριστα τόν ελεύθερο χρόνο τους, χωρίς κανέναν καταναγκασμό.

«Όλα είναι θαύμα», έλεγε ό γραμματέας τού ιατρικού τμήματος, ένας Βάσκος, γιά τόν όποίο ή άκούραστη άσκηση τού έπαγγέλματός του άποτελούσε ήθική έπιταγή. *«Ό φημισμένος γιατρός, ό όποίος καταδεχόταν νά έπισκέπτεται μιά φορά τή βδομάδα τό έξωτερικό ιατρείο έχει χαθεί. Τό άξιόλογο πρόσωπο, τό όποίο έπιθεωρούσε τίς πτέρυγες τού νοσοκομείου συνοδευόμενος άπό μισή ντουζίνα ύποταχτικούς γιατρούς κατώτερους ιεραρχικώς, άπό τούς όποίους ό ένας κρατούσε μιά λεκάνη, ό άλλος τήν τσάντα του καί οί άλλοι σάν τιμητική συνοδεία, είναι τώρα εύτυχώς εικόνα τού παρελθόντος. Τώρα είμαστε όλοι ίσοι σύντροφοι, έργαζόμαστε μαζί, έκτιμάμε καί σεβόμαστε ό ένας τόν άλλον»*.

* * * *

Ή Βιομηχανική Κολλεκτιβοποίηση στήν Άλκόι[13]

Άπό τόν Γκαστόν Λεβάλ

Ή Άλκόι είναι ή δεύτερη σέ πληθυσμό πόλη τής έπαρχίας Άλικάντε, μέ 45.000 κατοίκους άσχολούμενους μέ τή βιομηχανία καί τό έμπόριο. Ή πιό σημαντική βιομηχανία ήταν ή ύφαντουργία, πού κατασκεύαζε ύφάσματα, έσώρουχα, πλεχτά. Δεύτερη σέ σημασία ήταν ή βιομηχανία χαρτιού.

Τό κίνημά μας στήν Άλκόι έχει μακρυά παράδοση πάλης, πού φθάνει μέχρι τήν έποχή τής *«Πρώτης Διεθνούς»* (1869)....

13 Αύτό τό τμήμα άποτελείται άπό δύο μέρη μέ ύλη άπό τό βιβλίο, τού Λεβάλ *«Ούτε Φράνκο, Ούτε Στάλιν»*, σελ. 160-169 καί ύλη άπό τό βιβλίο του *«Άντιεξουσιαστική Ίσπανία»*, σελ. 357,369,371

Εἶχε πράγματι, μεγαλύτερο ποσοστό ἀναρχικῶν ἀπό ὁποιαδήποτε ἄλλη πόλη τῆς 'Ισπανίας... Τό 1919 τό κίνημα ἐνισχύθηκε μέ τήν ὀργάνωση τῶν Sindicatos Unicos.[14]

Στήν πρώτη μου ἐπίσκεψη, τό Φλεβάρη τοῦ 1937, ἡ UGT (ὑποστήριζε τό Σοσιαλιστικό Κόμμα) εἶχε 3.000 μέλη, ἀντεπαναστάτες δημοσίους ὑπαλλήλους καί μικροεπαγγελματίες (ἔβλεπαν τήν UGT σάν ἐγγύηση τῆς κατάστασή τους). 'Αλλά οἱ βασικές γιά τήν κοινωνική ζωή, οἰκονομικές λειτουργίες βρισκόταν κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο τῆς CNT.

Οἱ ὀργανωμένες στά συνδικάτα τῆς CNT βιομηχανίες: τροφίμων, χαρτιοῦ, χαρτονιῶν, οἰκοδομῶν (περιλαμβανομένων καί τῶν ἀρχιτεκτόνων), ὑγιεινῆς (κουρεῖς, ὑπάλληλοι πλυντηρίων, ὁδοκαθαριστές), μεταφορῶν, δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ὑποδηματοποιείων, καθαριστηρίων ὑποδημάτων, τεχνικῶν γραφείων, ἐργατῶν ἐνδυμάτων καί ἐσωρούχων, ἐργατῶν μετάλλου, ἐπαγγελματιῶν (δάσκαλοι, ζωγράφοι συγγραφεῖς) καί, στά προάστεια, κηπουρῶν.

Οἱ σύντροφοί μας ἔδρασαν γρήγορα καί ἀποφασιστικά, λόγω τῆς καθαρότητας τῶν ἰδεῶν τους. 'Η κολλεκτιβοποίηση στήν 'Αλκόι δέν εἶχε ἀνάγκη νά περάσει ἀπό τήν παρατεταμένη φάση τῆς τμηματικῆς κολλεκτιβοποίησης μικρῶν ἐργαστηρίων καί ἀπομονωμένων ἐργοστασίων. Τά συνδικάτα, ἀπό τήν πρώτη στιγμή, πῆραν τήν πρωτοβουλία νά ὀργανώσουν ὅλες τίς βιομηχανίες. Αὐτό ἦταν τό πιό ὁλοκληρωμένο παράδειγμα τῆς *«συνδικαλιστικοποίησης τῆς παραγωγῆς»*....... Τό καλύτερο παράδειγμα τό ἔδωσε ἡ ὑφαντουργία, μέ 6.500 ἐργάτες μέλη τῆς CNT.

Ὅπως θά περίμενε κανείς, ἦταν ἀναπόφευκτες οἱ συγκρούσεις μέ τούς ἐργοδότες τῆς ὑφαντουργίας. Οἱ ἐργοδότες ἑρμήνευαν τόν *«ἐργατικό ἔλεγχο»* τελείως διαφορετικά ἀπ' ὅ,τι τά συνδικάτα. Γιά τούς ἐργοδότες *«ἐργατικός ἔλεγχος»* σήμαινε (τό πολύ-πολύ) νά ἐπιτρέπουν σέ μιά ἐπιτροπή νά σκαλίζει τούς λογαριασμούς τῆς ἑταιρείας. 'Αλλά οἱ ἀπαιτήσεις τῶν ἐργατῶν πήγαιναν πολύ μακρύτερα. Ἤθελαν τήν ἀπαλλοτρίωση

14. Βιομηχανικά συνδικάτα (ὄχι ἐπαγγελματικά) τά ὁποῖα περιλαμβάνουν ὅλους τούς ἐργάτες μιᾶς βιομηχανίας, ἀσχέτως ἐπαγγέλματος

τῶν ἐργοστασίων κάτω ἀπό τόν ὁλοκληρωτικό ἔλεγχο καί τή διεύθυνση τῆς παραγωγῆς ἀπό τό συνδικάτο τους, τή CNT...

Τό πρῶτο βῆμα πρός αὐτή τήν κατεύθυνση ἦταν ἡ ὀργάνωση ἀπό τούς ἐργάτες, μιᾶς *«Τεχνικῆς 'Επιτροπῆς 'Ελέγχου»*, ἡ ὁποία ἀρχίζοντας ἀπό τήν ἐπίβλεψη τῆς δραστηριότητας τῶν ἐργοδοτῶν μετατράπηκε γρήγορα σέ ὄργανο συνολικῆς διεύθυνσης τῆς ὑφαντουργικῆς βιομηχανίας. Οἱ ἐργοδότες καταργήθηκαν καί ἀνέλαβαν οἱ ἐργάτες. Στίς 14 Σεπτέμβρη, τό συνδικάτο πῆρε ὑπό τή κατοχή του 41 ἐργοστάσια ὑφαντουργίας, 10 κλωστήρια, 4 βαφεῖα, 5 ἐργοστάσια κατεργασίας, 4 ἐργοστάσια λινῶν καί 11 ἐργαστήρια λαναρίσματος, δηλαδή τό σύνολο τῆς ὑφαντουργικῆς βιομηχανίας στήν 'Αλκόι. Οἱ καθημερινές δραστηριότητες καθορίζονταν ἀπό τίς ἐπιθυμίες τῶν ἐργατῶν καί ἀπό τήν ὀργάνωση τῶν ἐπιτροπῶν διαχείρισης.

Ὅλα βρίσκονταν κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο συνδικάτων. Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι ὅλα ἀποφασιζόταν ἀπό λίγες ἀνώτερες γραφειοκρατικές ἐπιτροπές, χωρίς τή συγκατάθεση τῶν μελῶν τοῦ συνδικάτου. 'Εδῶ ἐφαρμοζόταν ἡ ἀντιεξουσιαστική δημοκρατία. 'Υπῆρχαν ὅπως καί στή CNT, δύο ἀλληλοεπηρεαζόμενες δομές: ἀπό τή βάση (οἱ μάζες τῶν συνδικαλιστῶν ἐργατῶν ἀγωνιστῶν) πρός τ' ἀπάνω καί στήν ἀντίθετη κατεύθυνση, ἡ ἐπιρροή τῶν ὁμοσπονδιῶν τῶν ἴδιων ὀργανώσεων σέ ὅλα τά ἐπίπεδα πρός τά κάτω. 'Από τήν πηγή πίσω στήν πηγή. *«'Από τήν περιφέρεια πρός τό κέντρο καί ἀπό τό κέντρο στήν περιφέρεια»* ὅπως τό διατύπωσε ὁ Προυντόν καί ὑπογράμμισε ὁ Μπακούνιν.

Κάθε Κυριακή, σ' ὅλα τά ἐργοστάσια, σχεδιαστές τεχνικοί καί ἐργάτες παραγωγῆς , συνερχόταν σέ κοινή συνέλευση καί ἔλεγχαν τούς λογαριασμούς, τίς ἐκθέσεις πάνω στήν ποιότητα τῆς παραγωγῆς καί ἄλλα σχετικά θέματα. Στίς συνελεύσεις αὐτές δέν παίρνονταν ἀποφάσεις, ἀλλά οἱ διαπιστώσεις τους ὑποβάλονταν στό ἁρμόδιο τμῆμα τοῦ συνδικάτου.

'Η τεχνική ὀργάνωση τοῦ ἐργοστασίου εἶχε διαιρεθεῖ σέ πέντε τμήματα. Κάθε τμῆμα, ὑποδείχνυε ἕναν ἀντιπρόσωπο γιά τήν ἐργοστασιακή ἐπιτροπή καί οἱ ἐπιτροπές αὐτές σχημάτιζαν, τήν *«'Επιτροπή Διοίκησης τοῦ Συνδικάτου»*. Ἔτσι ἀντι-

προσωπεύονταν κάθε ὁμάδα ἐργασίας τοῦ ἐργοστασίου καί ἡ συντονισμένη ὀργάνωση ἀντανακλοῦσε τήν ἐσωτερική δομή τῆς βιομηχανίας....

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πέντε τεχνικῶν ὑποδιαιρέσεων ἀποτελοῦσαν τά μισά μέλη τῆς «*'Επιτροπῆς Διοίκησης*». Τά ἄλλα μισά, ἀποτελοῦσε ἡ «*'Επιτροπή 'Ελέγχου*», πού ἀναφέρθηκε πιό πάνω. Διοριζόταν ἀπό τή γενική συνέλευση τῶν συνδικαλισμένων ἐργατῶν καί ἀποτελοῦνταν ἀπό ἐργάτες τῶν ἐργοστασίων, μέ σκοπό τήν ἀποφυγή τῆς διακοπῆς τῆς ἐπαφῆς μέ τούς ἐργάτες. Οἱ ἐπιτροπές ἐκλεγόταν ἀπό τίς γενικές συνελεύσεις τῶν ἐργοστασίων καί τῶν ἐργαστηρίων, πού συγκαλοῦνταν στόν τόπο τῆς δουλειᾶς... Μ' αὐτόν τόν τρόπο, ἀποφεύγεται ἡ δικτατορία τῆς διοίκησης καί εἰσάγεται ἡ λειτουργική δημοκρατία, ὅπου ὅλοι οἱ εἰδικευμένοι ἐργάτες παίρνουν μέρος, ἀνάλογα μέ τά καθήκοντα πού τούς ἀναθέτει ἡ γενική συνέλευση....

Καί οἱ ἄλλες βιομηχανίες εἶχαν ὀργανωθεῖ μέ ἀνάλογο τρόπο: ἡ ὀργάνωση βρισκόταν στά χέρια τοῦ συνδικάτου. Στά μεταλλουργικά ἐργοστάσια πού ἐπισκέφθηκα, ἡ δουλειά διευθυνόταν ἀπό τά «*'Εργατικά Συμβούλια*». Μέσα σέ λίγους μῆνες ἱδρύθηκε μιά νέα πολεμική βιομηχανία, χωρίς συναγωνισμό, κέρδη ἤ καπιταλιστικές σχέσεις... Οἱ ἀσθενέστερες βιομηχανίες, ὅπως τυπογραφεῖα καί βιομηχανίες χάρτου, ξεπερνοῦσαν τίς δυσκολίες τους (οἰκονομικές καί ἄλλες) μέ τήν ἀλληλεγγύη τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ὀργανώσεων. Τά 16 ἄλλα συνδικάτα τῆς τοπικῆς βιομηχανικῆς ὁμοσπονδίας τῆς 'Αλκόι ἀλληλοβοηθιόταν, σέ περίπτωση ἀνάγκης.

Ὅλες οἱ βιομηχανίες συντονιζόταν ἀπό τή «*Συνδικαλιστική Διοικητική 'Επιτροπή*». Αὐτή ἡ ἐπιτροπή εἶχε τόσα τμήματα ὅσα εἶχαν καί οἱ βιομηχανίες. Τό τμῆμα πωλήσεων διαβίβαζε τίς παραγγελίες στό τμῆμα παραγωγῆς, τό ὁποῖο ἀποφάσιζε ποιό ἐργοστάσιο διέθετε τόν κατάλληλο ἐξοπλισμό, γιά τήν ἐκτέλεση κάθε παραγγελίας, τό ἴδιο τμῆμα φρόντιζε καί γιά τήν προμήθεια τῶν πρώτων ὑλῶν.

Παρ' ὅλες τίς φοβερές δυσκολίες, παραμένει ἕνα τεράστιο γεγονός: στήν 'Αλκόι, 20.000 ἐργάτες διεύθυναν τήν παραγωγή, συντόνισαν τίς οἰκονομικές δραστηριότητες καί ἀπέδειξαν ὅτι ἡ βιομηχανία μπορεῖ ἔτσι νά λειτουργήσει καλύτερα, ἀπ'

ὅλες τίς ἀπόψεις, σέ σύγκριση μέ τήν καπιταλιστική διεύθυνση, ἐξασφαλίζοντας ἀκόμη ἐλευθερία καί δικαιοσύνη γιά ὅλους.....

* * * *

Ἔλεγχος τῶν Βιομηχανιῶν στό Βορρᾶ[15]

Ἀπό τόν Χοσέ Πεϊράτς

Παρ' ὅλον ὅτι οἱ ἀναφορές γύρω ἀπό τήν κολλεκτιβοποίηση στό Βόρειο μέρος τῆς χώρας εἶναι ἀόριστες, οἱ τρεῖς παρακάτω ἐκθέσεις εἶναι πιό συγκεκριμένες καί ἀντανακλοῦν τά αὐθόρμητα ἐπαναστατικά ἐπιτεύγματα, παρά τίς μνημειώδεις δυσκολίες. Τό κοινό μανιφέστο τῆς UGT καί CNT γιά τήν ἁλιευτική βιομηχανία τῆς Γκιγιόν καί τῆς Λερίντα[16], γράφει:

«Μανιφέστο γιά τόν Ἔλεγχο τῶν Βιομηχανιῶν τῶν Ἀστουριῶν, τῆς Λεόν καί τῆς Παλένσια.

Ἡ «Ἐπαρχιακή γραμματεία τῆς UGT» καί ἡ «Ἐπιτροπή Περιοχῆς τῆς CNT» τῶν Ἀστουριῶν συμφώνησαν τά παρακάτω:

1) Ὅπου τό ἕνα ἤ τό ἄλλο συνδικάτο πού ἀντιπροσωπεύεται στήν Ἐπιτροπή Ἐλέγχου διαθέτει ποσοστό μικρότερο τοῦ 10% τῶν ἐργατῶν, τό συνδικάτο τῆς πλειοψηφίας ἀναλαμβάνει τή διεύθυνση τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου.

15 Ἀπό τό βιβλίο του «Ἡ CNT καί ἡ Ἰσπανική Ἐπανάσταση», σελ 356-359

16. Ἡ CNT, παρά τή δύναμή της, μειοψηφοῦσε στό ἐργατικό κίνημα τῆς βόρειας περιοχῆς (εἰδικότερα στό Σανταντέρ, Γκιγιόν καί Λαρέντο), τό ὁποῖο ὑποστήριζε τή σοσιαλιστική UGT καί στήν περιοχή τῶν Βάσκων, ὅπου ἐπικρατοῦσαν οἱ καθολικοί-δημοκρατικοί σεπαρατιστές. Ἡ ἡγεσία τῆς UGT ἦταν ἀντίθετη μέ τήν κολλεκτιβοποίηση καί μόνο κάτω, ἀπό τήν πίεση τῶν μελῶν τῆς βάσης της ἀναγκαζόταν καί μάλιστα μέ πολλούς δισταγμούς, νά τήν ἐγκρίνει Γι' αὐτό, ἡ κολλεκτιβοποίηση στίς ἐλεγχόμενες ἀπό τήν UGT περιοχές δέν ἦταν ἐκείνη, πού, θά πραγματοποιοῦσαν τά συνδικάτα τῆς CNT ὅπως καί στήν περίπτωση τῆς ἁλιευτικῆς βιομηχανίας Ἕνας ἄλλος καί πιό σημαντικός παράγων ἦταν ἡ γρήγορη κατάληψη ἀπό τούς φασίστες τῶν βορεινῶν περιοχῶν πού συνετέλεσε τόσο ἀποφασιστικά στήν ἧττα τῆς Δημοκρατίας καί ἀνέκοψε τήν ἐξέλιξη τῆς ἐπανάστασης.

2) Οἱ ἐκλογές στήν 'Επιτροπή 'Ελέγχου θά εἶναι δημοκρατικές. Τό συνδικάτο θά διορίζει ὑποψηφίους, οἱ ὁποῖοι μέ τό παράδειγμά τους θά ἔχουν κερδίσει τήν ἐμπιστοσύνη τῶν μελῶν, κατά προτίμηση ἀνθρώπους πού ἀνῆκαν στό ἕνα ἤ στό ἄλλο συνδικάτο πρίν ἀπό τήν 19η 'Ιούλη 1936. Καί τά δύο συνδικάτα θά συγκαλοῦν κανονικά κοινές συγκεντρώσεις, γιά τή μελέτη τῶν κοινῶν προβλημάτων.

3) Οἱ 'Επιτροπές 'Ελέγχου θά ἐγκατασταθοῦν στά:

α) 'Εργοστάσια καί στά ἐργαστήρια

β) μεταλλεῖα καί στίς οἰκοδομές

γ) λιμάνια καί στίς προκυμαῖες

δ) σιδηροδρόμους

ε) ἀγροτικούς παραγωγικούς καί καταναλωτικούς συνεταιρισμούς.

4) Οἱ 'Επιτροπές 'Ελέγχου δέν πρέπει μέ κανένα τρόπο νά σφετεριστοῦν τίς ἐξουσίες τῆς διαχείρισης ἤ τῆς τεχνικῆς διοίκησης καί τίς λειτουργίες τους. Οἱ κυριότερες δουλειές τῶν 'Επιτροπῶν 'Ελέγχου θά εἶναι νά βοηθοῦν τή διαχείριση νά πραγματοποιεῖ σοβαρά προγράμματα, νά κάνουν ἐποικοδομητικές εἰσηγήσεις, νά ἐξετάζουν παράπονα ἐργατῶν καί νά βελτιώνουν τίς συνθῆκες δουλειᾶς καί τούς μισθούς....

5) 'Η ἐκλογή στήν 'Επιτροπή 'Ελέγχου πρέπει νά θεωρεῖται τιμή καί σημάδι ἐμπιστοσύνης, τά ὁποῖα δέν πρέπει νά προδώσει... Γιά νά καταπολεμηθεῖ ἡ γραφειοκρατία στή ρίζα της, τά μέλη τῶν 'Επιτροπῶν θά ὑπηρετοῦν ἐθελοντικά καί χωρίς πληρωμή, θά ἐκτελοῦν τήν ὑπηρεσία τους μετά τίς ἐργάσιμες ὧρες τους καί θά πρέπει νά κάνουν ἀπολογισμό στά μέλη τους σέ συχνές καί κανονικές συναντήσεις.

7) 'Η UGT καί ἡ CNT συμφωνοῦν ὅτι δέν πρέπει νά ἐμποδίζουν τήν ἐπαφή τῶν μελῶν τους καί τήν προσχώρηση στό συνδικάτο τῆς ἐκλογῆς τους...

9). 'Ο ἀποκλειστικός καί ὁ ἄμεσος στόχος τῆς UGT καί τῆς CNT εἶναι νά κερδίσουν τόν πόλεμο καί νά ὀργανώσουν τήν ἐπανάσταση καί ὅλες οἱ προσπάθειες καί τῶν δύο συνδικάτων πρέπει νά κατευθύνονται πρός αὐτόν τό σκοπό....

10) 'Η συμφωνία θά πρέπει νά δημοσιεύεται ἐπί ὀχτώ μέρες στίς ἐπίσημες ἐφημερίδες καί τῶν δύο συνδικάτων... Γκιγιόν, Γενάρης 1937».

'Υπογραφόταν: γιά τήν *«'Επιτροπή Περιοχῆς τῆς CNT»* ἀπό τόν γραμματέα της Σιλβέριο Τουνιόν, γιά τήν *«'Επαρχιακή 'Ομοσπονδία τῆς UGT»* ἀπό τόν Γραμματέα της Βάλντερς».

'Η 'Αλιευτική Βιομηχανία τῆς Γκιγιόν[17]

'Η τοπική *«'Επιτροπή 'Ελέγχου»* ἄφησε τή διανομή τῶν ψαριῶν στίς ἐπιτροπές πού σχηματίστηκαν αὐθόρμητα γιά νά ἐφοδιάσουν τό λαό. Οἱ λεπτομέρειες διακανονίζονταν ἀπό τή γενική συνέλευση τῶν μελῶν τοῦ βιομηχανικοῦ συνδικάτου τῶν ἁλιεργατῶν. Μόλις ἔφθανε στό λιμάνι ὁ στόλος τῶν ἁλιευτικῶν, γινόταν πρῶτα ὁ ἐφοδιασμός μέ ψάρια στά νοσοκομεῖα καί ὕστερα τοῦ πληθυσμοῦ καί τῆς πολιτοφυλακῆς.

Μέσα σέ λίγους μῆνες ἀπό τήν 19η τοῦ 'Ιούλη, καταργήθηκε ἡ μισθωτή ἐργασία στήν ἁλιευτική καί τίς ἄλλες βιομηχανίες. Κάθε ἐργάτης ἐφοδιάστηκε μέ μιά κάρτα καταναλωτοῦ, ἡ ὁποία ἀνέφερε τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειάς του, τήν ἡλικία του καί τήν ἀπασχόλησή τους. Οἱ ἁλιεργάτες ἔδιναν τά προϊόντα τους καί σέ ἀντάλλαγμα ἔπαιρναν κάρτες καταναλωτή.

'Αργότερα, οἱ *«'Επιτροπές 'Εφοδιασμοῦ»* ἀντικαταστάθηκαν ἀπό τούς τοπικούς συνεταιρισμούς. Τό 'Υπουργεῖο 'Εμπορίου ἐφοδίαζε ὅλους τούς συνεταιρισμούς μέσω τοῦ *«Συμβουλίου τοῦ 'Επαρχιακοῦ Συνεταιρισμοῦ»*[18]. Τό Νοέμβρη τοῦ 1936, ὁ 'Αμάντορ Φερνάντεζ δημοσίευσε μιά σειρά ἄρθρων στό Advance[19], ὑποστηρίζοντας τά δικαιώματα τῆς μικρομπουρζουαζίας καί τῶν ἐμπόρων, τά ὁποῖα προκάλεσαν ὀξεία πολεμική ἀνάμεσα στούς ἀναρχοσυνδικαλιστές καί τούς σοσιαλιστές. 'Ο φασιστικός ἀποκλεισμός εἶχε μετριαστεῖ, ἀφοῦ πολλά ψαράδικα εἶχαν πιαστεῖ ἤ βυθιστεῖ καί τά πληρώματά τους πνίγηκαν ἤ μεταφέρθηκαν ἀπό τούς φασίστες στή βάση τοῦ 'Ελ

17 Σύνοψη τοῦ Πειράτς ἀπό ἕνα ἄρθρο τοῦ Σολάνο Παλάχιο στό περιοδικό «Timon», 'Ιούλης 1938.

18 'Η ἔκθεση δέν ἐξηγεῖ τό γιατί.

19. Μιά κοινωνική δημοκρατική ἐφημερίδα.

Φερόλ, γιά νά βασανιστοῦν καί νά ἐκτελεστοῦν.

Τά ἐργοστάσια κατάψυξης καί κονσερβοποιΐας τροφίμων, τά μεγαλύτερα τῆς Ἰσπανίας καί ἡ δεύτερη σέ σημασία βιομηχανία τῶν Ἀστουριῶν, κοινωνικοποιήθηκαν ἀπό τήν πρώτη στιγμή (ὅπως καί οἱ ἀγορές.) Ὅλα ἐλέγχονταν ἀπό τά συνδικάτα, πού ἀργότερα προσχώρησαν στό *«Συμβούλιο τῆς Ἁλιείας»* Ὁ ἔλεγχος ἀσκοῦνταν ἀπό ἀντιπροσώπους σ' ὅλα τά λιμάνια τῶν Ἀστουριῶν, ὅπου ὑπῆρχαν κονσερβοποιεῖα καί ἐργοστάσια κατεργασίας ψαριῶν.

Ἡ Ἁλιευτική Βιομηχανία στό Λαρέντο[20]

Ἡ ἁλιευτική βιομηχανία..... κοινωνικοποιήθηκε ἀπό τήν UGT καί CNT καί ὀργανώθηκε ἕνα *«Οἰκονομικό Συμβούλιο»* ἀπό ἕξη ἀντιπροσώπους τῆς UGT καί ἕξη τῆς CNT. Ὁλόκληρος ὁ στόλος τῶν ἁλιευτικῶν ἀπαλλοτριώθηκε. Οἱ ἰδιοκτῆτες ἔφυγαν. Ἡ οἰκονομική ἀνισότητα καταργήθηκε. Οἱ ἰδιοκτῆτες τῶν ἁλιευτικῶν καί οἱ πράκτορές τους δέν ἔπαιρναν πλέον τή μερίδα τοῦ λέοντος ἀπό τά εἰσοδήματα. Τό 45% ἀπό τά κέρδη πήγαινε γιά τή βελτίωση καί τόν ἐκσυγχρονισμό τῆς ἁλιευτικῆς βιομηχανίας, τό ὑπόλοιπο 55% μοιραζόταν ἐξίσου ἀνάμεσα στούς ψαράδες. Πρίν ἀπό καιρό, οἱ μεσάζοντες πουλοῦσαν τά ψάρια στό Μπιλμπάο, στό Σανταντέρ, κ.τ.λ. καί τσέπωναν τά κέρδη. Οἱ μεσάζοντες ἐξαφανίστηκαν καί ὅλες τίς συναλλαγές ἔκανε τό *«Οἰκονομικό Συμβούλιο»*. Αὐτό κονιορτοποιεῖ τό ψέμα ὅτι οἱ ἐργάτες δέν μποροῦν νά διευθύνουν τή βιομηχανία χωρίς τούς ἐργοδότες.... Ἡ UGT καί ἡ CNT δημοτικοποίησαν γρήγορα τά σπίτια, τή γῆ, τίς δημόσιες ὑπηρεσίες, μέ δυό λόγια τά πάντα. Ἡ κοινωνία ἄρχισε νά ἀλλάζει. Τά ἰδανικά τῶν Μαρξιστῶν καί τῶν Ἀναρχικῶν πραγματοποιήθηκαν ἀπό τό λαό τοῦ Λαρέντο....

20. Ἀναφέρεται ἀπό τόν Πειράτς, ἀναδημοσιευμένο ἀπό τήν Ὑπηρεσία τύπου τῆς *«Ἀντιεξουσιαστικῆς Νεολαίας τοῦ Μπιλμπάο»* Γενάρης 1937.

VII. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ

Στήν εἰσαγωγή μας ἀναφέρουμε τό συμπέρασμα τοῦ Γκαστόν Λεβάλ: *«Στό ἔργο τῆς δημιουργίας καί τῆς κοινωνικοποίησης, οἱ ἀγρότες ἀνέπτυξαν κοινωνική συνείδηση πολύ ἀνώτερη ἀπό ἐκείνη τῶν ἐργατῶν τῶν πόλεων»*.

Σ' αὐτό τό κεφάλαιο ὁ Χοσέ Πειράτς μᾶς λέει πῶς ἀπαλλοτριώθηκε ἡ γῆ καί μετατράπηκε σέ κολεκτίβες, πῶς λειτουργοῦσαν οἱ κολλεκτίβες, ποιοί ρύθμιζαν τίς δουλειές τῶν κολλεκτίβων (ὁμάδες ἐργασίας, διανομή, κοινωνικές ὑπηρεσίες, συντήρηση, στέγαση, διοικητικές ἐπιτροπές, σχέσεις μέ ἄλλες κολλεκτίβες, κ.τ.λ.) καί πῶς ἔκαναν τόν ἀπολογισμό τους στίς *γενικές συνελεύσεις* ὅλων τῶν μελῶν τῶν κολλεκτίβων.

Ἔχει μεγάλη σημασία τό γεγονός ὅτι ἡ κολλεκτιβοποίηση δέν ἐπιβλήθηκε μέ διατάγματα ἀπό τά πάνω (ὅπως στή Σοβιετική Ἕνωση ἤ τήν Κούβα), ἀλλά ἦταν τό ἀποτέλεσμα τῆς πρωτοβουλίας *τῶν ἴδιων* τῶν ἀγροτῶν, ἀπό τά κάτω. Οἱ ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες δέν ἐφάρμοσαν, ὅπως ὁ Στάλιν, καταστρεπτικά μέτρα, γιά νά ἐξαναγκάσουν φτωχούς ἰδιοκτήτες ἀγρότες νά παραδώσουν τή γῆ τους καί νά μποῦν στίς κολλεκτίβες. Ἀντίθετα, οἱ κολλεκτίβες σεβάστηκαν τά δικαιώματα τῶν ἀνεξάρτητων ἰδιοκτητῶν, οἱ ὁποῖοι καλλιεργοῦσαν τή γῆ τους καί δέν χρησιμοποιοῦσαν μισθωτή ἐργασία: στηρίχτηκαν στήν πειθώ καί στό παράδειγμα γιά νά πείσουν τούς ἀγρότες ἰδιοκτήτες νά προσχωρήσουν στίς κολλεκτίβες. Ὑπανάπτυκτες περιοχές, πού ἀποβλέπουν στήν κολλεκτιβοποίηση τῆς γῆς, θά μποροῦσαν νά μάθουν πολλά ἀπό τά πετυχημένα παραδείγματα τῶν Ἰσπανικῶν ἀγροτικῶν κολλεκτίβων.

* * * *

῾Η ᾽Επανάσταση στήν ῞Υπαιθρο[1]

᾽Από τόν Χοσέ Πεϊράτς

Στίς 19 τοῦ ᾽Ιούλη τοῦ 1936, τά συνδικάτα τῆς CNT καί τῆς UGT, μαζί καί τά πολιτικά κόμματα ὀργάνωσαν, στά χωριά καί στίς κωμοπόλεις, ἕναν ἀντιφασιστικό συνασπισμό ἤ ἀντιφασιστικές ἐπιτροπές. Οἱ ἀντιφασιστικές ἐπιτροπές ἀπαλλοτρίωσαν τή γῆ καί τήν ἄλλη ἰδιοκτησία τῶν γαιοκτημόνων καί τῶν φασιστῶν πού εἶχαν δραπετεύσει. Οἱ ἐπιτροπές, στήν ἀρχή, ἀντικατέστησαν τά κοινοτικά συμβούλια. Πολύ ἀργότερα μετασχηματίστηκαν σέ δημοτικά συμβούλια, μέ ἀναλογική ἀντιπροσώπευση. Τό συνδικάτο ἤ τό κόμμα πού πλειοψηφοῦσε ὑποδείκνυε ἕνα ἀπό τά μέλη του γιά δήμαρχο ἤ πρόεδρο τοῦ νέου συμβουλίου.

Τά ἀπαλλοτριωμένα χωράφια μεταβιβαζόταν στά συνδικάτα καί τά συνδικάτα ὀργάνωσαν τίς πρῶτες κολλεκτίβες. ῾Η μικρή ἰδιοκτησία ἔγινε σεβαστή, μέ τήν προυπόθεση ὅτι θά τήν καλλιεργοῦσε ὁ ἴδιος ὁ ἰδιοκτήτης ἤ ἡ οἰκογενειά του καί ὅτι δέν θά χρησιμοποιοῦσε μισθωτή ἐργασία. Σέ περιοχές, ὅπως στήν Καταλωνία, ὅπου ἐπικρατοῦσε ἡ παραδοσιακή μικρή ἰδιοκτησία, ἡ γῆ ἦταν κατατεμαχισμένη. Δέν ὑπῆρχαν μεγάλα ἀγροκτήματα. Πολλοί ἀπ᾽ αὐτούς τούς χωρικούς ὀργάνωσαν, μαζί μέ τή CNT, κολλεκτίβες, παραχώρησαν σ᾽ αὐτές τή γῆ τους, τά ζῶα τους, τά ἐργαλεῖα τους, τά πουλερικά τους, τούς σπόρους τους, τά λιπάσματά τους ἀκόμη καί τή σοδειά τους.

᾽Ιδιωτικά ἀγροκτήματα, εὑρισκόμενα ἀνάμεσα ἀπό κολλεκτίβες, παρεμπόδιζαν τήν ἀποτελεσματική καλλιέργεια. Σ᾽ αὐτούς τούς ἰδιοκτήτες παραχωροῦσαν, πολλές φορές, περισσότερη καί πιό εὔφορη γῆ, στήν περίμετρο τῆς κολλεκτίβας καί ἔτσι τούς ἔπειθαν νά μετακινηθοῦν.

Οἱ κολλεκτιβιστές, οἱ ὁποῖοι δέν εἶχαν τίποτε νά προσφέρουν στίς κολλεκτίβες, προσχωροῦσαν μέ τά ἴδια, ὅπως καί οἱ ἄλλοι, δικαιώματα καί καθήκοντα. Σέ μερικές κολλεκτίβες,

1 ᾽Από τό βιβλίο του «*Οἱ ᾽Αναρχικοί στήν Πολιτική Κρίση τῆς ᾽Ισπανίας*», σελ 149-168 Χοσέ Πειράτς

ἐκεῖνοι πού προσχωροῦσαν ἔπρεπε νά προσφέρουν καί τά χρήματά τους (Τζιροντέλα στήν Καταλωνία, Λαγκουναρότα στήν Ἀραγώνα καί Θερβέρα ντέλ Μαέστρα στή Βαλέντσια).

Μικροί γεωκτήμονες, λίγο ἤ πολύ ἀντίθετοι στήν κολλεκτιβοποίηση, γνωστοί σάν *«ἀτομικιστές»*, συναντοῦσαν πολλές δυσκολίες, εἰδικά τήν ἐποχή τοῦ θερισμοῦ, καθώς δέν μποροῦσαν νά μισθώσουν ἐργάτες οὔτε νά χρησιμοποιήσουν μηχανές (ἡ ἰδιοκτησία τους ἦταν σχετικά μικρή γιά μηχανές).Σέ μερικές περιπτώσεις οἱ «ἀτομικιστές» συνεργαζόταν μεταξύ τους, ἀλλά οἱ σοδειές ἦταν μικρές καί κακῆς ποιότητας. Οἱ περισσότεροι κολλεκτιβιστές συμπεριφέρονταν καλά στούς «ἀτομικιστές». Στή Μονζόν, οἱ κολλεκτιβιστές τούς νοίκιαζαν μηχανήματα καί ὁρισμένα ἀπαραίτητα ἐφόδια. Ὁρισμένοι «ἀτομικιστές» διέθεταν τά προιόντα τους μέσω τῶν συνεταιρισμῶν τῆς κολλεκτίβας. Τέλος μερικοί προσχωροῦσαν στίς κολλεκτίβες (Μάς ντέ λάς Μάτας).

Σέ μερικές περιοχές, οἱ ἐπαναστατικές ἐπιτροπές ἀπαλλοτρίωσαν τά μεγάλα ἀγροκτήματα τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων. Σέ μιά συγκέντρωση τῶν ἐργατῶν γῆς, στήν ὁποία πῆραν μέρος ὅλοι οἱ κάτοικοι, ἡ γῆ παραδόθηκε στίς κολλεκτίβες καί στούς «ἀτομικιστές». Οἱ κολλεκτιβιστές διατύπωσαν ἕνα γενικό πρόγραμμα γιά τήν πορεία τῆς κολλεκτίβας. Ὅταν ἡ CNT καί ἡ UGT δέν συμφωνοῦσαν γιά τόν τρόπο ὀργάνωσης τῆς κολλεκτίβας τότε σχηματιζόταν δύο κολλεκτίβες (πολλές φορές ἡ μία δίπλα στήν ἄλλη).

Ἡ ἔκταση τῆς κολλεκτίβας ἐξαρτιόταν ἀπό τόν πληθυσμό καί τόν πολιτικό προσανατολισμό τῶν κολλεκτιβιστῶν... Σέ μερικές περιοχές, τό μέγεθος τῶν κολλεκτίβων μειώθηκε ἐξαιτίας τῶν συμφορῶν τοῦ πολέμου, τῆς ἀντιδραστικῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς καί τῶν στρατιωτικῶν ἐπιθέσεων τῶν κομμουνιστικῶν στρατευμάτων. Στήν Πενιάλμπα (Ἀραγώνα) ἡ κολλεκτίβα ἀγκάλιαζε ὁλόκληρη τήν κωμόπολη... Πολλοί μικροιδιοκτῆτες, προστατευόμενοι ἀπό τίς κομμουνιστικές ξιφολόγχες, ἀπαίτησαν καί πῆραν γῆ, ἀπό τίς κολλεκτίβες. Στή Μπριχουέγκα, μετά τήν καταστρεπτική ἧττα τῶν Ἰταλῶν φασιστῶν (Μάρτης 1937), πολλοί μικροιδιοκτῆτες ἐγκατέλειψαν τή γῆ τους καί ἀκολούθησαν τά ὑποχωροῦντα στρατεύματα. Ἔτσι ὁλόκληρη ἡ

'Αλκαρία κολλεκτιβοποιήθηκε.

Ἡ δουλειά στίς κολλεκτίβες γινόταν ἀπό ὁμάδες ἐργατῶν, μέ ἐπικεφαλῆς ἕναν ἀγρότη ἐκλεγμένο ἀπό κάθε ὁμάδα. Ἡ γῆ διαιρέθηκε σέ καλλιεργούμενες ζῶνες. Οἱ ἐπικεφαλεῖς τῶν ὁμάδων δούλευαν ὅπως καί οἱ ἄλλοι. Δέν ὑπῆρχαν εἰδικά προνόμια. Μετά τή δουλειά τῆς ἡμέρας, ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ὁμάδων συναντιόταν στόν τόπο τῆς δουλειᾶς καί ἀποφάσιζαν γιά τή δουλειά τῆς ἐρχόμενης μέρας. Ὅλοι οἱ ἐπικεφαλῆς τῶν ὁμάδων καθώς καί τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς διοίκησης τῆς κολλεκτίβας ἐκλέγονταν ἀπό τή γενική συνέλευση ὅλων τῶν ἐργατῶν. Ἡ γενική συνέλευση ἀποφάσιζε γιά ὅλα τά σοβαρά θέματα καί ἔδινε ὁδηγίες στούς ἐπικεφαλῆς τῶν ὁμάδων καί στήν ἐπιτροπή διοίκησης.

Ἡ ἐργάσιμη ἡλικία κυμαίνονταν ἀπό 14 ἡ ἐλάχιστη μέχρι 60 ἡ μέγιστη. Νεαροί ἀνύπαντροι δούλευαν συνήθως στά ἐργαστήρια τῶν κολλεκτίβων ἤ στούς συνεταιρισμούς διανομῆς (μαγαζιά). Οἱ παντρεμένες γυναῖκες δέν εἶχαν ὑποχρέωση νά δουλεύουν ἔξω ἀπό τό σπίτι, ἐκτός ἀπό εἰδικές περιπτώσεις ἀπόλυτης ἀνάγκης. Οἱ ἔγκυες γυναῖκες εἶχαν εἰδική μεταχείρηση. Ὅλοι δούλευαν ἀνάλογα μέ τή σωματική τους ἱκανότητα. Οἱ μέρες πού κάποιος δέν ἐργαζόταν λόγω ἀσθενείας ὑπολογιζόταν σάν ἐργάσιμες. Στή Χουένκα, ἄτομα ἡλικίας 60 χρόνων μποροῦσαν νά ἀποσυρθοῦν, ἀλλά στήν Γκράους ἀποφάσισαν νά συνεχίσουν τή δουλειά....

Τά πλεονάζοντα προιόντα πουλιόταν ἤ ἀνταλλάσσονταν κατευθείαν ἤ μέσω ὁμοσπονδιακῶν πρακτόρων, πού εἶχαν αὐτόν τόν προορισμό... Σέ μερικές κωμοπόλεις τῆς Καταλωνίας, τά παλιά ἀστικά ἀγροτικά συνδικάτα ἐφοδίαζαν τούς γεωκτήμονες καί τούς μικρεμπόρους. Τό συνδικάτο τῆς Μοντμπλάνκ μοίραζε κρασί καί λάδι πού πλεόναζε ἀπό τήν κολλεκτίβα. Οἱ προσανατολισμένες στή μπουρζουαζία ἑνώσεις, ὀργάνωναν συνήθως δικούς τους συνεταιρισμούς. Παράδειγμα: στή Βαρκελώνη, οἱ ἀγροτικές ἑνώσεις ἄνοιξαν δικά τους μαγαζιά, σέ διάφορα σημεῖα τῆς πόλης, ἀλλά ἡ κεντρική ἀγορά φρούτων καί λαχανικῶν στό ἀγροτικό προάστιο τῆς Βαρκελώνης ἦταν κολλεκτιβοποιημένη... Στήν 'Αραγώνα, τά προιόντα διανέμονταν

ἀπό τήν «*Ὁμοσπονδία τῶν Κολλεκτίβων τῆς Περιοχῆς*» (ὀργανώθηκε τόν Φλεβάρη τοῦ 1937).

Οἱ κολλεκτίβες ἐφοδιάζονταν ἀπό τούς δικούς τους συνεταιρισμούς, ἀπό μεγάλες ἀποθῆκες ἐγκατεστημένες συνήθως σέ ἐκκλησίες, πού ἀντιδροῦσαν στήν ἐπανάσταση. Ἡ πληρωμή γιά τά ἀγαθά παρουσίαζε διαφορές. Στή Λερίντα, οἱ ἀγροτικές οἰκογένειες ἐφοδιαζόταν μ' ἕνα βιβλιάριο, ὅπου ἀναγράφονταν ἡ ποσότητα τῶν εἰδῶν πού ἔπαιρναν ἀπό τήν ἀποθήκη τῆς κολλεκτίβας. Κάθε βδομάδα καταγραφόταν ἡ διαφορά ἀνάμεσα στό εἰσόδημα καί στή δαπάνη. Στό Μοντμπλάνκ (6.000 κάτοικοι), οἱ ἀγορές γίνονταν μέ τοπικό νόμισμα, πού εἶχαν ἐκδόσει οἱ κολλεκτίβες. Σέ μερικές περιοχές, τή διάρκεια τῶν πρώτων μηνῶν τῆς ἐπανάστασης, εἶχε ἐγκαθιδρυθεῖ ὁ ἀντιεξουσιαστικός κομμουνισμός: «*Πάρε ὅτι σοῦ χρειάζεται*». Σέ ἄλλα μέρη εἶχαν ἐκδοθεῖ μή μεταβιβάσιμες ἀποδεῖξεις πληρωμῆς. Στή Λιομπάι (Καστελόν) διανεμόταν ὁρισμένη ποσότητα ἀγαθῶν σέ κάθε οἰκογένεια. Οἱ τιμές καθοριζόταν ἀπό ἕνα διοικητικό συμβούλιο. Σέ ὅλες τίς περιπτώσεις, τά παιδιά , οἱ γέροι οἱ ἀνίκανοι καί οἱ ἔγκυες γυναῖκες εἶχαν προτεραιότητα γιά ὅ,τι παρουσίαζε ἔλλειψη. Τά μή βασικά ἀγαθά διανέμονταν ἐναλλακτικά.... Ὅταν ὑπῆρχε πλεόνασμα ἐφοδίων (ὅπως φροῦτα, λαχανικά) διανεμόταν δωρεάν καί χωρίς κανέναν περιορισμό.

Οἱ συνεταιρισμοί διανομῆς τῶν κολλεκτίβων κατήργησαν τούς μεσάζοντες, τούς μικρέμπορους, τούς χονδρέμπορους καί τούς κερδοσκόπους, μειώνοντας ἔτσι σέ μεγάλο βαθμό τίς τιμές τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Οἱ κολλεκτίβες ἐξόντωσαν πολλά ἀπό τά παρασιτικά στοιχεῖα τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καί θά τά σάρωναν διά παντός ἄν δέν προστατευόταν ἀπό διεφθαρμένους ἀξιωματούχους καί τά πολιτικά κόμματα. Κερδισμένοι βγῆκαν ἐπίσης κι ἐκεῖνοι πού δέν εἶχαν κολλεκτιβοποιηθεῖ, ἐπωφελούμενοι ἀπό τίς χαμηλές τιμές καθώς καί ἀπό τίς δωρεάν ὑπηρεσίες τῶν κολλεκτίβων (πλυντήρια, κινηματογράφοι, σχολεῖα, κουρεῖα κ.λ.π)

Οἱ συναλλαγές ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες γίνονταν χωρίς

χρήματα[2]. Ἡ κολλεκτίβα τῆς Καλάντα, χρησιμοποιώντας τό σύστημα ἀνταλλαγῆς προιόντων, ἀντάλλασε λάδι μέ ὕφασμα ἀπό τήν Βαρκελώνη. Ἡ κολλεκτίβα τοῦ Ἀνταμού (Βαλέντσια) συναλλασσόταν μέ προιόντα καί μέ χρήματα. Στήν ἀρχή, οἱ ἔμποροι τῶν πόλεων ἀρνιόταν τίς ἀνταλλαγές σέ εἶδος. Ὅταν ὅμως ἡ παράταση τοῦ πολέμου προκάλεσε ἔλλειψη προϊόντων, ἀκόμη καί στοιχειωδῶν ἐφοδίων καθώς καί πληθωρισμό, οἱ ἔμποροι δέχονταν τίς ἀνταλλαγές σέ εἶδος.

Οἱ ἀγροτικές κολλεκτίβες μεγάλωσαν τίς δουλειές τους, ἀναπτύσσοντας συμπληρωματικές βιομηχανίες: ἀρτοποιεῖα, ξυλουργεῖα, σιδηρουργεῖα. Ἄλλοι τομεῖς ἐπέκτασης τῶν ἐργασιῶν τους ἦταν: ἐξοπλισμός ἀγροκτημάτων, ἐκτροφή ζώων. Ἔτσι, τό Βιλαμπόι (500 κάτοικοι) ἐγκατέστησε ἕναν τεράστιο σταῦλο κόστους 30.000 πεσετῶν καί στέγασε 20 γαλακτοφόρες ἀγελάδες, 200 γουρούνια, 27 ἀγελάδες γιά ἀναπαραγωγή καί κοτέτσια γιά πουλερικά. Οἱ ἐγκαταστάσεις τῆς Ἀμπόστα στοίχισαν 200.000 πεσέτες καί τοῦ Γκράους ἔγιναν γνωστές γιά τό σύγχρονο ἐξοπλισμό τους (πλύσιμο ζώων καί ἐπιστημονική θεραπεία τῶν ἀσθενειῶν).

Οἱ κολλεκτίβες ἦταν καλά ἐφοδιασμένες μέ ζῶα καί τά ἀπαιτούμενα ἐργαλεῖα. Σέ λίγες ὑπῆρχε ἔλειψη μηχανημάτων. Τό Χοσπιταλέτ ντέ Λιομπρεγκάτ εἶχε μηχανήματα ἀξίας 180.000 πεσετῶν, περιλαμβανομένων καί καινούργιων φορτηγῶν αὐτοκινήτων. Ἡ Ἀμπόστα (10.000 κάτοικοι) εἶχε 4 τρακτέρ, 15 ἀλωνιστικές μηχανές, 70 ὁμάδες ἀλόγων ἐργασίας. Ἡ Καλάντα ἔκανε μεγάλη χρήση μηχανῶν σπορᾶς, ἀλωνιστικῶν μηχανῶν καί τρακτέρ. Στίς 27 τοῦ Μάρτη τοῦ 1938, ἡ κολλεκτίβα Σέρος καταλήφθηκε ἀπό τόν ἐχθρό. Ἐκείνη τή στιγμή ἡ κολλεκτίβα δέν διέθετε χρήματα, ἀλλά εἶχε: 1200 πρόβατα, 100 γουρούνια, 30 ἀγελάδες, 36 ἄλογα καί μουλάρια, ἕνα μεγάλο κοτέτσι καί μία ἀλωνιστική μηχανή. Ἀπό τόν Σεπτέμβρη τοῦ 1936 μέχρι τόν Αὔγουστο τοῦ 1937 τό Χοσπιταλέτ ντε Λιομπρεγκάτ εἰσέπραξε πάνω ἀπό 5 ἑκατομμύρια πεσέτες καί οἱ δαπάνες, γιά τήν ἴδια περίοδο, ἔφθασαν τά 4.200.000 πεσέτες. Ἡ κολλεκτί-

2 Οἱ ἀνταλλαγές ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες καί τήν «ἐλεύθερη» ἀγορά ἤ τήν κυβέρνηση γινόταν μέ τό τρέχον νόμισμα, τήν πεσέτα.

δα τῆς Σουέκα, τό Μάρτη τοῦ 1938, εἶχε ἀπόθεμα 850.559 κιλά ρύζι, ἐμπορεύματα ἀξίας 140.000 πεσετῶν καί 3300 κιβώτια, τῶν 25 λιβρῶν, πορτοκάλια.

Πῶς διέθεταν οἱ κολλεκτίβες τό εἰσόδημά τους; Κουένκα: 25% γιά ἐκπαίδευση, 25% γιά μηχανήματα καί ἐργαλεῖα καί τό ὑπόλοιπο 50% διατίθονταν σύμφωνα μέ τήν ἀπόφαση τῆς γενικῆς συνέλευσης. Ἡ κολλεκτίβα τοῦ Χοσπιταλέτ ντέ Λιομπρεγκάτ δαπανοῦσε 7000 πεσέτες τή βδομάδα γιά βελτίωση τῶν ἐγκαταστάσεων ἐλέγχου τῶν πλημμυρῶν τοῦ ποταμοῦ Λιομπρεγκάτ. Ἡ κολλεκτίβα τῆς Ἀμπόστα ἔχτισε 14 καινούργια σχολεῖα, ἕνα ὑγειονομικό κέντρο, ἕνα νοσοκομεῖο καί ἐγκαταστάσεις γιά τόν καθαρισμό τοῦ πόσιμου νεροῦ. Στό Μοντμπλάνκ ἡ κολλεκτίβα ξερίζωσε τά παλιά ἄχρηστα ἀμπέλια καί φύτεψε καινούργια. Ἡ γῆ βελτιώθηκε, μέ σύγχρονη καλλιέργεια μέ τρακτέρ, ἀποδίδοντας μεγαλύτερη καί καλύτερη σοδειά... Πολλές κολλεκτίβες στήν Ἀραγώνα κατασκεύασαν καινούργιους δρόμους, ἐπιδιόρθωσαν πολλούς, ἵδρυσαν σύγχρονα ἐργοστάσια γιά τό ἄλεσμα τῶν σιτηρῶν καί ἐπεξεργαζόταν γεωργικά καί ζωικά ἀπορρίμματα, μετατρέποντάς τα σέ χρήσιμα βιομηχανικά προιόντα. Πολλές βελτιώσεις ἔγιναν μέ πρωτοβουλία τῶν κολλεκτίβων. Μερικά χωριά, ὅπως ἡ Καλάντα, ἔφτιαξαν πάρκα καί λουτρά. Ὅλες σχεδόν οἱ κολλεκτίβες, ἀπόκτησαν βιβλιοθῆκες, σχολεῖα καί πολιτιστικά κέντρα. Μερικά ἀπ' αὐτά τά κέντρα στεγάστηκαν σέ πολυτελεῖς μπουρζουάδικες βίλες καί πῆραν ὀνόματα σάν: Βίλα Κροπότκιν, Βίλα Μοντσένι, Βίλα Μπακούνιν κ.τ.λ.

Ἕνα γεγονός, χωρίς προηγούμενο στήν ἀγροτική Ἰσπανία, ἦταν ἡ ἀνασχόληση σέ πολιτιστικούς καί παιδαγωγικούς νεωτερισμούς. Οἱ κολλεκτιβιστές τῆς Ἀμπόστα ὀργάνωσαν μαθήματα γιά ἡμιαναλφάβητους, νηπιαγωγεῖα καί ἀκόμη σχολή τεχνῶν καί ἐπαγγελμάτων. Τά σχολεῖα τοῦ Σέρος ἦταν δωρεάν, γιά κολλεκτιβιστές καί μή. Στό Γκράους χτίστηκε ἕνα καινούργιο σχολεῖο πού πῆρε τό ὄνομα τοῦ πιό ἐπιφανοῦς πολίτη του, τοῦ Χοακίν Κόστα[3]. Ἀπό τά σχολεῖα τῆς Καλάντα (4.500 κά-

3 Γεννήθηκε στό Γκράους στίς 14 τοῦ Σεπτέμβρη 1846 καί πέθανε στίς

τοικοι) πέρασαν 1233 παιδιά. Οἱ καλύτεροι μαθητές πήγαιναν στό Λύκειο τῆς Κασπέ καί ὅλες οἱ δαπάνες πληρώνονταν ἀπό τήν κολλεκτίβα. Στό σχολεῖο τῆς Ἀλκορίζα (4000 κάτοικοι) παρακολουθοῦσαν 600 παιδιά. Πολλά σχολεῖα εἶχαν στεγαστεῖ σέ ἐγκατελειμένα μοναστήρια. Στήν Γκραναντέλα (πληθυσμός 2000), τά μαθήματα γίνονταν στούς ἐγκατελειμένους στρατῶνες τῆς πολιτοφυλακῆς. Στό Γκράους ὀργανώθηκε βιβλιοθήκη καί σχολή τεχνῶν καί ἐπαγγελμάτων μέ 60 μαθητές Τό ἴδιο κτίριο στέγαζε τή σχολή καλῶν τεχνῶν καί ἕνα ὑψηλῆς στάθμης μουσεῖο. Σέ πολλά χωριά ἄνοιξε, γιά πρώτη φορά, κινηματογράφος. Ὁ κινηματογράφος τῆς Πενιάλμπα ἐγκαταστάθηκε σέ μιά ἐκκλησία. Στή Βιλαντεκάνα ἱδρύθηκε πειραματικό ἀγροτικό ἐργαστήριο....

Μερικές κολλεκτίβες δέν διευθύνονταν ἀπό μέλη ἤ συμπαθοῦντες τῆς CNT. Μέ ἐξαίρεση τήν Καταλωνία, πολλά μέλη τῆς CNT προσχώρησαν στούς ἀντιεξουσιαστικούς πειραματισμούς. Στήν Καταλωνία, ἡ UGT εἶχε κυριευθεῖ ἀπό τούς κομμουνιστές, γιά νά ἀμφισβητήσει τήν ἡγεμονία τῆς CNT. Στήν ὑπόλοιπη Ἰσπανία, ἡ CNT καί ἡ UGT διατηροῦσαν καλές σχέσεις, ἰδίως τούς πρώτους μῆνες, πρίν ὑποστοῦν πλύση ἐγκεφάλου ἀπό τόν προπαγανδιστικό μηχανισμό τοῦ ἐπιδέξιου κομμουνιστικοῦ κόμματος[4].

Ἡ CNT, μόνη ἤ μέ τή συνεργασία τῶν ἐπιτροπῶν, ἔκανε τίς ἀπαλλοτριώσεις. Ἡ γῆ δόθηκε στά ἀγροτικά τμήματα τῆς CNT. Τά τμήματα αὐτά, μέ τήν καθοδήγηση τῆς CNT, ὀργάνωσαν τίς κολλεκτίβες. Ἡ CNT, φοβόταν ὅτι οἱ κολλεκτίβες, οἱ ὁποῖες λόγω τῆς μεγάλης τους οἰκονομικῆς σημασίας ἀσκοῦσαν τρομερή πολιτική ἐπιρροή, μποροῦσαν νά βουλιάξουν στήν τοπική μικροπολιτική, νά χάσουν τόν ἐπαναστατικό τους χαρακτήρα καί νά ἐκφυλιστοῦν βαθμιαῖα σέ μαριονέτες τοῦ κρά-

8 Φλεβάρη τοῦ 1911 Ἔγραψε γιά τήν τραγωδία τῆς Ἰσπανικῆς ἀγροτιᾶς καί ἰχνηλάτησε τήν *ἱστορία τοῦ ἀγροτικοῦ κολλεκτιβισμοῦ* ὅπως δημιουργήθηκε ἀπό τούς ἴδιους τούς ἀγρότες Ὁ Κόστα ἔχει ἐπηρεάσει σέ μεγάλο βαθμό τό Ἰσπανικό κολλεκτιβιστικό κίνημα

4 Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ὁ Πειράτς ἀναφέρεται στά μέλη τῆς UGT και ὄχι στούς ἡγέτες της, οἱ ὁποῖοι συμπεριφέρθηκαν αἰσχρά

τους καί τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Ἡ CNT, γιά νά ἐμποδίσει αὐτόν τόν κίνδυνο, ἐξασφάλισε τόν ἔλεγχό τους μέ ἕνα δίκτυο οἰκονομικῶν ἐπαφῶν, σχέσεων καί συνδικάτων, παράλληλων μέ τίς ὁμοσπονδίες τῶν κολλεκτίβων καί σ' ὅλα τά ἐπίπεδα, τοπικό, περιφερειακό καί ἐθνικό. Ἔτσι οἱ ὁμοσπονδίες ἀπέκτησαν διπλό χαρακτήρα, οἰκονομικό καί συνδικαλιστικό.

Σέ μερικά μέρη, ἡ ἀπαλλοτριωμένη γῆ γινόταν δημόσια (δημοτική) ἰδιοκτησία. Ἡ κοινότητα ἐπέτρεπε καί στίς κολλεκτίβες καί στούς «ἀτομικιστές» νά καλλιεργοῦν τή γῆ (ὅπως στήν Ἀμπόστα). Σέ ἄλλες περιοχές (Ἀλκανίζ, Μοντμπλάνκ), μόνο ἡ ἀστική (τῶν πόλεων) ἰδιοκτησία δημοτικοποιήθηκε.

Τά ἡμερομίσθια ἐξαρτιόταν ἀπό τήν ἐποχή καί ἀπό ἄλλες συνθῆκες. Μετά τόν θερισμό στό Βιλαμπόι... οἱ κολλεκτίβες αὔξησαν τό ἑβδομαδιάτικο σέ 85 πεσέτες. Στό τέλος τοῦ 1938, τό ἑβδομαδιάτικο, λόγω τοῦ πληθωρισμοῦ, ἀνέβηκε στίς 130 πεσέτες.... Μερικές κολλεκτίβες υἱοθέτησαν τόν ἀντιεξουσιαστικό κομμουνισμό ἤ ἕνα μικτό σύστημα[5] καί κατά συνέπεια κατάργησαν τή μισθωτή ἐργασία. Καθένας δούλευε σύμφωνα μέ τήν ἱκανότητά του καί τή φυσική του κατάσταση καί χρησιμοποιοῦσε ὅ,τι ὑπῆρχε. Κοινά ἑστιατόρια ἱδρύθηκαν στίς πόλεις. Ἡ ἐπιθυμία ὅμως γιά περισσότερη ἰδιωτηκότητα, ἕναν πιό κλειστό τρόπο ζωῆς ἱκανοποιήθηκε μέ τόν *«οἰκογενειακό μισθό»*. Αὐτός φυσικά δημιούργησε τό πρόβλημα τῶν ἀτόμων χωρίς οἰκογένεια. Στή Λερίντα, ἕνας ἄντρας χωρίς οἰκογένεια ἔπαιρνε ἑβδομαδιάτικο 50 πεσέτες γιά τόν ἑαυτό του καί 25 πεσέτες γιά τό κολλεκτιβιστικό ἑστιατόριο. Ἕνας παντρεμένος χωρίς παιδιά ἔπαιρνε 60 πεσέτες καί 70 ἄν εἶχε παιδιά. Στήν Πλά ντέ Κάμπρα, 5 πεσέτες τήν ἡμέρα καί 2 πεσέτες τήν ἡμέρα, γιά κάθε μέλος τῆς οἰκογένειάς του. Στό Ὀριόλς, ἐγκατέλειψαν τήν *«κοινή ἀποθήκη»* (πάρε ὅ,τι σοῦ χρειάζεται) καί υἱοθέτησαν τό *«οἰκογενειακό ἡμερομίσθιο»:* 5 πεσέτες ὁ σύζυγος, 3 ἡ γυναίκα του, οἱ ἀνύπαντροι χωρίς οἰκογένεια, 3 πεσέτες. Στή Μονζόν: 9 πεσέτες ὁ παντρεμένος καί 3 1/2 ἐπιπλέον γιά

5 *«Μικτό σύστημα»* σε σχέση μέ τόν ἀντιεξόυσιαστικό κομμουνισμό σημαίνει ὅτι ὑπῆρχε ἕνα ἀποδεικτικό στοιχεῖο γιά μερικά εἴδη καί δωρεάν διανομή γιά τά ἀπαραίτητα καί τά πλεονάζοντα εἴδη

κάθε ἀνήλικο παιδί. Σ' ὅλες τίς κολλεκτίβες πληρωνόταν ολόκληρο τό ἡμερομίσθιο σέ περιόδους ἀνεργείας, ἀνικανότητας, ἀτυχήματος, κ.τ.λ.

Στό Σέρος, οἱ ἐργαζόμενοι πού δέν εἶχαν οἰκογένεια, ἔτρωγαν στά ἑστιατόρια τῶν κολλεκτίβων καί ἔκαναν χρήση τῶν πλυντηρίων τους. Τά ἐνοίκια τῶν νιόπαντρων πληρωνόταν ἀπό τίς κολλεκτίβες... Στήν Πενιάλμπα, τά σπίτια τῶν νιόπαντρων ἐξοπλιζόταν, πλήρως καί δωρεάν, ἀπό τίς κολλεκτίβες. Στό Σάν Ματέο, μαγείρεμα καί πλύσιμο παρεχόταν στά ἄτομα χωρίς οἰκογένεια, ἀπό τίς κολλεκτίβες.

Πολλές κολλεκτίβες ἐκδίδανε ἔκδοση δικό τους νόμισμα. Ἄλλες δέν χρησιμοποιοῦσαν χρῆμα, γιά ἕνα ὁρισμένο χρονικό διάστημα. Πολλές, εἶχαν ἀντικαταστήσει τό ἐπίσημο νόμισμα μέ πιστοποιητικά καί ἀποδείξεις πληρωμῆς. Στήν Πενιάλμπα, εἶχαν παρθεῖ δραχόντια μέτρα γιά νά ἐμποδίσουν τή συγκέντρωση τοῦ χρήματος. Ἐπεξεργάστηκαν ἕνα σύστημα, τό ὁποῖο ἀνάγκαζε τούς κολλεκτιβιστές νά δαπανοῦν τά χρήματά τους ἀμέσως. Ὁ πληθωρισμός ὑποτιμοῦσε τήν ἀξία τοῦ χρήματος καί κατέστρεφε τήν ἐμπιστοσύνη στή σταθερότητα τῆς πεσέτας.

Ὅλες οἱ ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῶν κολλεκτίβων ρυθμιζόταν μέ δημοκρατικές διαδικασίες. Στό Χοσπιταλέτ ντέ Λιομπρεγκάτ γινόταν,κάθε τρίμηνο, γενική συνέλευση, γιά τήν ἀνασκόπηση τῆς πορείας τῆς παραγωγῆς καί τή συζήτηση τῶν καινούργιων προβλημάτων. Τό διοικητικό συμβούλιο καί ὅλες οἱ ἐπιτροπές ὑπέβαλαν πλήρεις ἀναφορές, γιά ὅλα τά θέματα. Ἡ συνέλευση ἐνέκρινε, ἀπέρριπτε, διόρθωνε, ἔδινε ὁδηγίες, κ.τ.λ.[6].

6 Ἡ ἀνώτατη ἐξουσία ἀνῆκε καί ἀσκοῦνταν ἀπό τή γενική συνέλευση τῶν μελῶν καί ὅλες οἱ ἐξουσίες πήγαζαν καί ἐπέστρεφαν στίς ὀργανώσεις τοῦ λαοῦ. Ὁ Λεβάλ σημειώνει στό βιβλίο του «*Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία*» σελ. 219 ὅτι: «*Οἱ γενικές συνελεύσεις γινόταν μία φορά τή βδομάδα, κάθε δύο βδομάδες ἤ μιά φορά τό μήνα... καί σ' αὐτές τίς συνελεύσεις δέν παρουσιαζόταν οἱ προστριβές καί οἱ ἀντεγκλήσεις, πού παρατηροῦνται ἀναπόφευκτα, ὅταν ἡ ἐξουσία λήψης ἀποφάσεων βρίσκεται τά χέρια λίγων ἀτόμων, ἔστω καί ἄν ἔχουν ἐκλεγεῖ δημοκρατικά. Οἱ συνελεύσεις ἦταν ἀνοικτές γιά τό κοινό, οἱ ἀντιρρήσεις καί οἱ*

Σέ ὅλες τίς κολλεκτίβες, ἡ εἴσοδος καί ἡ ἀποπομπή κολλεκτιβιστῶν ἀποφασιζόταν ἀπό τή γενική συνέλευση ὅλων τῶν κολλεκτιβιστῶν. Ἡ παραβίαση τῶν κανόνων τῆς κολλεκτίβας, γιά πρώτη φορά, ἐπέσυρε τήν ποινή τῆς ἐπίπληξης. Σέ περίπτωση ὑποτροπῆς, γινόταν παραπομπή στή γενική συνέλευση. Μόνο ἡ γενική συνέλευση, ἀφοῦ ἐξέταζε προσεχτικά ὅλα τά στοιχεῖα, μποροῦσε νά διατάξει τή διαγραφή ἑνός μέλους της. Στήν Κουένκα, οἱ ἐπικεφαλεῖς τῶν ὁμάδων ἐργασίας δέν μποροῦσαν νά τιμωρήσουν ἕναν κολλεκτιβιστή γιά παράβαση τῶν κανόνων τῆς δουλειᾶς. Ἡ περίπτωση ἀναφερόταν στή Διοικητική Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία ἔφερνε τό ζήτημα στή γενική συνέλευση, γιά τήν τελική ἀπόφαση. Ἐπικεφαλῆς τῶν ὁμάδων ἐργασίας ἤ μέλη τοῦ Συμβουλίου, πού ἔκαναν κατάχρηση ἐξουσίας ἤ δέν ἐκτελοῦσαν τίς ὁδηγίες τῶν μελῶν, παυόταν ἤ καί διαγράφονταν ἀπό τή γενική συνέλευση....

Οἱ κολλεκτίβες φρόντιζαν γιά τήν ὑγεία, τήν ἰατρική περίθαλψη καί τήν ὑγιεινή – ὅλες αὐτές οἱ ὑπηρεσίες παρεχόταν δωρεάν. Ἡ κολλεκτίβα τῆς Μασρόιγκ πλήρωνε τό γιατρό, μέ τό χρόνο, γιά νά παρακολουθεῖ τούς κολλεκτιβιστές. Στήν Πενιάλμπα,ὁ γιατρός, ὁ βοηθός του καί οἱ κτηνίατροι ἀνῆκαν στήν κολλεκτίβα. Ἡ θεραπεία ὅλων τῶν κολλεκτιβιστῶν τῆς Ἀραγώνας στό Γενικό Νοσοκομεῖο πληρωνόταν ἀπό τήν *«Ὁμοσπονδία τῶν Ἀγροτικῶν Κολλεκτίβων τῆν Ἀραγώνας»*. Ἡ Γκραναντέλα εἶχε τήν ἴδια σύμβαση μέ τό Λαικό Νοσοκομεῖο τῆς Βαρκελώνης.

Ὅταν ὁ πόλεμος πλησίαζε στό καταστροφικό τέλος του, οἱ φυγάδες ἀπό τίς περιοχές πού κατελάμβαναν οἱ φασίστες ὁδηγούνταν στά μετόπισθεν. Πολλές χιλιάδες φυγάδες ἔγιναν δεκτοί μέ πλήρη ἀλληλεγγύη. Ἡ ἀγροτική κολλεκτίβα τῆς Βαρκελώνης δέχτηκε 600 φυγάδες, ἡ Βαλαμπόι 100 οἰκογένειες, ἡ Ἀμπόστα στήν Ἀραγώνα 162 οἰκογένειες, ἡ Γκράους 50 οἰκο-

προτάσεις συζητιόταν ἀνοιχτά καί ὁποιοσδήποτε ἤθελε μποροῦσε νά πάρει μέρος. Ἡ δημοκρατία ἀγκάλιαζε ὁλόκληρη τήν κοινωνική ζωή. Σέ πολλές περιπτώσεις, καί οἱ «ἀτομικιστές» πού δέν συμμετεῖχαν στίς κολλεκτίβες μποροῦσαν νά πάρουν μέρος στίς συζητήσεις καί νά βγάλουν λόγο στούς κολλεκτιβιστές.»

γένειες καί ή Ούτιέλ 600 οίκογένειες προερχόμενες άπό τό κεντρικό μέτωπο (Μαδρίτης).

Οί κολλεκτίβες συνεισέφεραν έθελοντικά τεράστιες ποσότητες έφοδίων, γιά τούς πολεμιστές τοῦ μετώπου. Ἡ Οὐτιέλ ἔστειλε 1490 λίτρα λάδι καί 300 μπούσελς πατάτες στό μέτωπο τῆς Μαδρίτης (ἐκτός ἀπό τίς τεράστιες ποσότητες φασολιῶν, ρυζιοῦ, κ.τλ.) Ἡ Πορὰλες ντέ Τουχάνα ἔστειλε μεγάλες ποσότητες ψωμιοῦ, λαδιοῦ, ἀλευριοῦ καί πατατῶν στό μέτωπο, καθώς καί αὐγά, κρέας καί γάλα στό στρατιωτικό νοσοκομεῖο.

Οἱ προσπάθειες τῶν κολλεκτίβων ἀποκτοῦν ἀκόμα μεγαλύτερη σημασία ἄν ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι οἱ πιό νέοι καί οἱ πιό δραστήριοι ἐργάτες πολεμοῦσαν στά χαρακώματα. 200 μέλη ἀπό τή μικρή κολλεκτίβα τοῦ Βιλαμπόι, 60 ἀπό τή Βιλεντεκάνς, 300 ἀπό τήν 'Αμπόστα καί 500 ἀπό τήν Καλάντα βρισκόταν στό μέτωπο.

IX. Ο ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΩΝ

Τό αἰώνιο πρόβλημα τοῦ ἀποτελεσματικοῦ καί ἁρμονικοῦ συντονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τῶν τοπικῶν μονάδων κάθε κολλεκτίβας καί τῶν κολλεκτίβων μέσα στίς ὁμοσπονδίες τῶν διαμερισμάτων, τῶν περιοχῶν καί τοῦ ἔθνους, χωρίς στραγγαλισμό τῆς τοπικῆς πρωτοβουλίας καί μέ ἐλευθερία δράσης, σέ ὅλα τά ἐπίπεδα, ξεπεράστηκε ἀπό τίς ἀγροτικές μάζες, οἱ ὁποῖες ὀργάνωσαν τίς κολλεκτίβες σύμφωνα μέ τίς ἀντιεξουσιαστικές ἀρχές.

Αὐτό τό κεφάλαιο δίνει στοιχεῖα γιά δύο ἀπό τά πιό πετυχημένα παραδείγματα: μιά ἔκθεση τοῦ Λεβάλ γιά τό πῶς ὀργάνωσαν οἱ ἐργάτες γῆς τήν *«Ἀγροτική Ὁμοσπονδία τῆς Λεβάντε»*, ἡ ὁποία ἀγκάλιαζε 900 κολλεκτίβες καί ἀποσπάσματα ἀπό τίς ἀποφάσεις τοῦ ἱδρυτικοῦ συνεδρίου τῆς *«Ὁμοσπονδίας τῶν Κολλεκτίβων τῆς Ἀραγώνας»*, ἡ ὁποία περιελάμβανε 500 κολλεκτίβες. Ἐδῶ ἀποδεικνύεται ξεκάθαρα τό πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης καί ἡ δημιουργική ἱκανότητα τῶν καταδικασμένων ἀγροτικῶν μαζῶν.

****

Ἡ Ἀγροτική Ὁμοσπονδία τῆς Λεβάντε[1]

Ἀπό τόν Γκαστόν Λεβάλ

Ἡ *«Ὁμοσπονδία τῆς Περιοχῆς τῆς Λεβάντε»*, πού ὀργανώθηκε ἀπό τούς συντρόφους μας τῆς CNT, ἦταν μία ἀγροτική ὁμοσπονδία πού κάλυπτε 5 ἐπαρχίες μέ πληθυσμό, στήν ἀρχή τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, 1.650.000 καί μέ ποσοστό 78% τῆς πιό εὔφορης γῆς τῆς Ἰσπανίας. Ἐδῶ, στή Λεβάντε, χάρη στό δημιουργικό πνεῦμα τῶν συντρόφων μας, ὀργανώθηκαν οἱ πε-

1. Ἀπό τό βιβλίο του *«Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν»*, σελ. 143-152

ρισσότερες καί πιό ἀναπτυγμένες κολλεκτίβες. (Ὁ ἀριθμός τῶν κολλεκτίβων αὐξήθηκε ἀπό 340 τό 1937 σέ 900 στό τέλος τοῦ 1938, καί 40% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν τῶν ἐπαρχιῶν ζοῦσε στίς κολλεκτίβες....

Τά ἐπιτεύγματα αὐτά δέν προκαλοῦν κατάπληξη σ' αὐτούς πού ξέρουν τήν ἱστορία τῆς περιοχῆς. Ἀπό τό 1870, οἱ ἀντιεξουσιαστές ἀγρότες ἦταν ἀνάμεσα στούς πιό ἀποφασιστικούς καί ἐπίμονους ἀγωνιστές. Ἐνῶ σέ ὁρισμένες περιόδους, τό κίνημα εἶχε κατασταλεῖ ὁλοκληρωτικά στίς πόλεις (Βαλέντσια), παρέμενε ζωντανό στήν ὕπαιθρο. Οἱ ἀγρότες προχωροῦσαν. Ἡ ἐπανάσταση δέν περιοριζόταν γι' αὐτούς στά ὁδοφράγματα. Γι' αὐτούς, ἡ ἐπανάσταση σήμαινε κατάληψη τῆς γῆς καί ἐγκαθίδρυση τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ...

Ὁ χαρακτήρας τῶν κολλεκτίβων τῆς Λεβάντε διέφερε, γενικά, ἀπό ἐκεῖνον τῶν κολλεκτίβων τῆς Ἀραγώνας. Στήν Ἀραγώνα, ἡ κυριαρχία τῆς πολιτοφυλακῆς τῆς CNT-FAI προστάτευε γιά πολύ καιρό τίς κολλεκτίβες ἀπό τήν ἀστυνομία, τό κράτος καί τά πολιτικά κόμματα. Στή Λεβάντε, ὅπως καί στήν ὑπόλοιπη Δημοκρατική Ἰσπανία, ἡ εἰδική ἀστυνομία, οἱ καραμπινιέροι, καί ὁ στρατός πού διευθυνόταν ἀπό ἀξιωματικούς χωρίς ἐπαναστατικό πνεῦμα ἀποτελοῦσαν σταθερή ἀπειλή γιά τήν ἀνάπτυξη, ἀκόμη καί τήν ὕπαρξη τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν κολλεκτίβων.

Στή Λεβάντε, σέ ὅλες σχεδόν τίς περιπτώσεις εἶχαν ὀργανωθεῖ ἀπό τά συνδικάτα στό *«χῶρο τῆς παραγωγῆς»*. Ἀλλά παρέμειναν αὐτόνομες ὀργανώσεις. Δέν κυριαρχοῦνταν ἀπό τά συνδικάτα, μέ τά ὁποῖα εἶχαν μόνο τυπικές σχέσεις. Τά συνδικάτα ἀποτελοῦσαν τόν ἀναγκαστικά ἐνδιάμεσο σύνδεσμο ἀνάμεσα στούς «ἀτομικιστές» (μικροϊδιοκτῆτες γῆς) καί τούς κολλεκτιβιστές. Οἱ «ἀτομικιστές» ἔκαναν τίς συναλλαγές τους μέσω τῶν συνδικάτων. Ὁ ἀπομονωτισμός τους περιοριζόταν ἀπό τήν ἐξάρτησή τους ἀπό τά συνδικάτα. Τά ἀγροτικά συνδικάτα ὀργάνωσαν δικές τους διοικητικές ἐπιτροπές, γιά τήν ἀγροτική παραγωγή: μιά γιά τό ρύζι, ἄλλη γιά τά πορτοκάλια, μιά τρίτη γιά μηχανική καλλιέργια, κ.τ.λ. Οἱ κολλεκτίβες ἐπανελάμβαναν τό ἔργο τῶν συνδικάτων. Εἶχαν κι αὐτές δικές τους ἀποθήκες καί διοικητικές ἐπιτροπές. Πολύ ἀργότερα ἐγκαταλήφθηκε

ή άχρηστη διπλή έργασία. Οί άποθήκες ένοποιήθηκαν καί οί έπιτροπές περιλάμβαναν κολλεκτιβιστές καί «άτομικιστές» μέλη τών συνδικάτων. Οί μικτές έπιτροπές έκαναν άγορές γιά λογαριασμό τών κολλεκτίβων καθώς καί γιά τούς άνεξάρτητους καλλιεργητές (μηχανήματα, λιπάσματα, έντομοκτόνα, σπόρους, κ.τ.λ.). Οί τελευταίοι χρησιμοποιοῦσαν τά ϊδια αὐτοκίνητα καί βαγόνια. Αὐτή ή πρακτική έκφραση άλληλεγγύης έφερε πολλούς διστακτικούς «άτομικιστές» στίς κολλεκτίβες. Ἡ μέθοδος όργάνωσης έξυπηρετοῦσε δύο σκοπούς: άγκάλιαζε ό,τιδήποτε μποροῦσε νά συντονιστεῖ καί χάρη στά συνδικάτα πέτυχε νά διαδόσει τό πνεῦμα τών κολλεκτίβων άνάμεσα σέ νέα λαικά στρώματα, καθιστῶντας τα δεκτικά στήν έπιρροή μας.

Οί έπαναστατικές μεταβολές έγιναν γρήγορα, ή έπαναστατική τάξη βγῆκε άπό τό καπιταλιστικό χάος. Μερίδες τροφίμων, γιά τά όποῖα ύπῆρχε έλλειψη καί οίκογενειακό ήμερομίσθιο, έφαρμόστηκαν σ' όλα τά διαμερίσματα. Τά πλουσιότερα χωριά βοηθοῦσαν τά φτωχότερα μέσω τών έπιτροπών τοῦ διαμερίσματος πού ίδρύθηκαν γι' αὐτόν τό σκοπό. Κάθε διαμέρισμα ή τοπικό κέντρο όργάνωνε έναν πίνακα τεχνικών, λογιστών, άγρονόμων, κτηνιάτρων, γεωπόνων, μηχανικών, άρχιτεκτόνων καί είδικών στό έμπόριο. Ἔτσι έξασφαλιζόταν ή σωστή κατανομή καί ό συντονισμός τών ύπηρεσιών. Οί πιό πολλοί μηχανικοί καί κτηνίατροι άνῆκαν στά συνδικάτα τῆς CNT, καθώς καί πολλοί άγρονόμοι. Ὅλοι, έκτός άπό έξη, οί είδικοί γιά τήν καλλιέργεια τών άμπελιών άνῆκαν στά συνδικάτα τῆς CNT. Ἀκόμη καί οί ίδιωτικά έργαζόμενοι μηχανικοί καί κτηνίατροι πού δέν ήταν μέλη τών κολλεκτίβων, συνεργαζόταν έθελοντικά στόν προγραμματισμό καί τήν έκτέλεση πολλών έργων.

Οί άγρονόμοι κάναν είσηγήσεις σέ βασικά καί πρακτικά έργα, όπως προγραμματισμό άγροτικών βελτιώσεων, άναδασώσεις, καί κατανομή τών φυτειών, σύμφωνα μέ τίς γεωλογικές καί κλιματικές συνθῆκες (οί ίδιῶτες ίδιοκτῆτες σπάνια τά δέχονται αὐτά). Οί κτηνίατροι φρόντιζαν γιά τήν έπιστημονική διατροφή τών ζώων. Ἀντί νά δουλεύουν χωριστά, οί τεχνικοί καί οί έπιστήμονες συνεργάζονταν, συμβουλεύοντας ό ένας τόν άλλον γιά τή σκοπιμότητα καί τό συντονισμό όλων τών έργων.

Παράδειγμα: οἱ κτηνίατροι συμβουλευόταν τόν ἀρχιτέκτονα καί τό μηχανικό γιά τήν κατασκευή χοιροστασίων, σταύλων καί κοτετσιῶν.

Οἱ μηχανικοί κατασκεύασαν τά πιό σύγχρονα συστήματα ἄρδευσης, σέ μεγάλη κλίμακα, εἰδικά στίς περιοχές τῆς Μούρσια καί τῆς Καρταγκένα. Στή Βιλαχογιόσα, ἕνα τεράστιο φράγμα ἐξασφάλισε νερό γιά ἕνα ἑκατομμύριο ἀμυγδαλιές. Σ' ὁλόκληρη τήν περιοχή, οἱ ἀρχιτέκτονες σχεδίαζαν κατασκευές. Κέντρο γιά τήν παρακολούθηση τῶν ἀσθενειῶν τῶν φυτῶν καί τήν ἀνάπτυξη τῶν δένδρων, γεωργικές σχολές, καινούργια σπίτια καί δρόμοι, βελτιώσεις, σύμφωνα μέ γενικά σχέδια πού ἀφοροῦσαν ὁλόκληρη τήν περιοχή. Τά σχέδια αὐτά ἐπεξεργάστηκαν μέ τή συνεργασία ἐργατῶν τεχνικῶν καί κολλεκτίβων, τίς γενικές συνελεύσεις καί τά διοικητικά τεχνικά συμβούλια[2].

Οἱ 900 κολλεκτίβες τῆς Λεβάντε ἀνῆκαν σέ 54 τοπικές (ἤ διαμερισμάτων) ὁμοσπονδίες, οἱ ὁποῖες ὑπαγόταν σέ 5 ἐπαρχιακές ὁμοσπονδίες. Οἱ ἐργασίες τῶν ὁμοσπονδιῶν συντονιζόταν ἀπό διοικητικές ἐπιτροπές τῶν περιοχῶν. Ἡ διοικητική ἐπιτροπή ἀποτελεῖτο ἀπό 26 τεχνικά τμήματα. Τό ἀγροτικό τμῆμα περιελάμβανε: καλλιέργεια φρούτων, χόρτων, ἀμπελιῶν, ἐλιᾶς, μηχανική καλιέργεια, ρύζι, κτηνοτροφία (ἀγελάδες γουρούνια,

2 Τό ἀντιεξουσιαστικό κίνημα ἦταν πάντα πολύ εὐαίσθητο στούς κινδύνους τῆς γραφειοκρατικῆς ὀργάνωσης, εἰδικότερα ὅταν ἐπρόκειτο γιά τή δουλειά εἰδικῶν, ἐπιστημόνων καί διοικητικῶν. Σχετικά μ' αὐτό, ὁ Σούχι γράφει ὅτι οἱ ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες πῆραν μέτρα *«.. γιά νά ξεριζώσουν ἀπ' τήν ἀρχή κάθε γραφειοκρατική ἐκδήλωση. Κάθε ὁμάδα ἐργασίας εἶχε τόν ἀντιπρόσωπό της. Οἱ κολλεκτίβες, γιά νά πληροφοροῦνται σχετικά μέ τήν τρέχουσα δουλειά, συγκαλοῦσαν κανονικές συναντήσεις τῶν διοικητικῶν ἐπιτροπῶν. Κάθε ἑξάμηνο συγκαλοῦσαν γενικό συνέδριο ὅλων τῶν κολλεκτίβων. Στό συνέδριο ἀνασκοποῦσαν ὅλα τά προγράμματα καί τά σχέδια τῶν κολλεκτίβων, παρέχονταν στίς διοικητικές ἐπιτροπές λεπτομερεῖς ὁδηγίες γιά ὅλα τά σοβαρά θέματα. Ἀπομακρύνονταν οἱ ἀνίκανοι διοικητικοί. Τό συνέδριο ἔλεγχε ὅλες τίς ἐργασίες τῆς ὁμοσπονδίας»* (*«Νύχτα πάνω ἀπό τήν Ἰσπανία»*, σελ 156).

κ.τ.λ.). Τά βιομηχανικά τμήματα περιελάμβαναν: παραγωγή κρασιοῦ ποτῶν, κονιάκ καί οὐΐσκι, λαδιοῦ, ζάχαρης, φρούτων, αἰθερίων ἐλαίων καί οἰνοπνεύματος, ἀρωμάτων καί ἄλλων ἀγροτικῶν παραγώγων, μηχανημάτων, λιπασμάτων, οἰκοδομικῶν ὑλικῶν, εἰσαγωγικό-ἐξαγωγικό ἐμπόριο, ὑγιεινή, ἐκπαίδευση, κ.λ.π.

Ἕνα παράδειγμα γιά τήν κλίμακα τῶν ἐργασιῶν τῆς *«Ἀγροτικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Λεβάντε»* εἶναι τό γεγονός ὅτι ἡ παραγωγή της σέ πορτοκάλια ξεπερνοῦσε τή μισή παραγωγή ὁλόκληρης τῆς Ἱσπανίας: σχεδόν 4 ἑκατομμύρια κιλά. Ποσοστό 70% αὐτῆς τῆς παραγωγῆς μεταφέρονταν καί πουλιόταν ἀπό τίς ἐμπορικές ὀργανώσεις της (ὄχι ἀπό μεσάζοντες). Ἡ ἐμπορική ὀργάνωση τῆς Ὁμοσπονδίας διέθετε δικές της ἀποθῆκες, αὐτοκίνητα καί πλοῖα. Στίς ἀρχές τοῦ 1938, τό τμῆμα ἐξαγωγῶν ἐγκατέστησε πράκτορές του στή Γαλλία: Μασσαλία, Περπινιάν, Χερβοῦργο,Μπορντό καί Παρίσι. Ἀπό 47.000 ἑκτάρια πού καλλιεργούνταν μέ ρύζι σ' ὁλόκληρη τήν Ἱσπανία, οἱ κολλεκτίβες τῆς ἐπαρχίας τῆς Βαλέντσια καλλιεργοῦσαν 30.000 ἑκτάρια.

Ἀξίζει τόν κόπο νά προσέξουμε ἕναν ἄλλο νεωτερισμό: τή μεγάλης κλίμακας παρασκευή ἀγροτικῶν παραπροιόντων, μέ τήν οὐσιαστική βοήθεια τῶν ἴδιων τῶν ἀγροτῶν. Οἱ ἀγροτικές ὁμοσπονδίες ἵδρυσαν ἐργοστάσια κονσερβοποιίας φρούτων καί λαχανικῶν καί ἄλλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας (τά μεγαλύτερα ἦταν στή Μπουριάνα, Μούρσια, Ἀλφασάρ, Καστιγιάν, Ὄλιβα καί Πατέρνα)....

Γιά νά διευκολύνουν τή μεταφορά τῶν προιόντων, ἐγκατέστησαν τά κέντρα διανομῆς καί τίς ἀποθῆκες τῶν ὁμοσπονδιῶν τῶν διαμερισμάτων κοντά στούς ἐθνικούς δρόμους καί τούς σιδηροδρομικούς σταθμούς. Κάθε κολλεκτίβα τοῦ διαμερίσματος, ἔστελνε τά πλεονάσματά της σ' αὐτά τά κέντρα, ὅπου τά ζύγιζαν, τά ταξινομοῦσαν καί τά ἀποθήκευαν. Τά στοιχεῖα αὐτά τά μάζευαν καί τά συντόνιζαν, τά διάφορα τεχνικά τμήματα (ἀνεφέρθηκαν παραπάνω) τῆς *«Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Περιοχῆς»*, πού εἶχε ἕδρα τή Βαλέντσια. Ἔτσι, οἱ *«Ὁμοσπονδίες τῶν Διαμερισμάτων»* ἤξεραν μέ ἀκρίβεια τό ποσόν τοῦ

πλεονάσματος πού μποροῦσε νά ἀνταλλαγεῖ[3].

Ἡ ὀργάνωση τῆς οἰκονομικῆς δικαιοσύνης δέν ἦταν τό μοναδικό ἐπίτευγμα τῆς κολλεκτίβας... Κάθε κολλεκτίβα ὀργάνωσε ἕνα ἤ δύο ἐλεύθερα σχολεία γιά τά παιδιά. Κάτω ἀπό τό νέο καθεστώς, οἱ κολλεκτίβες τῆς Λεβάντε,καθώς καί ἐκεῖνες τῆς Ἀραγώνας, τῆς Καστίλλης τῆς Ἀνδαλουσίας καί τῆς Ἐστραμαδούρας ἐξάλειψαν σχεδόν τόν ἀναλφαβητισμό (70% τῆς ἀγροτικῆς Ἱσπανίας ἦταν ἀγράμματοι πρίν ἀπό τόν ἐμφύλιο πόλεμο). Τό 1937 ἄνοιξε σχολή λογιστῶν, μέ 100 μαθητές. Στή Βαλέντσια, πρωτεύουσα τῆς Λεβάντε, ἡ «*Ἀγροτική Ὁμοσπονδία*» ἔκτισε δικό της ξενοδοχεῖο γιά τή φιλοξενία κολλεκτιβιστῶν καί τῶν οἰκογενειῶν τους...

Οἱ ἀγροτικές κολλεκτίβες ἦταν ἰδιαίτερα ὑπερήφανες γιά τό Πανεπιστήμιο τῆς Μονκάντα, τό ὁποῖο ἡ «*Ὁμοσπονδία Περιοχῆς τῆς Λεβάντε*» ἔθεσε στή διάθεση τῆς «*Ἱσπανικῆς Ἐθνικῆς Ἀγροτικῆς Ὁμοσπονδίας*». Τό πανεπιστήμιο ἔδινε μαθήματα ἐκτροφῆς ζώων, πουλερικῶν, κ.τ.λ.... Τά μαθήματα γινόταν στήν Ὕπαιθρο, ἀνάμεσα στίς πορτοκαλιές...

Συμπέρασμα: τό πνεῦμα ἀλληλεγγύης ἦταν μεγάλο ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες τῆς Βαλένσια, καθώς καί ἀνάμεσα στούς ἀδελφούς τους ἐργάτες τῆς Ἀραγώνας. Οἱ κολλεκτίβες τῆς Λεβάντε φιλοξενοῦσαν πολλούς φυγάδες, κυρίως γυναῖκες καί παιδιά, ἀπό τήν Καστίλλη. Οἱ κολλεκτίβες δώρησαν ἐθελοντικά, μεγάλα ποσά τροφίμων καί ἄλλων ἐφοδίων στά μαχόμενα ἀντιφασιστικά στρατεύματα τοῦ μετώπου τῆς Μαδρίτης καί τῆς Ἀραγώνας. Πέντε μικρά χωριά ἔδωσαν μέσα σέ λίγους μῆνες, 187 φορτηγά αὐτοκίνητα μέ τρόφιμα. Μέ ἕνα τηλεφώνημα, λίγο πρίν ἀπό τήν πτώση τῆς Μάλαγκα στάλθηκαν, ἀμέσως καί δωρεάν, 7 φορτηγά αὐτοκίνητα μέ τρόφιμα στούς πεινασμένους φυγάδες, στήν Ἀλμερία. Ἀναλογιστεῖτε ὅλες αὐτές τίς

3 Ὁ Σούχι παρατηρεῖ ὅτι «.. *οἱ ἐμπορικές συναλλαγές ἔγιναν τόσο περίπλοκες, ὥστε ἡ ὁμοσπονδία ἀποφάσισε νά ἱδρύσει τράπεζα, γιά τήν ἀγορά καί πώληση προϊόντων στό ἐσωτερικό καί τό ἐξωτερικό* » Ὁ Σούχι ὑπογραμμίζει ὅτι δέν πρόκειται γιά καπιταλιστική τράπεζα πού ἀπέβλεπε στό κέρδος μέσω τῆς τοκογλυφίας (*«Νύχτα Πάνω ἀπό τήν 'Ισπανία»*, σελ 156)

προσπάθειες πού έκαναν όλες οί κολλεκτίβες τής Λεβάντε –ή γενναιοδωρία ἀκτινοβολεῖ σάν τόν ζωοδότη ἥλιο– καί θά ἀποκτήσετε καινούργια γνώση πάνω στόν ἐμπνευσμένο χαρακτήρα τής κοινωνικής τους ζωής...

* * * *

Ἡ Ὁμοσπονδία Κολλεκτίβων τῆς Ἀραγώνας: Τό Πρῶτο Συνέδριο [4]

Ἀπό τόν Χοσέ Πεϊράτς

Ἡ Ἀραγώνα εἶχε ἔκταση 47.391 τετραγωνικά χιλιόμετρα καί πληθυσμό, πρίν ἀπό τόν ἐμφύλιο πόλεμο, ἑνάμισυ ἑκατομμύριο, περίπου. Τά τρία τέταρτα τῆς ἔκτασής της βρισκόταν στή ζώνη τῶν Δημοκρατικῶν καί ὁ ἀριθμός τῶν κολλεκτίβων της ἔφθανε τίς 500, μέ 433.000 μέλη (ὑπολογισμοί τοῦ Σούχι). Οἱ στόχοι καί οἱ λειτουργίες τῆς *«Ὁμοσπονδίας τῶν Ἀγροτικῶν Κολλεκτίβων τῆς Ἀραγώνας»*, καθοριζόταν ἀπό τίς παρακάτω δηλώσεις καί ἀποφάσεις πού ἐγκρίθηκαν ἀπό τό ἱδρυτικό της Συνέδριο, πού ἔγινε στή μικρή κωμόπολη Κασπέ, Ἐπαρχία τῆς Σαραγόσα, στίς 14 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1937:

«1) Σκοπός τῆς Ὁμοσπονδίας Ἀγροτικῶν Κολλεκτίβων εἶναι νά ὀργανώσει στήν Ἀραγώνα μία ἕνωση γιά τήν ὑπεράσπιση καί τήν προώθηση τῶν συμφερόντων ὅλων τῶν ἐργατῶν, πού ἀνήκουν στίς κολλεκτίβες.

2) Οἱ λειτουργίες τῆς Ὁμοσπονδίας θά εἶναι.....

Σημεῖον 4) Ἡ Ὁμοσπονδία Ἀγροτικῶν Κολλεκτίβων ὀργανώνεται γιά νά συντονίσει τούς οἰκονομικούς πόρους τῆς περιοχῆς, σύμφωνα μέ τίς ἀρχές τοῦ φεντεραλισμοῦ. Ἡ δομή τῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Περιοχῆς θά εἶναι:

α) Οἱ κολλεκτίβες ὁμοσπονδοποιοῦνται σέ διαμερίσματα.

β) Γιά τήν ἐξασφάλιση συνοχῆς καί ἐλέγχου, οἱ ἐπιτροπές τῶν διαμερισμάτων θά συγχωνευτοῦν στήν Ὁμοσπονδία Περιοχῆς τῶν Κολλεκτίβων.

4 Ἀπό τό βιβλίο του *«Ἡ CNT στήν Ἰσπανική Ἐπανάσταση»*, τόμ 1 σελ 340-342.

'Η 'Εσωτερική Δομή τῆς 'Ομοσπονδίας.

1) Οἱ κολλεκτίβες θά ὑποβάλουν σωστές στατιστικές παραγωγῆς καί κατανάλωσης στίς ἀντίστοιχες 'Επιτροπές Διαμερίσματος, οἱ ὁποῖες μέ τή σειρά τους, διαμορφώνουν τά στοιχεῖα τους καί τά στέλνουν στήν 'Επιτροπή Περιοχῆς, δημιουργώντας ἔτσι τήν ὑποδομή γιά μιά πραγματική ἀνθρώπινη ἀλληλεγγύη.

2) 'Η κυκλοφορία χρήματος (ἤ τῶν διαφόρων μέσων ἀνταλλαγῆς) μέσα καί ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες καταργεῖται καί τή θέση του παίρνει ἕνα ὁμοιόμορφο βιβλιάριο μερίδων, ἀφήνοντας στίς ἴδιες τίς κολλεκτίβες τό δικαίωμα νά καθορίσουν τίς μερίδες τους, ἀνάλογα μέ τά ὑπάρχοντα ἐφόδια.

3) Οἱ κολλεκτίβες ἤ τά διαμερίσματα θά συγκεντρώσουν κεφάλαια (ἐπίσημο ἐθνικό νόμισμα), ἀνάλογα μέ τίς οἰκονομικές δυνατότητές του, γιά τήν ἵδρυση ἑνός ταμείου τῆς Περιοχῆς, μέ σκοπό τήν προμήθεια ἀπό τίς κολλεκτίβες ἤ τά διαμερίσματα προϊόντων ἀπό 'Εξωτερικές πηγές... 'Οργανώνοντας τίς 'Ομοσπονδίες Διαμερισμάτων, καθώς καί τήν 'Ομοσπονδιακή Κοινότητα τῆς Περιοχῆς, καταργοῦμε τούς παραδοσιακούς συνοριακούς περιορισμούς, ὥστε τά ἐργαλεῖα καί τά ὑλικά παραγωγῆς διακινοῦνται ἐλεύθερα ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες... Στίς κολλεκτίβες, ὅπου ὁρισμένες ἐποχές τοῦ χρόνου, ὑπάρχει πλεόνασμα ἀγροτικῶν χεριῶν οἱ 'Επιτροπές Διαμερίσματος συμφωνοῦν νά ζητήσουν ἀπό τούς συντρόφους νά δουλέψουν ἐκεῖ πού εἶναι περισσότερο ἀπαραίτητοι....[5]

Αὔξηση Παραγωγῆς καί βελτίωση Ποιότητας 'Αγροτικῶν Προϊόντων.

α) Τά κέρδη τοῦ κολλεκτιβισμοῦ ἐπεκτείνονται μέ τήν ἀμοιβαία βοήθεια.

5 'Υπογραμμίζουμε τή φράση ὅτι καταργοῦμε τούς παραδοσιακούς συνοριακούς περιορισμούς, γιατί αὐτό τονίζει τήν ἀπόφαση τῶν συγκεντρωθέντων κολλεκτιβιστῶν νά ἀγνοήσουν τά αὐθαίρετα ἐδαφικά ἐμπόδια πού ἐπιβάλλει τό κράτος στούς ἀνθρώπους καί νά ξεπεράσουν (για νά χρησιμοποιήσουμε τή φράση τοῦ Λεβάλ) «*τό εἶδος τοῦ τοπικιστικοῦ καί ἀκόμη τοῦ περιφερειακοῦ πατριωτισμοῦ, πού πηγάζει ἀπό μιά στενή καί ἐσφαλμένη ἀντίληψη τοῦ ἀληθινοῦ κουμμουναλισμοῦ*».

β) Προσπάθεια όργάνωσης, στίς πιό κατάλληλες περιοχές πειραματικῶν ἀγροκτημάτων καί σταθμῶν.

γ) 'Ενθάρρυνση γιά τήν ἵδρυση τεχνικῶν σχολῶν, γιά τά πιό προικισμένα παιδιά τοῦ λαοῦ.

δ) 'Οργάνωση ἑνός σώματος τεχνικῶν, γιά τή μελέτη τοῦ τρόπου ἐπιτυχίας τῆς μεγίστης ἀπόδοσης, στούς διάφορους κλάδους τῆς γεωργίας.

ε) Γιά τήν αὔξηση καί τή βελτίωση τῆς κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς, πρέπει νά ὀργανωθοῦν σέ κάθε κολλεκτίβα σύγχρονοι μέθοδοι ἐκτροφῆς ζώων καί ἐφοδιασμός μέ τόν κατάλληλο ἐξοπλισμό... οἱ ὁποῖοι πρέπει νά κατευθύνονται ἀπό πεπειραμένους... 'Η κτηνοτροφική καί ἡ ἀγροτική παραγωγή πρέπει νά συγχωνευθοῦν πλήρως.

στ) 'Οργάνωση διεθνοῦς ἀνταλλαγῆς, μέ τή βοήθεια στατιστικῶν πάνω στήν παραγωγή τῆς περιοχῆς»[6].

Πάνω στά προβλήματα τῶν σχέσεων μέ τούς μικροϊδιοκτῆτες γῆς καί διανομῆς τῆς ἀπαλλοτριωμένης γῆς στούς ἐνοικιαστές καλλιεργητές, σ' ἐκείνους τούς καλλιεργητές πού ἀποζημιώνονταν μέ μέρος τῆς σοδειᾶς καί τούς ἀκτήμονες καλλιεργητές, τό Συνέδριο ἐνέκρινε τά παρακάτω μέτρα:

«1) Μικροϊδιοκτῆτες, οἱ ὁποῖοι θέλουν νά παραμείνουν ἔξω ἀπό τίς κολλεκτίβες, πιστεύοντας ὅτι μποροῦν νά τά καταφέρουν μόνοι δέν θά δικαιοῦνται τά εὐεργετήματα τῆς κολλεκτίβας. Τά δικαιώματά τους ὅμως θά εἶναι σεβαστά, ὑπό τόν ὅρον ὅτι δέν θά συγκρούονται ἤ δέν θά ἐπηρεάζουν τά συμφέροντα τῆς κολλεκτίβας.

2) Μικροί γεωκτήμονες ἔξω ἀπό τήν κολλεκτίβα μποροῦν νά κατέχουν ὅση γῆ μποροῦν οἱ ἴδιοι νά καλλιεργοῦν, ἀπαγορευομένης τῆς μισθωτῆς ἐργασίας.

3) 'Ολόκληρη ἡ ἔκταση γῆς ἡ ὁποία νοικιαζόταν ἤ δινόταν γιά μέρος τῆς σοδειᾶς, θά καταληφθεῖ ἀπό τίς κολλεκτίβες.

6 'Εφαρμόζοντας τήν ἴδια ἀρχή ἀνταλλαγῆς ἀγαθῶν ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες, ἡ 'Ομοσπονδία ρύθμιζε τήν ἀνταλλαγή πλεοναζόντων προϊόντων μέ ἐκεῖνα γιά τά ὁποῖα ὑπῆρχε ἔλλειψη. "Οταν αὐτό δέν μποροῦσε νά πραγματοποιηθεῖ, τά πλεονάζοντα προϊόντα παραδίνονταν, χωρίς περιορισμό, στίς κολλεκτίβες πού τά εἶχαν ἀνάγκη

4) Ὅλη ἡ ἰδιοκτησία, ἀγροτική ἤ ἀστική καθώς καί ἀγαθά πού κατάσχεσαν οἱ ἐργάτες ἀπό τούς φασίστες, θά παραμείνουν ὑπό τήν κατοχή τῶν ὀργανώσεών τους, ὑπό τόν ὅρον ὅτι θά προσχωρήσουν στίς κολλεκτίβες...»

Σχετικά μέ τή δημόσια ἐκπαίδευση, ἡ *«Ὁμοσπονδία Ἀγροτικῶν Κολλεκτίβων τῆς Λεβάντε»*, ἀποφάσισε νά:

«α) Ἐφοδιάσει τίς κολλεκτίβες μέ ὅλα τά ἀπαιτούμενα γιά τή βελτίωση τῆς ἐκπαίδευσης καί τῆς κουλτούρας.

β) Ὀργανώσει σεμινάρια γιά τήν ἐκπαίδευση τῶν ἀγροτῶν (νυχτερινές σχολές, ἀπογευματινές κινηματογραφικές παραστάσεις, θέατρα, ἐκδρομές, κ.τ.λ.), καί ὅλα τά εἴδη προπαγάνδας καί πολιτιστικά θέματα....»

Αὐτή ἡ τελευταία ἀπόφαση τοῦ Συνεδρίου περιέγραφε πῶς θά σταματοῦσαν τήν ἀντεπίθεση τῆς κεντρικῆς κυβέρνησης τῆς Βαλέντσια. Ἡ κυβέρνηση ἤθελε νά καταστρέψει τίς κολλεκτίβες, ἐγκαθιδρύοντας μιά δυαδική ἐξουσία, ἡ ὁποία θά καταργοῦσε τήν ἀνεξαρτησία τῶν κολλεκτίβων καί τῶν συνδικάτων πού δημιούργησε ἡ ἐπανάσταση μέ τήν παλινόρθωση τῶν *«Δημοτικῶν Συμβουλίων»*. (Τά νόμιμα ὄργανα τῆς κεντρικῆς κυβέρνησης ἀποτελούμενα ἀπό ἀντεπαναστάτες ἀντικολλεκτιβιστές μέλη τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ἀστούς σοσιαλιστές, ἀριστερούς καί δεξιούς δημοκρατικούς, ἀντιδραστικούς μικρούς γαιοκτήμονες, κ.τ.λ.)

Ἡ πραγματοποίηση αὐτῶν τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν σχεδίων ἐγκαταλείφθηκε μέ τήν καταστροφή τῶν κολλεκτίβων, ἀπό τή συνδυασμένη στρατιωτική ἐπίθεση τῆς φασιστικῆς ἐξουσίας καί (γιά παντοτινή τους περιφρόνηση) τοῦ κομμουνιστικοῦ στρατοῦ καί τῶν πολιτικῶν συμμάχων του, τόν Αὔγουστο τοῦ 1937, ἔξη μῆνες μετά τό τέλος τοῦ Συνεδρίου.

Εἶναι ἀξίωμα ὅτι τά ἐπαναστατικά προγράμματα ὁσοδήποτε ἀξιόλογα κι ἄν εἶναι, δέν κάνουν τήν ἐπανάσταση. Ἡ δύναμη τῆς ἐπανάστασης πρέπει νά ἀναζητηθεῖ στίς πηγές της: ἀνάμεσα στό λαό, στίς πόλεις καί τά χωριά, τά ἐργοστάσια καί τά χωράφια, ὅπου οἱ δημιουργικές προσπάθειες τῶν ἐργατῶν διαμορφώνουν τόν χαρακτήρα τῆς ἐπανάστασης.

X. ΟΙ ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΕΣ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ

Όλοι, όσοι πήραν μέρος στίς κολλεκτίβες καί όλοι οί παρατηρητές, συμφωνοῦν ὅτι οἱ ἀγροτικές κολλεκτίβες ξεπερνοῦσαν σέ ἔκταση καί σέ βάθος τίς βιομηχανικές κολλεκτίβες. Ἀπομακρυσμένες, τίς πιό πολλές φορές, ἀπό τίς ἕδρες τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καί μέ τή μακρυά παράδοση τοῦ ἀγροτικοῦ κομμουνισμοῦ καί τῆς ἀγωνιστικῆς ζύμωσης, οἱ ἀγροτικές κολλεκτίβες κατόρθωσαν νά εὐδοκιμήσουν, γιά ἕνα χρονικό διάστημα.

Ὁ βαθμός ἰσχύος τῶν θεωριῶν καθορίζεται μόνο ἀπό τό βαθμό τῆς πρακτικότητάς τους. Οἱ θεωρίες πού δέν ἀντέχουν τή σκληρή δοκιμασία τῆς πραγματικῆς ζωῆς εἶναι χειρότερες καί ἀπό ἄχρηστες, σάν ὁδηγός δράσης. Γι' αὐτόν τό λόγο, τό παρόν κεφάλαιο ἀποτελεῖται ἀπό ἐκθέσεις αὐτοπτῶν μαρτύρων, πάνω σ' ἕναν ἀριθμό τυπικῶν ἀγροτικῶν κολλεκτίβων, ἀπό ἄμεση ἐπαφή μέ τούς ἐργάτες γῆς, οἱ ὁποῖοι ἔκαναν μιά ἐπιτυχημένη ἀγροτική ἐπανάσταση. Αὐτές οἱ ἐμπειρίες ἀνανεώνουν τήν πίστη στίς ἐποικοδομητικές καί δημιουργικές ἱκανότητες τοῦ «κοινοῦ» λαοῦ, στό νά κάνει καί νά διατηρήσει τήν κοινωνική ἐπανάσταση καί νά ἀντιμετωπίσει μέ ἐπιτυχία τά καθημερινά του προβλήματα. Τό αὐθόρμητο, ἡ ἀλληλεγγύη καί ἡ ἀλληλοβοήθεια ἐμπλούτισαν καί διεύρυναν τή ζωή τους (*ἔστω καί μόνο γιά λίγα χρόνια καί κάτω ἀπό τή συνεχῆ ἀπειλή τῆς ἐπίθεσης*). Δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι ἡ κολλεκτιβοποίηση προκάλεσε ἐκσυγχρονισμό τῶν μέσων, τῶν μεθόδων καί πολιτιστικές εὐκαιρίες γιά ὅλους. Ὅλα αὐτά καί περισσότερα, ἐπιτεύχθηκαν ἀπό τούς ἴδιους τούς ἐργάτες!

* * * *

Ταξίδι στήν 'Αραγώνα [1]

'Από τόν 'Αουγκουστίν Σούχι

Καλάντα

Στήν Καλάντα, ψυχή τῆς ἐπανάστασης, ἦταν ἡ νεολαία. 'Η ἐπανάσταση ἄλλαξε ριζικά τή ζωή τοῦ χωριοῦ καί ὅλες οἱ ἀλλαγές, μετά τήν 19η 'Ιούλη ὀφείλονταν στή νεολαία.

Καθώς πλησιάζαμε στήν πλατεία τοῦ χωριοῦ, ἀκούγαμε τό τραγούδι τῆς ἐπανάστασης. *«Στά ὁδοφράγματα! Στά ὁδοφράγματα! Ὅλα γιά τή νίκη τῆς Συνομοσπονδίας»* ('Η CNT-FAI ἀναφερόταν καί σάν *«ή συνομοσπονδία μας»*). Οἱ δίσκοι μέ τόν παλιό ἀναρχικό ὕμνο *«παιδιά τοῦ λαοῦ»* θύμιζαν τούς ἡρωικούς ἀγῶνες τοῦ περασμένου αἰώνα.

Στήν πλατεία τοῦ χωριοῦ,ἀπέναντι ἀπό τήν ἐκκλησία, βρισκόταν μιά νέα βρύση, ἀπό γρανίτη. Στή βάση, εἶχαν χαραχτεῖ μέ κεφαλαῖα γράμματα *«CNT-FAI-JJLL»* (JJLL εἶναι ἡ ὀργάνωση τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς νεολαίας). 'Η βρύση ἦταν τό καμάρι τοῦ χωριοῦ, κτίστηκε, μέ δική τους πρωτοβουλία ἀπό τούς οἰκοδόμους, πάνω σέ σχέδιο τῆς ἀναρχικῆς νεολαίας.

'Από τούς 4.500 κατοίκους οἱ 3.500 ἀνῆκαν στή CNT. Παραγωγή καί διανομή εἶχαν ὀργανωθεῖ πάνω στίς ἀντιεξουσιαστικές ἀρχές. Παρ' ὅλον ὅτι δέν ὑπῆρχαν τέτοιες ὀργανώσεις στήν Καλάντα πρίν ἀπό τήν 19η 'Ιούλη 1936, οἱ ἀναρχικοί ἐπέδειξαν ἀνοχή καί καλωσόρισαν τίς δημοκρατικές καί σοσιαλιστικές ὁμάδες.

Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στίς ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες καί στούς «ἀτομιστές» (μικροϊδιοκτῆτες) ἦταν φιλικές. 'Υπῆρχαν δύο καφενεῖα. Τό καφενεῖο τῶν κολλεκτιβιστῶν σέρβιρε καφέ δωρεάν, τό ἄλλο καφενεῖο τῶν «ἀτομιστῶν» μέ πληρωμή. Τό κουρεῖο τῆς κολλεκτίβας ἔκοβε τά μαλλιά δωρεάν καί παρεῖχε δύο δωρεάν ξυρίσματα τή βδομάδα.

Τό χρῆμα καταργήθηκε καί ἀντικαταστάθηκε μέ ἀποδείξεις

1. 'Από τό βιβλίο του *«Νύχτα Πάνω 'Από τήν 'Ισπανία»*, σελ 137-139, 145-147, 147-149, 151

πληρωμής. Τρόφιμα, κρέας καί όλες οί προμήθειες διανέμονταν σέ άπεριόριστες ποσότητες, όταν πλεόναζαν καί σέ ίσες μερίδες σέ περίπτωση έλλειψης. Οί κολλεκτίβες μοίραζαν 5 λίτρα κρασιού κατ' άτομο, τή 6δομάδα. Ίατρική περίθαλψη καί φάρμακα παρέχονταν δωρεάν. Άκόμη καί τά γραμματόσημα δίνονταν δωρεάν. Δέν πληρωνόταν ένοίκια. Στέγαση, έπιδιορθώσεις, νερό, γκάζι, ρεύμα, όλα ήταν δωρεάν, όχι μόνο στούς κολλεκτι6ιστές άλλά καί στούς «άτομιστές». Τό χωριό είχε καί παραγωγή ρεύματος, άπό μία ύδατόπτωση. Δέν ύπήρχε έλλειψη ρούχων. Γινόταν άνταλλαγή λαδιού μέ ρούχα, ένδύματα, κ.τ.λ., παραγωγής ένός ύφαντουργίου τής Βαρκελώνης. Κάθε μέρα μοίραζαν ρούχα, σέ σαράντα άτομα.

Τό *«Κοινοτικό Συμ6ούλιο»* άποτελεϊτο άπό 6 μέλη, 3 τής CNT καί 3 τής 'Αναρχικής Νεολαίας. Οί νέοι ήταν πολύ δραστήριοι. Έκτισαν δημόσια λουτρά, 6ι6λιοθήκη, διεύθυναν πολιτιστικές έκδηλώσεις, κ.τ.λ. 'Ο κινηματογράφος είχε κολλεκτι6οποιηθεί. Έκτός άπό μερικά μικρά μαγαζιά πού προτιμούσαν νά παραμένουν άνεξάρτητα, τά πάντα είχαν κολλεκτι6οποιηθεί. Ή γή καλλιεργούνταν άπό όμάδες 10 άτόμων,κάθε όμάδα καλλιεργούσε μιά ζώνη. Κάθε όμάδα έπιλέγει τόν έπικεφαλή της. Οί όμάδες έργασίας σχηματιζόταν έλεύθερα καί μέ βάση τή *«συγγένεια»*[2]. Ή τράπεζα έκλεισε καί οί καταθέσεις τών 70.000 πεσετών κατασχέθηκαν γιά άγορά έφοδίων.

Ή κολλεκτί6α ύπερηφανευόταν μέ τό νέο σχολείο Φερέρ *(άντιεξουσιαστικό)* πού είχε στεγαστεί σέ ένα παλιό μοναστήρι. Ή κολλεκτί6α ζήτησε 10 άκόμη δασκάλους άπό τή Βαρκελώνη. Σχολικά έφόδεια, θρανεία, καθίσματα καί άλλος έξοπλισμός, δίνονταν άπό τήν κολλεκτί6α. Άπό μία χούφτα προνομιούχων παιδιών, τό σχολείο τώρα φιλοξενούσε 1233 μαθητές. Τά προικισμένα παιδιά στέλνονταν, μέ δαπάνες τής κολλεκτί6ας, στό Γυμνάσιο, στήν Κασπέ. Οί άγωνιστές τού μετώπου έστελναν, έθελοντικά, τίς οίκονομίες τους, όχι στούς συγγενείς τους, άλλά στήν κοινή οίκογένεια, στήν κολλεκτί6α.

2. Δηλαδή, μέ προσωπική προτίμηση. *«Όμάδα συγγενείας»* μπορούσε νά όνομαστεί έργατικός συνεταιρισμός στενών φίλων

Μουνιέσα

Οί 1700 κάτοικοι τῆς Μουνιέσα δέν ἔδειξαν μεγάλη προθυμία γιά κολλεκτιβοποίηση, πρίν ἀπό τήν 19η Ἰούλη. Δέν ὑπῆρχε φασιστικός κίνδυνος στήν περιοχή τους, οὔτε μάχες. Δέν ὑπῆρχαν μεγάλοι γαιοκτήμονες (καί κατά συνέπεια ἀπαλλοτριώσεις). Ὑπῆρχαν μόνο φτωχοί ἀγρότες, ἀγωνιζόμενοι σκληρά γιά νά κερδίσουν τή ζωή τους, ἀπό τή μικρή περιουσία τους.

Μετά τήν 19η Ἰούλη τό καινούργιο πνεῦμα ἔβγαλε τή Μουνιέσα ἀπό τό λήθαργό της. Ἡ κινητήρια δύναμη ἦταν ὁ Χοακίν Βαλιέντε. Εἶχε ζήσει 17 χρόνια στή Βαρκελώνη ὅπου γνώρισε τίς ἀντιεξουσιαστικές ἰδέες. Γύρισε στή Μουνιέσα ἔνθερμος ἀναρχικός καί ὀπαδός τῆς νέας ἰδεολογίας. Ἡ πρότασή του γιά κολλεκτιβοποίηση ἔπεσε σέ γόνιμο ἔδαφος. Τά πράγματα δέν πήγαιναν καλά γιά τούς χωρικούς καί ἀνταποκρινόμενοι στήν ἀλλαγή, ἀποφάσισαν νά ἐφαρμόσουν τήν κολλεκτιβοποίηση. Ὁ Χοακίν Βαλιέντε.... ἐκλέχτηκε δήμαρχος.

Ἡ ἀντιεξουσιαστική κομμουνιστική κοινότητα ὀργανώθηκε σέ μιά γενική συνέλευση τῶν χωρικῶν. Πρόεδρος ἦταν ὁ Βαλιέντε. Πάνω στό τραπέζι του εἶχε ἀνοιχτό τό κλασσικό ἔργο τοῦ Κροπότκιν *«Εὐημερία γιά ὅλους»*. Ἕνας διάβαζε δυνατά διάφορα ἀποσπάσματα. Αὐτό ἦταν τό νέο εὐαγγέλιο. Ἐδῶ εἶναι γραμμένο τό πῶς θά ἐξασφαλιστεῖ εὐημερία γιά ὅλους.

Ψωμί, κρέας, λάδι, κρασί καί ὁρισμένα ἄλλα προϊόντα διανέμονταν ἀπό τό κοινοτικό κέντρο, ὅπου οἱ ἀγρότες ἀποθήκευαν τά προϊόντα τους. Πολλά ὅμως προϊόντα ἔπρεπε νά ἀγοραστοῦν ἀπό ἀλλοῦ. Τό κοινοτικό συμβούλιο ἀγόραζε γιά ὅλους, σέ ποσότητες. Ἀποφασίστηκε ὅτι αὐτά τά συμπληρωματικά ἐφόδια θά πρέπει νά πληρώνονται ἀπό τούς καταναλωτές. Γι' αὐτό τό λόγο, τό Συμβούλιο τύπωσε 100.000 πεσέτες σέ τοπικό νόμισμα (δέν μποροῦσε νά χρησιμοποιηθεῖ ἔξω ἀπό τήν κολλεκτίβα). Γιά τήν ἀγορά αὐτῶν τῶν συμπληρωματικῶν ἐφοδίων, κάθε ἐνήλικος ἄνδρας καί γυναίκα ἔπαιρνε ἀπό τήν κοινότητα μιά πεσέτα τήν ἡμέρα καί τά παιδιά μισή. *«Δέν φοβόσαστε»*, ρώτησα, *«ὅτι οἱ ἀπεριόριστες ποσότητες κρασιοῦ πού μοιράζονται δωρεάν, θά προκαλέσουν ὑπερβολική οἰνοποσία;»*

«Μέ κανένα τρόπο. Ἐδῶ δέν μεθᾶ κανένας. Ζοῦμε κάτω ἀπ' αὐτό τό σύστημα ἕνα χρόνο καί ὅλοι εἴμαστε εὐχαριστημένοι....»

Ἀπό τίς 100.000 πεσέτες τοῦ τοπικοῦ νομίσματος, κυκλοφοροῦσαν μόνο οἱ 11.000. Οἱ ὑπόλοιπες πεσέτες φυλαγόταν σάν ἀπόθεμα, ἀπό τό *«Κοινοτικό Συμβούλιο»*. Τό τοπικό νόμισμα χρησιμοποιεῖται μόνο γιά ἀνταλλαγές καί δέν τοκίζεται. Ὅλοι (ὅπως ἀναφέρθηκε παραπάνω) ἔπαιρναν τό ἴδιο ποσό. Κανένας δέν σκέφτονταν νά συγκεντρώσει κεφάλαιο.

Τό μεγαλύτερο πρόβλημα τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ ἦταν ἡ ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν. Δέν ὑπῆρχαν δάσκαλοι, οὔτε ἀρκετό ἐκπαιδευτικό ὑλικό. Ἡ κοινότητα ἦταν πρόθυμη νά κάνει ὁ,τιδήποτε γιά νά προσελκύσει δασκάλους. Ἡ *«Ἕνωση Δασκάλων τῆς Βαρκελώνης»* ὑποσχέθηκε νά στείλει. Σ' αὐτό τό διάστημα δύο κάτοικοι τοῦ χωριοῦ προσπαθοῦσαν νά μάθουν τά μεγαλύτερα παιδιά νά γράφουν καί νά διαβάζουν.

Καθώς ξαπλώναμε τό βράδυ στό πρόχειρο κατάλυμά μας εἶπα στό συνοδό μου: Στήν ἀρχή τοῦ αἰῶνα μας, μερικοί κοινωνιολόγοι καί οἰκονομολόγοι πίστευαν ὅτι ὁ σοσιαλισμός ἦταν πραγματοποιήσιμος, ἄλλοι ὅτι ἦταν οὐτοπία. Ἄν παρατηρήσει κανείς τούς ἀγρότες αὐτοῦ τοῦ χωριοῦ μέ πόση ἀποφασιστικότητα, ἀφοσίωση καί πρακτικό μυαλό δημιούργησαν, μέ τήν ἐθελοντική συνεργασία τους, μία νέα καί καλύτερη ζωή, μέσα στήν ἐλεύθερη κοινότητα, τότε αὐτές οἱ ἀκαδημαικές συζητήσεις φαίνονται φοβερά ἀφηρημένες καί ἄσχετες μέ τήν πραγματικότητα. Οἱ χωρικοί δέν ἤξεραν θεωρίες. Εἶχαν ὅμως καθαρό μυαλό, ἀποφάσιζαν σύμφωνα μέ τίς δικές τους ἐμπειρίες καί ἔλεγαν ὅτι μαζί πετυχαίνουν καλύτερα ἀποτελέσματα ἀπό τό νά ἐνεργεῖ ὁ καθένας μόνος του. Τό ἴδιο συνέβαινε σέ χιλιάδες χωριά ὁλόκληρης τῆς Ἰσπανίας....

Ἀλμπαλάτε ντέ Σίνκα

Τό χωριό Ἀλμπαλάτε ντέ Σίνκα τῆς Ἀραγώνας βρίσκεται κοντά στά σύνορα μέ τήν Καταλωνία. Καί ἐδῶ, ὅπως καί στή Μουνιέσα, οἱ χωρικοί γνώριζαν ἐλάχιστα γιά πολιτική ἤ σο-

σιαλιστικές θεωρίες. Όπως καί σέ τόσα ἄλλα χωριά, οἱ ἀκτήμονες ἀγρότες καί οἱ μικροϊδιοκτῆτες χωρικοί, ἀφοῦ συνέτριψαν τούς ντόπιους φασίστες, ὀργάνωσαν τήν κολλεκτίβα τους. Όλα αὐτά ἔγιναν πολύ βιαστικά καί γι' αὐτό ἔγιναν καί λάθη, ἀλλά ὕστερα ἀπό ἕνα χρόνο, οἱ συνθῆκες βελτιώθηκαν σημαντικά. *«Τά πράγματα εἶναι τώρα καλύτερα»* εἶπε ἕνας γέρος χωρικός. *«Πρίν ὅλοι βρισκόμαστε στά πρόθυρα τῆς λιμοκτονίας, τώρα ἔχουμε ἀφθονία τροφίμων καί ἄλλων πραγμάτων δωρεάν...»*

Ἀπό τίς 7 τό πρωί ὅλο τό χωριό βρίσκεται στή δουλειά. Μιά γυναίκα πού ὑπέφερε ἀπό ρευματισμούς ἔρχεται στό κοινοτικό κέντρο, ζητώντας τά ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ της γιά τή Λερίντα, ὅπου θά συμβουλευόταν ἕναν εἰδικό. Παρ' ὅλο πού τό χρῆμα εἶχε καταργηθεῖ στό χωριό, ἡ κοινότητα διέθετε ἀπόθεμα μετρητῶν γιά τίς ἀναγκαῖες ἐξωτερικές ὑπηρεσίες. Ὁ ὑπάλληλος τή ρώτησε *«ἔχετε πιστοποιητικό γιατροῦ;» «Ὄχι» «Τότε δέν μπορῶ νά σᾶς δώσω χρήματα γά τό ταξίδι σας. Ἡ γενική συνέλευση ἔχει ἀποφασίσει ὅτι ἔξοδα ταξιδιοῦ πληρώνονται μόνο μέ τήν ἔγκριση τοῦ γιατροῦ τοῦ χωριοῦ»* Ἡ γυναίκα ἔφυγε καί πῆγε γιά τό πιστοποιητικό. Ὁ ὑπάλληλος ἐξηγοῦσε. *«Πρίν, κανένας δέν πήγαινε στήν πόλη (Λερίντα), ἀλλά τώρα πού δέν τούς κοστίζει τίποτε ὅλοι βρίσκουν δικαιολογίες γιά νά πηγαίνουν»*. Ἴσως ὁ ὑπάλληλος νά ἦταν πολύ αὐστηρός, ὅμως ὁ γιατρός θά ἀποφάσιζε.

Ὁ γιατρός Χοσέ Μαρία Πουέγιο, ἕνας μεσόκοπος ἄνδρας ἀπό τή Σαραγόσα, ζοῦσε τώρα στο χωριό. Φρόντιζε τούς χωρικούς 12 χρόνια καί γνώριζε τή φυσική κατάσταση καί τίς ἀνάγκες τῆς ὑγείας τους. Εἶναι ἕνας φιλελεύθερος, ἀλλά δέν ἀνήκει σέ κανένα κόμμα. Εἶναι ἀγαπητός στό χωριό. Ἐδῶ στήν Ἀλμαλάτε ντέ Σίνκα, ὅπως καί σέ πολλά χωριά τῆς Ἰσπανίας, ἡ ἰατρική περίθαλψη παρεχόταν συνήθως μέ καταβολή ἑνός ὁρισμένου ποσοῦ τό χρόνο, στό γιατρό... Μετά τήν κολλεκτιβοποίηση ἄλλαξε ριζικά ἡ κατάσταση. Ἐπειδή τό χρῆμα εἶχε καταργηθεῖ, ρωτήσαμε τό γιατρό Πουέγιο:

«Πῶς πληρωνόσαστε;»
«Μέ φροντίζει ἡ κολλεκτίβα»

«Σίγουρα ἔχετε καί ἄλλες ἀνάγκες ἐκτός ἀπό τό φαγητό, τό ποτό καί τό ντύσιμο. Χρειαζόσαστε ἰατρικά ὄργανα, βιβλία καί πολλά ἄλλα.

«Γιά ὅλα αὐτά φροντίζει ἡ κολλεκτίβα, ὅπως ἀκριβῶς στίς πόλεις ἡ διαχείρηση τοῦ νοσοκομείου, ἐφοδιάζει τό γιατρό μέ ὅλα τά ἐφόδια καί τίς ὑπηρεσίες...»

Ὁ Πουέγιο μᾶς ἔδειξε κάποιο καινούργιο βιβλίο. Εἶχε πάει γιά λίγες μέρες στή Βαρκελώνη ὅπου ἀγόρασε μέ ἔξοδα τῆς κολλεκτίβας, ὁ,τιδήποτε χρειαζόταν. Ἐπειδή δέν ὑπῆρχε φαρμακεῖο στό χωριό, ὁ γιατρός ἀγόρασε ὅλα τά ἀπαιτούμενα γιά τούς ἀρρώστους φάρμακα.

«Τί γνώμη ἔχετε γιατρέ γιά τήν κολλεκτιβοποίηση;»

«Ἡ κολλεκτιβοποίηση, κατά τή γνώμη μου, εἶναι ἠθικά ἀνώτερη ἀπό τόν καπιταλισμό. Ἐξασφαλίζει τή μεγαλύτερη δυνατή κοινωνική δικαιοσύνη. Τό νέο σύστημα δέν εἶναι ἀκόμη τέλειο... Τά κυριότερα ἐμπόδια προέρχονται ἀπό τήν ἀνομοιομορφία του... Ἐνῶ στίς πόλεις διατηρεῖται τό χρῆμα, πολλές ἀγροτικές κολλεκτίβες τό ἔχουν καταργήσει. Πολλά χωριά ἐκδίδουν δικό τους νόμισμα. Αὐτό δέν εἶναι καθόλου πρακτικό. Ἄν τό χρῆμα πρέπει νά καταργηθεῖ, τότε πρέπει νά καταργηθεῖ σ' ὁλόκληρη τήν Ἰσπανία. Ἄν τό χρῆμα πρέπει νά διατηρηθεῖ, τότε πρέπει νά εἶναι τό ἴδιο, σ' ὁλόκληρη τήν Ἰσπανία. Δέν εἶναι πρακτική ἡ ἔκδοση τοπικοῦ νομίσματος. Ἐπαναλαμβάνω, ἀπό τήν πλευρά τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης τό χρῆμα πρέπει νά καταργηθεῖ καί ὅτι ὁ ἀντιεξουσιαστικός κομμουνισμός ,εἶναι ἄπειρες φορές ἀνώτερος ἀπό τόν καπιταλισμό...»

Λίγες μέρες ἀργότερα, πηγαίνοντας νά ἐπισκεφτοῦμε τήν *«Ὁμοσπονδία τῶν Ἀγροτικῶν Κολλεκτίβων»* στό Μπαρμπάστρο, συζητούσαμε γιά τήν κολλεκτιβιστική οἰκονομία καί ἀναφέρθηκα στόν γιατρό Πουέγιο: Ἡ κριτική τοῦ κολλεκτιβισμοῦ ἀπό τόν Πουέγιο εἶναι σωστή, ἀναφορικά μέ τήν ἀνάγκη γιά ἑνιαῖο νόμισμα σ' ὁλόκληρη τήν Ἰσπανία. Ἡ ἐγκαθίδρυση ὅμως, ἑνός ὁμοιόμορφου οἰκονομικοῦ συστήματος, ἀντίθετα, καταστρέφει τήν ἐλευθερία καί καταλήγει ἀναπόφευκτα σέ οἰκονομικό ὁλοκληρωτισμό.... Ἡ οἰκονομική ποικιλία, ἡ συνύπαρξη γιά παράδειγμα, κολλεκτίβας καί ἰδιωτικῶν ἐπιχειρή-

σεων[3] δέν ἐπηρεάζει δυσμενῶς τήν οἰκονομία, ἀλλά ἀντίθετα εἶναι ἡ ἀληθινή ἐκδήλωση καί ἡ ἀπαραίτητη προυπόθεση τῆς ἐλεύθερης κοινωνίας. Ἡ στρατιωτικοποίηση, ἡ ἐπιβολή ἀπό τό κράτος καί γιά λογαριασμό του, ἑνός ὁμοιόμορφου οἰκονομικοῦ συστήματος ὁδηγεῖ ἀναπόφευκτα σέ οἰκονομική καί πολιτική δουλεία....

* * * *

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση στό Γκράους[4]

Ἀπό τούς Γκαστόν Λεβάλ καί Ἀλάρντο Πράτς

Τό Γκράους εἶναι ἕνα διαμέρισμα στή βορεινή ὀρεινή περιοχή τῆς ἐπαρχίας Χουέσκα, μιά περιοχή λιγότερο κατάλληλη γιά κοινωνικοποιημένη γεωργία ἀπό τά χωριά τῆς νότιας Ἀραγώνας γιά τά ὁποία μιλήσαμε. Σ' αὐτή τήν ἀπομονωμένη βορεινή περιοχή, ἡ πρόοδος ἔρχεται ἀργά. Οἱ νέες ἰδέες δύσκολα μπαίνουν σ' αὐτούς τούς γυμνούς λόφους, τά βουνά καί τίς κοιλάδες τῆς Ἀραγώνας... Τό διαμέρισμα ἔχει 23 χωριά καί λίγα ἀπ' αὐτά εἶναι διατεθειμένα νά ἐγκρίνουν μεγάλης κλίμακας κολλεκτιβοποίηση. Μόνο ἕνα, ἡ Σεκαστίγκλια, εἶναι πλήρως κολλεκτιβοποιημένο... Τά ἄλλα εἶναι κοινωνικοποιημένα κατά τό ἥμισυ.

Τό μέρος πού εἶχα χρόνο νά μελετήσω ἦταν τό χωριό Γκράους, πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος, πού ἐπισκέφτηκα τόν Ἰούνη τοῦ 1937. Τό Γκράους μοιάζει περισσότερο μέ πόλη παρά μέ χωριό, παρ' ὅλο πού ὁ πληθυσμός του εἶναι 2600 κάτοικοι. Βρίσκεται στή διασταύρωση πολλῶν δρόμων καί εἶναι σχετικά ἀξιόλογο ἐμπορικό κέντρο, μέ πολλές μικρές ἐγκατα-

3. Ἐπιχειρήσεις πού δέν χρησιμοποιοῦν μισθωτή ἐργασία.

4 Αὐτή ἡ ἐπιλογή διαιρεῖται σέ τρία μέρη Τό πρῶτο εἶναι ἀπό τό βιβλίο τοῦ Γκαστόν Λεβάλ «*Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν*» σελ. 234-252 Τό δεύτερο ἀπό τόν Ἀλάρντο Πράτς, ἕναν σοσιαλιστή παρατηρητή πού ἀναφέρεται ἀπο τόν Πεϊράτς στό βιβλίο του «*Ἡ CNT στήν Ἰσπανική Ἐπανάσταση*», τόμ 1, σελ 314 Τό τελευταῖο εἶναι ἀπό τό βιβλίο τοῦ Λεβάλ «*Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία*» σελ 94-108

στάσεις, γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῆς ὑπαίθρου. Ἡ γεωργία ἔχει ἐδῶ μικρή σημασία, λόγω ἔλλειψης εὔφορης γῆς. Μέχρι τόν Ἰούλη τοῦ 1936, τό 40% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ εὕρισκε ἀπασχόληση στό ἐμπόριο. Οἱ ὑπόλοιποι ἐργάζονταν στή βιομηχανία καί τή γεωργία. Ποσοστό 20% τῆς γῆς ἀρδευόταν. Τά κυριότερα προϊόντα ἦταν σιτηρά, σταφύλια γιά κρασί, ἐλιές, λάδι, ἀμύγδαλα καί χόρτα. Τό ἕνα τέταρτο τῆς νεολαίας εἶχε πάει γιά δουλειά στήν Καταλωνία ἤ στή Γαλλία, καί οἱ νέες κοπέλες δούλευαν σάν ὑπηρέτριες στίς πόλεις ἤ στό ἐξωτερικό. Τό βιοτικό ἐπίπεδο τῶν διαφόρων ἐργαζομένων στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ παρουσίαζε μεγάλες διαφορές. Ἕνας μηχανικός (τεχνίτης) πληρωνόταν διπλά ἀπό ἕναν ἐργάτη γῆς

Οἱ ἀντιφασίστες, καθοδηγούμενοι ἀπό τούς συντρόφους μας, ἐφάρμοζαν ριζικές κοινωνικές ἀλλαγές. Τό *«οἰκογενειακό ἡμερομίσθιο»*, υἱοθετήθηκε ἀμέσως καί ἐξασφάλισε ἴση πληρωμή καί ἴσα δικαιώματα γιά ὅλους. Ἕνα ζευγάρι παντρεμένων ἔπαιρνε 2 πεσέτες τή μέρα καί μία πεσέτα γιά κάθε ἐπιπλέον μέλος τῆς οἰκογένειας. Μετά ἕνα μήνα, τά κουπόνια ἔγιναν τό βασικό μέσον ἀνταλλαγῶν. Πολύ ἀργότερα, ἡ ἐμπορική σημασία τοῦ Γκράους σάν ἐμπορικό κέντρο, ἐπέβαλε τήν ἐπαναφορά τῆς ἐπίσημης πεσέτας, γιά τίς ἐξωτερικές συναλλαγές. Οἱ κολλεκτίβες ὅμως συνέχιζαν τήν ἔκδοση νομίσματος, γιά τίς τοπικές συναλλαγές.

Οἱ μερικά ἐλεγχόμενες ἐγκαταστάσεις γρήγορα κοινωνικοποιήθηκαν. Τά ἰδιωτικά μαγαζιά λιανικῆς πώλησης ἀντικαταστάθηκαν ἀπό συνεταιριστικές κοινοτικές ἀγορές. Ἕνα ὑφαντουργικό,ἕνα κατάστημα ψιλικῶν καί ἕνα κέντρο γιά ρουχισμό, ἀντικατέστησαν 23 ἀπό τά 25 μικρομάγαζα. Εἰκοσιπέντε ἤ τριάντα ἰδιωτικά μικρομάγαζα τροφίμων συγχωνεύτηκαν σέ μιά ἀγορά τροφίμων. Δύο ἀπό τά τρία ὑποδηματοποιεῖα κολλεκτιβοποιήθηκαν. Τέσσερεις φοῦρνοι συνενώθηκαν σέ δύο καί ἀντί γιά τρεῖς φούρνους λειτουργοῦσε ἕνας, ἀρκετός γιά τήν κάλυψη ὅλων τῶν ἀναγκῶν.

Καί στή γεωργία ἐφαρμόστηκαν ἀνάλογες μέθοδοι κολλεκτιβοποίησης. Στό Γκράους,ὅπως καί σέ πολλές περιοχές τῆς Ἀραγώνας ἡ πρώτη βαθμίδα τῆς κοινωνικοποίησης ἦταν ἡ ὀργάνωση τῆς ἀγροτικῆς κολλεκτίβας. Ἡ *«Ἐπαναστατική Ἐπι-*

τροπή» ἀντιμετώπισε πρῶτα τά πιό πιεστικά προβλήματα τοῦ θερισμοῦ, τῆς σπορᾶς, τῆς ἔλλειψης νεαρῶν ἐργατῶν (πολλοί πολεμοῦσαν στό μέτωπο τῆς 'Αραγώνας) καί παρ' ὅλα αὐτά ἐξασφάλισε τή μεγαλύτερη ἀπόδοση τῆς γῆς. Μέ τίς προσπάθειες καί τήν πρωτοβουλία τῶν συντρόφων μας τῆς CNT καί τῆς UGT, ἔγινε προμήθεια καλύτερων ἀρότρων καί δυνατότερων ἀλόγων, καθώς καί ἄλλες βελτιώσεις. Ἡ ἵδρυση τῆς ἀγροτικῆς κολλεκτίβας ἔγινε τήν 16η 'Οκτώβρη 1936, τρεῖς μῆνες μετά τήν ἀπόκρουση τῆς φασιστικῆς ἐπίθεσης. Τήν ἴδια μέρα, κολλεκτιβοποιήθηκαν οἱ μεταφορές καί προγραμματίστηκαν καί ἄλλες κολλεκτιβοποιήσεις ἀπό τήν CNT (ἀντιεξουσιαστική) καί τήν UGT (σοσιαλιστική). Στίς 24 Νοέμβρη κολλεκτιβοποιήθηκαν τά τυπογραφεῖα καί ὕστερα ἀπό δύο μέρες τά ὑποδηματοποιεῖα καί οἱ φοῦρνοι. Τήν 1η Δεκέμβρη κολλεκτιβοποιήθηκαν: ἐμπόριο, φαρμακεῖα, σταῦλοι, σιδηρουργεῖα καί στίς 11 Δεκέμβρη τά ξυλουργεῖα καί τά ἐπιπλοποιεῖα. Ἔτσι ὅλες οἱ οἰκονομικές δραστηριότητες ἐνσωματώθηκαν βαθμιαία στό νέο κοινωνικό καθεστώς...

Δέν ὑπῆρξε βίαια κολλεκτιβοποίηση. Τά μέλη τῶν κολλεκτίβων ἦταν ἐθελοντικά καί ὁμάδες μποροῦσαν νά ἀποχωρήσουν ἀπό τήν κολλεκτίβα ἄν τό ἐπιθυμοῦσαν. Ἄν καί ἡ ἀπομόνωση ἦταν δυνατή, τά προφανῆ κέρδη ἀπό τήν κολλεκτίβα ἦταν τόσο μεγάλα πού τό δικαίωμα τῆς ἀποχώρησης οὐδέποτε χρησιμοποιόταν. Ἡ *«'Επαναστατική 'Επιτροπή»*, πού ἔκανε τήν κολλεκτιβοποίηση, γινόταν *«'Επιτροπή Συντονισμοῦ»*, μετά τήν ἵδρυση τῆς κολλεκτίβας. Ἡ ἐπιτροπή διαλύθηκε τό Γενάρη τοῦ 1937, μετά τήν κυβερνητική ἀπόφαση γιά τήν παλινόρθωση τοῦ *«Δημοτικοῦ Συμβουλίου»*.

Τό *«Κοινοτικό Συμβούλιο»* ἀπαρτιζόταν ἀπό 4 συμβούλους τῆς CNT καί 4 τῆς UGT. Ἕνας ἐργάτης ἐκλεγόταν Πρόεδρος ἀπό τή γενική συνέλευση ὅλων τῶν κατοίκων. Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στή CNT καί UGT ἦταν φιλικές καί χωρίς προστριβές. Ἔτσι ἀποφεύγονταν ἡ εὐνοιοκρατία καί ἐπικρατοῦσε ἡ ἁρμονία. Τό ἀξίωμα τοῦ Προέδρου ἦταν κύρια ἐθυμοτυπικό. Δέν εἶχε πραγματικές ἐξουσίες καί ἐκτελοῦσε μόνο τίς ὁδηγίες τῶν δύο συνδικάτων πού ἀποτελοῦσαν τό Συμβούλιο. Τό *«Κοινοτικό Συμβούλιο»* ἀντιπροσώπευε τήν Κεντρική Κυβέρνηση.

῎Εστελνε στρατιῶτες στό μέτωπο, ἔδινε ταυτότητες στούς κατοίκους, κ.τ.λ. Ἡ κολλεκτίβα ἦταν τελείως ἀνεξάρτητη καί τό *«Κοινοτικό Συμβούλιο»* δέν ἀνακατευόταν μέ τίς ὑποθέσεις της. Αὐτό ἴσχυε γιά ὅλες σχεδόν τίς κολλεκτίβες[5].

Ποσοστό 90% τῆς παραγωγῆς, περιλαμβανομένης τῆς ἀνταλλαγῆς καί τῆς διανομῆς ἦταν συλλογική ἰδιοκτησία. (τό 10% παραγόταν ἀπό μικροιδιοκτῆτες γεωργούς). Οἱ λειτουργίες συντονισμοῦ τῶν κολλεκτίβων διευθύνονταν ἀπό μία ὀκταμελῆ διοικητική ἐπιτροπή. Ἦταν διαιρεμένη σέ ὀκτώ τμήματα καί κάθε τμῆμα εἶχε, ἐπικεφαλῆς του ἔναν, μέ πολλά τυπικά προσόντα, γραμματέα, ἐκλεγμένο ἀπό τά μέλη τῶν δύο συνδικάτων. Ἡ CNT καί ἡ UGT ἀντιπροσωπεύονταν ἐξίσου στήν ἐπιτροπή (4 ἀπό κάθε συνδικάτο). Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι ἦταν ἄμεσα ἀνακλητοί ἀπό τή γενική συνέλευση. Τά τμήματα: πολιτιστικό καί δημόσιας ὑγείας, στατιστικῆς καί ἐργασίας, βιομηχανίας, μεταφορῶν καί ἐπικοινωνιῶν...

Ἡ βιομηχανική ὀργάνωση κάθε ἐργοστασίου καί ἐργαστηρίου ἐξέλεγε ἔναν ἐκπρόσωπο γιά νά διατηρεῖ ἐπαφή μέ τή γραμματεία ἐργασίας[6].

Λογαριασμοί καί στατιστικές, συγκεντρώνονταν γιά κάθε ἐπάγγελμα καί κάθε ἐπιχείρηση ἀπό τό τμῆμα στατιστικῆς καί ἔτσι ὑπῆρχε πάντα σωστή εἰκόνα τῶν ἐργασιῶν κάθε ὀργάνωσης καί τοῦ συνόλου τῆς οἰκονομίας. Ὁ κατάλογος πού εἶδα: πόσιμο νερό, κατασκευή μπουκαλιῶν, ξυλουργική, ἐργοστάσια γάλακτος, ζαχαροπλαστική, σφαγεῖα γουρουνιῶν, διυλιστήρια, ἠλεκτρισμός, λάδι, φοῦρνοι, κουρεῖα καί ἰνστιτοῦτα καλλονῆς, σαπωνοποιεῖα, χρωματισμοί σπιτιῶν, ραπτικές μηχανές, μαγαζιά καί ἐπιδιορθώσεις, τυπογραφεῖα, ἐφοδιασμός σπιτιῶν, ψι-

5 Ἀργότερα, ὅπως ἀναφέρει ὁ Λεβάλ, τα *«δημοτικά συμβούλια»* ἔγιναν ὁ κύριος μοχλός γιά τήν καταστροφή τῶν κολλεκτίβων ἀπό τήν κυβέρνηση. Γι' αὐτό ἀκριβῶς, ἡ κυβέρνηση ἐπέμενε στήν ἀποκατάστασή τους καί στή διάλυση τῶν ἀνεξάρτητων ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπῶν

6 Αὐτή ἡ μορφή ὀργάνωσης εἶναι γενικά κατάλληλη γιά ἕνα χωριό μέ μικρές χιλιάδες κατοίκους, όπου οἱ ἄνθρωποι γνωρίζονται μεταξύ τους καί ὅπου ἡ πρόσωπο μέ πρόσωπο δημοκρατία καί ἡ ἐπίβλεψη μποροῦν νά ἐμποδίσουν ἀποτελεσματικά ὁποιαδήποτε κατάχρηση ἐξουσίας

λικά, ἐπισκευή ποδηλάτων κ.τ.λ.

Ὅλα συντονίζονταν κατά τή διάρκεια τῆς παραγωγῆς καί τῆς διανομῆς. Τά ἰδιωτικά μικρομάγαζα ἐμφιάλωσης ποτῶν καί ἀναψυκτικῶν εἶχαν κολλεκτιβοποιηθεῖ καί ἐγκατασταθεῖ σέ ἕνα σύγχρονο κτίριο. Ἐδῶ γινόταν ἐμφιάλωση κρασιοῦ, λεμονάδας, σόδας, μπύρας καί ποτῶν, κάτω ἀπό συνθῆκες καθαριότητας, μέ μικρότερο κόστος καί καλύτερη ποιότητα, σέ σύγκριση μέ τήν ἐποχή πού δέν εἶχαν κολλεκτιβοποιηθεῖ.

Μπορεῖ νά δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωση, ὅτι τό εἶδος τοῦ καθεστῶτος πού ἐπικρατοῦσε στό Γκράους δέν ἦταν πρακτικό καί ἦταν καταδικασμένο νά καταρρεύσει. Αὐτός ὅμως ὁ τρόπος ζωῆς δέν στηριζόταν στή φαντασία ἀλλά σέ μιά ζωντανή ὀργάνωση, τέλεια ἐξισορροπημένη, συντονισμένη καί ἐναρμονισμένη μέ πρακτικές ἀνάγκες, πόρους καί δυνατότητες... Ὅλα ἦταν ὀργανωμένα μέ σύστημα. Συγκεντρώνονταν ἀκριβῆ στατιστικά στοιχεῖα γιά κάθε κλάδο τῆς βιομηχανίας καί ἔτσι ἐξασφαλιζόταν ὁ μεγαλύτερος βαθμός συντονισμοῦ.

Ἡ κολλεκτίβα ἐκσυγχρόνισε τή βιομηχανία, αὔξησε τήν παραγωγή, βελτίωσε τήν ποιότητα τῶν προϊόντων καί τίς δημόσιες ὑπηρεσίες. Ἡ κολλεκτίβα ἐγκατέστησε σύγχρονες μηχανές γιά τήν ἐξαγωγή τοῦ λαδιοῦ καί τή μετατροπή τοῦ ὑπολείμματος σέ σαπούνι. Ἀγόρασε δύο μεγάλα ἠλεκτρικά πλυντήρια, τό ἕνα γιά τό νοσοκομεῖο, τό ἄλλο γιά τό κολλεκτιβοποιημένο ξενοδοχεῖο... Μέ τή βελτίωση τῶν καλλιεργειῶν, μέ καλύτερα λιπάσματα, ἡ παραγωγή πατάτας αὐξήθηκε κατά 50% (τά τρία τέταρτα τῆς παραγωγῆς πουλήθηκαν στήν Καταλωνία, γιά ἀγορά ἄλλων προιόντων) καί τῶν ζαχαροτεύτλων καί τῶν ζωοτροφῶν διπλασιάστηκε. Ἀκαλλιέργητα μικρά κομμάτια γῆς φυτεύτηκαν μέ 400 ὀπωροφόρα δένδρα.... καί ἔγινε μιά σειρά ἄλλων βελτιώσεων καί νεωτερισμῶν. Μέ καλύτερες μηχανές,καλύτερα χημικά λιπάσματα καί τό σπουδαιότερο, μέ τήν ἐθελοντική συλλογική ἐργασία, ἡ ἀπόδοση τῆς γῆς ἦταν 50% μεγαλύτερη στίς κολλεκτίβες ἀπό τά ἰδιωτικά ἀγροκτήματα. Τέλος, τό παραδειγμα τῶν κολλεκτίβων ἔπεισε πολλούς «ἀτομιστές» νά προσχωρήσουν σ' αὐτές.

Εἶδα καί πολλές ἄλλες ἐπαναστατικές ἀλλαγές. Σ' ἕνα ἐργοστάσιο, κοπέλες ἔραβαν πουκάμισα καί ἐσώρρουχα γιά τήν πο-

λιτοφυλακή, ἐνῶ τραγουδοῦσαν ἐπαναστατικούς ὕμνους πρός τιμήν τοῦ Ντουρούτι πού σκοτώθηκε στό μέτωπο τῆς Μαδρίτης... Οἱ κοπέλες αὐτές δέν εἶχαν ἀνάγκη δουλειᾶς γιατί καλύπτονταν ἀπό τό *«οἰκογενειακό ἡμερομίσθιο»*. Ἐργάζονταν ὅμως γιά τόν κοινό σκοπό.... Μέ τήν αὔξηση τῆς παραγωγῆς, αὐξήθηκε καί τό *«οἰκογενειακό ἡμερομίσθιο»* κατά 15%. Ἡ αὔξηση αὐτή ἦταν οὐσιαστική, ἄν σκεφτεῖ κανείς ὅτι ἡ στέγαση ἦταν δωρεάν, ἡ τιμή τοῦ γκαζιοῦ καί τοῦ ἠλεκτρικοῦ εἶχαν μειωθεῖ κατά 50%, ἡ ἰατρική περίθαλψη καί φάρμακα δωρεάν, μιᾶς καί οἱ ὑπηρεσίες αὐτές εἶχαν κοινωνικοποιηθεῖ. Ἄτομα ἡλικίας πάνω ἀπό 60 χρονῶν δέν ἐργάζονταν καί ἔπαιρναν ὁλόκληρο τό ἡμερομίσθιο. Παρ' ὅλα αὐτά ἐπέμεναν νά παρέχουν ἐργασία ἐκεῖ πού ὑπῆρχε μεγαλύτερη ἀνάγκη. Ὁλόκληρο τό ἡμερομίσθιο δινόταν στούς ἄνεργους, 52 ἑβδομάδες τό χρόνο. Ὅπως μοῦ εἶπε ἕνας ὀργανωτής στό Γκράους *«Εἴτε δουλεύουν εἴτε ὄχι, οἱ ἄνθρωποι πρέπει νά φᾶνε....»*

Πρίν ἀπό τή φασιστική ἐπίθεση τοῦ Ἰούλη τοῦ 1936 ἡ κτηνοτροφία στό Γκράους ἦταν ἀμελητέα σέ σύγκριση μέ τό ἐμπόριο. Ἡ διακοπή ὅμως τῆς ἐπικοινωνίας μέ τό ὑπόλοιπο τῆς Ἀραγώνας ἀνάγκασε τήν κολλεκτίβα νά ἀσχοληθεῖ μέ τήν κτηνοτροφία[7].

Κοντά στήν κωμόπολη κατασκευάστηκαν πρώτης τάξεως χοιροστάσια, μέ 2000 ζῶα. Στήν Ἀραγώνα, ὅπως καί σέ ἄλλα μέρη τῆς Ἰσπανίας, τά γουρούνια ἦταν ἀπό τά κυριότερα οἰκογενειακά προϊόντα. Τό σφάξιμο τῶν γουρουνιῶν ἦταν παλιός θεσμός[8]. Τό χειμώνα κάθε οἰκογένεια ἔπαιρνε ἕνα γουρούνι. Ἡ ἐκτροφή τῶν γουρουνιῶν γινόταν ἐπιστημονικά. Ρώτησα τούς συντρόφους πού ἦταν ὑπεύθυνοι γιά τήν ἐκτροφή τῶν ζώων ποιά μέθοδο χρησιμοποιοῦσαν καί αὐτοί μοῦ εἶπαν ὅτι,

7 Ἡ κατασκευή τῶν χοιροστασίων καί τῶν κέντρων ἐκτροφῆς πουλερικῶν, δέν εἶχε τελειώσει ὅταν ὁ Λεβάλ βρισκόταν ἐκεῖ. Ἄλλος παρατηρητής, ὁ σοσιαλιστής Ἀλάρντο Πράτς πού τά εἶδε τελειωμένα ἔκαμε ἕναν ἐνδιαφέροντα ἀπολογισμό, περιέγραψε ἐπίσης καί ἄλλους νεωτερισμούς

8. Γινόταν συλλογικά, σάν γιορτή.

ὕστερα ἀπό πολλούς πειραματισμούς, εἶχαν ἐπιλέξει τό σύστημα πού χρησιμοποιοῦσαν στό Σικάγο.

Σέ ἄλλα διαμερίσματα εἶχαν ἱδρυθεῖ πτηνοτροφεῖα, μέ ἐργαστήρια ἐρευνῶν. Τό κέντρο κατελάμβανε τήν ἕδρα ἑνός παλιοῦ στρατοπέδου. Ὅλες οἱ ποικιλίες τῶν πουλερικῶν βρίσκονταν σ' αὐτές τίς ἐγκαταστάσεις. Τό ἑπόμενο φθινόπωρο, ὁ ἀριθμός τῶν πουλερικῶν θά ἔφθανε τίς 10.000.

Ὅλα τά συστήματα ἦταν ἐξ ὁλοκλήρου καινούργια. Ὁ ἐπικεφαλῆς τῶν ἐγκαταστάσεων εἶχε ἐφεύρει μιά νέου τύπου ἐκκολαπτική μηχανή μέ τεράστια ἀπόδοση. Χιλιάδες μικρά κοτόπουλα βρίσκονταν σέ θερμαινόμενους χώρους, καθώς καί πάπιες καί χῆνες. Ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς Ἀραγώνας ἐπισκέφτονταν αὐτό τό μοναδικό πτηνοτροφεῖο, γιά νά μάθουν τίς νέες μεθόδους.

Ὅταν ἕνας κολλεκτιβιστής παντρευόταν ἔπαιρνε μιά βδομάδα ἄδεια, μέ πλήρεις ἀποδοχές. Ὁ συνεταιρισμός τῆς κολλεκτίβας προέβλεπε γι' αὐτόν ἕνα σπίτι πλήρως ἐπιπλωμένο. Ὅλες οἱ ὑπηρεσίες τῆς κολλεκτίβας παρέχονταν δωρεάν. Προστατευόταν ἀπό τή στιγμή τῆς γέννησής του μέχρι τό θάνατο. Τά δικαιώματά του ἦταν σεβαστά καί οἱ ὑποχρεώσεις του ἐθελοντικές. Ὅλες οἱ ἀποφάσεις πού τόν ἀφοροῦσαν παίρνονταν δημοκρατικά σέ ἀνοικτές συνελεύσεις ὅλων τῶν κολλεκτιβιστῶν... Εἰδική προσοχή δινόταν στά παιδιά. Δέν τούς ἐπέτρεπαν νά ἐργάζονται μέχρι τά 14 χρόνια τους... Ἀνάλογη φροντίδα εἶχαν καί οἱ ἔγγυες γυναίκες...

Κάθε οἰκογένεια εἶχε δικαίωμα ἑνός τεμαχίου γῆς, γιά δική της χρήση, γιά ἐκτροφή πουλερικῶν,κουνελιῶν ἤ ὁτιδήποτε ἄλλων ζώων. Τούς ἐφοδίαζαν ἐπίσης μέ σπόρους καί λιπάσματα, γιά καλλιέργεια λαχανικῶν. Δέν ὑπῆρχε λόγος γιά χρησιμοποίηση μισθωτῆς ἐργασίας, οὔτε οἱ νέες κοπέλες εἶχαν ἀνάγκη νά δουλεύουν σάν ὑπηρέτριες στήν Καταλωνία ἤ στή Γαλλία. Μέσα σέ λίγους μῆνες, τό ἐπίπεδο ζωῆς εἶχε βελτιωθεῖ ἀπό 50%-100%. Καί τό πιό σημαντικό, αὐτές οἱ ἐπιτυχίες ἔγιναν μέσα σέ κατάσταση πολέμου, τή στιγμή πού οἱ πιό νέοι καί οἱ πιό δραστήριοι ἐργάτες ὑπηρετοῦσαν στήν πολιτοφυλακή. Τό θαῦμα δέν ὀφειλόταν μόνο στό συλλογικό ἐνθουσιασμό, ἀλλά καί στήν πιό σωστή χρήση τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας καί τῶν

οἰκονομικῶν πόρων . Πρέπει νά ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι 40% τῆς ἐργατικῆς δύναμης εὕρισκε ἀπασχόληση σέ ἄχρηστες κοινωνικά δραστηριότητες καί ὅτι τώρα κατευθύνεται σέ χρήσιμα γιά ὅλους ἔργα....

Το πνεῦμα τῆς ἀλληλοβοήθειας καί τῆς ἀλληλεγγύης δέν περιοριζόταν στήν κολλεκτίβα, ἀλλά ἀγκάλιαζε ὅλους τούς κλάδους τῆς βιομηχανίας, μέ ἀποτέλεσμα τό ἀναπόφευκτο ἔλλειμμα τοῦ ἑνός νά καλύπτεται ἀπό τά πλεονάσματα τῶν ἄλλων. Τά ἐλλείμματα, γιά παράδειγμα τῶν κουρείων καί τῶν ἰνστιτούτων καλλονῆς ἀντισταθμίζονταν ἀπό τά πλεονάσματα τῶν ἐπιχειρήσεων ἀποστάξεως οἰνοπνεύματος, γιά ἰατρικούς καί βιομηχανικούς σκοπούς.

Καί ἄλλα παραδείγματα ἀλληλοβοήθειας: ἡ φιλοξενία 224 προσφύγων, ἀπό χωριά πού κατέλαβαν οἱ φασίστες (ἀπ' αὐτούς 20 μποροῦσαν νά ἐργαστοῦν καί 145 στάλθηκαν στό μέτωπο). Εἰκοσιπέντε οἰκογένειες, τῶν ὁποίων οἱ προστάτες ἦταν ἄρρωστοι ἤ ἀνίκανοι γιά δουλειά ἔπαιρναν τό κανονικό *«οἰκογενειακό ἡμερομίσθιο»*. Παρ' αὐτά τά ἐπιπλέον ἔξοδα, ἡ κολλεκτίβα κατόρθωσε νά πραγματοποιήσει πολλά δημόσια ἔργα (δρόμους, διεύρυνση καί βάθεμα καναλιῶν ἄρδευσης κ.τ.λ.).

Ἕνα ἀπό τά πιό δημοφιλή μέτρα τῆς κολλεκτίβας ἦταν ἡ ἀπαλλοτρίωση τῆς περιουσίας ἑνός γαιοκτήμονα, ὁ ὁποῖος ἐμπόδιζε τό πότισμα, ἀπό ἕνα χείμαρρο καθαροῦ νεροῦ πού περνοῦσε μέσα ἀπό τήν ἰδιοκτησία του.

Πρός τέρψη τοῦ κοινοῦ ἀποφασίστηκε νά κατασκευασθεῖ ἕνα θαυμάσιο δρομάκι πού νά κατηφορίζει ἀνάλαφρα πρός τή νεροσυρμή (ἀκόμη καί ὁ τέως ἰδιοκτήτης μέ τούς τέως ἐργαζόμενούς του βοήθησαν). Ὅταν τό ἔργο τέλειωσε, μέ τήν ἀγάπη γιά νερό, τήν τόσο χαρακτηριστική στήν μισόξερη Ἰσπανία, (καί τόσες ἄλλες χῶρες), διάβασα, μέ χρυσά γράμματα στή μαρμάρινη βάση μιᾶς χαριτωμένης κρήνης πού ἀνάβλυζε κρυστάλλινο νερό τήν ἑξῆς ἀφιέρωση στήν ἐπανάσταση: *«Κρήνη τῆς Ἐλευθερίας, 19 Ἰουλίου 1936»*.

Ὅπως καί οἱ ἄλλες κολλεκτίβες, τό Γκράους ἔδωσε ἰδιαίτερη προσοχή στήν παιδεία. Στή σχολή καλῶν τεχνῶν φοιτοῦσαν τό ἀπόγευμα μαθητές τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσης καί τό βράδυ νέοι ἐργάτες, πού ἐργάζονταν τήν ἡμέρα. Ἦταν βασικά δη-

μιουργία ἑνός ἀφοσιωμένου ἀνθρώπου, ἀπόστολου τῆς κουλτούρας. Τά βραδυνά μαθήματα περιελάμβαναν τραγούδι χορωδίας (πολύ ἀγαπητό στήν Ἰσπανία), σχέδιο, ζωγραφική, γλυπτική, κ.τ.λ.

Ὅταν ἐπισκέφτηκα τό σχολεῖο, 80 μικροί πρόσφυγες, ἀπό τή ζώνη τοῦ Φράνκο, εἶχαν στεγαστεῖ σ' ἕνα ὄμορφο ἀρχοντικό, ἀπαλλοτριωμένο ἀπό τήν κολλεκτίβα, πού βρισκόταν σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τό χωριό. Δύο δάσκαλοι καί μία δασκάλα ἔκαναν μαθήματα κάτω ἀπό τά δέντρα. Ἡ αἴθουσα ὕπνου ἦταν κοινή, ἀλλά τά κρεβάτια καθαρά. Δύο γυναῖκες μαγείρευαν στίς τεράστιες κουζίνες, πού τά πρώην πλούσια ἀφεντικά χρησιμοποιοῦσαν λίγες βδομάδες τό χρόνο. Τρόφιμα, ἔπιπλα, ροῦχα, μισθοί προσωπικοῦ, ὅλα ἦταν δωρεάν. Τά παιδιά ἦταν ἐνθουσιασμένα μέ τήν τοποθεσία, τά θαυμάσια δάση δίπλα στό ποτάμι, τό πάρκο, τήν πισίνα, τόν αὐλόγυρο καί τά κτήρια. Χωρίς ἀμφιβολία οὐδέποτε γνώρισαν τόσο εὐχάριστη ζωή. Ἄν οἱ περιστάσεις ἦταν εὐνοικές, οἱ σύντροφοί μας τῆς UGT καί τῆς CNT θά μετέτρεπαν αὐτή τήν τεράστια ἔκταση σέ μιά διαρκή ἀποικία, ὅπου ὅλα τά παιδιά τοῦ Γκράους θά πήγαιναν ἐκ περιτροπῆς, γιά νά ζήσουν, νά ἐκπαιδευθοῦν καί νά ἀπολαύσουν ἀέρα καί ἥλιο.

* * * *

Ὁ Ἀντιεξουσιαστικός Κομμουνισμός στήν Ἀλκόρα[9]

Ἀπό τόν Η.Ε. Καμίνσκι

Τό χωριό Ἀλκόρα εἶχε ἐγκαθιδρύσει τόν *«ἀντιεξουσιαστικό κομμουνισμό»*. Δέν πρέπει νά πιστεύουμε ὅτι αὐτό τό σύστημα ἀνταποκρίνεται σέ ἐπιστημονικές θεωρίες. Ὁ ἀντιεξουσιαστικός κομμουνισμός στήν Ἀλκόρα ἦταν ἔργο ἀγροτῶν πού ἀγνοοῦσαν ἐντελῶς τούς οἰκονομικούς νόμους. Ἡ μορφή πού

9. Ἀπό τό βιβλίο του *«Στή Βαρκελώνη»* σελ. 156-158. Ἡ μετάφραση εἶναι ἀπό τό περιοδικό *«Ἀναρχία»*, Νο 5, Ἰούλης, 1961

ἔδωσαν στήν κοινότητά τους ἀνταποκρίνεται περισσότερο στίς ἰδέες τῶν πρώτων χριστιανῶν παρά σ' ἐκεῖνες τῆς βιομηχανικῆς ἐποχῆς μας. Οἱ ἀγρότες ἤθελαν νά τά ἔχουν *«ὅλα κοινά»* καί πίστευαν ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος γιά νά γίνουν ὅλοι ἴσοι ἦταν ἡ κατάργηση τοῦ χρήματος. Πράγματι, δέν κυκλοφοροῦσε χρῆμα. Ὅλοι ἔπαιρναν ὅ,τι χρειάζονταν. Ἀπό ποιόν; Ἀπό τήν Ἐπιτροπή, φυσικά.

Ἦταν ἀδύνατος, φυσικά, ὁ ἐφοδιασμός 5.000 ἀνθρώπων ἀπό ἕνα κέντρο διανομῆς Μαγαζιά ὑπάρχουν ἀκόμη στήν Ἀλκόρα ὅπου μπορεῖ κανείς νά προμηθευτεῖ τά ἀπαραίτητα. Ἀλλά αὐτά τά μαγαζιά εἶναι μόνο κέντρα διανομῆς. Εἶναι ἰδιοκτησία ὁλόκληρου τοῦ χωριοῦ καί οἱ πρώην ἰδιοκτῆτες δέν ἀποσποῦν ἀπ' αὐτά κέρδη. Τά κουρεῖα ξυρίζουν μέ ἀντάλλαγμα ἕνα κουπόνι. Τά κουπόνια διανέμονται ἀπό τήν Ἐπιτροπή. Ἡ ἀρχή, σύμφωνα μέ τήν ὁποία θά ἱκανοποιοῦνται οἱ ἀνάγκες ὅλων τῶν κατοίκων, δέν ἐφαρμόζεται ἀκριβῶς στήν πράξη, γιατί ἡ διανομή τῶν κουπονιῶν γίνεται μέ βάση τήν ἀρχή ὅτι ὅλοι ἔχουν τίς ἴδιες ἀνάγκες. Δέν ὑπάρχουν ἀτομικές διακρίσεις: ἡ οἰκογένεια ἀναγνωρίζεται σάν μονάδα, οἱ ἀνύπαντροι θεωροῦνται μόνο σάν ἄτομα.

Κάθε οἰκογένεια καί κάθε μοναχικό ἄτομο ἔπαιρνε μιά κάρτα. Ἡ κάρτα σημαδευόταν κάθε μέρα στόν τόπο τῆς δουλειᾶς καί τά κουπόνια μοιράζονταν σύμφωνα μέ τήν κάρτα. Ἐδῶ βρίσκεται καί ἡ μεγάλη ἀδυναμία τοῦ συστήματος: λόγω τῆς ἔλλειψης μέτρου γιά τήν ἐκτίμηση τῆς ἐργασίας, ὑποχρεώθηκαν νά καταφύγουν στό χρῆμα. Ὅλοι, ἐργάτες, μαγαζάτορες, γιατροί, ἔπαιρναν γιά κάθε ἐργάσιμη μέρα κουπόνια ἀξίας πέντε πεσετῶν. Στή μιά ὄψη τοῦ κουπονιοῦ γραφόταν ἡ λέξη ψωμί: κάθε κουπόνι ἀντιστοιχοῦσε σέ ἕνα κιλό. Ἡ ἄλλη ὄψη τοῦ κουπονιοῦ ἀνέφερε τήν ἀντίστοιχη ἀξία σέ χρῆμα. Ὁπωσδήποτε, αὐτά τά κουπόνια δέν μποροῦν νά θεωρηθοῦν σάν τραπεζογραμμάτια. Μποροῦσαν νά ἀνταλλαχθοῦν μόνο μέ προιόντα κατανάλωσης καί μάλιστα μέ ὁρισμένη ποσότητα ἀπ' αὐτά. Μ' αὐτά τά κουπόνια δέν μποροῦσαν νά ἀγοραστοῦν μέσα παραγωγῆς καί ἔτσι κανένας δέν μποροῦσε νά γίνει καπιταλιστής, ἔστω καί σέ μικρή κλίμακα. Πουλοῦσαν μόνο καταναλωτικά ἀγαθά. Τά μέσα παραγωγῆς ἦταν ἰδιοκτησία τῆς κοινότητας.

Ἡ κοινότητα ἀντιπροσωπευόταν ἀπό τήν Ἐπιτροπή, ὅπως ἔλεγαν τήν *«Ἐπιτροπή Περιοχῆς»*. Ἡ Ἐπιτροπή ἔκανε ἀνταλλαγή τῶν προιόντων τοῦ χωριοῦ μέ ἀγαθά πού τοῦ ἔλλειπαν καί ὅταν δέν μποροῦσε νά τά προμηθευτεῖ μέ ἀνταλλαγή ἀναγκαζόταν νά τά ἀγοράσει. Τό χρῆμα τό θεωροῦσαν σάν ἀναγκαῖο κακό καί τό χρησιμοποιοῦσαν ὅσο ὁ ὑπόλοιπος κόσμος δέν ἀκολουθοῦσε τό παράδειγμα τῆς Ἀλκόρα.

Ἡ Ἐπιτροπή εἶναι τό πᾶν. Αὐτή κατέχει τά πάντα, διευθύνει τά πάντα ἀσχολεῖται μέ τά πάντα. Κάθε ἐπιθυμία ὑποβάλλεται σ' αὐτήν. Εἶναι σέ τελευταία ἀνάλυση, ὁ μοναδικός κριτής. Μπορεῖ κανείς νά ὑποθέσει ὅτι τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς διέτρεχαν τόν κίνδυνο νά γίνουν γραφειοκράτες ἤ καί δικτάτορες. Οἱ χωρικοί εἶχαν σκεφτεῖ πολύ πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα. Εἶχαν ἀποφασίσει τά μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς νά ἀλλάζουν σέ συχνά χρονικά διαστήματα καί ἔτσι κάθε κάτοικος τοῦ χωριοῦ θά γινόταν μέλος της γιά ὁρισμένο διάστημα.

Ὑπάρχει κάτι τό συγκινητικό σχετικά μέ τήν εὐφυΐα αὐτῆς τῆς ὀργάνωσης. Εἶναι λάθος νά δοῦμε σ' αὐτήν κάτι περισσότερο ἀπό μιά προσπάθεια τῶν χωρικῶν νά ἐγκαθιδρύσουν τόν ἀντιεξουσιαστικό κομμουνισμό καί ἀστοχία νά τήν κριτικάρουμε σοβαρά. Δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι οἱ ἀγροτικοί ἐργάτες καί ἀκόμη καί οἱ μαγαζάτορες εἶχαν ζήσει πολύ φτωχικά μέχρι τότε. Οἱ ἀνάγκες τους μόλις καί μετά βίας ἦταν διαφορετικές. Ἕνα κομμάτι κρέας, πρίν ἀπό τήν ἐπανάσταση, ἦταν γι' αὐτούς πολυτέλεια: μόνο λίγοι διανοούμενοι ἐπιθυμοῦσαν πράγματα πιό πέρα ἀπό τά ἀμέσως ἀπαραίτητα. Ὁ *«ἀναρχοκομμουνισμός»* τῆς Ἀλκόρα πήγαζε μέσα ἀπό τήν πραγματικότητα. Σάν ἀπόδειξη, πρέπει κανείς νά λάβει ὑπ' ὄψην, ὅτι ἡ οἰκογενειακή κάρτα τοποθετεῖ τή γυναίκα, τήν πιό καταπιεσμένη ἀνθρώπινη ὕπαρξη στήν Ἰσπανία, κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο τοῦ ἄνδρα.

«Τί γίνεται», ρώτησα, *«ἄν κάποιος θέλει νά πάει στήν πόλη, γιά παράδειγμα;»*

«Εἶναι πολύ ἁπλό» ἀπάντησε κάποιος. *«Πηγαίνει στήν Ἐπιτροπή καί ἀνταλλάσσει τά κουπόνια του μέ λεφτά».*

«Μπορεῖ κανείς νά ἀλλάξει ὁσαδήποτε κουπόνια θέλει γιά λεφτά;»

«Φυσικά όχι».

Αὐτοί οἱ ἄνθρωποι ἀποροῦσαν, γιατί ἀργοῦσα νά καταλάβω.

«Πότε μπορεῖ κανείς νά ἔχει λεφτά;»

«Όσες φορές θέλει. Τό μόνο πού ἔχετε εἶναι νά τό πῆτε στήν 'Επιτροπή».

«Τότε ἡ 'Επιτροπή ἐξετάζει τούς λόγους;»

«Φυσικά».

Εἶχα τρομοκρατηθεῖ λίγο. Αὐτή ἡ ὀργάνωση μοῦ φαινόταν ὅτι ἀφήνει πολύ λίγη ἐλευθερία μέσα στό καθεστώς τοῦ *«ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ».* Προσπαθοῦσα νά βρῶ λόγους γιά ταξίδια πού θά δεχόταν ἡ 'Επιτροπή τῆς 'Αλκόρα. Δέν εὕρισκα πολλούς, ἀλλά συνέχισα τίς ἐρωτήσεις.

«Ἄν κάποιος ἔχει μιά ἀρραβωνιαστικιά ἔξω ἀπό τό χωριό θά τοῦ δοθοῦν λεφτά γιά νά πάει να τή δεῖ;»

Ὁ χωρικός μέ βεβαίωσε ὅτι θά μποροῦσε νά πάει.

«Καί ὅσο συχνά θέλει;»

«Θεέ μου, μπορεῖ νά πηγαίνει νά βλέπει τήν ἀρραβωνιαστικιά του κάθε βράδυ, ἄν θέλει».

«'Αλλά, ἄν κάποιος θέλει νά πάει στήν πόλη στό σινεμά, τοῦ δίνουν λεφτά;»

«Ναί»

«Καί ὅσο συχνά θέλει;»

Ὁ χωρικός ἄρχισε νά ἀμφιβάλλει γιά τή λογική μου.

«Στίς ἀργίες, φυσικά. Δέν ὑπάρχουν λεφτά γιά βίτσια».

Μιλοῦσα σ' ἕνα νέο ἔξυπνο χωρικό καί ἔχοντας ἀποκτήσει φιλίες μαζύ του, τόν πῆρα ἰδιαιτέρως καί τόν ρώτησα.

«Ἄν ὑποθέσουμε σᾶς ἔδινα μερικά κουπόνια ψωμιοῦ θά μοῦ τά ἀλλάζετε γιά λεφτά;»

Ὁ φίλος μου σκέφτεται λίγα λεπτά καί λέει: *«ἀλλά χρειάζεστε καί ψωμί;»*

«Δέν μ' ἀρέσει τό ψωμί, ἀλλά μόνο τά γλυκίσματα. Θά ἤθελα νά ἀλλάξω ὅλα μου τά κέρδη μέ γλυκίσματα»

Ὁ χωρικός καταλαβαίνει τήν ὑπόθεση πολύ καλά καί δέν χρειάζεται νά σκεφτεῖ πολύ. 'Αρχίζει τά γέλια.

«Εἶναι πολύ ἁπλό. Ἄν θέλετε γλυκίσματα, μπορεῖτε νά τό πεῖτε στήν 'Επιτροπή. Ἔχουμε πολλά γλυκά ἐδῶ. Ἡ 'Επιτρο-

πή θά σᾶς δώσει τήν ἄδεια. Στό χωριό μας ὅλοι παίρνουν ὅτι χρειάζονται».

Ὕστερα ἀπ' αὐτή τήν ἀπάντηση, ἔπρεπε νά ὑποχωρήσω. Οἱ χωρικοί δέν ζοῦσαν πλέον μέσα στό καπιταλιστικό σύστημα, οὔτε ἀπό ἠθική οὔτε ἀπό αἰσθηματική ἄποψη. Ἀλλά δέν εἶχαν ζήσει κάποτε μέσα σ' αὐτό;

* * * *

Ἡ Κολλεκτίβα τῆς Μπινεφάρ[10]

Ἀπό τόν Γκαστόν Λεβάλ

Τό χωριό Μπινεφάρ ἦταν χωρίς ἀμφιβολία, τό κέντρο τῆς κολλεκτιβοποίησης, στήν ἐπαρχία Χουέσκα... Ἀπό 32 χωριά τοῦ διαμερίσματος, τά 28 ἦταν ἐξ ὁλοκλήρου ἤ ἐν μέρει κολλεκτιβοποιημένα. Οἱ 700 ἀπό τίς 800 οἰκογένειες, στό Μπινεφάρ, ἀνῆκαν στήν κολλεκτίβα.

Στή Μπινεφάρ ὑπῆρχε ἀπό πολύν καιρό κάποιο κοινωνικό κίνημα, παρόλο ὅτι ἡ μικρή τοπική βιομηχανία (μύλοι, ἐργοστάσια, ἐνδύματα, ὑποδηματοποιεῖα, χυτήρια κ.τ.λ.) ἀπασχολοῦσαν μόνο τό ἕνα δέκατο ἀπό τούς 5.000 κατοίκους της. Στό τοπικό συνδικάτο τῆς CNT, τά πιό πολλά ἀπό τά μέλη του (600 τό 1931) ἦταν ἀγρότες... Τό συνδικάτο ἱδρύθηκε τό 1917 καί εἶχε ὑποστεῖ τά τυπικά ἀνεβοκατεβάσματα, περιόδους σχετικῆς ἠρεμίας καί ὕστερα διώξεις, καταστολή καί φυλάκιση τῶν ἀγωνιστῶν. Μέ τήν ἐμφάνιση τοῦ φασιστικοῦ κινδύνου τόν Ἰούλη τοῦ 1936, οἱ δυνάμεις μας, παρόλον ὅτι ἦταν ἀποδιοργανωμένες ἀπό τίς τελευταῖες διώξεις, ξεσηκώθηκαν γιά νά ἀντιμετωπίσουν τόν κίνδυνο καί μέ δική τους πρωτοβουλία σχημάτισαν τήν 18η Ἰούλη, μία *«Ἐπαναστατική Ἐπιτροπή»* (Δύο ἀντιπρόσωποι τοῦ λαϊκοῦ μετώπου μπῆκαν στήν ἐπιτροπή).

10. Ἀπό τό βιβλίο του *«Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν»* σελ 133-143, ἡ μετάφραση ἔχει παρθεῖ ἀπό τήν *«Ἀντίσταση»*, ὅπως ξανατυπώθηκε στό *«Ἀπόψεις καί Σχόλια»* Ὀκτώβρης 1958 Οἱ κανόνες τῆς λαϊκῆς συνέλευσης ἔχουν προστεθεῖ ἀπό τόν ἐκδότη καί προέρχονται ἀπό τό *«Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία»*, σελ 118-119.

Μέσα σέ δύο μέρες, καταλήφθηκαν οί στρατώνες τῆς φασιστικῆς ἐθνοφυλακῆς, πού ἀποσύρθηκε μέ τήν πρώτη ἐπίθεση, καί οἱ νικηφόροι σύντροφοί μας ἔφυγαν γιά νά βοηθήσουν καί ἄλλα χωριά νά ἀπελευθερωθοῦν.

Τά χωράφια τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, πού ἔφυγαν μέ τά πρῶτα σημάδια τῆς ἀντιφασιστικῆς νίκης, δέν εἶχαν ἀκόμη θεριστεῖ. Ἡ ἐπαναστατική ἐπιτροπή πῆρε κάτω ἀπό τήν κατοχή της τίς θεριστικές καί τίς χορτοκοπτικές μηχανές καί συγκέντρωσε τούς χωρικούς πού εἶχαν δουλέψει ἐκεῖ σάν ἐργάτες. Οἱ χωρικοί ἀποφάσισαν νά καλλιεργήσουν τή γῆ συλλογικά, γιά τό συμφέρον ὁλόκληρου τοῦ χωριοῦ. Γιά νά ὀργανώσουν τή δουλειά, σχημάτισαν ὁμάδες καί ἐξέλεξαν ἐπικεφαλῆς...

Μετά τό θερισμό, κοινωνικοποιήθηκαν οἱ βιομηχανίες καί τό ἐμπόριο. Τούς παρακάτω κανόνες ἐνέκρινε ἡ λαϊκή συνέλευση ὅλων τῶν κατοίκων:

«1. Ἡ δουλειά θά γίνεται ἀπό ὁμάδες 10 ἀνδρῶν. Κάθε ὁμάδα θά ἐκλέγει τόν ἐπικεφαλῆς της... Οἱ ἐπικεφαλεῖς προγραμματίζουν τή δουλειά, ἐξασφαλίζουν τήν ἁρμονία ἀνάμεσα στούς παραγωγούς καί σέ περίπτωση ἀνάγκης ἐφαρμόζουν τίς κυρώσεις πού ψήφισε ἡ λαϊκή συνέλευση. (Στήν ἀρχή, οἱ ἐπικεφαλεῖς συναντιόνταν κάθε βράδυ μετά τή δουλειά καί ὅταν ἡ δουλειά πήγαινε καλά μιά φορά τή βδομάδα).

2. Οἱ ἐπικεφαλεῖς παραδίδουν καθημερινά στήν Ἀγροτική Ἐπιτροπή ἀναφορά γιά τή δουλειά πού ἔγινε.

3. Ἡ γενική συνέλευση τῆς κοινότητας διορίζει μιά κεντρική ἐπιτροπή, ἀποτελούμενη ἀπό ἕναν ἐκπρόσωπο κάθε κλάδου παραγωγῆς. Ἡ ἐπιτροπή αὐτή δίνει μηνιαία ἀναφορά γιά τήν παραγωγή καί τήν κατανάλωση καί πληροφορίες σχετικά μέ ἄλλες κολλεκτίβες καί γεγονότα τῆς Ἰσπανίας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ....

4. Οἱ διευθύνοντες τήν ἐργασία στίς κολλεκτίβες, πρέπει νά ἐκλέγονται ἀπό τή γενική συνέλευση τῶν κολλεκτιβιστῶν.

5. Κάθε μέλος ἀποζημιώνεται γιά τά ἀγαθά πού προσφέρει στήν κολλεκτίβα.

6. Ὅλα τά μέλη ἔχουν τά ἴδια δικαιώματα καί τίς ἴδιες ὑποχρεώσεις. Τά μέλη δέν πρέπει νά ἐξαναγκάζονται νά προσχωρήσουν σέ κανένα συνδικάτο (CNT ἤ UGT). *Ἐκεῖνο πού ἀπαι-*

τεῖται εἶναι ὅτι τά μέλη θά πρέπει νά δέχονται τίς ἀποφάσεις τῆς κολλεκτίβας.

7. Τό κεφάλαιο τῆς κολλεκτίβας ἀνήκει στην κολλεκτίβα καί εἶναι ἀδιαίρετο. Τά τρόφιμα μοιράζονται σέ μερίδες καί ἕνα μέρος ἀποθηκεύεται γιά περίπτωση κακῆς σοδειᾶς.

8. Ὅταν ἀπαιτεῖται ἐπείγουσα ἀγροτική ἐργασία (θερισμός) μπορεῖ νά ζητηθεῖ καί ἀπασχόληση γυναικῶν ὁπότε ἔχουν ὑποχρέωση νά ἐκτελέσουν τήν ἐργασία πού θά τούς ἀνατεθεῖ. Ἐφαρμόζεται αὐστηρός ἔλεγχος γιά νά ἐξασφαλιστεῖ ὅτι παρέχουν τίς παραγωγικές προσπάθειές τους στήν κοινότητα.

9. Κανένας δέν μπορεῖ νά δουλεύει πρίν ἀπό τά 15 του χρόνια ἤ νά κάνει βαρειές δουλειές πρίν ἀπό τά 16 του.

10. Ἡ γενική συνέλευση καθορίζει τήν ὀργάνωση τῆς κολλεκτίβας καί προσδιορίζει ἐκλογές κατά διαστήματα γιά τήν ἀνάδειξη τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς».

Στή Μπινεφάρ, ἡ κολλεκτίβα ἦταν αὐτάρκης. Παρά τήν ἐπιρροή πού ἀσκοῦσε στό παρελθόν καί τή σημασία του, τό συνδικάτο δέν ἔπαιζε κανένα ρόλο.... οὔτε ἦταν κοινότητα μέ τήν παραδοσιακή σημασία τῆς λέξης... Ὅπως ἀκριβῶς τό Σοβιέτ ἦταν ὁ κλασσικός τύπος ὀργάνωσης πού ἔκανε τήν ἐμφάνισή της στή ρωσική ἐπανάσταση, ἔτσι καί ἡ κολλεκτίβα ἦταν ἡ τυπική ὀργάνωση τῆς ἰσπανικῆς ἐπανάστασης. Ἡ Μπινεφάρ ἀκουλουθοῦσε αὐθόρμητα καί φυσικά, κανόνες, οἱ ὁποῖοι ἐγκρίνονταν σιωπηρά, χωρίς τυπική συζήτηση.

Δέν ὑπῆρχε πιά θέμα διαμάχης μέ τούς ἐργοδότες, ἀλλά πρόβλημα ἐξασφάλισης τῆς παραγωγῆς καί τοῦτο σήμαινε προγραμματισμό, διεύθυνση καί ὑπολογισμό τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν καθώς καί τῶν ἀναγκῶν ἀνταλλαγῆς... Ὅλα συνδέονταν, ὅπως τά γρανάζια τῆς μηχανῆς. Ὑπῆρχε κοινό ταμεῖο γιά τίς ἀγροτικές καί βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις. Δέν ὑπῆρχε δικαίωμα ἀνταγωνισμοῦ ἀνάμεσα στίς διάφορες μονάδες τῆς οἰκονομίας, καί εἶχε καθορισθεῖ τό ἴδιο ἡμερομίσθιο γιά ὅλους.. Μιά διοικητική ἐπιτροπή, ἀποτελούμενη ἀπό ἕναν πρόεδρο, ἕναν ταμία, ἕνα γραμματέα καί δύο συμβούλους συντόνιζε τίς δραστηριότητες καί κατέγραφε τά καθημερινά στοιχεῖα.

Σέ περίπτωση ἀνάγκης, τό ἀγροτικό τμῆμα καλοῦσε βιομη-

χανικούς ἐργάτες, περιλαμβανομένων καί τεχνικῶν γιά νά δουλέψουν στά χωράφια. Τόν 'Ιούλη τοῦ 1937, (ἔλλειψη ἐργατῶν λόγω τῆς πολεμικῆς κινητοποίησης) οἱ ἐργάτες ἕτοιμων ἐνδυμάτων βοήθησαν στό θερισμό, γιά νά σωθεῖ ἡ σοδειά... Νέες κοπέλες, νοικοκυρές πού δέν εἶχαν μωρά γιά νά φροντίσουν καί γέροι, συγκεντρώθηκαν γιά δουλειά, ὕστερα ἀπό ἔκκληση πού ἔγινε τό προηγούμενο βράδυ... Οἱ ἐπικεφαλεῖς κρατοῦσαν παρουσίες τῶν κανονικῶν ἐργατῶν... καί οἱ παραβάσεις δέν μποροῦσαν νά ἐπαναλειφθοῦν χωρίς νά προκαλέσουν τή δημόσια ἀποδοκιμασία καί τέλος τά ἀναγκαῖα πειθαρχικά μέτρα.

Τρόφιμα καί ἄλλα ἀγαθά διανέμονταν στά κοινοτικά μαγαζιά. 'Υπῆρχαν συνεταιρισμοί κρασιοῦ, ψωμιοῦ καί λαδιοῦ, ἕνας γιά στερεά ἐμπορεύματα, τρία μαγαζιά ψιλικῶν, τρία χασάπικα, ἕνα ὑαλοπωλεῖο καί ἕνα μαγαζί ἐπίπλων. Ψωμί, λάδι, ἀλεύρι, πατάτες, κρέας, λαχανικά, φροῦτα καί κρασί μοιράζονταν δωρεάν καί χωρίς περιορισμό σέ περίπτωση ἀφθονίας καί μέ κουπόνια σέ περίπτωση ἔλλειψης. Κάθε ἄτομο εἶχε ἕνα κομμάτι γῆς, γιά νά τό χρησιμοποιεῖ ὅπως ἤθελε. 'Υπῆρχαν ἐγκαταστάσεις τηλεφώνων καί ἠλεκτρισμοῦ σ' ὁλόκληρη τήν περιοχή. Τά ἀγαθά πού δέν μοιράζονταν δωρεάν, πληρώνονταν μέ τοπικό νόμισμα. Στή Μπινεφάρ, ὅπως καί σέ πολλές ἄλλες κοινότητες, ἡ κλίμακα τῶν ἡμερομισθίων μεταβαλλόταν ἀνάλογα μέ τόν ἀριθμό ἀτόμων τῆς οἰκογένειας *(οἰκογενειακό ἡμερομίσθιο)*.

'Η Μπινεφάρ, σάν πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματός της συντόνιζε τό ἐμπόριο ἀνάμεσα σέ 32 χωριά. Κάθε χωριό πληροφοροῦσε τό γραφεῖο γιά τό πλεόνασμα τῶν τροφίμων του. 'Από τόν 'Οκτώβρη μέχει τό Δεκέμβρη τοῦ 1936, ἔγινε ἀνταλλαγή ἀγαθῶν ἀξίας 5.000.000 πεσετῶν μέ ἄλλες κολλεκτίβες τῆς 'Αραγώνας καί τῆς Καταλωνίας,περιλαμβανομένης ζάχαρης ἀξίας 500.000 πεσετῶν καί λαδιοῦ ἀξίας 700.000 πεσετῶν... 'Εγκαταλειμμένοι ἀπό τήν κυβέρνηση, οἱ πολιτοφύλακες (τοῦ μετώπου τῆς 'Αραγώνας) εἶχαν ἔλλειψη ἀπό τρόφιμα. 'Η Μπινεφάρ ἔδωσε ὁ,τιδήποτε μποροῦσε, ἔστελνε 30-40 τόννους τρόφιμα κάθε βδομάδα. Σέ μιά περίπτωση, ἡ Μπινεφάρ ἔδωσε στή Μαδρίτη 340 τόννους τρόφιμα. Μέσα σέ μιά μέρα, ἔστειλε στίς φάλαγγες ***«'Ορτίς» «Ντουρούτι»*** καί ***«'Ασκάσο»*** λάδι ἀξίας

36.000 πεσετῶν (ἀναρχικές φάλαγγες στό μέτωπο τῆς 'Αραγώνας).. Ἡ γενναιοδωρία καί ἡ ἀλληλεγγύη τῆς κολλεκτίβας δέν περιγράφεται. Πεντακόσιοι πολιτοφύλακες πού στρατοπέδευαν συνεχῶς στή Μπινεφάρ ἐφοδιάζονταν ἀπό τήν κολλεκτίβα...[11]

Τόν 'Ιούνη τοῦ 1937, παρακολούθησα ἕνα συνέδριο τοῦ διαμερίσματος, ὅπου εἶχε προκύψει ἕνα σοβαρό θέμα. Πλησίαζε ἡ στιγμή τοῦ θερισμοῦ. Ἔπρεπε νά διανεμηθοῦν στά χωριά: σακιά, πετρέλαιο, σύρμα, μηχανήματα ἀξίας χιλιάδων πεσετῶν. Ἡ κολλεκτίβα δέν μποροῦσε νά διαθέσει αὐτό τό ποσόν. Ὁ μόνος τρόπος γιά νά βρεθοῦν χρήματα ἦταν νά πουλήσουν τά τρόφιμα πού προορίζονταν γιά τούς πολιτοφύλακες. Ἡ συνέλευση ἀποφάσισε ὁμόφωνα νά βρεῖ ἄλλη λύση. Ἔστειλαν μιά ἀντιπροσωπεία στήν κυβέρνηση, στή Βαλένσια. Ἡ προσπάθειά τους ἦταν παρακινδυνευμένη: ἡ ἐγκατάλειψη τῶν πολεμιστῶν τοῦ μετώπου τῆς 'Αραγώνας ἦταν προσχεδιασμένη ἀπό τήν πλειοψηφία τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου (κείνη τή στιγμή βρισκόταν στήν ἐξουσία ὁ Λάργκο Καμπαλέρο). Ὑπολόγιζαν ὅτι οἱ ἀπελπισμένοι πολιτοφύλακες θά λεηλατοῦσαν τίς κολλεκτίβες.

Οἱ μηχανορραφίες τῶν ἀντιδραστικῶν ἀπέτυχαν. Στήν «*'Εργατική 'Αλληλεγγύη*» (ὄργανο τῆς CNT) τῆς Βαρκελώνης, δημοσίευσα μιά ἔκκληση στούς πολιτοφύλακες, πληροφορώντας τους γιά τήν κατάσταση καί ζητώντας ἀπ' αὐτούς νά στείλουν μέρος τοῦ μισθοῦ τους, γιά βοήθεια τῶν χωρικῶν. Οἱ κολλεκτίβες συγκέντρωσαν ἑκατοντάδες χιλιάδες πεσέτες καί ἔτσι σώθηκε ἡ σοδειά.

Δέν ὑποστηρίζω ὅτι δέν ὑπῆρχαν καί ἐξαιρέσεις μέσα στό πνεῦμα ἀλληλεγγύης τῶν κολλεκτίβων. Θυμᾶμαι μιά διαφωνία ἀνάμεσα σέ μιά γυναίκα 50 χρονῶν καί σ' ἕνα σύντροφο ἐντεταλμένο στόν ἔλεγχο τῆς ἐργασίας καί στό στεγαστικό. Αὐτή ζοῦσε μέ τόν ἄντρα της, τό παιδί τους, τή νύφη τους καί τά ἐγγόνια τους. « *'Εγώ καί ἡ νύφη μου δέν μποροῦμε νά ζοῦμε μα-*

11 Παραλείψαμε τήν ἀναφορά τοῦ Λεβάλ πάνω στήν ἰατρική περίθαλψη, παιδεία καί ἄλλα κοινωνικά μέτρα ἐπειδή δέν παρουσιάζει οὐσιαστική διαφορά ἀπό τίς ἄλλες ἀντιεξουσιαστικές κολλεκτίβες

ζί. *'Εγώ θέλω νά ζῶ χωριστά».* Ὁ σύντροφος εἶχε ψυχή παιδιοῦ, φωνή κεραυνοῦ καί καρδιά λιονταριοῦ. Ἔκαμε ὅ,τι μποροῦσε γιά νά τήν πείσει νά ἐγκαταλείψει τήν ἀπαίτησή της. Τελικά, αὐτή ἔφυγε. Τόν ρώτησα γιατί ἀρνήθηκε νά τήν ἱκανοποιήσει. Καί ἡ ἀπάντησή του: ἐπειδή ἡ κλίμακα τοῦ ἡμερομισθίου μικραίνει μέ τήν αὔξηση τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας, μερικές οἰκογένειες πού κυριαρχοῦνται ἀπό ὑλικά συμφέροντα συμφωνοῦν ὑποκριτικά νά χωρίσουν, γιά νά αὐξήσουν τό εἰσόδημά τους. Ἡ περίπτωση ἔκλεισε . Κάτω ἀπό συνθῆκες ἔλλειψης στέγης, τό πρόβλημα ἦταν ἐκτός συζήτησης.

Τό περιστατικό δέν εἶναι σοβαρό, ἀλλά ὑπῆρχαν καί ἄλλα παρόμοια. Οἱ διευθύνοντες τήν κολλεκτίβα ἀντιμετώπιζαν ὅλες αὐτές τίς ἀνωμαλίες μέ τό θέμα τῶν τροφίμων καί τήν ἀντίδραση τῆς ἀντικολλεκτιβιστικῆς μειοψηφίας (UGT, Κομμουνιστές, κ.τ.λ.). Δέν μπορεῖ κανείς παρά νά θαυμάζει αὐτούς τούς ἀνθρώπους, πού ἀφιέρωσαν τόν ἑαυτό τους σ' αὐτή τήν ὑπόθεση καί ἤξεραν πῶς νά κάνουν τόσο πολλά καί τόσο σωστά μέσα σέ ἐλάχιστο χρόνο.

Στή Μπινεφάρ καθώς καί στίς ἄλλες κολλεκτίβες τῆς Ἀραγώνας, ὅλες οἱ σχετικές οἰκονομικές μονάδες (ἐργοστάσια, ἐργαστήρια, συστήματα διανομῆς κ.τ.λ.) λειτουργοῦσαν ἁρμονικά καί χωρίς ἐμπόδια. Ταξίδευα συχνά ἀπό τή Βαρκελώνη στήν Ταμαρίτε καί στήν Μπινεφάρ. Μιά φορά συνοδευόμενος ἀπό ἕνα γιατρό ἀπό τή Βαρκελώνη τοῦ ἔδειξα μέ ὑπερηφάνεια καινούργιους ἀγρούς φυτεμένους μέ στάρι, ἀμπέλια, ἐλιές καί τούς λαχανόκηπους, πού ἐναλλάσσονταν μέ κομμάτια γῆς φυτεμένα μέ λινάρι. *«Αὐτά τά μίλια τῶν καλλιεργιῶν»,* εἶπα, *«ὅπου ὅλα εἶναι διευθετημένα μέ προσοχή καί μέ ἀγάπη καί ὅπου τίποτα δέν ἔχει παραμεληθεῖ, ἀνήκουν στήν κολλεκτίβα!!»* Δυό μέρες ἀργότερα, ἐπισκεφθήκαμε τό Ἔσπλους ὅπου ὑπάρχουν τεράστιοι ἀγροί φυτεμένοι μέ πατάτες καί ἀμπέλια. Ταξιδεύοντας, θαυμάζαμε τήν ἐπανάσταση, αὐτό τό ὄνειρο πού ἐπιτέλους ἄρχισε νά πραγματοποιεῖται. Μέ σχεδόν θρησκευτική πίστη, ἔλεγα καί ξανάλεγα.... *«Ἡ κολλεκτίβα! ἡ κολλεκτίβα δημιούργησε αὐτό τό θαῦμα!»*

* * * *

Μιραλκάμπο καί 'Αζουκέκα[12]

'Από τά "Τετράδια τοῦ 'Αντιεξουσιαστικοῦ Οὐμανισμοῦ"

'Η κολλεκτιβοποίηση τῆς γῆς τοῦ Πρίγκηπα Ρομανονές στό Μιραλκάμπο καί στήν 'Αζουκουέκα, ἀπό τήν *«'Αγροτική 'Ομοσπονδία τῆς Περιοχῆς τῆς Καστίλλης»*, ἀξίζει εἰδική μελέτη. Οἱ χωρικοί ἄλλαξαν τή ροή τοῦ ποταμοῦ γιά νά ἀρδεύσουν νέα ἐδάφη καί αὔξησαν σημαντικά τήν καλλιεργούμενη ἐπιφάνεια. Ἔφτιαξαν μύλο, σχολεῖα, ἑστιατόρια καί σπίτια γιά τούς κολλεκτιβιστές.

Λίγες μέρες ὕστερα ἀπό τό τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὁ Ρομανονές ξαναπῆρε πίσω τήν περιουσία του, τήν ὁποία θεωροῦσε κατεστραμένη ἀπό τούς βάνδαλους ἐπαναστάτες. Ἔμεινε κατάπληκτος ἀπό τίς βελτιώσεις τῶν ἀγροτῶν κολλεκτιβιστῶν. Ὅταν ρώτησε γιά τά ὀνόματά τους, τοῦ εἶπαν ὅτι ἡ δουλειά ἔγινε ἀπό τούς χωρικούς, σύμφωνα μέ τό σχέδιο ἑνός μέλους τοῦ *«Συνδικάτου Οἰκοδόμων»* τῆς CNT. Ὁ Γκομέζ 'Αμπρίλ, ἕνας ἐξαιρετικός ὀργανωτής ὑποδείχτηκε ἀπό τήν *«'Αγροτική 'Ομοσπονδία τῆς Περιοχῆς»*. Ὅταν τέλειωσε τή δουλειά του, ἔφυγε καί ἄφησε στούς χωρικούς τή διαχείρηση τῆς κολλεκτίβας.

Ὅταν ἔμαθε ὅτι ὁ Γκομέζ 'Αμπρίλ ἦταν φυλακισμένος στή Γκουανταλαχάρα καί ὅτι βρισκόταν σέ δύσκολη κατάσταση, ὁ Ρομανόνες πέτυχε τήν ἀποφυλάκισή του καί τοῦ προσέφερε τή θέση τοῦ διαχειριστῆ ὅλης τῆς περιουσίας του. Ὁ Γκομέζ ἀρ-

12 'Από τήν *«'Ιστορία τοῦ 'Ισπανικοῦ 'Αναρχοσυνδικαλισμοῦ»* πού δημοσιεύθηκε τό 1968 στήν 'Ισπανία τοῦ Φράνκο. Τό ἀπόσπασμα δημοσιεύθηκε στό μηνιαῖο περιοδικό τοῦ Γκαστόν Λεβάλ *«Τετράδια τοῦ 'Αντιεξουσιαστικοῦ Οὐμανισμοῦ»* Αὔγουστος-Σεπτέμβρης 1969 μέ τόν τίτλο *«Ἕνα Παράδειγμα ἀπό τήν 'Ισπανική 'Επανάσταση»*, ἀποδεικνύοντας ἀκόμη μιά φορά, ὅπως λέει ὁ Λεβάλ *«τίς μεγάλες δημιουργικές ἱκανότητες τῶν ἀντιεξουσιαστῶν ἀγωνιστῶν, στή διάρκεια τῆς 'Ισπανικῆς 'Επανάστασης»*

νήθηκε, λέγοντας ὅτι εἶχε γραφτεῖ μιά σελίδα τῆς ἱστορίας καί ὅτι ἡ δουλειά του εἶχε τελειώσει.[13]

* * * *

Ἡ Κολλεκτιβοποίηση στή Καρκαγκέντε[14]

Ἀπό τόν Γκαστόν Λεβάλ

Ἡ Καργκαγκέντε βρίσκεται στό νότιο τμῆμα τῆς ἐπαρχίας τῆς Βαλέντσια. Τό κλίμα τῆς περιοχῆς εἶναι κατάλληλο γιά τήν καλλιέργεια πορτοκαλιῶν. Ἡ Καργκαγκέντε περιβάλλεται ἀπό πορτοκαλεῶνες. Τά δέντρα αὐτά, μέ τούς ἄφθονους καρπούς τους, παρουσιάζουν ἕνα μεγαλοπρεπές θέαμα.

Στή Καρκαγκέντε, ὅπως καί σέ πολλές ἄλλες κωμοπόλεις καί χωριά τῆς Βαλένσια ἡ ὀργανωτική ἱκανότητα καί τό πνεῦμα θυσίας μιᾶς χούφτας ἀγωνιστῶν καί ἀφοσιωμένων ἐργατῶν, πού δούλευαν συνεχῶς σέ πεῖσμα ὅλων τῶν διώξεων γιά νά προετοιμάσουν τήν ἐπανάσταση, ἄρχισαν τώρα νά δίνουν καρπούς. Ἡ ἀναρχοσυνδικαλιστική ὀργάνωση εἶχε βαθειές ρίζες καί τό γεγονός αὐτό, σέ συνδυασμό μέ τό γόητρο τῶν ἀγωνιστῶν της, παρέσυρε τήν πλειοψηφία τοῦ λαοῦ, τή στιγμή πού ἄρχιζε ἡ ἐπανάσταση, νά προσχωρήσει ἤ νά ὑποστηρίξει τό κίνημά μας.

13 Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι μέσα σ' ἕνα χρόνο τά χωράφια πού σπάρθηκαν μέ στάρι αὐξήθηκαν ἀπό 1938 σέ 4522 ἐκτάρια καί μέ σανό ἀπό 323 σέ 1242 ἐκτάρια Περισσότερο αὐξήθηκε ἡ παραγωγή κρασιοῦ Ἡ ἀξία τῆς παραγωγῆς τῶν πεπονιῶν αὐξήθηκε ἀπό 196.000 σέ 300 000 πεσέτες. Ἡ κολλεκτίβα ἔφτιαξε ἐγκαταστάσεις γιά κουνέλια, καινούργια χοιροστάσια γιά 100 ζῶα καί ἀγορά τροφίμων γιά τήν ἐξυπηρέτηση 800 ἀτόμων (*Σημείωση τοῦ Λεβάλ*)

14 Αὐτή ἡ ἐπιλογή διαιρεῖται σέ δύο μέρη Τό πρῶτο εἶναι ἀπό τόν Γκαστόν Λεβάλ πού τό δημοσίευσε στό «*Γῆ καί ἐλευθερία*», 16 Γενάρη, 1937 Μεταφράστηκε στό «*Ἡ Ἰσπανία καί ὁ Κόσμος*», 5 Μάρτη, 1937. Τό δεύτερο μέρος εἶναι ἀπό τό βιβλίο τοῦ Λεβάλ «*Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία*» σελ 171,174

Κατά τήν ἐπίσκεψή μας στήν τοπική ὁμοσπονδία τῶν συνδικάτων, τράβηξε τήν προσοχή μας μιά τεράστια προθήκη, πού κάποτε προστάτευε τήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά τώρα φιλοξενοῦσε μιά τεράστια φωτογραφία τοῦ Φρανσίσκο Φερέρ, μιά πολύ σωστή ἀντικατάσταση. (Ὁ Φερέρ ἦταν ἕνας πρωτοπόρος ἀντιεξουσιαστής ἐκπαιδευτικός πού δολοφονήθηκε τό 1909 ἀπό τό κράτος μέ τή συνεργασία τῆς ἐκκλησίας).

Μεγάλο ποσοστό ἀπό τούς ἐργαζόμενους (πληθυσμός 20.000) ἀνῆκαν στά συνδικάτα μας (CNT). Νά λίγα στατιστικά στοιχεῖα.

Ἀγροτικό συνδικάτο	2.700 μέλη
Συσκευαστές πορτοκαλιῶν (κυρίως γυναίκες)	3.400 μέλη
Οἰκοδόμοι	340 μέλη
Ξυλουργοί (κιβώτια συσκευασίας)	125 μέλη
Ἐργάτες ξύλου	230 μέλη
Σιδηροδρομικοί	150 μέλη
Διάφοροι	450 μέλη

Ἡ μεγαλύτερη ἔκταση τῆς γῆς ἀνῆκε σέ μεγάλα ἀγροκτήματα. Οἱ φτωχοί χωρικοί ἀναγκάζονταν νά δουλεύουν στά μεγάλα ἀγροκτήματα τῶν πλούσιων γαιοκτημόνων ἤ νά κάνουν ἀλλοπρόσαλλες δουλειές γιά νά συμπληρώσουν τό εἰσόδημά τους. Οἱ συνδικαλιστές ἔσπασαν ἀμέσως τό μονοπώλιο καί τώρα φροντίζουν νά μή δημιουργηθοῦν νέες μορφές προνομίων.

Οἱ μικροϊδιοκτῆτες εἶχαν εἰδική μεταχείριση. Τά δικαιώματά τους ἔγιναν σεβαστά καί δέν ἀναγκάστηκαν νά προσχωρήσουν, μέ τή βία, στίς κολλεκτίβες. Οἱ κολλεκτιβιστές προώθησαν βαθμιαία τήν κοινωνικοποίηση, ἐνσωματώνοντας μικρά κομμάτια γῆς γιά νά τά μετατρέψουν σέ κατάλληλα γιά τή συλλογική καλλιέργεια. Στήν ἀρχή, κοινωνικοποιήθηκε ἡ ἰδιοκτησία

τῶν χωρικῶν πού προσχωροῦσαν ἐθελοντικά στίς κολλεκτίβες. Ἀργότερα, μπῆκαν στίς κολλεκτίβες καί πολλοί διστακτικοί ἀγρότες, ἀφοῦ εἶχαν πειστεῖ γιά τά πλεονεκτήματα τοῦ νέου συστήματος. Μιά σωστή τακτική ἦταν, νά προσφέρουν καλύτερη γῆ στούς ἀναποφάσιστους ἀγρότες-ἰδιοκτῆτες, γιά νά τούς πείσουν ὅτι θά καλυτέρευαν τή θέση τους ἄν γίνονταν μέλη τῆς κολλεκτίβας....

Αὐτό ὅμως δέν σημαίνει ὅτι οἱ μικροιδιοκτῆτες πού προτιμοῦσαν νά καλλιεργοῦν τή γῆ τους μποροῦσαν νά κάνουν ὅ,τι ἤθελαν. Ἡ τοπική «*Ἐπιτροπή Ἀγροτικῆς Ἐργασίας*» ἐπαγρυπνοῦσε γιά σαμποτάζ καί παρακολουθοῦσε γιά τή σωστή χρησιμοποίηση τῆς γῆς, ἀπό τήν ἰδιωτική καί τήν κοινωνικοποιημένη γεωργία.

Οἱ κολλεκτίβες ἔκαναν πράγματι σωστή χρήση τῆς γῆς. Παρακολουθήσαμε μεγάλες καλλιεργημένες ἐκτάσεις, ἀνάμεσα σ' αὐτές μιά κατελάμβανε 7 κοινότητες. Ὁλόκληρη ἡ κοινωνικοποιημένη γῆ, χωρίς ἐξαιρέσεις, καλλιεργιόταν μέ ἄπειρη φροντίδα. Γιά νά ἐξασφαλίσουν τήν ἀνάπτυξη τῶν δέντρων, οἱ χωρικοί καθάριζαν συνεχῶς τό ἔδαφος. «*Πρίν*», μοῦ εἶπαν μέ ὑπερηφάνεια, «*ὅλ' αὐτά ἀνῆκαν στούς πλούσιους καί καλλιεργόταν ἀπό κακοπληρωμένους ἐργάτες. Ἡ γῆ ἦταν παραμελημένη καί οἱ ἰδιοκτῆτες ἔπρεπε νά ἀγοράζουν τεράστιες ποσότητες λιπασμάτων, παρόλο ὅτι μποροῦσαν νά ἔχουν καλύτερες ἀποδόσεις μέ καθαρισμό τοῦ ἐδάφους....*» Μέ τί ὑπερηφάνεια μοῦ ἔδειξαν τά δέντρα τά ὁποῖα εἶχαν περιποιηθεῖ γιά νά δώσουν καλύτερη παραγωγή.

Σέ πολλά μέρη, εἶδα φυτεῖες κάτω ἀπό πορτοκαλιές. «*Τί εἶναι αὐτό;*» ρώτησα. Ἔμαθα ὅτι, οἱ ἀγρότες τῆς Λεβάντε (φημισμένοι γιά τήν ἐφευρετικότητά τους) εἶχαν φυτέψει ἄφθονες πατάτες, ἀνάμεσα στίς πορτοκαλιές. Οἱ ἀγρότες ἔδειξαν περισσότερη ἐξυπνάδα ἀπ' ὅλους μαζί τούς γραφειοκράτες τοῦ Ὑπουργεἰου Γεωργίας. Ἔκαναν πολύ περισσότερα ἀπό τό φύτεμα τῆς πατάτας. Φύτεψαν ὁλόκληρη τήν περιοχή τῆς Λεβάντε, ὅπου τό ἔδαφος ἦταν πρόσφορο. Ἐκμεταλλεύτηκαν τούς τέσσερεις μῆνες πού μεσολαβοῦν ἀνάμεσα στό θερισμό καί στήν ἑπόμενη σπορά τοῦ ρυζιοῦ, γιά νά σπείρουν τά ρυζοχώραφα μέ πρώιμο στάρι. Ἄν τό Ὑπουργεῖο Γεωργίας ἀκολου-

θοῦσε τό παράδειγμά τους, ἡ ἔλλειψη ψωμιοῦ στή Δημοκρατική ζώνη θά ἐξαφανιζόταν σέ λίγους μῆνες.

Ἡ δουλειά τῆς ἀγροτικῆς κολλεκτίβας εἶχε ὀργανωθεῖ κατά τόν ἀκόλουθο τρόπο: ἡ γενική συνέλευση ὅλων τῶν ἀγροτῶν (ἀκόμη καί οἱ λίγοι γαιοκτήμονες) ἐκλέγει *«Τεχνική Ἐπιτροπή»* ἕξη συντρόφων γιά τά τεχνικά θέματα καί πενταμελῆ *«Διοικητική Ἐπιτροπή»* γιά τήν ἀπαλλοτρίωση τῶν μεγάλων ἀγροκτημάτων, πληρωμή ἡμερομισθίων, πώληση προιόντων, τήρηση βιβλίων, κ.τ.λ. Ὑπῆρχε ἐπίσης μιά ἐπιτροπή γιά τήν ἐξαγωγή πορτοκαλιῶν καί ἄλλων προϊόντων.

Ἡ βιομηχανική κοινωνικοποίηση στήν Καρκαγκέντε ἄρχισε μετά τήν ἀγροτική κοινωνικοποίηση. Ἡ βιομηχανική ὀργάνωση, ἀπό τήν πρώτη στιγμή, προκάλεσε τήν προσοχή. Τά κτίρια ἐπιβλέπονταν ἀπό τό συνδικάτο τῶν οἰκοδόμων καί τά ἐργοστάσια μετάλλου ἀπό τά συνδικάτα τῶν ἐργατῶν μετάλλου. Τό βιομηχανικό συνδικάτο τῶν ἐργατῶν ξύλου περιελάμβανε τούς ἐπιπλοποιούς, τούς βοηθούς καί τούς μαραγκούς. Τό ἴδιο ἴσχυε γιά ὅλα τά ἄλλα ἐπαγγέλματα. Οἱ τεχνίτες καί οἱ μικροιδιοκτῆτες ἐργαστηρίων ἕνωσαν τίς ἐπιχειρήσεις τους σέ μεγάλα ἐργαστήρια, ὅπου ὁ καθένας πληρώνονταν κατόπιν κοινῆς συμφωνίας καί ὅπου καθένας δέν εἶχε ἀνάγκη νά ψάχνει γιά πελάτες καί νά ἀνησυχεῖ γιά τή πληρωμή του. Ἄλλα, λιγότερο σημαντικά ἐπαγγέλματα συγχωνεύτηκαν (τά κουρεία, κ.τ.λ.). Μικρές ἀπαρχαιωμένες ἐγκαταστάσεις ἀντικαταστάθηκαν ἀπό φωτεινές, καλά διευθυνόμενες κολλεκτίβες, χθεσινοί ἀνταγωνιστές ἔγιναν σήμερα συνεργάτες.

Σπίτια, πού ἀνῆκαν σέ πλούσιους καί ντόπιους φασίστες παραχωρήθηκαν σέ ὅσους εἶχαν μεγαλύτερη ἀνάγκη γιά στέγαση. Οἱ πιό πολλοί ἄνθρωποι ἔπιασαν δουλειά στή κοινωνικοποιημένη βιομηχανία πορτοκαλιῶν, ἀσχολούμενοι μέ τήν ἐπεξεργασία καί τή συσκευασία φρούτων γιά ἐξαγωγή. Ἡ βιομηχανία αὐτή εἶχε πολλά ἐργοστάσια. Κάθε ἐργοστάσιο διευθυνόταν ἀπό μιά ἐπιτροπή, ἐκλεγμένη ἀπό τούς ἐργάτες καί ἀποτελούμενη ἀπό ἕναν ἐμπορικό ἐμπειρογνώμονα καί ἕναν ἐκπρόσωπο ἀπό κάθε τμῆμα (κατασκευή κιβωτίων, συσκευασία, διαλογή, φόρτωση, κ.τ.λ.) Τά φροῦτα ἐξάγονταν στήν Ἀγγλία, Σουηδία, Ὀλλανδία, Γαλλία καί ἄλλες χῶρες. Οἱ ἐργάτες μοῦ εἶ-

παν: *«Θέλουμε νά ποῦνε στό ἐξωτερικό ὅτι ἡ ποιότητα καί ἡ συσκευασία εἶναι καλύτερες μέ τήν κοινωνικοποιημένη βιομηχανία.....»*

Τό ἀργό ἀνέβασμα τῶν τιμῶν, ὀφειλόμενο στά διατηρούμενα μαγαζιά λιανικῆς πώλησης πού συναγωνίζονταν νά ἐπιζήσουν μέ τό μικρεμπόριο (προειδοποίησα γι' αὐτόν τόν κίνδυνο) ἀπειλοῦσαν νά ἀνατρέψουν, μερικά, τά κέρδη τῆς κοινωνικοποιημένης παραγωγῆς. Ἦλθε ἡ στιγμή νά κοινωνικοποιηθοῦν οἱ ἀνταλλαγές καί ἡ διανομή, στόν ἴδιο βαθμό μέ τήν παραγωγή... Ὁ φίλος μου Γκραμέν (τουφεκίστηκε ἀργότερα ἀπό τούς φασίστες) πρότεινε νά ὀργανωθοῦν κέντρα κοινωνικοποιημένης διανομῆς, σέ διάφορα σημεῖα, μέ σκοπό νά γίνει ὁ ἴδιος ὁ λαός πραγματικός κυρίαρχος τῶν τιμῶν καί τῆς διανομῆς. Αὐτή ἡ πολιτική ἔφερε γρήγορα ἀποτελέσματα. Ἑνάμισυ μήνα ἀργότερα, τό μισό ἐμπόριο τῆς Καρκαγκέντε κοινωνικοποιήθηκε καί ὁ Γκραμέν περίμενε, μέ τό δίκιο του, ὅτι γρήγορα θά γινόταν καί ἡ κοινωνικοποίηση τοῦ ἄλλου μισοῦ.

Τό βράδυ τῆς πρώτης μου ἐπίσκεψης, τό Νοέμβρη τοῦ 1936, ἔδωσα μιά διάλεξη. Εἶχα ἀποφασίσει νά μιλήσω ἐποικοδομητικά. Τότε ἔμαθα πόσα λίγα εἶχα νά πῶ. Καί ὅταν εἶδα μέ τί ἀνυπομονησία περίμεναν τά λόγια μου, κατάλαβα εἰλικρινά ὅτι ἐγώ εἶχα νά μάθω ἀπ' αὐτούς καί ὄχι αὐτοί ἀπό μένα.

Μιά μικρή προσθήκη σ' αὐτόν τό πίνακα: οἱ σύντροφοί μου, σύμφωνα μέ τήν Ἰσπανική παράδοση φιλοξενίας, μέ κάλεσαν νά φάω μαζί τους στόν κῆπο τοῦ πιό πολυτελοῦς περίπτερου, κοντά στήν Καρκαγκέντε, πού τό εἶχαν ἀπαλλοτριώσει. Οἱ φίλοι μου θαύμαζαν τήν ὀμορφιά τοῦ τοπίου, τό ὑγιεινό κλίμα, τό ἥσυχο περιβάλλον. Ἀμέσως κατάλαβα ὅτι ἐδῶ εἶναι μιά ἰδεώδης θέση γιά ἡσυχαστήριο. Ἀλλά καί σ' αὐτό τό σημεῖο, αὐτοί μέ εἶχαν ξεπεράσει. Ἀφοῦ εἶχαν συμβουλευτεῖ τούς γιατρούς τῆς Καρκαγκέντε, εἶχαν ἀποφασίσει τή μετατροπή αὐτοῦ τοῦ ὡραίου ἀρχοντικοῦ σέ σανατόριο.

* * * *

Κολλεκτιβοποίηση στή Μαγκνταλένα ντέ Πούλπις[15]

Ἀπό τόν Γκαστόν Λεβάλ

Λεγόταν Ἁγία Μαγκνταλένα ντέ Πούλπις, ἀλλά ἡ ἐπανάσταση κατήργησε τή λέξη «Ἁγία». Ἕνα μικρό χωριό (πληθυσμός 1400), χρησιμεύει σάν τυπικό παράδειγμα τῶν ἐπαναστατικῶν ἀλλαγῶν πού ἔγιναν καί σέ πολλά ἄλλα χωριά τῆς Λεβάντε (περιοχή τῆς ἀντολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἱσπανίας μέ 5 ἐπαρχίες, περιλαμβανομένης καί τῆς μητρόπολης Βαλένσια). Ὅλοι σχεδόν οἱ ἐπαναστάτες τοῦ χωριοῦ ὑποστήριζαν τή CNT. Οἱ σύντροφοί μας ἐπωφελήθηκαν ἀπό τόν ἐμφύλιο πόλεμο γιά νά προωθήσουν τήν κοινωνική ἐπανάσταση. Οἱ πλειοψηφία τῶν κατοίκων ἦταν μικροϊδιοκτῆτες γῆς καί εἶχαν κάτω ἀπό τή κατοχή τους 6254 ἀπό τά 6654 ἐκτάρια. Τό ὑπόλοιπο ἀνῆκε σέ τέσσερεις ἤ πέντε μεγάλους γαιοκτήμονες. Παρόλο πού ἡ ἔκταση ἦταν μικρή, ἡ γῆ ἦταν κατάλληλη γιά ἐντατική καλλιέργεια καί λόγω τῆς ἄρδευσης, τουλάχιστο δέκα φορές πιό παραγωγική.

Οἱ σύντροφοί μας, οἱ ὁποῖοι δέν ἤξεραν τίποτε πάνω στό θέμα τῆς οἰκονομίας τοῦ χρήματος, ἀποφάσισαν νά ἐγκαθιδρύσουν ἀμέσως τόν ἀντιεξουσιαστικό κομμουνισμό. Σ' αὐτό τό μικρό χωριό, αὐτό δέν ἦταν δύσκολο. Ἐκεῖνο πού χρειαζόταν, ἦταν ἡ τακτική. Μετά τό ξεκαθάρισμα τῶν φασιστῶν, προχώρησαν στήν ὀργάνωση κολλεκτίβων. Ζήτησαν, ἀπό κείνους πού ἤθελαν νά προσχωρήσουν, νά ὑπογράψουν. Ὅλοι οἱ κάτοικοι μπῆκαν στήν κολλεκτίβα. Ὅλα, ἐκτός ἀπό τά προσωπικά ἀντικείμενα, παραχωρήθηκαν στήν κολλεκτίβα: γῆ, χρῆμα, ζῶα, ἐργαλεῖα κι ἄλλη ἰδιοκτησία. Ὁ λαός ἄρχισε καινούργια ζωή.

Ἐπαναλαμβάνουμε ἐκεῖνο πού εἴπαμε καί σέ ἄλλες εὐκαιρίες: ἡ *κομμούνα* (συνώνυμο τῆς κολλεκτίβας) ἐπικρατοῦσε. Τό συνδικάτο ἦταν ἕνα ἀπό τά ὀργανά της. Ἡ λειτουργία τῶν

15 Ἀπό τό βιβλίο του *«Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν»* σελ 182-186 καί ἀπό τά *«Τετράδια τοῦ Ἀντιεξουσιαστικοῦ Οὐμανισμοῦ»* Μάρτης 1968

συνδικάτων περιοριζόταν αὐστηρά στήν τεχνική διοίκηση τῆς παραγωγῆς. Ἡ *«Κοινοτική Συνέλευση»* ὅλων τῶν μελῶν ἔλεγχε τά πάντα. Ὅταν ἄρχισε ἡ φασιστική ἐπέμβαση, ἡ *«Ἐπαναστατική Ἐπιτροπή»* ἄρχισε ἀμέσως τήν ἐφαρμογή μακροπρόθεσμων ἀλλαγῶν, πού ἐπηρέασαν τή κοινωνική ζωή τοῦ χωριοῦ (στέγαση, ὑγεία, ἐφοδιασμός τροφίμων, παιδεία, δημόσιες ὑπηρεσίες). Πῆρε μέτρα γιά τίς ἀνταλλαγές καί καθόρισε τό εἰσόδημα κάθε οἰκογένειας. Μέ δύο λόγια ἡ Ἐπιτροπή ἔγινε ὁ διοικητής τῆς τοπικῆς ζωῆς[16].

Τό εἰσόδημα κάθε οἰκογένειας καθορίστηκε, μέ σκοπό τή δίκαιη κατανομή τῶν ἀγαθῶν. Ἡ ποσότητα τῶν ἀγαθῶν μετριόταν μέ τήν πεσέτα, τό ἐθνικό νόμισμα. Τό λάδι καί τά καυσόξυλα διανέμονταν δωρεάν καί σέ ὁποιαδήποτε ποσότητα. Τό ἴδιο ἴσχυε γιά τό κρασί, ἀλλά ἐπειδή οἱ σύντροφοί μας ἤθελαν νά ἐνισχύσουν τήν ἐγκράτεια, οἱ ποσότητες ἦταν καθορισμένες...

Τά πάντα ρυθμίζονταν ἁπλά. Τά ὑπόλοιπα ἀγαθά διανέμονταν ὡς ἑξῆς: κάθε οἰκογένεια ἔπαιρνε μιά κάρτα, ἡ ὁποία ἀνέφερε τόν ἀριθμό τῶν μελῶν της, τό ὄνομα καί τήν ἡλικία τους. Κάθε ἐνήλικος δικαιοῦται μερίδα: 50 ἑκατοστά τῆς πεσέτας γιά τούς ἄνδρες, 10 ἑκατοστά γιά τίς γυναίκες καί γιά παιδιά πάνω ἀπό ἕξι χρονῶν ἕνα ποσόν πού κλιμακωνόταν ἀνάλογα μέ τήν ἡλικία... Ἕνα σημειωματάριο ἔγραφε τήν ἀξία σέ πεσέτες τῶν μερίδων πού καταναλώθηκαν κάθε τρίμηνο. Μερίδες, πού δέν εἶχαν καταναλωθεῖ, μεταφέρονταν στό ἑπόμενο τρίμηνο. Παράδειγμα, ἄν μία οἰκογένεια εἶχε δικαίωμα νά καταναλώσει 150 πεσέτες τό τρίμηνο καί κατανάλωσε μόνο 100, ἡ διαφορά τῶν 50 πεσετῶν μεταφέρονταν στό ἑπόμενο τρίμηνο.

Κανένας δέν πλήρωνε νοίκι. Ἡ στέγαση καί ἡ ἰατρική περίθαλψη ἦταν πλήρως κοινωνικοποιημένα. Ὑπῆρχαν δύο γιατροί. Εἶχαν χαιρετίσει αὐθόρμητα τόν καινούργιο τρόπο ζωῆς. Ὁ ἕνας ὅμως γιατρός πῆγε στό Καστεγιόν, τήν πρωτεύουσα

16. Ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται ὅτι, οἱ ἐκτεταμένες διοικητικές λειτουργίες τῆς Ἐπιτροπῆς θά μποροῦσαν εὔκολα νά καταλήξουν στό σφετερισμό τῆς ἐξουσίας. Ἀλλά ἡ Ἐπιτροπή, δημιουργία ὁλόκληρης τῆς κοινότητας, βρισκόταν κάτω ἀπό τό συνεχή ἔλεγχο καί ἦταν ἄμεσα ὑπόλογη ἀπέναντι στήν πηγή, δηλαδή ὁλόκληρο τό λαό

τῆς ἐπαρχίας. Ὁ ἄλλος πού παρέμεινε ἔπαιρνε τίς ἴδιες μερίδες μέ τούς ἄλλους κατοίκους. Ὁ φαρμακοποιός μπῆκε στήν κολλεκτίβα. Φάρμακα, ἐφόδια, μεταφορά στό νοσοκομεῖο τῆς Βαρκελώνης ἤ τῆς Καστεγιόν, ἐγχειρήσεις, ὑπηρεσίες εἰδικῶν, ὅλα πληρώνονταν ἀπό τήν κολλεκτίβα.

Ἡ κολλεκτίβα συγκέντρωνε χρήματα ἀπό πωλήσεις προιόντων ἔξω ἀπό τό χωριό. Οἱ ἔμποροι λιανικῆς πώλησης ἔκλεισαν τά μαγαζιά τους καί μπῆκαν ἐθελοντικά στήν κοινότητα. Ὀργανώθηκαν σέ συνεταιρισμό, ἀπ' ὅπου μποροῦσε κανείς νά προμηθευθεῖ ὅλα τά ὑπάρχοντα ἀγαθά. Ὁ συνεταιρισμός στεγάστηκε σ' ἕνα παλιό μοναστήρι, ἀρκετά μεγάλο γιά νά ἱκανοποιεῖ ὅλες τίς ἀπαιτήσεις. Μερικοί ἔμποροι δούλευαν στό νέο συνεταιρισμό. Οἱ κουρεῖς ἐπίσης ἑνώθηκαν καί ἄνοιξαν ἕνα μεγάλο καί καλά ἐξοπλισμένο σαλόνι. Οἱ ράφτες στεγάστηκαν σ' ἕνα μεγάλο ἐργαστήρι καί προσέφεραν καλύτερα ροῦχα καί ὑπηρεσίες. Οἱ ξυλουργοί ἐπίσης σχημάτισαν κολλεκτίβα...

Σχετικά μέ τήν ὀργάνωση τῆς ἀγροτικῆς ἐργασίας πρέπει, πρίν ἀπ' ὅλα, νά ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ἀπό 265 ἄνδρες ἱκανούς καί διαθέσιμους γιά δουλειά, οἱ 65 ἔφυγαν ἐθελοντικά γιά νά πολεμήσουν τούς φασίστες. Παρόλα αὐτά τριπλασιάστηκαν οἱ ποσότητες τοῦ σταριοῦ καί τῆς πατάτας πού σπάρθηκαν... καί αὐτή ἡ αὔξηση πραγματοποιήθηκε, ὄχι μέ τήν αὔξηση τῆς καλλιεργούμενης γῆς, ἀλλά ἀπό τό γεγονός ὅτι παλιά πολλοί χωρικοί (τό θαῦμα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας!) οὐδέποτε εἶχαν λεφτά νά ἀγοράσουν σπόρους καί λιπάσματα καί καλλιεργοῦσαν τμῆμα τῆς περιουσίας τους.

Ἡ καλλιέργεια ὀργανώθηκε μέ τόν ἀκόλουθο τρόπο: ἡ καλλιεργούμενη γῆ χωρίστηκε σέ 13 ζῶνες, μέ 15 ἄντρες καί τόν κατάλληλο ἐξοπλισμό ἡ κάθε ζώνη. Κάθε ζώνη ἀντιπροσωπεύονταν ἀπό ἕναν ἐπικεφαλῆς. Ὅπως σχεδόν σέ ὅλες τίς κολλεκτίβες, οἱ ἐπικεφαλεῖς συγκεντρώνονταν μιά φορά τή βδομάδα. Ὁ ἐξοπλισμός περνοῦσε ἀπό τή μιά ζώνη στήν ἄλλη, ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες. Τά ζῶα ἐργασίας καί τά ἐργαλεῖα χρησιμοποιόταν μέ προσοχή, ὥστε νά ἐξασφαλίζονται τά καλύτερα ἀποτελέσματα.

Ζητήσαμε πληροφορίες γιά τό γάμο. Οἱ σύντροφοι, φυσικά ὑποστήριζαν τόν ἐλεύθερο ἔρωτα, ὁ λαός εὐνοοῦσε τό νόμιμο

γάμο. Ἡ τελετή τοῦ γάμου, σ' αὐτά τά ἀπομονωμένα χωριά εἶναι εὐκαιρία πανηγυριοῦ. Ἀπό τήν ἄλλη ὅμως πλευρά, ὁ γάμος παραβιάζει τίς ἀντιεξουσιαστικές ἀρχές.

Οἱ σύντροφοί μας ἀντιμετώπισαν τό πρόβλημα μέ ἐξαφάνιση ὅλων τῶν νομίμων διαδικασιῶν καί καταστροφή τῆς νομιμότητας τοῦ γάμου, ἐξαφανίζοντας ὅλα τά ἐπίσημα ἀποδεικτικά ἔγγραφα. Ἔτσι ὁ γάμος ἔχασε κάθε ἐπίσημη κατοχύρωση. (Μετά τήν ἐπανάσταση παντρεύτηκαν τέσσερα ζευγάρια). Τό ζευγάρι συνοδευόμενο ἀπό συγγενεῖς καί φίλους, παντρεύονταν παρουσία τοῦ γραμματέα τῆς Ἐπιτροπῆς, σάν μάρτυρα. Μέ τήν καταγραφή τῶν ὀνομάτων καί τῆς ἡλικίας τους στό ληξιαρχικό βιβλίο καί τήν ἐπανεπιβεβαίωση τῆς ἐπιθυμίας τους νά παντρευτοῦν, οἱ νόμιμες διατυπώσεις εἶχαν τελειώσει. Ἐνῶ ὅμως τό ζευγάρι κατέβαινε τή σκάλα τοῦ κτιρίου, ὁ γραμματέας κομμάτιαζε χαρτιά ἀνάμεσα στά ὁποία καί τή σελίδα ὅπου εἶχε καταγραφεῖ ὁ γάμος καί τά πετοῦσε, σάν κονφετί, πάνω ἀπό τό ζευγάρι καί ἀκριβῶς τή στιγμή πού ἔβγαινε στό δρόμο. Ἔτσι, ὅλοι ἦταν ἱκανοποιημένοι καί τό πανηγύρι ἄρχιζε.

Τούς ἐξήγησα ὅτι οἱ ἀπαραίτητες κοινωνικές μελέτες καί ὁ προγραμματισμός ἦταν ἀδύνατα χωρίς στατιστικές πληροφορίες καί ὅτι ἡ καταγραφή τῶν γάμων, τῶν γεννήσεων, τῶν θανάτων καί ἄλλων ἀνάλογων πληροφοριῶν ἔπρεπε νά τηρεῖται. Οἱ σύντροφοι κατάλαβαν καί μοῦ ὑποσχέθηκαν ὅτι θά ἀποκαταστήσουν τά διάφορα στοιχεῖα.

Περπατώντας σιγά-σιγά πρός τήν πλατεία τοῦ χωριοῦ, παρακολουθούσαμε τούς νέους πού ἔπαιζαν τό Βάσκικο παιγνίδι «πελότε» καί τούς μεγαλύτερους νά δίνουν συμβουλές. Τά πράγματα ἐξελίσσονταν ἀργά. Ἡ ζωή τοῦ χωριοῦ προχωροῦσε ἀτάραχα, ὅπως καί τίς μέρες πού εἶχαν περάσει, ἀλλά τώρα μέ καινούργια αἰσθήματα ἐμπιστοσύνης καί ἀσφάλειας, ἄγνωστα στό παρελθόν. Ἐμεῖς θέλαμε νά περπατήσουμε ἀνάμεσα ἀπ' αὐτά τά ἀπαρχαιωμένα σπίτια (ἡ κομμούνα θά τά ἀντικαθιστοῦσε γρήγορα) πού ἦταν ἤρεμα, χωρίς ἀπελπισία, χωρίς τήν ἀβεβαιότητα γιά τό αὔριο, τό ὁποῖο τόσους αἰῶνες εἶχε βασανίσει τούς καλούς ἀνθρώπους τῆς Μαγκνταλένα ντέ Πούλπις.

* * * *

Ἡ Κολλεκτίβα τοῦ Μάς ντέ λάς Μάτας[17]

Ἀπό τόν Γκαστόν Λεβάλ

Στήν τελευταία μου ἐπίσκεψη, τό Μάη τοῦ 1937, ὅλα σχεδόν τά χωριά τοῦ διαμερίσματος ἦταν πλήρως κοινωνικοποιημένα. Τό ἀναρχικό κίνημα σ' αὐτό τό χωριό ἄρχισε ἀπό τίς ἀρχές τοῦ αἰώνα καί προηγήθηκε τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος τῆς CNT. Τά πρῶτα συνδικάτα ὀργανώθηκαν τό 1932. Στίς 8 τοῦ Δεκέμβρη τοῦ ἴδιου χρόνου, μιά ἐξέγερση πού ἀγκάλιασε ὁλόκληρη τήν Ἀραγώνα καί μέρος τῆς Καταλωνίας ἀνακήρυξε τόν ἀντιεξουσιαστικό κομμουνισμό. Ἡ ἐξέγερση κατεστάλη. Ἡ CNT κηρύχτηκε ἐκτός νόμου καί ἐπανεμφανίστηκε τόν Ἀπρίλη τοῦ 1936, μετά τή νίκη τῆς κυβέρνησης τοῦ λαικοῦ μετώπου.

Τά μέσα τοῦ Σεπτέμβρη 1936, δύο μῆνες μετά τό ξεκαθάρισμα τῶν ντόπιων φασιστῶν, οἱ σύντροφοί μας πρότειναν τήν ἵδρυση ἀγροτικῆς κολλεκτίβας. Σέ μιά γενική συνέλευση ὅλων τῶν μελῶν τῶν ἀγροτικῶν ἑνώσεων ἡ πρόταση ἐγκρίθηκε ὁμόφωνα. Μερικοί μικροιδιοκτήτες γῆς, οἱ ὁποῖοι ἀρνήθηκαν νά προσχωρήσουν σχημάτισαν δική τους ὀργάνωση. Ἀπό τίς 600 συνολικά οἰκογένεις οἱ 550 προσχώρησαν στήν κολλεκτίβα. Οἱ 50 οἰκογένειες, μέλη τῆς UGT, πῆραν ἐντολή ἀπό τούς ἡγέτες του νά μήν προσχωρήσουν. Ἡ κολλεκτίβα δέν καταπάτησε τό δικαίωμά τους νά διατηρήσουν τήν ἰδιωτική ἰδιοκτησία, ἐφόσον αὐτοί δέν ἔβλαπταν τά συμφέροντα τῆς κολλεκτίβας.

Ἡ ἔκταση καί ὁ χαρακτήρας τῆς κοινωνικοποίησης ἐξαρτιόταν ἀπό τίς ἀποφάσεις τῆς κολλεκτίβας κάθε χωριοῦ. Ὅλες οἱ κολλεκτίβες, ὁλόκληρου τοῦ διαμερίσματος, λειτουργοῦσαν χωρίς γραπτούς νόμους ἤ καταστατικά. Ὅλα τά θέματα ἀποφασίζονταν στίς μηνιαῖες γενικές συνελεύσεις κάθε κολλεκτίβας. Ἡ συνέλευση ἐκλέγει συνήθως ἐπιτροπή ἀπό πέντε ἄτομα γιά τήν ἐκτέλεση τῶν ὁδηγιῶν τῆς συνέλευσης, σχετικά μέ τόν

17 Ἀπο τό διβλίο του «*Ἀντιεξουσιαστική Ἰσπανία*», σελ 142-149

χειρισμό τῶν τρεχόντων προβλημάτων.

Σύμφωνα μέ τήν κατάσταση τῆς γῆς καί ἄλλους παράγοντες, ἡ δουλειά τῆς κολλεκτίβας διεκπεραιωνόταν ἀπό 32 ὁμάδες ἐργατῶν. Κάθε ὁμάδα καλλιεργεῖ ἕνα κομμάτι ποτιστικῆς καί ἕνα κομμάτι μή ποτιστικῆς γῆς. Καί κάθε ὁμάδα ἐκτελεῖ, ἐκ περιτροπῆς τήν εὔκολη καί τή δύσκολη δουλειά. Σ' ὅλες τίς κολλεκτίβες τοῦ διαμερίσματος κάθε ὁμάδας ἐργασίας ἐκλέγει τόν ἀντιπρόσωπό της γιά τή *«Διοικητική Ἐπιτροπή»*. Οἱ ἀντιπρόσωποι συναντιοῦνται μιά φορά τή βδομάδα γιά νά προγραμματίσουν τή δουλειά τῆς ἑπόμενης βδομάδας. Οἱ κολλεκτίβες ἀποτελοῦσαν μιά συνεχῶς συντονιζόμενη ὀργάνωση ἐργασίας.

Σχετικά μέ τήν ἐκτροφή ζώων, ὁ ἀριθμός τῶν προβάτων αὐξήθηκε κατά 25%, τῶν γουρουνιῶν ἀπό 30-60% τῶν γαλακτοφόρων ἀγελάδων ἀπό 18-24% (τό χορτάρι τῆς γῆς δέν ἦταν κατάλληλο γιά ἀγελάδες). Μέχρι τή στιγμή πού ἡ κολλεκτίβα κατασκεύασε δικά της χοιροστάσια, ἀγοραζόταν μεγάλος ἀριθμός μικρῶν γουρουνιῶν, γιά ἐκτροφή ἀπό τίς οἰκογένειες τῶν κολλεκτιβιστῶν. Κάθε οἰκογένεια μεγάλωνε δύο γουρούνια, τά ὁποῖα ἀποθηκεύονταν μετά τό σφάξιμο στό κοινοτικό σφαγεῖο.

Ἡ παραγωγή ὅμως δέν περιορίζονταν στή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία. Μικρές βιομηχανίες (οἰκοδομικές, προιόντα δέρματος, παπούτσια, ροῦχα, ἐσώρρουχα, κ.τ.λ.) εἶχαν ἱδρυθεῖ στά μεγαλύτερα κέντρα καί στά πιό μεγάλα κολλεκτιβοποιημένα χωριά. Ὅπως στό Γκράους καί σέ ἄλλες περιοχές, κάθε ἐπιχείρηση ἀποτελοῦσε τμῆμα μιᾶς ἑνιαίας ὀργάνωσης, ὁλόκληρης τῆς κοινότητας, *«τῆς γενικῆς κολλεκτίβας»*. Νά ἕνα παράδειγμα πού ἀποδεικνύει τό μηχανισμό, μέσω τοῦ ὁποίου, καταγράφονταν, καί συντονίζονταν ἡ παραγωγή καί οἱ συναλλαγές κάθε ὁμάδας καί κάθε οἰκογένειας. Ἄν τό ἀγροτικό τμῆμα ἔχει ἀνάγκη ἀπό ὁρισμένα ἐργαλεῖα, ὁ ἀντιπρόσωπός του συμπληρώνει, μαζί μέ τή Διοικητική Ἐπιτροπή, μιά αἴτηση καί τήν στέλνει στό μεταλλουργικό συνδικάτο, ὅπου ἐκτελεῖται καί καταγράφεται. Ἡ ἴδια διαδικασία ἀκολουθεῖται, ὅταν μία οἰκογένεια ἔχει ἀνάγκη ἀπό ἔπιπλα. Ἡ αἴτηση μέσω τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, μεταβιβάζεται στό συνδικάτο Ἐργατῶν ξύλου ὅπου ἐκτελεῖται καί καταγράφεται.

Τό χρῆμα εἶχε καταργηθεῖ. Οὔτε τό τρέχον νόμισμα τῆς

'Ισπανίας (πεσέτα) ούτε τοπικο νομισμα χρησιμοποιόταν στίς συναλλαγές μέσα ή ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες τοῦ διαμερίσματος ή τῆς περιοχῆς. Τό πρῶτο βῆμα ἦταν ή κοινωνικοποίηση τοῦ ἐμπορίου. Στήν πρώτη μου ἐπίσκεψη στό Μάς ντέ λάς Μάτας, ὑπῆρχαν δύο παντοπῶληδες πού ἀρνιόταν νά συνεργαστοῦν. 'Αλλά ἀναγκάστηκαν νά κλείσουν τά μαγαζιά τους ἀπό ἔλλειψη ἐφοδίων. Γενικά, ὁ παλιός τρόπος διανομῆς ἀντικαταστάθηκε ἀπό κοινωνικές ἀγορές.

Εἶναι πολύ δύσκολο νά περιγράψουμε μέ ἀκρίβεια αὐτό τό τεράστιο κίνημα, τό ὁποῖο ἐνσάρκωσε καί ξεπέρασε τό σκοπό τῆς ἀγροτικῆς κοινωνικοποίησης. 'Εδῶ στή Μάς ντέ λάς Μάτας, ὅπως καί σ' ὅλα τά κοινωνικοποιημένα χωριά, δέν ὑπάρχουν μόνο τά ἐξωτερικά γνωρίσματα τῶν κοινοτικῶν ἐπιχειρήσεων πού εἴδαμε στό Γκράους (μαῦρες-κόκκινες σημαῖες στά ἐργοστάσια, στίς κοινοτικές ἀγορές, στά ξενοδοχεῖα) ἀλλά κάτι περισσότερο οὐσιαστικό: τήν ἐγκαθίδρυση τῆς συλλογικῆς ζωῆς. 'Εδῶ βρίσκονται οἱ ἀποθῆκες τοῦ διαμερίσματος (γιά χημικά προιόντα, τσιμέντο, πρῶτες ὕλες, γιά ὅλες τίς βιομηχανίες) ὅπου οἱ κολλεκτίβες τῶν ἄλλων χωριῶν ἀποθηκεύουν τά πλεονάσματά τους καί τά ἀνταλλάσσουν μέ ἄλλα ἀγαθά, σύμφωνα μέ τίς ἀποφάσεις τῶν ἀδελφῶν ἀντιπροσώπων. Στίς τεράστιες ἀποθῆκες ἑνός πλούσιου φασίστα πού δραπέτευσε ὑπάρχουν ἀποθέματα ρούχων γιά διανομή στό λαό τῆς περιοχῆς. 'Εδῶ ἐπίσης, οἱ ἀγρότες ἰδιοκτῆτες προμηθεύονται τά ἀγαθά τους καί καταγράφονται τά ἐφόδια πού παραλαμβάνει κάθε οἰκογένεια.

Στό νέο διυλιστήριο τοῦ συνεταιρισμοῦ, ὀργανωμένο ἀπό τά χωριά τοῦ διαμερίσματος παράγονται ταρταρικό ὀξύ καί ἐνενήντα βαθμῶν ἰατρικό οἰνόπνευμα. Στό ραφεῖο, ἄνδρες καί γυναῖκες φτιάχνουν ροῦχα, σύμφωνα μέ παραγγελίες κολλεκτιβιστῶν, σέ μεγάλη ποικιλία ὑφασμάτων καί χρωμάτων. Μιά οἰκογένεια τεσσάρων ἀτόμων (πατέρας, μητέρα, δύο παιδιά) δικαιοῦται ροῦχα ἀξίας μέχρι 280 πεσέτες, δηλαδή δύο ή τρεῖς φορές περισσότερα ἀπό τό μέσο ὅρο πού.δαπανοῦσε μιά ἀγροτική οἰκογένεια κάτω ἀπό τό παλιό καθεστώς.

Εὔγεστο ψωμί ἀνώτερης ποιότητας, ψήνεται μέσα στούς φούρνους τῆς κολλεκτίβας καί μέ ἐλάχιστο κόστος. Καταστη-

ματα ἐνδυμάτων ὄχι μόνο φτιάχνουν ὄμορφα ροῦχα γιά γυναῖκες καί κορίτσια, ἀλλά ὅπως καί σέ ἄλλα χωριά οἱ νέες κοπέλες ἐκπαιδεύονται στό ράψιμο ρούχων γιά τά μέλλοντα παιδιά τους.

Μιά ἐπιγραφή λέει: *«Δημόσια Βιβλιοθήκη»*. Εἶναι ἐκπληκτικά ἐφοδιασμένη μέ καλά βιβλία, πάνω σέ ἀκαδημαϊκά θέματα, κοινωνιολογία, φιλολογία... καί μεγάλη ποικιλία σχολικῶν ἐγχειριδίων... Ἡ βιβλιοθήκη εἶναι ἐλεύθερη γιά ὅλους, περιλαμβανομένων καί τῶν «ἀτομιστῶν». Οἱ ἐκπαιδευτικές δραστηριότητες κατευθύνονται πρός τούς νέους καί τούς γέρους. Μέσα στό πνεῦμα καί τήν πρακτική τῆς ἀλληλεγγύης ὅλων καί τό σεβασμό τῆς ἀτομικότητας τοῦ καθενός, δόθηκε σέ κάθε οἰκογένεια ἕνα κομμάτι γῆς γιά νά τό χρησιμοποιεῖ ὅπως θέλει, βελτιώνοντας τή διατροφή της μέ τήν καλλιέργεια φρούτων καί λαχανικῶν καί τήν ἐκτροφή κουνελιῶν, κ.τ.λ. Ἡ διανομή μερίδων δέν γίνεται ἔτσι συνόνυμη μέ τήν ὁμοιομορφία.

Ἡ διανομή ρούχων, γιά παράδειγμα, δέν σημαίνει ὅτι οἱ κολλεκτίβες, σ' αὐτό τό σημεῖο τῆς Ἀραγώνας, δέν εἶχαν ἱκανοποιητική ἀγοραστική δύναμη. Ὑπῆρχαν πολλά προϊόντα, εἰδικά στάρι, πού ἔπρεπε νά ἀνταλλαγεῖ μέ ροῦχα κατασκευασμένα στήν Καταλωνία. Τεράστιες ποσότητες σταριοῦ, κρέατος, λαχανικῶν, λαδιοῦ, οἱ ὁποῖες μποροῦσαν νά ἀνταλλαγοῦν μέ ἄλλα προϊόντα δωρίζονταν στήν πολιτοφυλακή. Ἀνάλογα, μεγάλες ποσότητες τροφίμων στέλνονταν στήν πολιορκημένη Μαδρίτη ἀπό τίς στρατιές τοῦ Φράνκο.

Ἰατρική περίθαλψη καί φάρμακα ἦταν δωρεάν. Τά γυαλιά παρέχονταν δωρεάν στούς κολλεκτιβιστές καί στούς «ἀτομιστές». Ἕνα καινούργιο ἀγροτικό σχολεῖο, σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τό χωριό, ἱδρύθηκε γιά ὅλα τά μεγάλα παιδιά, πού δέν εἶχαν παρακολουθήσει ποτέ μαθήματα. Στή Μάς ντέ λάς Μάτας, δύο νέοι δάσκαλοι πού εἶχαν σπουδάσει στά κολλέγια τῆς Σαραγόσα, τῆς Βαλένσια καί τοῦ Τερουέλ ἀνέλαβαν τίς δύο καινούργιες αἴθουσες διδασκαλίας, γιά τήν ἐκπαίδευση 50 παιδιῶν, σέ κάθε αἴθουσα[18].

18 Πενήντα παιδιά σέ κάθε αἴθουσα μπορεῖ νά φαίνεται ὑπερβολή, ἀλλά ὅταν ληφθεῖ ὑπόψη ἡ καθυστέρηση τῆς ἐκπαιδευτικῆς ὀργάνωσης

Σύμφωνα μέ τούς κανονισμούς πού ἴσχυαν σ' ὁλόκληρη τήν Ἀραγώνα, τήν Καστίλλη καί τή Λεβάντε, ἀπαγορευόταν στίς κολλεκτίβες νά ἐργάζονται γιά τό δικό τους κέρδος. Ἔτσι ἀποφεύγεται ἡ κερδοσκοπία, ἡ ὁποία εὐνοεῖται ἀπό τήν κατάσταση πολέμου καί ἦταν τόσο συνηθισμένη. Αὐτά τά μέτρα ἀποτελοῦν μέρος τῆς ὀργανωτικῆς ὑπευθυνότητας πού ἐπικρατοῦσε στά κοινωνικοποιημένα χωριά. Κάθε κολλεκτιβοποιημένο χωριό διαβιβάζει κατάλογο τῶν πλεονασμάτων του καί τῶν ἐλλείψεών του στήν «*Ἐπιτροπή τοῦ Διαμερίσματος*». Ἡ Ἐπιτροπή, αὐτή, πού εἶχε ἕδρα στή Μάς ντέ Λάς Μάτας κρατοῦσε λογαριασμό γιά τά πλεονάσματα καί τά ἐλλείμματα κάθε κολλεκτιβοποιημένου χωριοῦ. Γνώριζε, μέ ἀκρίβεια, τά ἀποθέματα κρασιοῦ, κρέατος, λαδιοῦ, σταριοῦ, πατάτας, ζάχαρης καί ἄλλων ἐφοδίων, ὅλων τῶν χωριῶν. Ἄν, γιά παράδειγμα, μιά κολλεκτίβα πού εἶχε πλεόνασμα λαδιοῦ δέν εἶχε ἀνάγκη κρασιοῦ μποροῦσε νά παραγγείλει ἄλλα προιόντα ἤ νά ἀποθηκεύσει τό πλεόνασμά της γιά νά τό ἀνταλλάξει μέ ἄλλες κολλεκτίβες. Ἡ «*Ἐπιτροπή Διαμερίσματος*» ἦταν στήν πραγματικότητα ἕνα εἶδος γραφείου ἀνταλλαγῆς προϊόντων. Ἐπιπλέον, ἡ γενική ἀγορά καί ἡ κοινοτική ἀποθήκη διευκόλυναν τίς ἀνταλλαγές μέσα καί ἔξω ἀπό τό χωριό.

Το σύστημα τῶν ἀνταλλαγῶν λειτουργοῦσε χωρίς τό παραμικρό ἐμπόδιο, ἐπειδή τό πνεῦμα τοῦ κέρδους δέν ἀποτελοῦσε κίνητρο γιά τούς κολλεκτιβιστές. Ἕνα χωριό, κάτω ἀπό ἀσυνήθιστα δύσκολες περιστάσεις, μπορεῖ νά μήν διέθετε τίποτε γιά ἀνταλλαγή. Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι ἦταν καταδικασμένο καί αὐτό καί ἡ οἰκονομία του. Παράδειγμα: ἐφέτος ἡ σοδειά τῆς Μάς ντέ λάς Μάτας, Σένο καί Λά Χινεμπρόσα καταστράφηκε ἀπό θυελλώδεις ἀνέμους. Σ' ἕνα καπιταλιστικό καθεστώς, αὐτή ἡ φυσική καταστροφή θά σήμαινε ἀτέλειωτες στερήσεις, χρέη, καί μετανάστευση, γιά κάμποσα χρόνια, μερικῶν ἐργατῶν. Στό καθεστώς ὅμως τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς ἀλληλεγγύης οἱ δυσκο-

στήν Ἰσπανία, αὐτό ἀποτελεῖ πρόοδο. Ὁ συγγραφέας δίδαξε σέ 52 μαθητές, σέ μιά αἴθουσα στό προοδευτικό «*ρασιοναλιστικό*» σχολεῖο, ὀργανωμένο ἀπό Ἰσπανούς δημοκρατικούς καί ριζοσπάστες

λίες αὐτές ξεπεράστηκαν μέ τίς προσπάθειες ὁλόκληρου τοῦ διαμερίσματος. Προμήθειες, σπόροι κ.τ.λ. ὁ,τιδήποτε χρειαζόταν γιά νά ἐπιδιορθωθοῦν οἱ ζημιές παραχωρήθηκαν σύμφωνα μέ τό πνεῦμα τῆς ἀδελφότητας καί τῆς ἀλληλεγγύης, χωρίς ὅρους, χωρίς ἐξοντωτικά χρέη. Ἡ ἐπανάσταση δημιούργησε νέο πολιτισμό!

XI. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΡΧΙΚΩΝ ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΩΝ

Στό τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ πρωτοποριακοῦ του ἔργου, *«Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν»*, ὁ Γκαστόν Λεβάλ, στηριζόμενος στίς ἐξαντλητικές καί ἀπό πρῶτο χέρι μελέτες του, ἀπαριθμεῖ τά ἐπιτεύγματα καί τίς δυσκολίες τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς ἐπανάστασης στήν ὕπαιθρο καί στίς πόλεις. Συνοψίζει διάφορα θέματα πού ἔχουν ἀναφερθεῖ στά προηγούμενα κεφάλαια.

* * * *

Τά Χαρακτηριστικά τῶν 'Αντιεξουσιαστικῶν Κολλεκτίβων[1]

'Από τόν Γκαστόν Λεβάλ

1. Σύμφωνα μέ τίς νομικές ἀρχές, οἱ κολεκτίβες ἦταν κάτι τό καινούργιο. Δέν ἀποτελοῦσαν συνδικάτο, οὔτε κοινότητες, μέ ὁποιαδήποτε παραδοσιακή ἔννοια. Οὔτε ἀκόμη, εἶχαν πολλές ὁμοιότητες μέ τίς κοινότητες τοῦ Μεσαίωνα. Πλησίαζαν, βέβαια, περισσότερο τίς κοινότητες παρά τό συνδικαλιστικό πνεῦμα. Πολλές φορές μπορεῖ νά ὀνομαστοῦν *κοινότητες*, ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνη τῆς Μπινεφάρ. Ἡ κολλεκτίβα ἦταν μιά ὀντότητα, ἀπό τήν ὁποία ἐξαρτιόταν οἱ ἐπαγγελατικές ὁμάδες, οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες, οἱ ἐμπορικές καί οἱ κοινοτικές λειτουργίες. Ὅσον ἀφορᾶ τή μορφή ὀργάνωσης, τίς ἐσωτερικές λειτουργίες καί τίς εἰδικευμένες δραστηριότητες, ἦταν *αὐτόνομες*.

2. Οἱ ἀγροτικές κολλεκτίβες, παρά τό ὄνομά τους, ἦταν ἀναφορικά μέ ὅλες τους τίς προθέσεις καί τούς σκοπούς, *ἀντιεξουσιαστικές κομμουνιστικές ὀργανώσεις*. Ἐφάρμοζαν τόν κομμουνιστικό κανόνα *«ἀπό τόν καθένα σύμφωνα μέ τίς ἱκανότητές του, στόν καθένα σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες του»* Ὅπου κα-

[1] 'Από τό βιβλίο του *«Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν»*, σελ. 306-320 Ἡ μετάφραση εἶναι ἀπό τό περιοδικό «Anarchy» No 5, Ἰούλης, 1961.

ταργήθηκε τό χρῆμα, ἐξασφαλίστηκε στό κάθε ἄτομο μιά ὁρισμένη ποσότητα ἀγαθῶν. Ὅπου τό χρῆμα διατηρήθηκε, κάθε οἰκογένεια ἔπαιρνε ἕνα ἡμερομίσθιο, ἀνάλογο μέ τόν ἀριθμό τῶν μελῶν της. Παρόλη τήν ποικιλία, οἱ ἠθικές ἀρχές ταυτιζόταν μέ τά πρακτικά ἀποτελέσματα.

3. Στίς ἀγροτικές κολλεκτίβες, ὁ βαθμός ἀλληλεγγύης ἦταν ὁ μεγαλύτερος *δυνατός*. Ὄχι μόνο κάθε ἄτομο διέθετε τά ἀναγκαῖα, ἀλλά καί οἱ ὁμοσπονδίες τῶν διαμερισμάτων υἱοθετοῦσαν διαρκῶς καί σέ μεγαλύτερο βαθμό τήν ἀλληλοβοήθεια ἀνάμεσα στίς διάφορες κολλεκτίβες. Στή βιομηχανία, αὐτή ἡ πρακτική, ἄρχισε στό Χοσπιταλέτ, στούς σιδηρόδρομους τῆς Καταλωνίας καί ἀργότερα ἐφαρμόστηκε στήν 'Αλκόι. Ἄν οἱ πολιτικοί συμβιβασμοί δέν ἐμπόδιζαν τήν κοινωνικοποίηση, οἱ πρακτικές τῆς ἀλληλοβοήθειας θά ἦταν πολύ περισσότερο γενικευμένες.

4. Κατάκτηση μεγάλης σημασίας ἦταν τό δικαίωμα τῶν γυναικῶν στή ζωή, ἄσχετα μέ τήν ἀπασχόληση ἤ τή λειτουργία . Στίς μισές, περίπου, κολλεκτίβες οἱ γυναῖκες εἶχαν τά ἴδια ἡμερομίσθια μέ τούς ἄντρες. Στίς ἄλλες, οἱ γυναῖκες ἔπαιρναν λιγότερα, μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι σπάνια ζοῦσαν μόνες.

5. Τό δικαίωμα τοῦ παιδιοῦ στή ζωή ἀναγνωρίστηκε ἐπίσης: ὄχι σάν κρατική εὐσπλαχνία, ἀλλά σάν δικαίωμα, τό ὁποῖο κανένας δέν μποροῦσε νά ἀρνηθεῖ. Τά σχολεῖα ποορίζονταν γιά παιδιά μέχρι 14 ἤ 15 χρόνων, ἡ μόνη ἐγγύηση, ὅτι οἱ γονεῖς δέν θά ἔστελναν τά παιδιά τους γρηγορότερα στή δουλειά καί ὅτι ἡ ἐκπαίδευση θά ἦταν πραγματικά καθολική.

6. Στίς ἀγροτικές κολλεκτίβες τῆς 'Αραγώνας, τῆς Καταλωνίας, τῆς Λεβάντε, τῆς Καστίλλης, τῆς 'Ανδαλουσίας καί τῆς 'Εστρεμαντούρας, οἱ ἐργάτες σχημάτιζαν ὁμάδες γιά νά μοιράζουν τήν ἐργασία ἤ τή γῆ. Οἱ ὁμάδες συνήθως ἀπασχολοῦνταν σέ ὁρισμένες θέσεις. Οἱ ὁμάδες ἐργασίας ἐξέλεγαν ἀντιπροσώπους πού συναντιόταν μέ τούς ἐκπροσώπους τῆς κολλεκτίβας, γιά τή γεωργία, μέ σκοπό τόν προγραμματισμό τῆς δουλειᾶς. Αὐτή ἡ τυπική ὀργάνωση ἔκανε τήν ἐμφάνισή της *ἐντελῶς* αὐθόρμητα καί μέ τοπική πρωτοβολία.

7. 'Εκτός ἀπ' αὐτές τίς πρακτικές καί τίς παρόμοιες συναντήσεις τῶν εἰδικευμένων ὁμάδων, ἡ κολλεκτίβα συνέρχονταν,

σάν σύνολο, σέ έβδομαδιαία, δεκαπενθήμερη ή μηνιαία συνέλευση. Καί αύτό ήταν ένας αύθόρμητος νεωτερισμός. Ή συνέλευση έκανε άπολογισμό τών δραστηριοτήτων τών συμβούλων πού είχε διορίσει καί συζητοῦσε είδικές περιπτώσεις καί άπρόβλεπτα προβλήματα. Όλοι οί κάτοικοι, άντρες καί γυναίκες, παραγωγοί καί μή παραγωγοί, έπαιρναν μέρος στίς συζητήσεις καί τίς άποφάσεις. Σέ πολλές περιπτώσεις, οί «άτομιστές» (δέν ήταν μέλη τῆς κολλεκτίβας) είχαν ἴσα δικαιώματα στή γενική συνέλευση.

8. Τά πιό σοβαρά έπιτεύγματα στήν καλλιέργεια τῆς γῆς ήταν: ή γρήγορα αύξανόμενη χρήση μηχανημάτων καί άρδευσης, μεγαλύτερη ποικιλία καλλιεργειῶν καί άναδάσωση. Στήν κτηνοτροφία: ή έκλογή καί ό πολλαπλασιασμός τῶν ζώων, ή προσαρμογή τῶν ζώων στίς τοπικές συνθῆκες καί ή κατασκευή, σέ μεγάλη κλίμακα, συλλογικῶν σταύλων γιά ζῶα.

9. Ή παραγωγή καί τό έμπόριο έναρμονίζονταν διαρκῶς καί περισσότερο καί ή διανομή γίνονταν διαρκῶς καί περισσότερο ένοποιημένη. Πρῶτα στήν κλίμακα τοῦ διαμερίσματος, ὕστερα στήν κλίμακα τῆς περιοχῆς καί τέλος στήν κλίμακα τοῦ ἔθνους (έθνική όμοσπονδία). Τό διαμέρισμα ήταν ή βάση τοῦ έμπορίου. Σέ έξαιρετικές περιπτώσεις μία άπομονωμένη κοινότητα διεύθυνε τό έμπόριό της, ένῶ ή όμοσπονδία τοῦ διαμερίσματος έπέβλεπε τή σχετική δραστηριότητα καί έπενέβαινε ὅταν οί έμπορικές δραστηριότητες ήταν βλαβερές γιά τήν έθνική οίκονομία. Στήν Άραγώνα, ή *«Όμοσπονδία τῶν Κολλεκτίβων»* πού ίδρύθηκε τό Γενάρη τοῦ 1937, ἄρχισε νά συντονίζει τίς κοινότητες τῆς περιοχῆς καί νά δημιουργεῖ σύστημα άλληλοβοήθειας. Ή τάση γιά ένότητα ἔγινε πιό σαφής μέ τήν υίοθέτηση, ὕστερα άπό τήν άπόφαση τοῦ Συνεδρίου τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1937, ένιαίας *«κάρτας παραγωγοῦ»* καί ένιαίας *«κάρτας καταναλωτῆ»* πράγμα τό όποῖο κατέληξε στήν κατάργηση τοῦ έθνικοῦ καί τοπικοῦ νομίσματος. Ό συντονισμός τοῦ έμπορίου μέ τίς ἄλλες περιοχές καί τό έξωτερικό βελτιώνονταν συνεχῶς. Όταν ή άνισότητα τῶν άνταλλαγῶν ή οί ύψηλές τιμές δημιουργοῦσαν πλεόνασμα, ή *«Όμοσπονδία Περιοχῆς»* τό χρησιμοποιοῦσε γιά νά βοηθήσει φτωχότερες κολλεκτίβες. Ή άλληλεγγύη *ξεπερνοῦσε* ἔτσι τά ὅρια τοῦ διαμερίσματος.

10. Ἡ βιομηχανική συγκέντρωση, ἡ κατάργηση δηλαδή τῶν μικρῶν ἐργαστηρίων καί τῶν ἀντιοικονομικῶν ἐργοστασίων ἦταν χαρακτηριστικό στοιχεῖο τῆς κολλεκτιβοποίησης, στίς ἀγροτικές κοινότητες καί τίς πόλεις. Ἡ ἐργασία ὀρθολογικοποιήθηκε, μέ βάση τίς κοινωνικές ἀνάγκες, στίς βιομηχανίες τῆς Ἀλκόι καί τοῦ Χοσπιταλέτ, στίς δημοτικές μεταφορές τῆς Βαρκελώνης καί στίς κολλεκτίβες τῆς Ἀραγώνας.

11. Σέ πολλές περιπτώσεις, τό πρῶτο βῆμα πρός τήν κοινωνικοποίηση ἦταν τό μοίρασμα τῶν μεγάλων ἀγροκτημάτων (στά διαμερίσματα Σεγκόρμπε καί Γκρανογιέρς καί σέ ὁρισμένα χωριά τῆς Ἀραγώνας). Σέ ἄλλες περιπτώσεις τό πρῶτο βῆμα συνίστατο στό νά ἀναγκάσουν τίς κοινότητες νά πραγματοποιήσουν ἄμεσες μεταρρυθμίσεις (κοινοτηκοποίηση τοῦ νοικιάσματος τῆς γῆς, καί φαρμάκων στήν Ἔλντα, Μπενιχάρια, Καστιγιόνε, Ἀλκανίζ, Κάσπε, κ.τ.λ.)

12 Ἡ ἐκπαίδευση βελτιώθηκε σέ βαθμό χωρίς προηγούμενο. Οἱ περισσότερες ἀπό τίς μερικά ἤ ὁλικά κοινωνικοποιημένες κολλεκτίβες καί κοινότητες ἔκτισαν τουλάχιστον ἕνα σχολεῖο. Τό 1938, γιά παράδειγμα, *κάθε* κολλεκτίβα στήν Ὁμοσπονδία τῆς Λεβάντε εἶχε τό δικό της σχολεῖο.

13. Ὁ ἀριθμός τῶν κολλεκτίβων αὐξάνονταν συνεχῶς. Τό κίνημα ἄρχισε καί προόδευσε ἀπότομα στήν Ἀραγώνα, κάλυψε τμῆμα τῆς Καταλωνίας, ὕστερα ἁπλώθηκε στή Λεβάντε καί ἀργότερα στή Καστίλλη. Σύμφωνα μέ ἀξιόπιστες πληροφορίες τά ἐπιτεύγματα στήν Καστίλλη ξεπέρασαν τίς ἐπιτυχίες στή Λεβάντε καί στήν Ἀραγώνα. Ἡ Ἐστραμαντούρα καί τό τμῆμα τῆς Ἀνδαλουσίας πού δέν καταλήφθηκε ἀμέσως ἀπό τούς φασίστες, εἰδικότερα ἡ ἐπαρχία Χαέν, εἶχαν ἐπίσης τίς κολλεκτίβες τους. Ὁ χαρακτήρας τῶν κολλεκτίβων ἐξαρτιόταν, φυσικά, ἀπό τίς τοπικές συνθῆκες[2].

15. Καμιά φορά, ἡ κολλεκτίβα συμπληρωνόταν μέ ἄλλες μορφές κοινωνικοποίησης. Ὅταν ἔφυγα ἀπό τήν Καρκαγκέντε

2. Ὁ ἀριθμός 14 ἀναφέρει τόν ἀριθμό καί τήν ἔκταση τῶν κολλεκτίβων. Τό σημεῖο αὐτό τό ἔχουμε παραλείψει, γιατί ἔχουμε δώσει πιό συγκεκριμένες πληροφορίες σ' ἄλλο σημεῖο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου

κοινωνικοποίησαν τό ἐμπόριο. Στήν Ἀλκόι ἔκαναν τήν ἐμφάνισή τους καταναλωτικοί συνεταιρισμοί γιά νά συμπληρώσουν τή συνδικαλιστική ὀργάνωση τῆς παραγωγῆς. Ὑπάρχουν καί ἄλλα παραδείγματα τοῦ ἴδιου εἴδους.

16. Οἱ κολλεκτίβες δέν ἱδρύθηκαν ἀποκλειστικά καί μόνο ἀπό τό ἀναρχικό κίνημα. Παρόλον ὅτι οἱ ἀρχές τους ἦταν σίγουρα ἀναρχικές, πολλές κολλεκτίβες δημιουργήθηκαν αὐθόρμητα ἀπό ἀνθρώπους πού δέν εἶχαν σχέση μέ τό κίνημά μας («ἀντιεξουσιαστές» χωρίς νά τό ξέρουν). Οἱ περισσότερες κολλεκτίβες στήν Καστίλλη καί στήν Ἐστραμαντούρα ὀργανώθηκαν ἀπό καθολικούς καί σοσιαλιστές ἀγρότες. Σέ μερικές περιπτώσεις βέβαια εἶχε μεσολαβήσει ἡ προπαγάνδα μεμονωμένων ἀναρχικῶν ἀγωνιστῶν. Πολλά μέλη τῆς UGT προσχώρησαν ἤ καί ὀργάνωσαν κολλεκτίβες, ἄν καί ἡ ὀργάνωσή τους ἦταν ἐπίσημα ἐνάντια στίς κολλεκτίβες. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά μερικούς δημοκρατικούς, πού ἐπιθυμοῦσαν εἰλικρινά ἐλευθερία καί δικαιοσύνη.

17. Σεβάστηκαν τούς μικροϊδιοκτῆτες. Ὅλα τά στοιχεῖα τό ἀποδεικνύουν: ἡ συμμετοχή τους στό σύστημα τῆς *«κάρτας καταναλωτῆ»* καί στό συλλογικό ἐμπόριο, οἱ ἀποφάσεις πού παίρνονταν ἀναφορικά μ' αὐτούς. Ὑπῆρχαν βέβαια δύο περιορισμοί: δέν ἔπρεπε νά διαθέτουν περισσότερη γῆ ἀπ' ὅση μποροῦσαν νά καλλιεργήσουν καί δέν εἶχαν τό δικαίωμα νά ἐμπορεύονται ἰδιωτικά. Ἡ συμμετοχή στήν κολλεκτίβα ἦταν ἐθελοντική: «οἱ ἀτομιστές» προσχωροῦσαν μόνον ἄν εἶχαν πειστεῖ γιά τά πλεονεκτήματα τῆς συλλογικῆς ἐργασίας.

18. Τά κυριότερα ἐμπόδια στήν κολλεκτιβοποίηση ἦταν:

α)·τά συντηρητικά στρώματα καθώς καί τά κόμματα καί οἱ ὀργανώσεις πού ἀντιπροσώπευαν. Δημοκρατικοί ὅλων τῶν ἀποχρώσεων, σοσιαλιστές τῆς ἀριστερᾶς καί τῆς δεξιᾶς (Λάργκο Καμπαλέρο καί Πριέτο), σταλινικοί κομμουνιστές καί πολλές φορές οἱ ὀπαδοί τοῦ POUM. (Πρίν ἀπό τήν ἀποβολή τους ἀπό τήν κυβέρνηση τῆς Καταλωνίας τό POUM δέν ἦταν ἐπαναστατικό κόμμα. Ἔγινε ὅμως ὅταν πέρασε στήν ἀντιπολίτευση. Ἀκόμη καί τόν Ἰούνη τοῦ 1937, ἕνα μανιφέστο τοῦ τμήματος τῆς Ἀραγώνας τοῦ POUM ἐπιτίθετο στίς κολλεκτίβες). Τό κύριο ὄργανο τῶν διαφόρων πολιτικῶν ἦταν ἡ UGT.

6) Ἡ ἀντίδραση μερικῶν μικροϊδιοκτητῶν (ἀγρότες ἀπό τήν Καταλωνία καί τά Πυρηναῖα).

γ) Ὁ φόβος, ἀνάμεσα καί σέ μερικά ἀκόμη μέλη τῶν κολλεκτίβων, ὅτι ἡ κυβέρνηση θά κατέστρεφε τίς ὀργανώσεις τους, ὅταν τέλειωνε ὁ πόλεμος. Πολλοί μικροϊδιοκτῆτες πού δέν ἦταν ἀντιδραστικοί καί πού θά προσχωροῦσαν στίς κολλεκτίβες κάτω ἀπό ἄλλες συνθῆκες, ἔμειναν ἔξω, κάνοντας παρόμοιους συλλογισμούς.

δ) Ἡ ἀνοικτή ἐπίθεση ἐνάντια στίς κολλεκτίβες: μ' αὐτό δέν ἐννοοῦμε τή διάλυση τῶν κολλεκτίβων ἀπό τό στρατό τοῦ Φράνκο. Στήν Καστίλλη, ἡ ἐπίθεση ἐνάντια στίς κολλεκτίβες ἔγινε ἀπό ἔνοπλα κομμουνιστικά στρατεύματα. Στήν περιοχή τῆς Βαλένσια ἔγιναν μάχες πού πῆραν μέρος θωρακισμένα ὀχήματα. Στήν ἐπαρχία Χουέσκα ἡ ταξιαρχία Κάρλ-Μάρξ ἔκανε ἐπιδρομές στίς κολλεκτίβες. Τό ἴδιο ἔκανε καί ἡ ταξιαρχία Μάθια-Κόμπανυς στήν ἐπαρχία τοῦ Τερουέλ. (Καί οἱ δύο ταξιαρχίες ἀπέφευγαν τίς μάχες μέ τούς φασίστες. Ἐνῶ ὁ στρατός μας πολεμοῦσε στήν Χουέσκα καί σέ ἄλλα κρίσιμα σημεῖα, ἡ ταξιαρχία Κάρλ-Μάρξ παρέμενε ἀδρανής. Οἱ μαρξιστές ἀποτελοῦσαν φρουρές στά μετόπισθεν. Ἡ ἄλλη ταξιαρχία ἐγκατέλειψε, χωρίς μάχη, τό Βίβελ ντέ Ρίο καί τήν ἀνθρακοφόρα περιοχή Οὐτρίλος. Αὐτοί οἱ στρατιῶτες, πού ὑποχωροῦσαν στήν παραμικρή ἐπίθεση, πολεμοῦσαν μέ πεῖσμα ἐνάντια στούς ἄοπλους χωρικούς τῶν κολλεκτίβων.).

19. Στό δημιουργικό ἔργο τῆς ἀλλαγῆς καί τῆς κοινωνικοποίησης, οἱ ἀγρότες ἐπέδειξαν κοινωνική συνείδηση πολύ ἀνώτερη ἀπό τούς ἐργάτες τῶν πόλεων.

* * * *

Συμπέρασμα

Ἀπό τό Σάμ Ντόλγκοφ

Στίς εἰσαγωγικές σημειώσεις μας δείξαμε, σέ χοντρές γραμμές, τά ἀξιόλογα πάγματα πού θά μποροῦσαν νά μάθουν, οἱ σύγχρονοι ριζοσπάστες καί εἰδικότερα ἐκεῖνοι πού παίρνουν μέρος στό παγκόσμιο κίνημα γιά τήν ἐργατική αὐτοδιεύθυνση

στή βιομηχανία, ἀπό τήν ἰσπανική ἐπανάσταση. Στήν προσπάθειά μας νά δώσουμε στόν ἀναγνώστη τίς ἀπαιτούμενες πληροφορίες γιά νά σχηματίσει δική του γνώμη, ἀποφύγαμε νά ἐρευνήσουμε λεπτομερειακά τά μαθήματα τῆς ἰσπανικῆς Ἐπανάστασης. Αὐτά εἶναι πολύ φανερά: οἱ ἐργάτες καί οἱ ἀγρότες τῆς Ἰσπανίας μετέτρεψαν τίς ἀντιεξουσιαστικές ἀρχές τῆς αὐτοδιεύθυνσης σέ συγκεκριμένα ἐπιτεύγματα. Αὐτό δέν πραγματοποιήθηκε σέ μερικές ἀπομονωμένες *πειραματικές* κοινότητες, ἀποτελούμενες ἀπό διαλεγμένα ἄτομα, ἀλλά σέ μεγάλη κλίμακα καί περιέλαβε ἑκατομμύρια κοινούς ἀνθρώπους, ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά. Αὐτή ἦταν ἡ *«λαική συνείδηση»* τῆς Ἰσπανικῆς ἐπανάστασης. Στό τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του *«Οὔτε Φράνκο, οὔτε Στάλιν»*, ὁ Γκαστόν Λεβάλ συνοψίζει τή φύση τοῦ ριζωμένου λαικοῦ ἐλέγχου.

«Ἡ ἐπανάσταση ξετυλίχτηκε μέσα σέ πολύ μπερδεμένες περιστάσεις. Ἔπρεπε νά ἀντιμετωπιστοῦν ἐπιθέσεις ἀπό τά μέσα καί ἀπό τά ἔξω. Χρειάστηκαν φανταστικές προσπάθειες γιά νά ἐφαρμοστοῦν οἱ ἀναρχικές ἀρχές στή πράξη. Σέ πολλές περιπτώσεις, ἡ προσπάθεια πέτυχε. Οἱ ὀργανώσεις ἀνακάλυψαν τρόπους γιά νά ἀντιμετωπίσουν τά πάντα. Εἴχαμε μαζί μας τήν εὐφυία τοῦ λαοῦ. Αὐτή ἀνακάλυπτε τούς τρόπους καί ἱκανοποιοῦσε τίς χιλιάδες ἀνάγκες τῆς ζωῆς καί τῆς ἐπανάστασης. Αὐτή ὀργάνωσε τήν πολιτοφυλακή καί νίκησε τό φασισμό στήν πρώτη φάση τοῦ πολέμου. Αὐτή κατασκεύασε θωρακισμένα αὐτοκίνητα, ὅπλα καί πολυβόλα. Ἡ πρωτοβουλία ἐρχόταν ἀπό τό λαό, πρίν ἀπ' ὅλα ἀπό κείνους πού εἶχαν ἐπιρεαστεῖ ἀπό τούς ἀναρχικούς. Παράδειγμα, οἱ κολλεκτίβες τῆς Ἀραγώνας: ἀνάμεσα στούς ὀργανωτές τους συνάντησα μόνο δύο δικηγόρους, στήν Ἀλκορίνα. Αὐτοί δέν ἦταν, γιά νά ἀκριβολογοῦμε, διανοούμενοι. Ἀλλά ἐκεῖνο πού πραγματοποίησαν, μαζί μέ τούς ἀγρότες καί τούς ἐργάτες, δέν ἦταν καλύτερο ἀπ' ὅτι εἴδαμε στό Ἔσπλους, στή Μπινεφάρ στήν Καλάντα καί σ' ἄλλες κολλεκτίβες. Τό ἐκπληκτικό εἶναι ὅτι πολλοί ἀπ' αὐτούς τούς ἀγρότες ἦταν ἀγράμματοι. Εἶχαν ὅμως πίστη, πρακτική κοινή λογική, πνεῦμα θυσίας καί θέληση νά δημιουργήσουν ἕναν καινούργιο κόσμο.

Δέν θέλω νά κάνω τήν δημαγωγική ἀπολογία τῆς ἀμάθειας.

Ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἰδιοσυγκρασία, καρδιά, πνεῦμα, πού ἡ ἐκπαίδευση δέν μπορεῖ νά δώσει καί ἡ ἐπίσημη ἐκπαίδευση, πολλές φορές, ἐξασθενίζει. Ἡ πνευματική κουλτούρα δέν ταυτίζεται, πολλές φορές, μέ τή βιβλιοφιλία καί ἀκόμα περισσότερο μέ τόν ἀκαδημαισμό. Προκύπτει ἀπό τίς συνθῆκες τῆς ζωῆς καί σ' αὐτήν τήν περίπτωση εἶναι πιό δυναμική. Μέ τήν προσαρμογή στά γεγονότα, μέ τό συντονισμό τῆς ἐργασία, μέ τήν ὑπόδειξη τῶν σφαλμάτων ἑνός ὁρισμένου κλάδου τῆς βιομηχανίας, μέ τή συμπλήρωση τῆς μιᾶς δραστηριότητας μέ μιάν ἄλλη καί ἐναρμόνιση τοῦ συνόλου, ὑποχινώντας ἐδῶ καί διορθώνοντας ἐκεῖ μ' αὐτούς τούς τρόπους οἱ μεγάλοι ἐγκέφαλοι μποροῦν νά προσφέρουν ἀναμφισβήτητες ὑπηρεσίες. Στήν Ἰσπανία ὅμως δέν ὑπῆρχαν. Τό μέλλον δέν φωτίστηκε ἀπό τούς διανοούμενούς μας. Καί οἱ ἀγρότες ἀντιεξουσιαστές ἤ ὄχι, τῆς Ἀραγώνας, τῆς Λεβάντε, τῆς Καστίλλης, τῆς Ἐστραμαντούρας, τῆς Ἀνδαλουσίας καί οἱ ἐργάτες τῆς Καταλωνίας, τό ἀντιλήφθηκαν καί γι' αὐτό ἐνήργησαν μόνοι.

Οἱ διανοούμενοι μέ τή γνωστή ἀπέχθεια στήν πρακτική δουλειά, ἀποδείχτηκαν κατώτεροι ἀπό τούς ἀγρότες, οἱ ὁποῖοι δέν ἤξεραν νά ἐκφωνοῦν πολιτικούς λόγους, ἀλλά ἤξεραν πῶς νά ὀργανώνουν τήν καινούργια ζωή. Οὔτε οἱ ἐπικεφαλῆς τῆς συνδικαλιστικῆς ὀργάνωσης ὑγείας τῆς Καταλωνίας ἦταν διανοούμενοι. Ἕνας γιατρός Βάσκος, μέ σιδερένια θέληση, καί, λίγοι σύντροφοι πού δούλευαν στά νοσοκομεῖα ἔκαναν ὅλες τίς δουλειές. Ἀλλά καί ἐκεῖ, ἡ πρωτοβουλία ἐρχόταν ἀπό τά κάτω. Οἱ τόσο καλά ὀργανωμένες βιομηχανίες τῆς Ἀλκόι διαχειρίζονταν ὅλες ἀπό τούς ἐργάτες, καθώς καί οἱ βιομηχανίες τῆς Ἔλντα καί Καστιγιόν. Στήν Καρκαγκέντε, στήν Ἔλντα, στή Γκρανογιέρς ,στή Μπινεφάρ, τή Χατίβα, στίς μεταφορές ξηρᾶς στίς μεταφορές τῆς θάλασσας, στίς κολλεκτίβες τῆς Καστίλλης ἤ τίς μισο-κολλεκτίβες τῆς Ρίπολλς καί τῆς Πουίγκέρντα, οἱ ἀγωνιστές τῆς βάσης ἔκαναν ὅλες τίς δουλειές.

Ἀναφορικά μέ τήν κυβέρνηση, αὐτή ἦταν τόσο ἀνίκανη νά ὀργανώσει τήν οἰκονομία, ὅσο ἀνίκανη καί νά ὀργανώσει τόν πόλεμο».

Γιά νά σχηματιστεῖ μιά γνώμη γιά τήν ἰσπανική ἐπανάσταση, οἱ ἀναρχικοί καί μή ἀναρχικοί κριτικοί τῆς συμπεριφορᾶς καί

τῆς τακτικῆς τῶν συντρόφων μας δέν πρέπει ποτέ νά ξεχνοῦν τό γεγονός ὅτι τά δημιουργικά ἐπιτεύγματα ἔγιναν μέσα στίς χειρότερες δυνατές συνθῆκες. Καλά θά ἔκαναν νά θυμηθοῦν τά λόγια τοῦ Μπακούνιν, τά ὁποῖα ἀφοροῦσαν βέβαια τήν Παρισινή Κομμούνα, ἀλλά ἀκόμη καί τώρα ἀποκαλύπτουν τό εἶδος τῶν προβλημάτων πού κλήθηκαν νά ἀντιμετωπίσουν οἱ Ἰσπανοί ἐργάτες:

«Ξέρω ὅτι πολλοί σοσιαλιστές, συνεπεῖς μέ τή θεωρία τους, κατηγοροῦν τούς Παρισινούς φίλους μας ὅτι δέν ἐνήργησαν ἀρκετά σάν σοσιαλιστές, μέσα στήν ἐπαναστατική πράξη. Ἡ συμμορία τοῦ ἀστικοῦ τύπου, ἀπό τήν ἄλλη, τούς κατηγορεῖ ὅτι ἀκολούθησαν πιστά τό πρόγραμμά τους.. Θέλω νά τραβήξω τήν προσοχή τῶν πιό αὐστηρῶν θεωρητικῶν τῆς προλεταριακῆς χειραφέτησης στό γεγονός ὅτι ἀδικοῦν τούς Παρισινούς ἀδελφούς μας, γιατί ἀνάμεσα στίς πιό σωστές θεωρίες καί τήν πρακτική τους ἐφαρμογή ὑπάρχει τεράστια διαφορά πού δέν μπορεῖ νά γεφυρωθεῖ μέσα σέ λίγες μέρες... Πολεμοῦσαν καθημερινά ἐνάντια στήν πλειοψηφία τῶν γιακωβίνων. Μέσα στή σύγκρουση, ἔπρεπε νά θρέψουν καί νά δώσουν δουλειά σέ κάμποσες χιλιάδες ἐργάτες, νά τούς ὀργανώσουν καί νά τούς ἐξοπλίσουν, καί νά ἐπιτηροῦν τίς πράξεις τῶν ἀντιδραστικῶν. Ὅλα αὐτά μέσα σέ μιά γιγαντιαία πόλη σάν τό Παρίσι, ἀντιμετωπίζοντας τόν κίνδυνο τοῦ λιμοῦ καί τίς συνωμοσίες τῆς ἀντίδρασης».

Δέν θέλουμε νά ἐκφράσουμε γνώμη πάνω στό τί ἔπρεπε ἤ στό τί δέν ἔπρεπε νά εἶχαν κάνει οἱ Ἰσπανοί ἀναρχικοί. Ἐμεῖς ἐνδιαφερόμαστε γιά τίς ἀπαραίτητες προυποθέσεις γιά τήν πραγματοποίηση μιᾶς ἀντιεξουσιαστικῆς κοινωνίας, βασισμένης στήν ἐργατική αὐτοδιεύθυνση τῆς βιομηχανίας, τῆς ὑπαίθρου καί τῶν πόλεων. Ἐμεῖς ἐνδιαφερόμαστε γιά τίς βασικές ἀρχές αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ἀλλά καί γιά τήν κατεύθυνση τοῦ ἀγώνα πού θά καταλήξει στήν πραγματοποίηση τῆς ἐλεύθερης κοινωνίας. Ἐδῶ ἀνακαλύπτουμε *«τήν πραγματική σημασία τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀναρχισμοῦ. Αὐτός ἐκφράζει πιό καθαρά καί πιό ἔξυπνα ἀπό ὁποιοδήποτε ἄλλο Ἰβηρικό κίνημα τήν ἀντίσταση τοῦ Ἰσπανικοῦ λαοῦ στήν τυραννία καί στόν ἄψυχο καί ὑποδουλωμένο στή μηχανή αἰώνα... Αὐτός δέχεται τά εὐεργε-*

τήματα τῆς μηχανικῆς παραγωγῆς, ἀλλά ὑποστηρίζει ὅτι τίποτα δέν πρέπει νά περιορίζει τά δικαιώματα ὅλων τῶν ἀνθρώπων νά ζοῦν μιάν ὑπερήφανη καί ἀνθρώπινη ζωή» (Μπρέναν, σελ. 196-197)

Ποιές εἶναι οἱ βασικές ἀρχές αὐτοδιεύθυνσης; Θά τίς ἀναφέρουμε σύντομα.

Αὐτοδιεύθυνση σημαίνει, ἐξ ὁρισμοῦ, *αὐτοκαθορισμός* 'Αποκλείει τή διεύθυνση ἄλλων, τήν *κυριαρχία* ἀνθρώπου πάνω σέ ἄνθρωπο. 'Αποκλείει, ὄχι μόνο τή διαρκῆ νομικῶς κατοχυρωμένη ἐξουσία τοῦ κράτους μέ τούς καταπιεστικούς θεσμούς, ἀλλά ἀπαιτεῖ τήν κατάργηση τῆς ἀρχῆς τοῦ κράτους ἀπό τίς ἀνεπίσημες ἑνώσεις τοῦ λαοῦ: ἀπό τά συνδικάτα, ἀπό τούς χώρους ἐργασίας, καί ἀπό τίς μυριάδες συσπειρώσεις καί σχέσεις πού συγκροτοῦν τήν κοινωνία.

Ἡ Αὐτοδιεύθυνση ἐξ ὁρισμοῦ, εἶναι ἡ ἰδέα ὅτι οἱ ἐργάτες (ὅλοι οἱ ἐργάτες περιλαμβανομένων τῶν τεχνικῶν, τῶν μηχανικῶν τῶν ἐπιστημόνων, τῶν προγραμματιστῶν, τῶν συντονιστῶν, ὅλων), πού ἀπασχολοῦνται μέ τήν παραγωγή ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν μποροῦν οἱ ἴδιοι νά διευθύνουν καί νά συντονίζουν ἀποτελεσματικά τήν οἰκονομική ζωή τῆς κοινωνίας. Αὐτή ἡ πίστη στηρίζεται σέ τρεῖς ἀδιαχώριστες ἀρχές 1) πίστη στή *δημιουργική ἱκανότητα* τῶν μαζῶν, στόν διασυρμένο «κοινό ἄνθρωπο» καί ὄχι σέ μιά ἀριστοκρατική τάξη «ἀνωτέρων» ἀνθρώπων. 2) αὐτονομία *(αὐτοκυβέρνηση)* 3) ἀποκέντρωση καί συντονισμός, μέ τήν ἐλεύθερη συμφωνία τοῦ φεντεραλισμοῦ *(ὁμοσπονδιοποίηση)*.

Ἡ σημερινή ἀξία τῆς 'Ισπανικῆς ἐπανάστασης δέν βρίσκεται τόσο στά εἰδικά μέτρα πού αὐτοσχεδίασαν οἱ κοινωνικοποιημένες βιομηχανίες τῶν πόλεων καί οἱ ἀγροτικές κολλεκτίβες (τά περισσότερα ἀπ' αὐτά ξεπεράστηκαν ἀπό τήν κυβερνητική-τεχνολογική ἐπανάσταση), ἀλλά στήν ἐφαρμογή τῶν θεμελιωδῶν δημιουργικῶν ἀρχῶν τοῦ ἀναρχισμοῦ ἤ τοῦ ἐλεύθερου σοσιαλισμοῦ στά ἄμεσα πρακτικά προβλήματα τῆς 'Ισπανικῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης. Αὐτές οἱ ἀρχές ἀρχίζουν σήμερα νά γίνονται διαρκῶς καί πιό πολύ κατανοητές. 'Ελπίζουμε ὅτι αὐτή ἡ ἐπιλογή κειμένων θά βοηθήσει σ' αὐτή τήν κατανόηση.